

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Н.В. ГАВРИЛЕНКО

ПОДАТКОВА СИСТЕМА

КУРС ЛЕКЦІЙ

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів

Львів
„Новий Світ – 2000”
2006
ББК 65.261.4
Г-12

Рекомендовано Міністерством освіти та науки України як навчальний посібник,
лист № 14/18.2-226 від 02.02.06

Рецензенти: С.Р. Кирницький – кандидат технічних наук, доцент кафедри
економічної кібернетики МФ МУРЛ;
Суслов Л.І. – кандидат економічних наук, доцент Одеського
національного університету ім. І.І. Мечнікова

Н.В. Гавриленко

Г.40. Податкова система (курс лекцій)

Навчальний посібник – Львів «Новий Світ – 2000», 2006 – 267с

Сторінок - 267 таблиць – 17

Викладено механізм оподаткування юридичних і фізичних осіб в Україні; розкрито вплив податків на обсяги та ефективність виробництва. Порівнюються вітчизняні податки та зарубіжні системи оподаткування підприємницької діяльності. Посібник містить рекомендації щодо методики вирішення практичних типових задач, які допоможуть студентам краще засвоїти теоретичний матеріал і використати його на практиці.

ББК 65.261.4

© Н.В. Гавриленко, 2005

©Видавець А.А. Краснощоків, 2006

© «Новий Світ – 2000», 2006

ВСТУП

Ефективність податкової системи є передумовою вирішення соціальних і економічних завдань, а також здійснення інших функцій, які виконує держава на даному етапі історичного розвитку. Управління податковою сферою є складним процесом, що потребує висококваліфікованих спеціалістів, добре обізнаних як з теоретичними аспектами оподаткування, так і з практичними питаннями щодо нарахування та сплати податків. Дисципліна “Податкова система” є складовою підготовки таких фахівців.

Дана навчальна дисципліна передбачає опанування науки оподаткування, дає систематизоване визначення основним податковим термінам, розкриває структуру і закономірності податків, зборів і обов’язкових платежів; дає визначення основним вимогам, що ставляться до податкового обліку, податкового контролю, порядку оптимізації оподаткування на підприємстві.

Мета вивчення даної дисципліни полягає в тому, що на підставі нормативних законодавчих документів, що стосуються податків, оподаткування і податкового контролю, вона повинна показати принципи оподаткування і податкового контролю, що діють в Україні.

Предметом вивчення даної дисципліни є податки і податковий облік. Розглядаючи оподаткування як систему, в якості її елементів виступають різні податки, збори і обов’язкові платежі, а в якості взаємозв’язків між ними – податкові правовідносини. Останні являють собою сукупність різноманітних податкових зв’язків: між юридичними, фізичними особами або лише громадянами і державними податковими службами.

Дана дисципліна розглядає податкову систему в галузевому і функціональному розрізах, що вимагає включення наступних розділів знань: загальнодержавні податки; місцеві податки і збори; ресурсні платежі; внески в цільові фонди; податкові правопорушення; податковий облік і оптимізація оподаткування на підприємстві.

Податкова система вивчається на підставі діючих законодавчих актів і додаткової літератури.

1. Методичні вказівки до вивчення курсу “Податкова система”

В лекційній частині дисципліни передбачено розподіл матеріалу на 5 блоків: Загальна характеристика системи оподаткування; Оподаткування доходів фізичних осіб; Оподаткування прибутку підприємства; Непрямі податки; Збори в цільові фонди; Ресурсні платежі; Оптимізація оподаткування на підприємстві.

При виконанні практичних робіт закріплюються розуміння студентами основних аспектів теорії оподаткування, систематизуються матеріали з оподаткування згідно з діючою податковою системою; формуються навички обчислення податків і зборів різних рівнів; студенти набувають досвіду теоретичного дослідження.

Враховуючи, що вивчення дисципліни "Податкова система" передуює вивченню профільних дисциплін, на практичних заняттях передбачається ознайомлення студентів з правилами податкового обліку, особливостями заповнення розрахунків і обов'язкових форм податкової звітності.

На практичних заняттях закріплюються теоретичні знання з теорії оподаткування, механізм оподаткування та методів податкової роботи фіскальних служб та платників податків в Україні; формуються практичні навички самостійної роботи в розрахунку сум податків і зборів

На самостійну роботу студентів відведено годин, з них на поглиблене вивчення теоретичного матеріалу - годин, на виконання курсового проекту - 58 годин.

Мета вивчення дисципліни - навчити студентів теоретичним основам податкових відносин; принципам регулювання державних фінансів; напрямкам реформування податкової політики і особливостям застосування практики в обчисленні всіх видів податків, зборів і платежів, що сплачуються на Україні. Дисципліна є теоретичною базою вивчення профільних дисциплін спеціальності, розвиває наукове мислення та пізнавальну діяльність студента, визначає підготовку фахівця в галузі оподаткування. Теоретичні та практичні знання по дисципліні дозволяють студенту (фахівцю) знаходити і аналізувати діючі законодавчі документи і консультаційні матеріали з питань бюджетно-фінансової та податкової політики, розраховувати суми податків, аналізувати базові податки і їх елементи.

Лекційна частина дисципліни знайомить студента з особливостями становлення податкової системи України; такими видами податків, як Податок на прибуток, ПДВ, Акцизний збір, Податок на доходи фізичних осіб; характерними рисами майнового оподаткування; альтернативними способами оподаткування; механізмом оподаткування ресурсними платежами.

На практичних заняттях закріплюється лекційний матеріал, формуються навички оподаткування, досліджується механізм проведення річного перерахунку податків; студент знайомиться з порядком заповнення податкових

декларацій.

Завдання вивчення дисципліни- дати правильне розуміння закономірностей у сфері податкових відносин держави і розкрити шляхи використання цих закономірностей у практиці податкової роботи, навчити вільно орієнтуватись у податковому законодавстві й застосувати отримані знання в практичній діяльності.

Відповідно освітньо-кваліфікаційній характеристиці бакалавра за спеціальністю “Облік і аудит” і “Економіка підприємства” на базі теоретичних знань з дисциплін: "Мікроекономіка", “Макроекономіка”, “Економіка підприємства”, “Політекономія”,

студент повинен знати :

- взаємозв'язок фінансової і бюджетної системи;
- методи регулювання бюджету;
- особливості формування бази оподаткування різних податків;
- теорію податкової політики.

студент повинен уміти:

- знаходити і аналізувати діючі законодавчі акти і консультаційні матеріали з питань податкової політики;
- розраховувати суми податків, зборів і платежів;
- аналізувати методи регулювання доходів і видатків бюджетів;
- обирати економічно доцільний спосіб оподаткування альтернативними податками при спрощеній системі оподаткування, обліку і звітності.

- кваліфіковано ставити та виконувати задачі по оптимізації (мінімізації) оподаткування на підприємстві;

- аналізувати динаміку надходжень до Зведеного бюджету України податкових платежів за різні періоди;

- визначати необхідні умови формування фондів соціального страхування та забезпечення;

- оцінювати специфіку адміністрування загальнодержавних та місцевих податків і зборів; обирати легальні способи мінімізації податкових платежів;

- давати порівняльну характеристику податковим системам в економічно розвинутих державах світу і Україні.

Дана дисципліна є базовою для таких дисциплін: Фінанси підприємства, Податковий облік, Фінансове право, Облік на підприємствах малого бізнесу, Економічний аналіз, Фінансовий менеджмент та інших.

Таким чином, даний посібник сприятиме глибокому осмисленню майбутніми фахівцями теоретичних основ оподаткування, отриманню ними практичних знань і навичок в цій галузі, що, безперечно, є необхідним на

даному етапі розвитку української економіки, коли з кожним роком зростають вимоги до професійного рівня економістів і бухгалтерів.

Навчально-тематичний план

з дисципліни: „Податкова система”

№ п/п	Розділ, назва теми	Години
	Розділ І. Податкова система України	2
1.	Тема 1.1. Основні положення оподаткування в Україні	2
2.	Розділ ІІ Становлення системи прямого оподаткування в Україні	4
	Тема 2.1. Оподаткування прибутку підприємства	2
3.	Тема 2.2. Оподаткування доходів фізичних осіб	2
4.	Розділ ІІІ Становлення системи непрямого оподаткування в Україні.	4
	Тема 3.1. Податок на додану вартість	2
5.	Тема 3.2. Акцизний збір	1
6.	Тема 3.3. Митні платежі	1
7.	Розділ ІV Податки і збори різних рівнів	8
	Тема 4.1. Місцеві подати і збори.	1
8.	Тема 4.2 Податок з власників транспортних засобів	1
9.	Тема 4.3. Система пенсійного і соціального страхування	2
	Тема 4.4. Альтернативні способи оподаткування	2
	Тема 4.5. Ресурсні платежі	1
	Тема 4.6. Оптимізація оподаткування на підприємствах	1
Разом		18

	Теми практичних робіт	
1.	Практична робота 1. Основні положення оподаткування в Україні	2
2.	Практична робота 2. Види і загальна характеристика податків, зборів і податкових платежів	2
3.	Практична робота 3. Становлення системи прямого оподаткування в Україні	2
4.	Практична робота 4. Система непрямого оподаткування.	3
5.	Практична робота 5. Податки і збори різних рівнів.	3
6.	Практична робота 6. Спрощена система оподаткування	2
7.	Практична робота 7. Фінансові санкції в оподаткуванні	2
8.	Практична робота 8 Контрольна робота	2
	Разом практичних	18

ПРОГРАМА КУРСУ “ПОДАТКОВА СИСТЕМА”

ЛЕКЦІЙНА ЧАСТИНА КУРСУ

Тема 1.1. Основні положення оподаткування в Україні.

Принципи побудови та призначення системи оподаткування. Податкова служба України. Елементи оподаткування.

Література:

1. Закон України від 25 червня 1991 року № 1251-XII “Про систему оподаткування”
2. Закон України від 27 листопада 2003 року № 1344-IV “Про Державний бюджет України на 2004 рік”
3. Закон України від 17 лютого 2000 року № 1457 – III “ Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб’єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження”
4. А.М. Соколовська . Податкова система України: теорія та практика становлення. – К.: НДФІ, 2001.
5. Податкова система України: Підручник/В.М. Федоров, В.М. Опарін та ін.- К.: Либідь, 1994.
6. Юткина Т.Ф. Налоги и налогообложение: Учеб.- М.: ИНФРА-М, 1999.

Тема 1.2. Види і загальна характеристика податків, зборів і податкових платежів.

Поняття податку і збору, суб’єкту і об’єкту податку. Класифікація податків. Загальнодержавні і місцеві податки і збори. Прямі і непрямі податки. Реєстрація платників податків, зборів і інших обов’язкових платежів. Вимоги по відкриттю і закриттю банківських рахунків.

Література:

1. Закон України від 25 червня 1991 року № 1251-XII “Про систему оподаткування”
2. Закон України від 27 листопада 2003 року № 1344-IV “Про Державний бюджет України на 2004 рік”
3. Закон України від 17 лютого 2000 року № 1457 – III “ Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб’єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження”
4. Завгородній В.П. Податки і податковий контроль в Україні.- К.: А.С.К., 2001.
5. Кучерявенко Н.П. Налоговое право: Учеб. – Харьков: Консул, 1998.
6. А.М. Соколовська . Податкова система України: теорія та практика становлення. – К.: НДФІ, 2001.

Тема 2.1. Оподаткування прибутку підприємства.

Характеристика платників податку і об'єкту оподаткування. Валові доходи і валові витрати. Оподаткування операцій особливого виду. Амортизація. Ставка податку. Правила ведення податкового обліку.

Література:

1. Закон України від 28 грудня 1994 року № 334/94 – ВР “Про оподаткування прибутку підприємств”
2. Постанова КМУ від 22 квітня 2003 року № 557 “Про норматив і порядок відрахування до загального фонду Державного бюджету України частини прибутку (доходу) державними не корпоратизованими та корпоратизованими, казеними підприємствами та їх об'єднаннями”
3. Розпорядження КМУ від 24 лютого 2003 року № 77-р “Про перелік офшорних зон”.
4. Методичні рекомендації щодо віднесення витрат подвійного призначення до складу валових, затверджені наказом Міністерства України у справах науки і технологій від 21 січня 1999 р. № 15.

Тема 2.2. Оподаткування доходів фізичних осіб.

Платники податку. Об'єкт оподаткування. Загальний оподатковуваний дохід. Податковий кредит. Податкові соціальні пільги. Ставка податку. Порядок нарахування, утримання та сплати податку до бюджету.

Література:

1. Закон України від 22 травня 2003 року № 889-IV “Про податок з доходів фізичних осіб”
2. Декрет КМУ від 26 грудня 1992 року № 13-92 “Про прибутковий податок з громадян”
3. Наказ Головної державної податкової інспекції України від 21 квітня 1993 року № 12 “Про затвердження інструкції про оподаткування доходів фізичних осіб від зайняття підприємницькою діяльністю.
5. Наказ Державної податкової адміністрації України від 20 жовтня 2003 року № 494 “Про затвердження Порядку обліку доходів фізичних осіб у гральних закладах та персоніфікації таких осіб”.

Тема 3.1. Податок на додану вартість.

Платники податку. База оподаткування. Операції, що звільнені від оподаткування. Ставки податку. Порядок обчислення і сплати податку. Податкові періоди. Особливості оподаткування операцій з вивезення товарів (робіт, послуг) за межі митної території України. Пільги і відповідальність платників податку та контроль за його справлянням.

Література:

1. Закон України від 3 квітня 1997 року № 168/97-ВР “Про податок на додану вартість”

2. Закон України від 17 січня 1997 року № 6/97-ВР “Про надання пільг щодо обкладення податком на додану вартість продукції (робіт, послуг), що виробляється за контрактом № 1346/38”
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2003 року № 1949 “Про перелік лікарських засобів та виробів медичного призначення, операції з продажу яких звільняються від обкладення податком на додану вартість”
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 07 квітня 2003 року № 480 “Про затвердження Порядку застосування нульової ставки податку на додану вартість за операціями з продажу на внутрішньому ринку України відповідно до зовнішньоекономічних контрактів, укладених на виконання міжнародних договорів України.”
5. Вишневецький В.П. Налогообложение предприятий в Украине. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 1998.
6. Завгородній В.П. Податки і податковий контроль в Україні.- К.: А.С.К., 2001 р.

Тема 3.2. Акцизний збір.

Платники і об'єкти оподаткування акцизним збором. Порядок обчислення і сплати. Ставки і пільги. Податкові агенти. Адміністрування акцизного збору. Література:

1. Закон України від 15 вересня 1995 року № 329/95-ВР “Про акцизний збір на алкогольні напої та тютюнові вироби ”
2. Закон України від 7 травня 1996 року № 178/96-ВР “Про ставки акцизного збору на спирт етиловий та алкогольні напої”
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 червня 2003 року № 926 “Про розміри плати за марки акцизного збору для алкогольних напоїв та тютюнових виробів”.
4. Закон України від 24 травня 1996 року № 216/96-ВР “Про ставки акцизного збору і ввізного мита на деякі транспортні засоби”
5. Закон України від 6 лютого 1996 року № 30/96-ВР “Про ставки акцизного збору на тютюнові вироби”
6. Завгородній В.П. Податки і податковий контроль в Україні.- К.: А.С.К., 2001 р.
7. А.М. Соколовська. Податкова система України: теорія і практика становлення. – К.: НДФІ, 2001.

Тема 3.3. Митні платежі.

Платники і об'єкти справляння державного мита. Розміри ставок і пільги. Зарахування державного мита до бюджету. Порядок сплати державного мита. Єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України. Розрахунок єдиного збору. Особливості справляння і сплати єдиного збору. Експортне і імпортне мито. Література:

- 1.Декрет Кабінету Міністрів України від 21 січня 1993 року № 7-93 “Про державне мито”
- 2.Закон України від 4 листопада 1999 року № 1212-XIV “Про єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України”
- 3.Постанова Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2002 року № 1569 “Прозатвердження Порядку справляння єдиного збору у пунктах пропуску через державний кордон” .
- 4.Закон України від 5 квітня 2001 року № 2371 - III“Про Митний тариф України”
- 5.Оподаткування зовнішньоекономічної діяльності в Україні: навч. Посіб. За заг ред. М.Я. Азарова. – К.: ДІА, 2000.
6. Завгородній В.П. Податки і податковий контроль в Україні.- К.: А.С.К.,2001 р.
- 7.А.М. Соколовська. Податкова система України: теорія і практика становлення. – К.: НДФІ, 2001.

Тема 4.1. Місцеві податки і збори.

Комунальний податок. Податок з реклами. Місцеві збори. Платники, ставки, пільги. Порядок обчислення і сплати. Відповідальність платників та контроль за справлянням місцевих податків і зборів.

Література:

- 1.Декрет Кабінету Міністрів України від 20 травня 1993 року № 56-93 “Про місцеві податки і збори”
- 2.Бабиц А.М., Павлова Л.Н. Государственные и муниципальные финансы: Учеб. Для вузов. – М.: Финансы,ЮНИТИ, 1999.
3. Кравченко В.І. Місцеві фінанси України: навч.посіб. – К.: Т-во “Знання”, КОО,1999.
4. Завгородній В.П. Податки і податковий контроль в Україні.- К.: А.С.К.,2001 р.
- 5.А.М. Соколовська. Податкова система України: теорія і практика становлення. – К.: НДФІ, 2001.

Тема 4.2. Система пенсійного і соціального страхування.

Пенсійна реформа в Україні. Особи, які підлягають загальнообов’язковому державному пенсійному страхуванню. Добровільна участь у системі загальнообов’язкового державного пенсійного страхування. Страхувальники. Обчислення та сплата страхових внесків. Соціальне страхування з тимчасової втрати працездатності. Соціальне страхування з безробіття. Соціальне страхування від нещасного випадку.

Література:

- 1.Закон України від 9 липня 2003 року № 1058 – IV “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”
- 2.Закон України від 26 червня 1997 року № 400/97 – ВР «Про збір на обов’язкове державне пенсійне страхування»

3. Закон України від 11 січня 2001 року № 2213-III “Про розмір внесків на деякі види загальнообов’язкового державного соціального страхування”
4. Закон України від 2 березня 2000 року № 1533 –III “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття”
5. Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105 – XIV “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності”.
6. Завгородній В.П. Податки і податковий контроль в Україні.- К.: А.С.К., 2001 р.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

Практична робота 1. Основні положення оподаткування в Україні	2 години
Практична робота 2. Види та загальна характеристика податків, зборів, і податкових платежів	2 години
Практична робота 3. Становлення системи прямого оподаткування	- 2 годин
Розрахунок валових доходів і валових витрат; обчислення об’єкту оподаткування; визначення приросту (убутку) балансової вартості запасів	
Розрахунок податкової амортизації основних фондів; визначення впливу амортизаційних відрахувань на об’єкт оподаткування	
Розрахунок: податку з доходів в іноземній валюті; доходів від операцій з довгостроковими договорами; товарообмінних операцій; страхової діяльності	
Практична робота 4 Система непрямого оподаткування	- 3 години
Визначення бази оподаткування ПДВ ; обчислення ПДВ прямим адитивним (бухгалтерським), непрямим адитивним методом; методом прямого віднімання і методом зарахування за розрахунками	
Визначення податкових зобов’язань, податкового кредиту з ПДВ; заповнення податкової накладної, книги обліку купівлі, книги обліку продажу, декларації з ПДВ	
Розрахунок акцизного збору з різних об’єктів оподаткування	
Практична робота 5. Податки і збори різних рівнів	- 3 години
Розрахунок місцевих податків і зборів	
Розрахунок ресурсних платежів	
Розрахунок податку з власників транспортних засобів	
Розрахунок внесків до Пенсійного фонду і фондів соціального страхування	

Практична робота 6. Спрощена система оподаткування**2 години**

Розрахунок єдиного податку за ставкою 6 і 10%

Розрахунок фіксованого сільськогосподарського податку

Здійснення порівняльного аналізу доцільності роботи за альтернативними способами оподаткування

Практична робота 7. Фінансові санкції в оподаткуванні**1 година**

Розрахунок штрафних санкцій за порушення податкового законодавства

Визначення недоїмки і пені

Практична робота 8. Підсумкова контрольна робота**- 2 години****Самостійне вивчення теоретичного матеріалу та підготовка до практичних занять-----51 година-----**

Тема, яка виноситься на самостійну роботу	Кількість годин	Вид навчального завдання до самостійної роботи	Форма контролю	Література
1.1. Податкова політика та її характеристика	5	Самостійне вивчення питання	Тестова перевірка	Л.1,2
2.1.Основні поняття податкової дисципліни	5	Робота з конспектом лекцій	Письмове опитування	Л.32, 33
2.2 Податкова міліція.	5	Робота з літературою	Усна співбесіда	Л.32, 33
3.1. Оподаткування операцій з іноземною валютою	5	Робота з конспектом лекцій	Письмове опитування	Л.3 ,4, 5
3.2. Оподаткування доходів пов'язаних осіб	5	Робота з відповідними підручниками	Письмове опитування	Л.,3, 4, 5
3.3. Оподаткування операцій з основними фондами	6	Робота з відповідними підручниками	Письмове опитування	Л.3, 4, 5, 7
4.1 Оподаткування зовнішньоекономічної діяльності	5	Самостійне вивчення теми	Усне опитування	Л. 22
5.1 Оподаткування товарообмінних операцій	5	Робота з відповідними підручниками	Письмове опитування	Л. 8, 22,
5..2Оподаткування в вільних економічних зонах	5	Робота з відповідними підручниками	Письмове опитування	Л. 4, 6
6. Неоподатковуваний мінімум та соціальна пільга: сфери застосування	5	Написання рефератів	Перевірка рефератів	Л.31, 32

Лекція 1. Основні положення оподаткування в Україні

В лекції розглядаються наступні питання

1. Загальні закони та закономірності податкової системи України.
2. Поняття податків та їх правова природа
3. Бюджет і система оподаткування.
4. Поняття податку і збору, суб'єкту і об'єкту податку.
5. Класифікація податків.
6. Майнові податки
7. Загальнодержавні і місцеві податки і збори.
8. Прямі і непрямі податки.
9. Реєстрація платників податків, зборів і інших обов'язкових платежів.
10. Вимоги по відкриттю і закриттю банківських рахунків.

Мета вивчення

Після вивчення лекції 1 студент повинен

Знати:

- ⇒ поняття та функції податків;
- ⇒ особливості функціонування податкової системи;
- ⇒ порядок стягнення податків;
- ⇒ ознаки податків;
- ⇒ основні елементи кожного закону про податок;

вміти:

- ⇒ розрізняти об'єкти оподаткування від джерела платежу;
- ⇒ орієнтуватися в ставках і пільгах;
- ⇒ застосовувати методи оподаткування в залежності від суб'єкта, об'єкта, одиниці оподаткування, ставки податку і податкової пільги.

1. Загальні закони і закономірності податкової системи України

В Україні відбуваються глибокі економічні зміни, зумовлені заміною колишнього механізму управління економікою ринковими методами господарювання. Перехід до ринкових відносин спричинився до запровадження умовної податкової системи:

використовуючи податки, пільги і фінансові санкції, держава висуває єдині вимоги до підприємств щодо господарювання.

У будь-якій державі юридичні й фізичні особи зобов'язані віддавати частину своїх доходів на загальнодержавні потреби. Досконалість форм і

методів передачі цих коштів свідчить про рівень розвитку держави, її економічних і правових інститутів.

В Україні податкове регулювання доходів юридичних осіб і громадян перебуває у стадії становлення. Велика кількість податків, складний механізм їх нарахування в бюджет, часті зміни податкового законодавства ускладнюють як теоретичне сприйняття окремих податків, так і практичне їх нарахування.

Сучасний зміст основних податків в Україні неадекватний тим, що діють у країнах з розвинутою ринковою економікою. Вони не стали специфічною підсистемою виробничих відносин.

Податки не сприяють нарощуванню виробництва і фінансовому оздоровленню підприємства. У чинній системі оподаткування превалюють фіскальні інтереси бюджету і не працюють функції регулювання і стимулювання. Оподаткування досягло такого рівня, що робить виробництво не вигідною сферою вкладення капіталу, гальмує структурну перебудову підприємства.

Податкова система являє собою складний, заплутаний механізм, що викликає появу помилок при нарахуванні податкових платежів. Саме тому метою даної курсової роботи є висвітлення особливостей прибуткового податку з громадян.

У фінансовій діяльності держави провідне місце належить формуванню державного і місцевих бюджетів, основним джерелом формування яких є податки, збори, обов'язкові платежі, цільові внески.

Однією з головних завдань переходу України до ринкової економіки є створення ефективної податкової системи, яка б забезпечувала розвиток народногосподарського комплексу країни, відповідним чином регулювала економічні відносини.

Податкова система України – це сукупність загальнодержавних і місцевих податків, зборів і інших обов'язкових платежів, що стягуються в бюджети і в державні цільові фонди, а також принципів, форм їх встановлення, заміни, або скасування порядку їх обрахування, оплати, утримання, включаючи організацію роботи за їх контролем.

Податкова система України побудована за наступними основними принципами.

1.Обов'язковість оплати податків, зборів і інших обов'язкових платежів. Даний принцип передбачає, що кожна юридична або фізична особа повинна брати участь в фінансуванні державних потреб шляхом сплати податків, зборів і інших обов'язкових платежів.

2. Стимулювання підприємницької діяльності і інвестиційної активності шляхом впровадження пільгового оподаткування, яке спрямоване на розвиток виробництва.

3. Соціальна справедливість. Цей принцип передбачає, що встановлення податків, зборів і інших обов'язкових платежів здійснюється виходячи з необхідності фінансування витрат держави, визначених при затвердженні

державного і місцевих бюджетів. Податкова система не може бути жорсткою для одних і ліберальною для інших платників податків.

4. Рівнонапруженість і пропорційність. Принцип передбачає встановлення зобов'язань перед бюджетом з врахуванням можливостей платників і результатів їх діяльності шляхом застосування єдиних або диференційованих ставок оподаткування.

5. Рівність і недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації. Даний принцип передбачає, що при визначенні зобов'язань по сплаті податків, зборів і інших обов'язкових платежів необхідно забезпечити однаковий підхід до суб'єктів господарювання.

6. Економічна доцільність. Принцип передбачає, що встановлення податків, зборів, обов'язкових платежів здійснюється на підставі показників розвитку економіки України, її фінансового стану.

7. Стабільність податкового законодавства. Даний принцип передбачає, що загальний рівень оподаткування, розміри податкових ставок, порядок визначення бази оподаткування і податкові пільги повинні бути незмінними протягом бюджетного року.

8. Рівномірність сплати. Принцип передбачає, що для забезпечення рівномірного надходження в бюджет коштів, сплата податків повинна здійснюватись в певні строки.

9. Гнучкість. Принцип визначає, що податкове законодавство повинно своєчасно реагувати на зміни в соціально-економічному житті держави без порушення стабільності податкового законодавства.

10. Інфляційна нейтральність.

11. Недопущення подвійного оподаткування одного й того ж об'єкту оподаткування.

12. Гласність. Даний принцип передбачає, що щорічно певною виконавчою владою офіційно публікуються відомості про суми зібраних податків, зборів, обов'язкових платежів і про їх витрачання.

13. Ефективність адміністрування. Принцип передбачає, що процедура податкових стягнень повинна бути максимально простою для платників податків, зборів і інших обов'язкових платежів.

14. Доступність і однозначність тлумачення норм податкового законодавства.

15. Підтримання меж встановленої компетенції до встановлення і після скасування податків, зборів, інших обов'язкових платежів.

2. Поняття податків і їх правова природа.

Основною ознакою податку як економічної і правової категорії є (за необхідності) примусовий спосіб стягнення. Крім примусового характеру податку притаманна ознака без еквівалентності, яка означає, що частку відчужуваного доходу, прибутку, держава не відшкодовує індивідуальному платнику в адекватному розмірі товарами чи послугами. Однак суспільству у

цілому держава повертає шляхом утримання соціальної сфери, гарантування безпеки, надання послуг органам влади та управління.

Податки виконують три основні функції: фінансову, контрольну і регулюючу.

За допомогою податків здійснюється перерозподіл національного доходу між сферами виробництва, між галузями народного господарства, між окремими верствами населення. Податки, що надходять у відповідні бюджети, знеособлюються, складаючи загальну суму доходів, які використовуються державою для впливу на процес відтворення, оборони країни, на утримання соціальної сфери, апарату державної влади і управління, правоохоронних органів і податкової служби.

Податку, як виду обов'язкового платежу в бюджет, притаманні такі ознаки: обов'язковість, перехід права власності при його сплаті, адресність у конкретний бюджет, індивідуальна безвідплатність, регулярність стягнення.

За матеріальним змістом податки поділяються на прямі і непрямі (опосередковані). При сплаті *прямих* податків платником податку й особою, яка несе матеріальні затрати, виступає одна й та ж юридична або фізична особа (наприклад, податок на землю, податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів та інші).

Непрямі податки характеризуються своєю замаскованістю, тобто вони додаються у процесі реалізації до ціни товару, що склалася, створюючи нову вартість.

У світовій практиці, в економічних і правових джерелах їх називають непрямыми тому, що фактичний платник податку – споживач, який несе матеріальні затрати часто і не підозрює, що, купуючи товар, він сплачує і податок на нього. Особливо це відноситься до продуктів харчування і товарів народного споживання. Тому непрямі податки носять характер податків на споживання.

Опосередкованими вони є ще й тому, що суб'єктам, які несуть матеріальні затрати по їх сплаті, не надаються пільги, незважаючи на низький рівень матеріальної забезпеченості, як це робиться по прямим податках. Пільги, що надаються за цими податками, є механізмом впливу на стимулювання процесу виробництва, забезпечення потреб держави в енергоресурсах чи окремих видах товарів.

У правовідносинах по стягненню непрямих податків беруть участь три суб'єкти: **держава** в особі органів державної податкової адміністрації; **платник податку** – виробник товарів, підрядник по виконанню робіт, наданню послуг, торгова організація; **носії матеріальних затрат за податком** – споживач продукції.

3. Бюджет і система оподаткування

Встановлення і скасування податків і зборів до бюджетів та до державних цільових фондів, а також пільг їх платникам здійснюються Верховною Радою

України (надалі – ВРУ), Верховною Радою Автономної Республіки Крим (надалі ВР АРК) і сільськими, селищними радами відповідно до Закону України “Про систему оподаткування”, інших законів України про оподаткування.

Ставки, механізм справляння податків і зборів, за винятком особливих видів мита та збору у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію, і пільги щодо оподаткування не можуть встановлюватися або змінюватися іншими законами України, крім законів про оподаткування. Особливі види мита справляються на підставі рішень про застосування антидемпінгових, компенсаційних і спеціальних заходів, прийнятих відповідно до законів України.

Податки і збори, справляння яких не передбачено законом, сплаті не підлягають.

Під податком і збором до бюджетів та до державних цільових фондів слід розуміти обов’язковий внесок до бюджету відповідного рівня або державного цільового фонду, здійснюваний платниками у порядку і на умовах, що визначаються законами України про оподаткування.

Державні цільові фонди – це фонди, які створені відповідно до законів України і формуються за рахунок визначених законами України податків і зборів юридичних осіб незалежно від форм власності та фізичних осіб.

Державні цільові фонди включаються до Державного бюджету України, крім Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Пенсійного фонду України.

Сукупність податків і зборів до бюджетів та до державних цільових фондів, що справляються у встановленому законами України порядку, становить систему оподаткування.

З 1 січня 2004 року розмір мінімальної заробітної плати 205 гривень на місяць, а з 1 січня 2006 року – 262 гривні на місяць. Виходячи із мінімальної заробітної плати встановлюється розмір податкової соціальної пільги.

4. Поняття податку і збору, суб’єкту і об’єкту податку.

Вилучення на користь суспільства державою певної частини валового внутрішнього продукту у вигляді обов’язкових платежів і внесків визначає сутність податку.

Податок являє собою індивідуально безоплатний безповоротний безумовний цільовий платіж, який вноситься до бюджету певного рівня. Податки встановлюються на підставі актів Верховної Ради України або ради місцевого самоврядування.

Обов’язковий внесок в Державний цільовий фонд є обов’язковим безповоротним цільовим платежем, який вноситься для формування централізованих грошових фондів держави.

Збори і інші обов’язкові платежі являють собою обов’язкові платежі до бюджету або державних цільових фондів, які мають платіжний або

компенсаційний характер або вносяться в зв'язку з наданням платнику збору певної послуги або певних прав.

Всі податки, збори і інші обов'язкові платежі формують бюджетну систему України. Кожний закон про податок обов'язково містить у собі основні елементи: суб'єкти – платники податків, об'єкт оподаткування (в деяких законах – база оподаткування), одиниця оподаткування, ставки, терміни сплати, пільги.

Суб'єкт – платник податку – це юридична особа, а по частині податків юридична і фізична особа чи тільки громадянин по усіх видах доходів, у тому числі підприємницькій діяльності без оформлення юридичної особи. Основною ознакою платника податків є наявність самостійного джерела доходу, майна.

Об'єкт оподаткування – це все те, що підлягає оподаткуванню за законодавством. Кожний податок має свій об'єкт оподаткування. Наприклад, за податком на додану вартість – операції, що підлягають оподаткуванню, за податком з доходів фізичних осіб – сукупний дохід, що включає усі види оплати праці і матеріальної винагороди у грошовій і натуральній формі.

Слід відрізнити *об'єкт оподаткування* від *джерела платежу*. Джерелом платежу є власні кошти юридичних та фізичних осіб у формі отриманого доходу чи прибутку, за винятком непрямих податків: ПДВ, акцизного збору і мита, які сплачуються незалежно від результатів виробничо-господарської діяльності.

Одиниця оподаткування – це одиниця виміру об'єкта оподаткування. За всіма видами податків, де об'єктом оподаткування є прибуток, дохід, обсяг продаж, одиницею оподаткування є грошова одиниця України – гривня. По об'єктах оподаткування власності, природних ресурсів одиниця оподаткування встановлюється індивідуально за кожним податком, збором, обов'язковим платежем. Наприклад, за податком з власників транспортних засобів одиниця оподаткування – 100 куб. см об'єму циліндра двигуна, 1 кВт потужності двигуна чи 1 м довжини корпусу судна; за податком на землю – 1 м кв площі у населених пунктах і 1 га землі сільськогосподарського і несільськогосподарського призначення.

Ставка податку – це розмір податку, встановлений на одиницю оподаткування. Вона визначається у відсотках і носить назву податкової квоти у твердих сумах. Так, за податком на прибуток підприємств базова ставка 25 відсотків; за податком на землю в населених пунктах з кількістю населення від 3-х до 10 тисяч чоловік – ставка 5,4 коп за 1 кв.м площі.

Термін сплати податку – це дата, не пізніше якої податок повинен надійти у бюджет відповідного рівня. Термін сплати встановлюється законом по кожному податку індивідуально.

Термін сплати повинен дотримуватися неухильно, бо за порушення його настає відповідальність з застосуванням примусової сили держави. Якщо податок своєчасно не сплачений, то з наступного дня він вважається недоїмкою. З цього дня нараховується пеня, включаючи день сплати податку у бюджет.

Пільги – це передбачене законом про відповідний податок повне чи часткове звільнення від сплати податку окремих категорій платників чи видів діяльності, окремих операцій, грошових виплат, що не включаються до об'єктів оподаткування. Як правило, пільги підкреслюють економічну значимість об'єкта оподаткування для народного господарства країни чи носять характер соціального захисту окремих верств малозабезпеченого населення.

Стягуючи податки, держава використовує різні методи оподаткування. *Пропорційне оподаткування* використовується по більшості податків. Воно полягає у тому, що незалежно від розміру доходів, прибутку, кількості оподатковуваного майна використовується одна й та ж ставка, яка може змінюватися тільки залежно від виду діяльності. Наприклад, базова ставка податку з прибутку підприємств – 25% від прибутку, а по страховій діяльності – 3% валового доходу. *Прогресивне оподаткування* полягає у тому, щл із збільшенням доходів до певного рівня – збільшується ставка податку. *Змішане оподаткування* полягає у тому, що до частини доходу (прибутку) застосовується прогресивний метод, а до решти – пропорційний.

5. Класифікація податків

Найгострішою проблемою для економіки України є реформування існуючої податкової системи, надання їй нормальної, цивілізованої якості.

Підходи до реформування податкової системи різні. Одні пропонують провести корекції нині діючих податків. Інші - зовсім змінити модель податків.

Проблема може вирішуватись тим чи іншим методом, але вона не дасть якісних результатів, якщо оподаткування не буде справедливим. Адже нині одні сплачують непосильні податки, інші так чи інакше ухиляються від їх сплати.

Реформування податкової політики необхідно провадити шляхом послаблення податкового тиску щодо тих, хто платить податки і інвестує кошти у виробництво. Для цього необхідно насамперед знизити кількість податків, тому що наше податкове законодавство цим переобтяжене. З другого боку — необхідно полегшити податковий тиск.

Передбачається впровадити стимулюючу систему податків: при зростанні обсягів та рентабельності виробництва норматив сплати податків зменшується, що стимулює виробника до збільшення виробництва продукції.

Заслугує на увагу й питання прибутковості виробництва. Традиційно прибутком вважається різниця між ціною і матеріальними витратами (так званий балансовий прибуток).

Було б краще, якби прибутком вважалася та частина коштів, яка залишається після вирахування витрат виробництва та витрат на впровадження новітніх технологій і обладнання, що неможливе без використання кредитів, а тому в ці витрати необхідно зараховувати відсотки за кредит та поповнення обігових коштів. Не можна забувати, що протягом десятків років не реформувались і амортизаційні відрахування на оновлення обладнання, що конче потрібно.

Тому прибуток для оподаткування повинен бути "чистим", без зазначених витрат.

Метою реформування податкової політики є зміна податкової системи для забезпечення стабілізації економіки і насамперед матеріального виробництва, підвищення його ефективності й на цій основі забезпечення доходів державного бюджету та забезпечення соціально-культурного розвитку держави. Виходячи з цього, можна сказати, що податкова система повинна забезпечити оптимізацію розподілу і перерозподілу національного доходу.

Граничний рівень перерозподілу валового внутрішнього продукту через зведений бюджет України, включаючи відрахування до пенсійного фонду, не повинен перевищувати 40—45 %, що визначається Постановою Верховної Ради України "Про основні положення податкової політики в Україні" від 04.12.96 р.

Згідно з Постановою, реформуванню підлягають правові норми, які визначають форми, методи, механізми регулювання і встановлення величини і порядку стягнення податків, зборів, інших обов'язкових платежів у бюджети та державні цільові фонди, необхідні державі для виконання своїх функцій.

Перебудова податкової системи провадиться із врахування потреб, які забезпечили б формування місцевих бюджетів. Причому нормативи і порядок зарахування податків та інших обов'язкових платежів до бюджетів бюджетної системи регулюються законодавством України.

Децентралізація податків й інших обов'язкових платежів провадиться із врахуванням посилення ролі бюджетів усіх рівнів щодо реалізації радикальних реформ по стабілізації економіки.

Розроблено концепцію розширення бази нарахування податків та зменшення розмірів ставок податків за рахунок скорочення пільг при визначенні об'єктів оподаткування. Проведення цих заходів повинно забезпечити справедливий підхід держави до підприємств усіх форм власності та суб'єктів підприємницької діяльності і має спиратися на принципи податкової політики.

Розглянемо суть кожного із зазначених принципів податкової політики.

Стимулювання підприємницької виробничої діяльності й інвестиційної активності передбачає головний напрям податкової політики — стимулювання розвитку виробництва через встановлення пільг по оподаткуванню прибутку.

Обов'язковість сплати податків визначає запровадження норм сплати податків та інших обов'язкових платежів, визначених на основі достовірних даних по об'єктах оподаткування за звітний період, і встановлення відповідальності платників за порушення податкового законодавства.

Рівнозначність і пропорційність оподаткування - це стягнення податків з юридичних осіб за визначеним нормативом від одержаного прибутку та забезпечення сплати рівних податків і обов'язкових платежів, з рівного прибутку та пропорційно більших податків й інших обов'язкових платежів з більшого прибутку.

Рівність усіх суб'єктів оподаткування та недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації забезпечується єдиним підходом до суб'єктів господарювання (фізичних та юридичних осіб, включаючи нерезидентів) при визначенні зобов'язань по сплаті податків та інших обов'язкових платежів.

Соціальна справедливість — забезпечення соціальної підтримки малозабезпечених верств населення шляхом запровадження економічно обгрунтованого оподаткування, тобто встановлення неоподатковуваного мінімуму доходів громадян та застосування диференційованого і прогресивного оподаткування громадян, які одержують великі та дуже великі доходи.

Стабільність — забезпечення незмінності податків та інших обов'язкових платежів і їхніх ставок, а також податкових пільг протягом бюджетного року.

Економічне обгрунтування передбачає встановлення податків та інших обов'язкових платежів на основі показників розвитку національної економіки та фінансових можливостей. При цьому враховується необхідність досягнення збалансованості видатків бюджету з його доходами.

Рівномірність сплати визначається встановленням строків сплати податків та інших обов'язкових платежів, виходячи із необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджету для фінансування видатків.

Компетенція — це встановлення і скасування податків та інших обов'язкових платежів, а також пільг їхнім платникам, яке провадиться відповідно до чинного законодавства про оподаткування винятково Верховною Радою України, а у визначених межах — Верховною Радою Автономної Республіки Крим та місцевими органами влади.

Єдиний підхід передбачає забезпечення однакового підходу до розробки податкових законів з обов'язковим визначенням платника податку або обов'язкового платежу, об'єкта оподаткування, джерел сплати податків та інших обов'язкових платежів, строків і порядку сплати податків та основ для надання податкових пільг.

Доступність забезпечує відкритість норм податкового законодавства для платників податків й інших обов'язкових платежів.

Названі принципи оподаткування підкреслюють значущість податків у формуванні фінансів держави і в першу чергу бюджету.

Податок — обов'язковий платіж, який справляється до бюджету з юридичних осіб і громадян.

Сукупність податків, зборів, інших обов'язкових платежів до бюджетів і внесків до державних цільових фондів становить систему оподаткування.

При встановленні податків або інших обов'язкових платежів повинні бути законодавче визначені платник податку, об'єкт оподаткування, розмір ставки, податковий період та строк сплати податку.

Платник податку — це юридична або фізична особа, на яку, згідно з чинним законодавством, покладено зобов'язання сплачувати податки та інші обов'язкові платежі.

Об'єктом оподаткування є те, що обкладається податком. Такими є прибуток, майно, додана вартість товарів (робіт, послуг), спеціальне використання природних ресурсів, заробітна плата, доходи громадян та інші об'єкти, визначені законодавчими актами України.

Ставки податків та інших обов'язкових платежів встановлюються Верховною Радою України і не можуть змінюватися впродовж бюджетного року.

Види податків, які справляють в Україні, встановлюються законами і поділяються, як уже зазначалося, на загальнодержавні податки та інші обов'язкові платежі й на місцеві податки, збори й інші обов'язкові платежі.

Нерівномірний розподіл грошових надходжень між бюджетами різних рівнів зумовлений відсутністю стабільних нормативів відрахувань.

6. Майнові податки

Податок на нерухомість

У більшості країн світу нагромаджено великий досвід вирівнювання місцевих бюджетів за допомогою дотацій і субсидій, які передаються з державного місцевого бюджету: у США вони становлять — 20, у Франції — 15, Німеччині — 24 % всіх надходжень місцевих бюджетів, при цьому у них чітко визначена самостійність бюджетів. Особливістю є й те, що в усіх названих країнах запроваджений податок на нерухоме майно (нерухомість).

За своїм економічним змістом податок на нерухомість є формою розподілу та перерозподілу національного доходу й використовується як додаткове джерело збалансування доходів та витрат зведеного (консолідованого) бюджету.

Запровадження податку на нерухомість чітко копіює систему оподаткування тих країн світу, які є економічно розвинутими, а тому введення податку на нерухоме майно в нашої країні більш доцільно було б провадити за умов стабілізації економіки та її поступального розвитку.

Податок на нерухомість є загальнодержавним податком, бо це сума нарахованих податків на землю, будівлі й споруди.

Враховуючи новизну податку на нерухомість, ми визначимо терміни, які вживаються при нарахуванні цього податку:

Нерухомість — це земля і постійно розташовані на ній будівлі та споруди.

Земля — верхній шар землі (за винятком корисних копалин, що знаходяться під землею і мають вартість), включаючи будь-які його капітальні поліпшення (іригація, дренаж, профілювання), дороги й інші подібні об'єкти інфраструктури, крім капітальних будівель і споруд.

Будівлі — жилі будинки або їхні частини (квартири), садові будинки, дачі, гаражі, а також постійно розташовані будівлі, які використовуються у інших, ніж підприємницькі, цілях. Квартира — частина жилого будинку, призначена для мешкання або самотньої особи, або однієї або кількох сімей, має обладнані житлові та допоміжні приміщення і окремий вихід на сходові марші, в галерею, коридор, на дворовий балкон чи вулицю.

Споруди — об'єкти, що підпадають під визначення першої групи основних фондів, згідно із Законом України "Про оподаткування прибутку підприємств", за винятком будівель.

У разі, коли об'єкт, який належить до основних фондів першої групи, використовується водночас як споруда й будівля, платник податку вправі звернутися до органу державної податкової адміністрації із заявою про розмежування напрямів використання такого об'єкта з метою визначення

податкових баз і строків оподаткування. Орган державної податкової адміністрації приймає відповідне рішення у місячний термін від дня звернення платника податку. Якщо таке розмежування не здійснене з вини платника податку, відповідний об'єкт вважається будівлею.

Постійно розташованими вважаються капітальні будівлі або споруди, які конструктивно чи технологічно пов'язані із землею, на якій вони розташовані, і які не можуть бути переміщені на інше місце без зміни своїх якісних чи інших характеристик.

Основне місце постійного проживання — жилий будинок або квартира, що використовується фізичною особою як постійне місце проживання чи визначається як таке відповідно до Закону України "Про податок на доходи фізичних осіб".

Глава сім'ї — фізична особа, уповноважена членами її сім'ї вести облік та звітність сплати податку. Главою сім'ї вважається також самотня фізична особа, опікун чи піклувальник фізичної особи, а також адвокат, уповноважений фізичною особою представляти її інтереси.

Потребують розгляду податки, які в сумі складають податок на нерухомість.

Податок на будівлі.

Об'єктом оподаткування є будівлі, окрім будівель, що перебувають у власності:

- держави або територіальної громади;
- релігійних організацій, навіть за умови їх використання як місця проживання служителя культу та для ведення ним допоміжного господарства;
- установ і організацій іноземних держав, які користуються дипломатичним імунітетом та привілеями згідно з міжнародними договорами України або її законами.

Не можуть бути об'єктом оподаткування будівлі, що перебувають у зонах відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, визначених Законом України "Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи", та багатоквартирний житловий фонд, що перебуває на балансі юридичних осіб. Не оподатковуються також будівлі, які не введено в експлуатацію.

Будівлі оподатковуються за ставкою, що встановлюється законом про державний бюджет на черговий податковий рік, у розмірах не нижче одного та не вище трьох відсотків до бази оподаткування.

Кабінет Міністрів України подає на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо розміру ставки податку на черговий податковий рік разом з розрахунками до проекту закону про Державний бюджет. Ставка податку не може змінюватися впродовж одного бюджетного року.

База оподаткування будівлі обчислюється шляхом множення одиниці її вимірювання на середню поточну її вартість, визначену на 1 січня податкового року. Така база розраховується по кожній будівлі, що має окремий реєстраційний номер в органі державної податкової адміністрації. Порядок реєстрації будівель встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Для оцінки середньої поточної вартості будівлі використовується метод аналогій, за яким:

середня поточна вартість одиниці виміру будівлі встановлюється на підставі оцінки середньої вартості одиниці виміру будівлі, аналогічної оподатковуваній, залежно від матеріалу стін, розташування та призначення такої будівлі;

середня вартість будівництва одиниці виміру нової будівлі розраховується шляхом ділення загальної вартості такої будівлі на її загальну одиницю виміру.

Середня вартість одиниці виміру будівель, збудованих з аналогічних матеріалів та для аналогічного призначення, є єдиною в межах України.

У межах пунктів з населенням понад 100 тис. чоловік територіальна громада може встановлювати окремі зони залежно від віддаленості від офіційного та (або) історичного центру такого населеного пункту й встановлювати підвищені коефіцієнти для таких зон, але не вище двократного підвищення щодо середньої поточної вартості одиниці виміру.

Розмір середньої вартості одиниці виміру будівлі, залежно від матеріалу стін та її розташування, визначається та оприлюднюється у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Перегляд розміру середньої вартості одиниці виміру будівлі повинен здійснюватися не рідше одного разу на 5 років, але не частіше одного разу на 3 роки. Порядок здійснення оцінки середньої вартості одиниці виміру будівель встановлюється Кабінетом Міністрів України. Розмір середньої поточної вартості будівлі не може змінюватися протягом одного бюджетного року.

Податок на споруди

Податок на споруди раціоналізує витрати власника (користувача) споруди та спрощує механізм перерозподілу власності між юридичними або фізичними особами.

Об'єктом оподаткування є споруда. Не є об'єктом оподаткування споруди, що перебувають у власності:

а) держави або територіальної громади, включаючи пам'ятки культури й архітектури, що охороняються державою, крім випадків, коли такі споруди закріплено за підприємствами на праві повного господарського відання або передано в оренду (спільну діяльність, інші види використання) іншим особам (крім державного або комунального майна, що передається в оперативне управління бюджетним установам та організаціям);

б) неприбуткових організацій, в тому числі релігійних, за умови їх використання для ведення неприбуткової діяльності, зокрема релігійної;

в) у власності установ і організацій іноземних держав, які користуються дипломатичним імунітетом та привілеями згідно з міжнародними договорами України.

Не можуть бути об'єктом оподаткування також споруди, які використовуються:

а) для будь-яких цілей, за умови, що такі споруди розташовані у зонах відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, визначених законом

України "Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи";

б) як об'єкти природоохоронного призначення, у тому числі об'єкти з утилізації виробничих відходів юридичних осіб та життєдіяльності фізичних осіб;

в) пенітенціарними закладами та їхніми підприємствами відповідно до встановлених законодавством цілей;

г) для потреб дитячих дошкільних закладів, закладів середньої професійної освіти й підвищення кваліфікації працівників, безоплатних пунктів медичного обстеження, профілактики та допомоги працівникам (медпункти);

як безоплатні спортивні зали і майданчики для фізичного оздоровлення та психологічного відтворення працівників (крім будинків відпочинку, туристичних баз і т. п. установ), а також об'єкти житлово-комунального господарства, що перебувають на балансі й утримуються за рахунок такого платника податку.

Не оподатковуються споруди, виробництво (будівництво) яких не завершено, а також споруди, законсервовані за рішенням Кабінету Міністрів України або за рішенням власника споруди у встановленому порядку.

Порядок визначення дати початку експлуатації споруд встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Шляхи сполучення та передавальні пристрої підлягають оподаткуванню за переліком, що встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Споруди оподатковуються за ставкою, яка визначається законом про державний бюджет на черговий податковий рік, у розмірах не нижче одного й не вище трьох відсотків до бази оподаткування.

Ставка податку не може змінюватися протягом одного бюджетного року.

Базою оподаткування споруди є сукупна балансова вартість споруд, що перебувають у власності (користуванні) платника податку.

Балансова вартість споруди визначається у порядку, встановленому Законом України "Про оподаткування прибутку підприємства".

Сума амортизаційних відрахувань, нарахована протягом строку використання споруди, не може перевищувати 50 % її первісної балансової вартості.

Під терміном "первісна балансова вартість" розуміється сума витрат платника податку на придбання або будівництво споруди, відображена в обліку платника податку, із врахуванням індексацій вартості основних фондів, проведеної згідно з законодавством.

База оподаткування споруди, що перебуває у власності фізичної особи, незалежно від того, є вона суб'єктом підприємницької діяльності чи ні, встановлюється:

на підставі здійснюваного фізичною особою обліку витрат, пов'язаних з придбанням, будівництвом та поліпшеннями такої споруди;

за відсутності такого обліку — шляхом застосування цін на аналогічні споруди (їх балансової вартості), що перебувають у власності юридичних осіб, або шляхом обчислення балансової вартості за встановленою процедурою, для

визначення поточної вартості одиниці виміру будівлі. При цьому база оподаткування споруди нараховується органом податкового контролю, який встановлює розмір податкових зобов'язань фізичної особи.

Платниками податку на нерухомість є власники нерухомості або особи, уповноважені власниками сплачувати податок.

У разі, коли нерухомість перебуває у спільній власності членів сім'ї, платником податку є глава сім'ї.

У разі, коли платника податку не виявлено, органи місцевого самоврядування за поданням державних податкових адміністрацій у місячний строк встановлюють власника зазначеної нерухомості або визначають уповноважену особу, яка має право розпоряджатися зазначеною нерухомістю.

Соціальні пільги для фізичних осіб

База оподаткування поточного року тієї будівлі, яка використовується главою сім'ї та членами його сім'ї як основне місце проживання, зменшується на суму, яка визначається відповідно до неоподатковуваних норм — 21 квадратного метра загальної площі такої будівлі на кожного члена сім'ї плюс 10 квадратних метрів на сім'ю.

База оподаткування будівлі, яка використовується главою сім'ї як садовий будинок, зменшується на суму неоподаткованої норми — 60 квадратних метрів загальної площі.

Зазначене зменшення застосовується один раз щодо однієї будівлі, незалежно від кількості будівель, що знаходяться у власності глави сім'ї або членів цієї сім'ї, а також стосовно садового будинку.

В індивідуальних будинках, розташованих на території громад з населенням менш як 10 тис. постійних жителів, база оподаткування поточного року будівлі, яка використовується главою сім'ї та членами його сім'ї як основне місце проживання, зменшується на суму, розраховану, виходячи із 30 квадратних метрів загальної площі такої будівлі на кожного члена сім'ї плюс 10 квадратних метрів на сім'ю.

Зазначене зменшення застосовується один раз щодо однієї будівлі, незалежно від кількості будівель, які є у власності глави сім'ї. При цьому зменшення податку не застосовується.

Для самотніх непрацездатних громадян, що проживають у населених пунктах чисельністю менше 10 тис. чоловік і отримують житлові субсидії, база оподаткування додатково зменшується на 30 квадратних метрів.

Не включаються до бази оподаткування нежилі приміщення на території присадибної ділянки, на якій збудовано індивідуальний будинок — місце постійного проживання фізичної особи, — розташований на території громад з населенням менш як 10 тис. постійних жителів, у разі, коли такі нежилі приміщення використовуються для утримання свійських тварин і птахів, зберігання садового та іншого господарського інвентаря, для погребів (льохів), інших особистих та сімейних цілей, не пов'язаних із здійсненням підприємницької діяльності.

Нежилі приміщення будь-якого призначення, збудовані на території присадибної ділянки, прилеглої до індивідуального будинку, розташованого на території громад з населенням більш як 10 тис. жителів, оподатковуються у складі загальної площі такого індивідуального будинку.

Принагідне зазначимо, що під терміном "постійні жителі" розуміють фізичних осіб, зареєстрованих як таких, що мають місце постійного проживання на території визначеної громади.

Зменшення сум оподаткування поширюється також на будівлі, які орендуються фізичними особами для використання як основного місця проживання, а також будівлі, розташовані на присадибних ділянках, за умови, що договір оренди (найму) передбачає обов'язок цих осіб сплачувати податок на нерухомість. Коли ж будівля перебуває у спільній власності сім'ї, пільга надається один раз щодо однієї будівлі.

Податок на будівлі не перераховується і не сплачується у податковому році, якщо нарахована сума на кожний об'єкт нерухомості не перевищує двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Це правило не поширюється на оподаткування споруд.

Консервація нерухомості, що перебуває в державній власності або у власності територіальної громади, здійснюється відповідно до рішення Кабінету Міністрів України, місцевої державної адміністрації або виконавчого органу місцевої ради.

Інші власники мають право прийняти рішення про консервацію нерухомості, сповістивши про це орган державної податкової адміністрації, який приймає рішення про зупинення стягнення податку.

При цьому законсервована нерухомість вважається переданою в управління Фонду державного майна України, який здійснює заходи щодо продажу такої нерухомості. Кошти, виручені від продажу за винятком витрат, пов'язаних з продажем, повертаються колишньому власникові нерухомості.

У разі, коли заходи щодо пошуку покупців законсервованої нерухомості не мали позитивного результату. Фонд державного майна України приймає рішення про утримання або ліквідацію такої нерухомості. При цьому нерухомість визнається такою, яка не має власника, що тягне за собою передбачені статтею 137 Цивільного кодексу України наслідки, без обмеження у часі, визначеного частиною третьою зазначеної статті.

Порядок вчинення дій, передбачених цим пунктом, а також джерела відшкодування витрат, пов'язаних з управлінням законсервованою власністю, визначаються Кабінетом Міністрів України.

Податкові періоди

Податковий період для будівель — податковий рік.

Податковий період для споруд — календарний місяць.

Податковий рік — це період, який починається 1 січня і закінчується 31 грудня одного й того самого року.

Індексація.

Протягом будь-якого податкового року, в якому не відбувається перегляду вартості будівель, для розрахунків бази оподаткування застосовується індексація "бази оподаткування на рівень інфляції".

Індексація бази оподаткування на рівень інфляції здійснюється тоді, коли рівень інфляції, розрахований на базі податкового року (1 січня податкового року до 1 січня року, що передує податковому), дорівнює або перевищує 110 %.

Індексація здійснюється податковими органами за наслідками звітного (податкового) року і доводиться до відома платників податку.

Для спрощення податкових розрахунків застосовується заокруглення показників рівня інфляції до найближчого значення натурального ряду цифр, кратного п'яти.

Інформація про власність

Будь-які особи, які володіють нерухомістю або використовують її, мають частку участі, орендують чи управляють нерухомістю, а також будь-які юридичні особи, які прямо або побічно здійснюють підприємницьку чи іншу діяльність, пов'язану з використанням інформації про нерухомість (у тому числі, але не виключно: нотаріальні контори, банки, бюро технічної інвентаризації, компанії та біржі з торгівлі нерухомістю, інші реєстратори нерухомості або прав на неї), зобов'язані надавати інформацію про оподатковувану нерухомість відповідним органам державної податкової адміністрації у порядку, який встановлюється Кабінетом Міністрів України.

За не надання відомостей громадяни, в тому числі посадові особи, несуть адміністративну відповідальність у вигляді штрафу у розмірі 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Для перевірки наданої інформації про власність посадова особа органу державної податкової адміністрації має право заходити на землю або у будівлю (споруду), що підлягає оподаткуванню, з метою визначення бази оподаткування у зручний для власника (користувача) час. Узгодження відбувається шляхом надіслання або особистого вручення письмового повідомлення з пропозицією про час зустрічі, яка мав передбачати точний час такої зустрічі у період з 8 год. ранку до 19 год. вечора протягом двох визначених податковим органом робочих днів тижня або у період з 8 год. ранку до 17 год. вечора суботи, але не раніше, ніж через 30 календарних днів після надіслання звернення.

Протягом наступних після дня одержання письмового повідомлення 10 календарних днів власник (користувач) зобов'язаний сповістити орган державної податкової адміністрації про дату огляду. Якщо узгодження такого часу не відбувається протягом 20 календарних днів з моменту першого звернення органу державної податкової адміністрації, останній має право призначити дату огляду самостійно, про що письмово сповіщає власника (користувача) нерухомості.

Коли час огляду неможливо узгодити у зв'язку з відсутністю власника (користувача), орган державної податкової адміністрації зобов'язаний вивісити письмове повідомлення про призначену дату огляду біля входу до об'єкта оподаткування та (або) на спеціальній дошці податкових оголошень, яка

встановлюється на доступному для огляду місці біля входу у приміщення органу місцевого самоврядування територіальної громади.

У разі, коли власник (користувач) нерухомості не забезпечив можливості проведення такого огляду нерухомості, податковий орган має право самостійно встановити базу оподаткування нерухомості на підставі зовнішнього її огляду, а також відомостей, що є в розпорядженні органу державної податкової адміністрації. При цьому зменшення податкової бази не застосовується.

Фізична особа — платник податку — має право на перегляд бази оподаткування, самостійно встановленої органом державної податкової адміністрації, у разі надання документів, що засвідчують відсутність платника податку у зв'язку з довготерміновим відрядженням, хворобою або обмеженням свободи пересування, ув'язненням чи полоном такої фізичної особи або внаслідок дії обставин непереборної сили, підтвердженими документально.

На відповідний перегляд мають право також спадкоємці фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою або померлою, за процедурою, встановленою законодавством, а також опікуни фізичної особи, визнаної у встановленому законодавством порядку недієздатною.

Платник податку зобов'язаний повідомити орган державної податкової адміністрації про істотні зміни, яких зазнає об'єкт оподаткування, а саме:

- про ліквідацію, (знесення, зруйнування) об'єкта оподаткування або його частини;

- про збільшення вартості об'єкта оподаткування.

Таке повідомлення платник податку повинен надіслати органу державної податкової адміністрації протягом 30 календарних днів з дня завершення зміни об'єкта оподаткування.

У разі, якщо платник податку не надіслав такого повідомлення у зазначені строки, зменшення об'єкта оподаткування не береться до уваги;

збільшення об'єкта оподаткування вважається здійсненим, починаючи з дня, що настає за днем останнього огляду (оцінки) нерухомості.

Порядок нарахування, сплати та зарахування податку на нерухомість

Зобов'язання щодо податку на нерухомість визначаються органами державної податкової адміністрації на підставі бази оподаткування нерухомості та ставок на черговий бюджетний рік.

Особи, які користуються податковими пільгами, зобов'язані до 1 лютого чергового податкового року надіслати органу державної податкової адміністрації інформацію про склад майна і фізичних осіб, які мають право на одержання таких пільг.

У разі несвоєчасного надіслання такої інформації пільги не надаються.

Не пізніше 30 квітня чергового податкового року орган державної податкової адміністрації надсилає за місцем розташування будівель податкове повідомлення про річні податкові зобов'язання, розраховані із врахуванням індексації податкових баз та вчасно отриманої від платників податку інформації про право на пільги щодо цього податку.

Податкове повідомлення має містити реєстраційний номер власності, ім'я власника (якщо воно відоме), відомості про площу землі або будівлі, податкову базу землі або будівлі, суму податку, що підлягає сплаті, строк і порядок сплати податку.

У разі, коли надіслати таке повідомлення неможливо у зв'язку з тим, що не визначено власника або відповідальну особу за внесення податку та (або) через відсутність технічних умов для вручення даного повідомлення, орган державної податкової адміністрації зобов'язаний вивісити це повідомлення біля входу до об'єкта оподаткування та (або) на спеціальній дошці податкових оголошень, яка встановлюється на доступному для огляду місці біля входу у приміщення органу місцевого самоврядування територіальної громади.

В Україні виділяють дві групи податків, що відрізняються підлеглистю:

- загальнодержавні податки, збори і інші обов'язкові платежі;
- місцеві податки і збори.

Відповідно до Закону України “Про систему оподаткування” від 25.06.1991 р. № 1251-ХІІ, з наступними змінами і доповненнями, до основних загальнодержавних податків, що справляються на Україні, відносять:

- 1) податок на додану вартість (ПДВ);
- 2) акцизний збір;
- 3) податок на прибуток підприємств, у тому числі дивіденди, що сплачуються до бюджету державними не корпоратизованими, казеними або комунальними підприємствами;
- 4) податок на доходи фізичних осіб;
- 5) мито;
- 6) державне мито;
- 7) податок на нерухоме майно;
- 8) податок на землю;
- 9) рентні платежі;
- 10) податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів;
- 11) податок на промисел;
- 12) збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету;
- 13) збір за спеціальне використання природних ресурсів;
- 14) збір за забруднення навколишнього середовища;
- 15) збір до фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення;
- 16) збір на обов'язкове державне пенсійне страхування;
- 17) збір до Державного інноваційного фонду;
- 18) плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності;
- 19) ресурсні платежі...

Загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі) встановлюються Верховною Радою України і справляються на всій території України

Податок на нерухоме майно, плата за землю, рентні платежі, податок на промисел, збір за спеціальне використання природних ресурсів, збір за забруднення навколишнього середовища на території АРК встановлюються ВР АРК. При цьому ставки податків і зборів визначаються в межах граничних розмірів ставок, установлених законами України.

Спеціальний збір до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, встановлюється у порядку, визначеному Законом України “Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб”.

7. Реєстрація платників податків, зборів і інших обов’язкових платежів.

Однією з основних функцій державної податкової служби є облік платників податків, зборів і інших обов’язкових платежів. Облік платників є основою для здійснення контролю за правильністю, своєчасністю, повнотою розрахунку і сплати платниками податків, зборів і інших обов’язкових платежів в бюджет.

Після реєстрації в державних органах виконавчої влади кожне підприємство повинне зареєструватися в державній податковій службі. Реєстрація здійснюється за місцем знаходження підприємства, філії, представництва підприємства або іншого відокремленого підрозділу.

Реєстрація може бути здійснена за податковою адресою фізичної особи, за місцем проживання фізичної особи або за місцем отримання основного доходу такої фізичної особи.

Реєстрація здійснюється за місцем розташування майна, яке підлягає оподаткуванню, тобто за місцем його фактичного знаходження (для нерухомого майна і основних засобів), на місці державної реєстрації (для автомашин), за місцем знаходження власного майна (для морських, річних і повітряних транспортних засобів, які використовуються для міжнародних перевезень), на місці діяльності лізингоотримувача (для майна, що передане у лізинг).

При становленні на облік платник податків (юридична особа) подає до державної податкової служби наступні документи: заяву про становлення на облік; копію статуту або положення, установчі договору і інші документи, затверджені і зареєстровані в встановленому законом порядку, нотаріально завірнені і з відміткою органу, який здійснює державну реєстрацію; копію свідоцтва про державну реєстрацію; копію положення (для бюджетних установ); копію довідки про включення в Єдиний державний реєстр підприємств і організацій України; документи, що підтверджують наявність приміщення для здійснення підприємницької діяльності за юридичною адресою, вказаною в свідоцтві про державну реєстрацію (договір оренди приміщення, довідка бюро інвентаризації про володіння приміщенням на правах власності); документ, виданий банківською установою про

підтвердження факту внесення в статутний фонд 30% його розміру (товариства з обмеженою відповідальністю).

Платники податків, які згідно з діючим законодавством не підлягають державній реєстрації в органах державної виконавчої влади (філії, відділення), подають для постановки на облік в податкові органи наступні документи: заяву; нотаріально завірнену копію установчих документів юридичної особи; копію заяви про постановку на облік платника податків – юридичну особу – з відміткою державного податкового органу; копію дозволу про створення філії, затверджену юридичною особою; копію свідоцтва про державну реєстрацію, завірнену державною податковою адміністрацією, в якій юридична особа зареєстрована як платник податку; копію довідки про включення філії в Єдиний державний реєстр підприємств і організацій України з присвоєнням йому ідентифікаційного коду; згода на розміщення, видана органом виконавчої влади; документ, який підтверджує наявність приміщення для розміщення і здійснення діяльності філії.

Заява платника податку про постановлення на облік реєструється в державній податковій службі.

8. Вимоги по відкриттю і закриттю банківських рахунків.

Банки і інші фінансово-кредитні установи мають право відкривати розрахункові і інші рахунки суб'єктам підприємницької діяльності лише при наявності документу, що підтверджує постановлення їх на облік в органах Державної податкової служби.

Банк повинен повідомити про відкриття банківського рахунку в Державну податкову службу за місцем знаходження платника податків і постановку його на облік в трьохденний термін.

Орган державної податкової служби за місцем державної реєстрації платника податків або за місцем знаходження установи банку, в якому знаходяться його рахунки, має право призупинити операції в наступних випадках:

- якщо платник податків відмовив органам податкової служби в проведенні документальної перевірки;
- якщо платник податків не допустив представників податкової служби для обслідування приміщення, яке використовується для отримання прибутку;
- якщо платник податку не подав бухгалтерської звітності, податкових декларацій(розрахунків), декларацій про валютні цінності;
- якщо платник податків не подав органам податкової служби звітів про застосування електронних і контрольно-касових апаратів, комп'ютерних систем і інших документів, пов'язаних з обрахуванням і сплатою податків, зборів і інших обов'язкових платежів;
- при неподанні органам податкової служби свідоцтва про державну реєстрацію, спеціальних дозволів на здійснення такої діяльності;

- при порушенні встановленого порядку реєстрації в податковій службі як платника податків;
- при відсутності обліку об'єктів оподаткування;
- при наявності реальної загрози витрачання коштів і відчуження майна, вилучення якого в встановленому законодавством порядку є єдиним способом відшкодування збитків, нанесених державі, в зв'язку з неплатоспроможністю юридичної особи.

Розпорядження про призупинення забезпечує призупинення виконання всіх операцій, окрім операцій по зарахуванню коштів, сплати сум податків, зборів і інших обов'язкових платежів в бюджет. Установа банку відновлює операції по рахунку при отриманні від податкового органу розпорядження про відновлення операцій по рахункам в установі банку.

Питання для самоконтролю

1. Яку роль виконують податки?
2. Чим відрізняються податки від зборів та інших платежів?
3. Які основні функції виконує податок?
4. Який склад податкової системи України?
5. Які елементи оподаткування Ви знаєте?
6. Дайте визначення податкової політики.
7. Чим відрізняються прямі та непрямі податки?

Тестові завдання

1. Державні доходи класифікуються за територіальним принципом на:

- 1) обов'язкові та добровільні;
- 2) податкові та неподаткові;
- 3) загальнодержавні та місцеві;
- 4) загальні та цільові.

2. Яким чином поділяються неподаткові надходження бюджету?

- 1) доходи від власності та підприємницької діяльності; адміністративні штрафи та санкції; плата за навчання іноземних громадян у навчальних закладах; інші надходження;
- 2) надходження від штрафів та фінансових санкцій; доходи від власності та підприємницької діяльності; інші неподаткові надходження;
- 3) доходи від власності та підприємницької діяльності; доходи від некомерційного та побічного продажу; надходження від сплати штрафних санкцій; інші неподаткові надходження;
- 4) адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу; доходи від власності та підприємницької діяльності; надходження від штрафів та фінансових санкцій; інші неподаткові надходження.

3. Предметом податкового права є:

- 1) податки, збори та обов'язкові платежі;
- 2) платники податків та податкові органи;
- 3) відносини з приводу надходження податків і зборів від платників до бюджетів.

4. Метод правового регулювання податкових відносин:

- 1) диспозитивний;
- 2) імперативний;
- 3) конструктивний.

5. Яке з визначень податків є найвичерпнішим:

- 1) будь-який платіж на користь держави;
- 2) сукупність платежів на користь держави, що встановлені законодавством;
- 3) добровільні пожертвування на користь держави;
- 4) обов'язковий платіж, що встановлюється державою і сплачується на її користь відповідно до діючого законодавства.

6. Податок виконує такі функції:

- 1) фінансову;
- 2) контрольну;
- 3) розподільчу;
- 4) регулюючу;
- 5) стимулюючу;
- 6) всі зазначені.

7. Податковою системою називають:

- 1) сукупність встановлених у країні податків і обов'язкових платежів;
- 2) сукупність встановлених у країні обов'язкових платежів;
- 3) сукупність встановлених у країні зборів, податків, обов'язкових платежів та органів, що контролюють їх надходження до бюджету.

8. Споживач товару чи послуги, в ціну якого включається податок, є:

- 1) платником податку;
- 2) суб'єктом оподаткування;
- 3) носієм податку;
- 4) одиницею оподаткування;
- 5) об'єктом оподаткування.

9. Одиниця виміру об'єкта оподаткування - це:

- 1) платник податку;
- 2) суб'єкт оподаткування;

- 3) носій податку;
- 4) одиниця оподаткування;
- 5) об'єкт оподаткування.

10. Грошова сума, з якої стягують податок:

- 1) джерело сплати;
- 2) податкова квота;
- 3) податкова ставка;
- 4) податкова база;
- 5) податковий тягар.

Лекція 2. Оподаткування прибутку підприємства.

В лекції розглядаються наступні питання:

- 1. Характеристика платників податку і об'єкту оподаткування.
- 2. Валові доходи і валові витрати.
- 3. Оподаткування операцій особливого виду.
- 4. Амортизація.
- 5. Ставки податку.
- 6. Правила ведення податкового обліку.

Після вивчення теми 2 студент повинен

Знати:

- ⇒ особливості об'єкту оподаткування;
- ⇒ структуру валових доходів і валових витрат;
- ⇒ які витрати не відносяться до валових;
- ⇒ особливості віднесення витрат подвійного призначення до складу валових витрат;
- ⇒ особливості оподаткування операцій особливого виду та інше.

Вміти:

- ⇒ розраховувати об'єкт оподаткування;
- ⇒ застосовувати податкові ставки в залежності від виду діяльності;
- ⇒ визначати основні фонди і їх групи;
- ⇒ вести облік збільшення та зменшення балансової вартості груп основних фондів;
- ⇒ складати декларацію про податок на прибуток підприємства.

1. Характеристика платників податку і об'єкту оподаткування.

Податок на прибуток є прямим податком, сума якого повністю залежить від результату господарської діяльності підприємств.

Платниками податку на прибуток (надалі **ПП**) є:

- **з числа резидентів** - суб'єкти господарської діяльності, бюджетні, громадські та інші підприємства, установи та організації, які здійснюють діяльність, спрямовану на отримання прибутку, як на території України, так і за її межами.
- **З числа нерезидентів** – фізичні чи юридичні особи, створені у будь якій організаційно-правовій формі, які отримують доходи з джерелом їх походження з України, за винятком установ та організацій, що мають дипломатичний статус або імунітет згідно з міжнародними договорами України або законом.
- **Філії, відділення та інші відокремлені підрозділи** платників податку, що не мають статусу юридичної особи, розташовані на території іншої, ніж такий платник податку, територіальної громади.

Платник податку, який має такі філії, може прийняти рішення щодо сплати консолідованого податку та сплачувати податок до бюджетів територіальних громад за місцезнаходженням філій, а також до бюджету територіальної громади за своїм місцезнаходженням, визначений згідно з нормами закону та зменшений на суму податку, сплаченого до бюджетів територіальних громад за місцезнаходженням філій.

Сума ПП філій за відповідний податковий період визначається розрахунково виходячи із загальної суми податку, нарахованого платником податку, розподіленого пропорційно питомій вазі суми валових витрат філій та амортизаційних відрахувань, нарахованих по основних фондах такого платника податку, які розташовані за місцезнаходженням філії, у загальній сумі валових витрат та амортизаційних відрахувань цього платника податку.

- **Постійні представництва нерезидентів**, які отримують доходи з джерел їх походження з України або виконують агентські функції стосовно таких нерезидентів або їх засновників.

Об'єкт оподаткування є прибуток, який визначається шляхом зменшення суми скоригованого валового доходу звітного періоду на суму валових витрат платника податку і суму амортизаційних відрахувань.

2. Валові доходи і валові витрати.

Валовий дохід (надалі - **ВД**) –загальна сума доходу платника податку від усіх видів діяльності, отриманого (нарахованого) протягом звітного періоду в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як на території України, її континентальному шельфі, виключній (морській) економічній зоні, так і за її межами.

ВД включає:

- Загальні доходи від продажу товарів (робіт, послуг), у тому числі допоміжних та обслуговуючих виробництв, що не мають статусу юридичної особи, а також доходи від продажу цінних паперів.

- Доходи від здійснення банківських, страхових та інших операцій з надання фінансових послуг, торгівлі валютними цінностями, цінними паперами, борговими зобов'язаннями та вимогами.

- Доходи від спільної діяльності та у вигляді дивідендів, отриманих від нерезидентів, процентів, роялті, володіння борговими вимогами, а також доходів від здійснення операцій лізингу.

- Доходи, не враховані в обчисленні валового доходу періодів, що передують звітному, та виявлені у звітному періоді.

- Доходи з інших джерел.

Не включаються до складу ВД: суми ПДВ, отримані (нараховані) платником ПДВ, нарахованого на вартість продажу товарів, за винятком випадків, коли підприємство-продавець не є платником ПДВ.

- Суми коштів або вартість майна, отримані платником податку як компенсація за примусове відчуження державою іншого майна платника податку у випадках, передбачених законодавством.

- Суми коштів або вартість майна, отримані платником податку за рішенням суду або внаслідок задоволення претензій у порядку, встановленому законодавством як компенсація прямих витрат або збитків, понесених платником податку в результаті порушення його прав та інтересів, що охороняються законом, у разі якщо вони не були віднесені таким платником податку до складу валових витрат, або відшкодовані за рахунок коштів страхових резервів.

- Суми коштів у частині надмірно сплачених податків, зборів, що повертаються платнику податку з бюджетів, якщо такі суми не були включені до складу валових витрат.

- Суми коштів або вартість майна, що надходять платнику податку у вигляді прямих інвестицій або реінвестицій у корпоративні права, емітовані таким платником податку, в тому числі грошові або майнові внески, згідно з договорами про спільну діяльність на території України без створення юридичної особи.

- Інші надходження, прямо визначені нормами Закону.

Скоригований валовий дохід – валовий дохід без врахування доходів, що не включаються до валових.

Валові витрати (надалі – ВВ) виробництва та обігу – сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних як компенсація вартості товарів, які придбаваються (виготовляються) таким платником податку для їх подальшого використання у власній господарській діяльності.

До складу ВВ включаються:

• Суми будь-яких витрат, сплачених (нарахованих) протягом звітнього періоду у зв'язку з підготовкою, перепідготовкою, організацією, веденням виробництва, продажем продукції і охороною праці, у тому числі витрати з придбання електричної енергії (включаючи реактивну).

• Сума коштів, перерахованих підприємствам всеукраїнських об'єднань осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, на яких працює за основним місцем роботи не менше 75% таких осіб, цим об'єднанням для проведення їх благодійної діяльності, але не більше 10% оподаткованого прибутку попереднього звітнього періоду.

• Суми внесених податків, зборів, установлених Законом "Про систему оподаткування", включаючи акцизний збір та рентні платежі, а також збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію, за винятком пені, штрафів, неустойок.

Для платників податку, основною діяльністю яких є виробництво сільськогосподарської продукції, до складу валових витрат включається плата за землю, що не використовується в сільськогосподарському виробничому обороті.

• Суми витрат, не віднесені до складу валових витрат минулих звітних податкових періодів у зв'язку з втратою, знищенням або зіпсуттям документів, установлених правилами податкового обліку, та підтверджених такими документами у звітному податковому періоді.

• Суми витрат, не враховані у минулих податкових періодах у зв'язку з допущенням помилок та виявлених у звітному податковому періоді у розрахунку податкового зобов'язання.

• Суми безнадійної заборгованості в частині, що не була віднесена до валових витрат, у разі коли відповідні заходи щодо стягнення таких боргів не привели до позитивного наслідку, а також суми заборгованості, стосовно яких закінчився строк позовної давності.

• Суми витрат, пов'язаних з поліпшенням основних фондів та суми перевищення балансової вартості основних фондів та нематеріальних активів над вартістю їх продажу.

Особливу увагу слід звернути на витрати подвійного призначення. Такі витрати відносяться до валових, але не більше визначеного відсотка оподаткованого прибутку або іншого показника (табл. 1)

Таблиця 1
Витрати подвійного призначення

<i>Витрати подвійного призначення</i>	<i>Припустимий %</i>	<i>База для розрахунку, %</i>	<i>Норма Закону</i>
1. Добровільні перерахування неприбутковим організаціям	Мінімум 2% Максимум 5%	Оподатковуваний прибуток попереднього звітнього року	Пп..5.2.2
2. Витрати на	2%	Оподатковуваний	

організацію прийомів, презентацій і свят, придбання і поширення подарунків у рекламних цілях		прибуток попереднього звітнього року	Пп..5.4.4
3. Витрати на придбання паливо-мастильних матеріалів для легкових автомобілів	50%	Витрати на придбання паливо-мастильних матеріалів для легкових автомобілів	Пп..5.4.10
4.Ремонт, реконструкція, модернізація й інші поліпшення основних засобів	10%	Сукупна балансова вартість груп основних фондів на початок звітнього року	Пп..8.7.1

Приклад 1

Прибуток підприємства у 2004 році становив 200 000 грн. Таким чином, до валових витрат ми можемо включити $\min 2\% = 4\,000$ грн., та $\max 5\% = 10\,000$ грн.

Добровільні перерахування неприбутковим організаціям протягом 2004 року наведені в таблиці:

Квартал 2004 р.	Добровільні перерахування неприбутковим організаціям, грн	Звітний період з податку на прибуток	Добровільні перерахування неприбутковим організаціям, грн	Валові витрати	Примітки
I	1000	1 квартал	1000	0	$1000 < \min 2\%$
II	2650	1 півріччя	3650	0	$3650 < \min 2\%$
III	4500	9 місяців	8150	8 150	$\min 2\% < 8150 < 10000$
IV	3000	рік	11150	10000	Ліміт 10000 грн

Приклад 2 Розподілити вартість витрат, здійснених на ремонт основних фондів. Вартість основних фондів на початок звітнього періоду складає 10 000 грн., у т. ч. По групах:

1 група – 3000 грн;

2 група – 5000 грн;

3 група – 1000 грн;

4 група – 1000 грн.

Витрати на ремонт у звітньому періоді – 4 000 грн.

До складу валових будуть включені витрати у розмірі 10% від суми 10000грн., тобто 1000 грн.

На збільшення балансової вартості основних фондів буде віднесено:

$4000 - 1000 = 3000$., у т.ч. по групах:

1 група: $3000/10000 \times 3000 = 900$ грн;

2 група: $3000/10000 \times 5000 = 1500$ грн;

3 група: $3000/10000 \times 1000 = 300$ грн;

4 група: $3000/10000 \times 1000 = 300$ грн.

Не включаються до складу валових витрат витрати на:

- Потреби, не пов'язані з веденням господарської діяльності, а саме: організацію та проведення прийомів, презентацій, свят, розваг та відпочинку, придбання та розповсюдження подарунків;

- придбання лотерей, участь в азартних іграх;

- фінансування особистих потреб фізичних осіб ;

- придбання, будівництво, реконструкцію, модернізацію, ремонт та інші поліпшення основних фондів та витрати, пов'язані з видобутком корисних копалин, а також з придбанням нематеріальних активів, які підлягають амортизації;

- сплату податку на прибуток підприємств, податку на нерухомість, ПДВ, включеного до ціни товарів, що придбаваються платником податку для виробничого або невиробничого використання, сплату податків на доходи фізичних осіб, які відраховуються за рахунок сум виплат таких доходів.

Для платників **ПП** підприємств, які не зареєстровані як платники ПДВ, до складу валових витрат входять суми податків на додану вартість, сплачених у складі ціни придбання товарів, вартість яких належить до валових витрат такого платника податку.

3. Оподаткування операцій особливого виду.

а) Оподаткування бартерних операцій

Доходи та витрати від здійснення бартерних операцій визначаються виходячи з договірної ціни такої операції, але не нижчої за звичайні ціни.

Звичайною вважається ціна товарів, визначена сторонами договору. Якщо не доведене зворотнє, вважається, що така звичайна ціна відповідає рівню справедливих ринкових цін.

Справедлива ринкова ціна – це ціна, за якою товари передаються іншому власнику за умови, що продавець бажає передати такі товари, а покупець бажає їх отримати за відсутності будь-якого примусу, обидві сторони є взаємно незалежними юридично та фактично, володіють достатньою інформацією про такі товари, а також ціни, які склалися на ринку ідентичних товарів.

б) Оподаткування страхової діяльності

Оподатковувані доходи від страхової діяльності (крім страхування життя) страховиків-резидентів оподатковуються за ставкою у розмірі 3% суми валового доходу, одержаного від страхової діяльності, та не підлягають оподаткуванню за ставкою 25%.

Для цілей оподаткування страхової діяльності під оподатковуваним доходом слід розуміти суму страхових платежів, страхових внесків, страхових премій, одержаних страховиками-резидентами протягом звітного періоду за договорами страхування і перестрахування ризиків на території України або за її межами, зменшених на суму страхових платежів, сплачених страховиком за договорами перестрахування з резидентом та сплачених за договорами перестрахування з нерезидентом у тому ж податковому періоді.

Облік операцій із страхування життя фізичних осіб ведеться страховиком окремо. Оподатковувані доходи страховиків-резидентів від страхування життя оподатковуються за ставкою 3%.

Оподатковувані доходи страховиків-резидентів, отримані за договорами довгострокового страхування життя, оподатковуються за ставкою 0%.

Інвестиційний дохід, одержаний страховиком від розміщення коштів резервів страхування життя, оподатковується у страховика в частині, яка належить страховику. Частина інвестиційного доходу, одержаного від розміщення коштів резервів із страхування життя, що належить страховику, визначається як різниця між сумою доходу, одержаного від розміщення коштів резервів із страхування життя, та сумою витрат страховика на ведення справи, які не можуть перевищувати 15% отриманого інвестиційного доходу.

в)Оподаткування операцій із розрахунками в іноземній валюті

Доходи, отримані платником податку в іноземній валюті у зв'язку з продажем товарів протягом звітного періоду, перераховуються в гривні за офіційним валютним курсом НБУ, що діяв на дату отримання таких доходів, і не підлягають перерахунку у зв'язку зі зміною обмінного курсу гривні протягом такого звітного періоду.

Балансова вартість іноземної валюти, отриманої платником податку у зв'язку з таким продажем, визначається за курсом НБУ.

Витрати, понесені платником податку в іноземній валюті протягом звітного періоду у зв'язку з придбанням товарів, вартість яких відноситься до валових витрат такого платника податку, визначається у сумі, що має дорівнювати балансовій вартості такої іноземної валюти, і не підлягають перерахунку у зв'язку зі зміною обмінного курсу гривні протягом такого звітного періоду.

Балансова вартість заборгованості, основна сума якої виражена в іноземній валюті, відображається у податковому обліку платника податку шляхом перерахунку суми такої заборгованості в гривні за офіційним валютним курсом НБУ, що діяв на дату такого перерахунку.

У разі погашення заборгованості, платник податку повинен визнати прибуток або збиток від такої операції, що розраховується як різниця між балансовою вартістю такої заборгованості на початок звітного періоду чи на дату її оприбуткування, залежно від того, яка подія сталася пізніше, та балансовою вартістю такої заборгованості на дату її продажу. При цьому прибуток, отриманий внаслідок такого перерахунку, збільшує валові доходи платника податку – кредитора та валові витрати платника податку – дебітора, а збиток, отриманий внаслідок такого перерахунку, збільшує валові витрати платника податку – дебітора податкового періоду, протягом якого відбувся такий продаж (погашення).

У такому ж порядку підлягає перерахунку балансова вартість іноземної валюти, отриманої як аванс або виручка чи внаслідок проведення будь-яких інших операцій, яка обліковується на банківських рахунках платника податку або у його касі на дату закінчення звітного періоду.

У разі купівлі іноземної валюти за гривні валові витрати або валові доходи платника податку не змінюються. Сума гривень, сплачена платником податку у зв'язку з такою купівлею, вважається балансовою вартістю такої іноземної валюти. У разі купівлі однієї іноземної валюти за іншу, балансова вартість придбаної іноземної валюти визначається на рівні балансової вартості іноземної валюти, що була продана.

У разі продажу іноземної валюти за гривні валові доходи платника податку збільшуються на суму гривень, отриманих від покупця у зв'язку з таким продажем, а валові витрати такого платника податку збільшуються на суму балансової вартості такої іноземної валюти.

4. Амортизація.

Під терміном амортизація основних фондів і нематеріальних активів слід розуміти поступове віднесення витрат на їх придбання, виготовлення або поліпшення, на зменшення скоригованого прибутку платника податку у межах норм амортизаційних відрахувань.

Амортизації підлягають витрати на:

- придбання основних фондів та нематеріальних активів для власного виробничого використання, включаючи витрати на придбання племінної худоби та придбання, закладення і вирощування багаторічних насаджень до початку плодоношення;
- самостійне виготовлення основних фондів для власних виробничих потреб, включаючи витрати на виплату заробітної плати працівникам, які були зайняті на виготовленні таких основних фондів;
- проведення всіх видів ремонту, реконструкції, модернізації та інших видів поліпшення основних фондів;
- капітальні поліпшення землі, не пов'язані з будівництвом, а саме: іригація, осушення, збагачення та інші подібні капітальні поліпшення землі.

Основні фонди підлягають розподілу за такими групами:

Група 1 – будівлі, споруди, їх структурні компоненти та передавальні пристрої, в тому числі будинки та їх частини, вартість капітального поліпшення землі;

Група 2 – автомобільний транспорт та вузли до нього; меблі; побутові електронні, оптичні, електромеханічні прилади та інструменти, інше конторське обладнання, устаткування та приладдя до них;

Група 3 – будь-які інші основні фонди, не включені до груп 1, 2, 4.

Група 4 – електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, їх програмне забезпечення, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, інші інформаційні системи, телефони, мікрофони і рації, вартість яких перевищує вартість МШП.

Сума амортизаційних відрахувань кварталу, щодо якого проводяться розрахунки визначаються шляхом застосування норм амортизації до

балансової вартості груп основних фондів на початок такого розрахункового кварталу.

Суми амортизаційних відрахувань вилученню до бюджету не підлягають, а також не можуть бути базою для нарахування будь-яких податків, зборів.

Балансова вартість групи основних фондів 1) на початок розрахункового періоду визначається за формулою:

$B_a = B_{(a-1)} + П_{(a-1)} - B_{(a-1)} - A_{a-1}$, де:

B_a – балансова вартість групи (окремого об'єкта) основних фондів на початок розрахункового кварталу;

$B_{(a-1)}$ – балансова вартість групи (окремого об'єкта) основних фондів на початок кварталу, що передував розрахунковому;

$П_{(a-1)}$ – сума витрат, понесених на придбання основних фондів, здійснення капітального ремонту, реконструкцій, модернізацій та інших поліпшень основних фондів, що підлягають амортизації, протягом кварталу, що передував розрахунковому;

$B_{(a-1)}$ – сума виведених з експлуатації основних фондів протягом кварталу, що передував розрахунковому;

$A_{(a-1)}$ – сума амортизаційних відрахувань, нарахованих у кварталі, що передував розрахунковому.

Норми амортизації встановлюються у відсотках до балансової вартості кожної з груп основних фондів на початок звітного періоду. Нагадаємо, що з 1 січня 2004 р встановлено нові норми амортизації (з розрахунку за податковий квартал) в такому розмірі:

Група 1 – 2%

Група 2 – 10%

Група 3 – 6%

Група 4 – 15%.

Однак, відповідно до Закону про Держбюджет на 2004 рік дію зазначених норм на цей рік призупинено. Нові норми поширюються тільки на амортизацію витрат, здійснених у зв'язку з придбанням (виготовленням) нових основних фондів груп 1, 2, 3, які використовуються у виробничій діяльності підприємства та які раніше не були в експлуатації, а також витрат на поліпшення зазначених новопридбаних (нововиготовлених) основних фондів, понесених після 1 січня 2004 року.

Для всієї решти основних фондів (що значилися в обліку на 1 січня 2004 року або придбані після 1 січня 2004 року, але були в експлуатації) діють колишні норми амортизації в таких розмірах (в розрахунку на податковий квартал):

Група 1 – 1, 25%

Група 2 – 6, 25%

Група 3 – 3, 75%

Група 4 – 15%

Платник податку може прийняти рішення про застосування інших норм амортизації, що не перевищують вищезазначених норм.

Платники податку мають право протягом звітного періоду віднести до валових витрат будь-які витрати, пов'язані з поліпшенням основних фондів, що підлягають амортизації, у сумі, що не перевищує 10% сукупної балансової вартості всіх груп основних фондів станом на початок такого звітного періоду.

Витрати, що перевищують зазначену суму, збільшують балансову вартість груп 2, 3, 4 чи окремих об'єктів основних фондів групи 1 на початок розрахункового кварталу.

Виведення з експлуатації основних фондів будь-якої групи здійснюється на підставі наказу керівника платника податку або у разі їх примусового відчуження чи конфіскації згідно із законом.

Приклад 3

Вартість 2 групи основних фондів на початок другого кварталу складає 50 тис. грн.. Протягом другого кварталу введені основні фонди на суму 6 тис. грн. Та виведені основні фонди на суму 14 тис. грн.. Розрахувати суму амортизаційних відрахувань по 2 групі основних фондів за 2 та третій квартали.

Сума амортизаційних відрахувань за другий квартал:

$$50\,000 \times 0,1 = 5000 \text{ грн.}$$

Балансова вартість основних фондів на початок третього кварталу:

$$50\,000 + 6000 - 14000 - 5000 = 37000 \text{ грн.}$$

Сума амортизаційних відрахувань за третій квартал становитиме:

$$37000 \times 0,1 = 3700 \text{ грн.}$$

5. Ставки податку.

Прибуток платників податку, включаючи підприємства, засновані на власності окремої фізичної особи, оподатковується за ставкою **25%** до об'єкта оподаткування.

6. Правила ведення податкового обліку.

Для цілей оподаткування використовуються такі податкові періоди: календарні квартал, півріччя, три квартали, рік. Податковий період починається з першого календарного дня податкового періоду і закінчується останнім календарним днем податкового періоду.

У разі коли особа береться на облік податковим органом як платник цього податку в середині податкового періоду, то перший звітний податковий період розпочинається з дати, на яку припадає початок такого обліку, та закінчується останнім календарним днем наступного податкового періоду.

Якщо платник податку ліквідується, останнім податковим вважається період, на який припадає дата такої ліквідації.

Датою збільшення валових витрат виробництва вважається дата, яка припадає на податковий період, протягом якого відбувається будь-яка з подій, що сталася раніше:

- або дата списання коштів з банківських рахунків платника податку на оплату товарів, а в разі їх придбання за готівку – день їх видачі з каси платника податку:

- або дата оприбуткування платником податку товарів, а для робіт – дата фактичного отримання платником податку результатів робіт.

- У разі коли платник податку придбаває товари з використанням кредитних, дебетових карток або комерційних чеків, датою збільшення валових витрат вважається дата оформлення відповідного рахунку.

Датою збільшення валового доходу вважається дата, яка припадає на податковий період, протягом якого відбувається будь-яка з подій, що сталася раніше:

- або дата зарахування коштів від покупця на банківський рахунок платника податку в оплату товарів, що підлягають продажу, у разі продажу товарів за готівку – дата її оприбуткування в касі платника податку, а за відсутності такої – дата інкасації готівки у банківській установі, що обслуговує платника податку:

- або дата відвантаження товарів, а для робіт – дата фактичного надання результатів робіт платником податку.

У разі здійснення торгівлі продукцією або роботами з використанням торговельних автоматів або іншого подібного обладнання, що не передбачає наявності касового апарата, контрольованого уповноваженою особою, датою збільшення валового доходу вважається дата вилучення з таких торговельних апаратів або подібного обладнання грошової виручки. Правила інкасації зазначеної виручки встановлюються НБУ.

У разі коли торгівля продукцією здійснюється з використанням кредитних або дебетових карток, дорожніх, комерційних, персональних або інших чеків, датою збільшення валового доходу вважається дата оформлення відповідного рахунку.

Датою збільшення валових доходів в разі продажу товарів з оплатою за рахунок бюджетних коштів є дата надходження таких коштів на поточний рахунок платника податку або дата отримання відповідної компенсації у будь-якому іншому вигляді, включаючи зменшення заборгованості такого платника податку за його зобов'язаннями перед таким бюджетом.

Датою збільшення валових доходів кредитора від здійснення кредитно-депозитних операцій є дата нарахування процентів у строки, визначені кредитним договором. У разі коли сума отриманих від боржника процентів перевищує їх нараховану суму, валовий дохід кредитора збільшується на суму фактично отриманих протягом податкового періоду процентів, а валові витрати дебітора збільшуються на таку ж суму в податковому періоді такого перерахування.

Питання для самоконтролю

1. Хто є платником податку на прибуток
2. Які доходи включаються до складу валових доходів?
3. Які витрати включаються до складу валових витрат?
4. Які Ви знаєте групи валових витрат?
5. Які витрати не включаються до складу валових витрат?
6. Дайте визначення „правила першої події”
7. За якою ставкою оподатковується прибуток підприємств?
8. Чим відрізняється податкова амортизація від амортизації в бухгалтерському обліку.
9. Як впливають витрати на ремонт, реконструкцію, модернізацію основних фондів на валові витрати?

Тестові завдання

1. Оподатковуваний прибуток - це:

- 1) різниця між виручкою від реалізації і виробничими витратами;
- 2) різниця між валовими доходами, валовими витратами та амортизацією;
- 3) різниця між валовими доходами і валовими витратами.

2. Податковий період, встановлений для податку на прибуток:

- 1) звітний місяць;
- 2) звітний квартал;
- 3) звітний рік для виробників сільгосппродукції.

3. Ставка податку на прибуток (промислові підприємства):

- 1) 30%;
- 2) 25%;
- 3) 20%.

4. Законодавчий документ, яким необхідно керуватись при розрахунку податку на прибуток:

- 1) Вказівки про склад і порядок заповнення облікових регістрів малими підприємствами, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 31.05.96 р. за № 112;
- 2) Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про оподаткування прибутку підприємства"" зі змінами та доповненнями від 22.04.97 р.;
- 3) Закон України "Про податок на додану вартість" зі змінами і доповненнями від 03.04.97 р.

5. Розмір штрафних санкцій, що застосовують при несвоєчасній подачі декларації:

- 1) 10 н.м.д.г.;
- 2) 30 н.м.д.г.;
- 3) 15 н.м.д.г.

6. Платник податку на прибуток подає до податкових органів:

- 1) форму № 2 «Звіт про фінансові результати»;
- 2) Декларацію про прибуток підприємства;
- 3) Звіт про нерозподілений прибуток.

7. За несвоєчасну сплату податку на прибуток застосовують пеню в розмірі:

- 1) 120% облікової ставки НБУ;
- 2) 200% облікової ставки НБУ;
- 3) 30% від несплаченого прибутку.

8. Інвестиційний податковий кредит — це:

- 1) відстрочення сплати податку на прибуток для підприємств з іноземними інвестиціями;
- 2) відстрочення сплати податку на прибуток при умові спрямування даних коштів в інноваційні програми;
- 3) відстрочення сплати податку на прибуток при умові вкладення інвестицій у розмірі 50% від статутного капіталу в акціонерні підприємства.

9. Платниками податку на прибуток є:

- 1) резиденти, які отримують прибуток на території України та за її межами;
- 2) резиденти та нерезиденти, які отримують прибуток на території України та за її межами;
- 3) нерезиденти, які отримують прибуток на території України.

10. Резиденти - це:

- 1) суб'єкти підприємницької діяльності, які створені та здійснюють свою діяльність на території України відповідно до її законодавства;
- 2) суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють свою діяльність на території України відповідно до її законодавства;
- 3) суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють свою діяльність на території України.

11. Нерезиденти - це :

- 1) суб'єкти підприємницької діяльності з місцезнаходженням за межами території України, які створені та здійснюють свою діяльність відповідно до законодавства іншої держави;
- 2) суб'єкти підприємницької діяльності з місцезнаходженням за межами території України;
- 3) суб'єкти підприємницької діяльності, які створені та здійснюють свою діяльність відповідно до законодавства іншої держави.

12. Лізингова операція - це операція, яка передбачає:

- 1) надання ліцензій для здійснення певного виду діяльності;
- 2) надання основних фондів або землі у користування іншим фізичним або юридичним особам за орендну плату та на визначений термін;

3) надання основних фондів або землі у користування лише юридичним особам.

13. Які є види лізингу?

- 1) Фінансовий.
- 2) Оперативний, фінансовий, зворотній.
- 3) Тимчасовий.

14. Чи впливають види лізингу на об'єкт оподаткування?

- 1) Так, впливають.
- 2) Ні, не впливають.
- 3) Залежно від укладеної угоди.

15. Постійне представництво нерезидента в Україні - це:

- 1) місце управління нерезидента на території України;
- 2) юридична особа-резидент, яка підпорядковується своєму діловому партнерові-нерезиденту;
- 3) постійне місце діяльності, через яке повністю або частково здійснює господарську діяльність нерезидента на території України.

16. Що є об'єктом оподаткування при визначенні податку на прибуток?

- 1) Доход від реалізації продукції.
- 2) Чистий прибуток.
- 3) Оподатковуваний прибуток.

17. Чи є платником податку на прибуток відокремлений підрозділ (філія)?

- 1) Ні.
- 2) Так, у випадку оформлення у податкових органах сплати консолідованого прибутку.
- 3) Так.

18. Чи є платником податку на прибуток постійні представництва нерезидентів?

- 1) Ні.
- 2) При отриманні доходів з джерел їх походження з України.
- 3) Обов'язково.

19. Для визнання форс-мажорних обставин необхідно:

- 1) підтвердження Торгово-промислової палати України про настання обставин;
- 2) підтвердження місцевих органів влади;
- 3) рішення Президента України про запровадження надзвичайних екологічних ситуацій в окремій місцевості України.

20. Дивіденди - це платежі, що сплачують:

- 1) відповідно до умов договору;
- 2) за рішенням загальних зборів акціонерів;
- 3) у зв'язку з розподілом частки прибутку.

21. Проценти - це доход, що сплачують:

- 1) відповідно до умов позики;
- 2) за рішенням загальних зборів акціонерів;
- 3) у вигляді плати за використання залученого майна на визначений термін.

22. До доходів із джерелом їх походження з України, належать:

- 1) доходи, отримані резидентами;
- 2) доходи, отримані нерезидентами на території України;
- 3) доходи, отримані резидентами або нерезидентами від будь-яких видів їх діяльності на території України.

Лекція 3. Оподаткування доходів фізичних осіб.

В лекції розглядаються наступні питання:

1. Основні тенденції в становленні системи прибуткового оподаткування доходів громадян.
2. Характеристика платників податку і об'єкту оподаткування.
3. Податковий кредит
4. Податкові соціальні пільги.
5. Ставка податку.
6. Порядок нарахування, утримання та сплати податку до бюджету.

Мета заняття:

Після вивчення лекції 3 студент повинен

Знати:

- ⇒ особливості об'єкту оподаткування;
- ⇒ характеристики платників податку;
- ⇒ види доходів, які не включаються до складу загального місячного або річного оподатковуваного доходу;
- ⇒ коли виникає право платника податку на податковий кредит;
- ⇒ перелік податкових соціальних пільг.

Вміти:

- ⇒ розраховувати об'єкт оподаткування;
- ⇒ застосовувати податкову ставку в залежності від виду доходу і з врахуванням податкової соціальної пільги;
- ⇒ нараховувати доходи у будь-яких негрошових формах з врахуванням коефіцієнтів;
- ⇒ розраховувати податок по окремих видах доходів;
- ⇒ складати річну декларацію про майновий стан і доходи (податкову декларацію)

1. Основні тенденції в становленні системи прибуткового оподаткування доходів громадян.

Наукове пізнання системи, процес становлення якої ще не завершився, навряд чи може просунутися далі пізнання більш чи менш сталих тенденцій у її розвитку, оскільки дослідження незрілого явища має об'єктивні межі, пов'язані з незавершеністю процесу становлення іманентних форм системи. Пізнання тенденцій, однак, не є самоціллю. Необхідним є їх аналіз з позицій відповідності особливостям соціально-економічного розвитку країни та моделі економічної системи, яку передбачається сформувати. Значення цього аспекту аналізу пов'язано з тим, що лише за умов, коли таку відповідність досягнуто, існує можливість забезпечення достатньо ефективного функціонування податкової системи.

Найбільш важливі тенденції в еволюції прямого оподаткування в Україні розглянемо на прикладі прибуткового податку з громадян.

Власна система прибуткового оподаткування громадян в Україні була запроваджена із середини 1991 р. внаслідок ухвалення Закону Української РСР "Про прибутковий податок з громадян Української РСР, іноземних громадян та осіб без громадянства" від 5.07.1991 р. З 26 грудня 1992 р. вона регулюється Декретом Кабінету Міністрів України "Про прибутковий податок з громадян", який зі змінами і доповненнями діє і в наш час. В Законі України "Про систему оподаткування" в редакції від 18.02.1997 р. цей податок названо податком на доходи фізичних осіб. Термін "прибутковий податок" з'явився внаслідок некоректного перекладу з російської мови. Строго кажучи, він означає податок на доходи, одержані у формі прибутку. Оскільки фізичні особи сплачують податки на доходи, отримані в різних формах, то більш прийнятним є термін "податок на доходи фізичних осіб". Однак оскільки до Декрету, що регулює справляння зазначеного податку, не були внесені відповідні зміни, офіційно про- довжує вживатися термін "прибутковий податок з громадян", який змушені вживати і ми.

Оподаткування доходів громадян мало місце і в умовах СРСР. Однак участь держави у їх розподілі і перерозподілі не обмежувалась податковими методами. Частину індивідуальних доходів держава привласнювала ще в процесі первинного розподілу шляхом заниження частки заробітної плати у ВВП і НД. Щодо прибуткового податку громадян та податку з неодружених, одиноких і малосімейних, то вони мали не стільки фіскальне значення, скільки значення вирівнювання індивідуальних доходів і певною мірою - регулювання деяких позитивних соціальних процесів. В той же час основним засобом вирівнювання індивідуальних доходів були не податки, а державне регулювання заробітної плати (встановлення "стелі" та мінімальної зарплати, тарифних ставок та посадових окладів).

Стягнення прибуткового податку з громадян в СРСР свідчить про те, що відносно нього можна говорити про збереження певних традицій оподаткування. Однак перехід до ринкової економіки, розвиток економічних і суспільно-політичних реформ вимагав певної трансформації даного податку.

Щоб виявити головні тенденції в його становленні, розглянемо еволюцію основних елементів зазначеного податку.

Особливістю оподаткування доходів громадян до 1993 р. був диференційований підхід до різних категорій платників, до кожної з них передбачався особливий порядок оподаткування і різні ставки податку. Зокрема, до 1990 р. виділялися такі категорії платників, як робітники і службовці; особи, що отримують авторські винагороди; особи, що займаються приватною практикою; кустарі та ремісники; особи, що отримують доходи від здавання в найм приміщень; особи, що отримують доходи від сільського господарства в міських поселеннях. Якщо сума податку із заробітної плати робітників і службовців розмірі від 71 до 91 крб. становила від 25 коп. до 7 крб. 12 коп., а із місячної заробітної плати, що перевищувала 91 крб., податок стягувався за двома ставками - 12 і 13% , то річний дохід від приватної практики оподатковувався за ставками від 2,5% (із суми річного доходу 180 крб.) до 69% (із суми, що перевищує 7000 крб.). Річний (дохід ремісників і кустарів від 721 до 3000 крб., оподатковувався за ставками, що дорівнювали річній сумі прибуткового податку, який межувався з відповідного заробітку робітників і службовців за місцем сновної роботи; до доходу ж, що перевищував 3000 крб., застосовувалися дві ставки - 60 і 65%. До доходів, отриманих від здавання внайми приміщень, застосовувалося 13 ставок від 4 до 81%.

Закон СРСР "Про зміну порядку і розміри оподаткування населення", ухвалений 1 липня 1989 р., вніс деякі зміни в поділ платників на категорії, запровадивши, окрім двох перших, категорію осіб, що займаються індивідуальною трудовою діяльністю.

Закон "Про прибутковий податок з громадян Української РСР, іноземних громадян та осіб без громадянства", успадковуючи практику прибуткового оподаткування в СРСР, зберіг поділ платників на окремі категорії із застосуванням до них різних податкових ставок, порядку визначення оподаткованого доходу та утримання податку. Громадяни України як платники податку поділялися на такі категорії:

робітники і службовці та прирівняні до них категорії платників; особи, що отримують авторські винагороди; громадяни, що займаються підприємницькою діяльністю; громадяни, що ведуть селянське (фермерське) господарство. Якщо місячний дохід робітників і службовців від 186 крб. до 3001 крб. і вище оподатковувався за ставками 12,15, 20 і 30%, то доходи авторів наукових, літературних, мистецьких та інших творів, які видаються чи використовуються вперше, в обсязі від 120 крб. до 36001 крб. і вище оподатковувалися за 11 ставками (від 2 до 30%), а при їх неодноразовому виданні доходи спадкоємців від 500 крб. до 15001 крб. і вище оподатковувалися за 7 ставками (від 60 до 90%). Річний дохід від підприємницької діяльності до 12000 крб. оподатковувався за тими ж ставками, що й доходи робітників і службовців, отримані за виконання трудових обов'язків (у разі, якщо особа, яка займається підприємницькою діяльністю, не мала основного місця роботи), та за ставками, що застосовувалися до доходів, отриманих не за місцем основної роботи (у разі,

якщо є місце основної роботи). Доходи, що перевищували 12000 крб., оподатковувалися за 4 ставками (від 12 до 30%).

Диференційований підхід до оподаткування різних категорій платників пояснювався передусім особливим статусом суспільної форми власності як основи соціалістичної економіки і відповідно особливим ставленням суспільства до громадян, зайнятих на підприємствах суспільної форми власності, доходи яких оподатковувалися за низькими ставками. Більш високі податкові вимоги ставилися до громадян, що отримували доходи від здавання внайми приміщень та від заняття приватною практикою, тобто від тих видів діяльності, які вважалися не іманентними соціалізму, суперечили суспільній формі соціалістичної праці.

З переходом до ринкової економіки, розвитком різних форм привласнення ставиться мета перебудови системи оподаткування на демократичних засадах, властивих демократичним правовим державам. Ці засади передбачають передусім забезпечення реальної рівності всіх громадян як платників податків незалежно від того, з якою формою власності пов'язана їх діяльність, що вимагало відмови від практики оподаткування доходів різних категорій платників за різними податковими ставками. Першим кроком в реалізації цієї мети став Закон "Про прибутковий податок з громадян Української РСР, іноземних громадян та осіб без громадянства", який хоч і передбачав застосування до виділених категорій платників різних шкал особистого прибуткового податку, однак фактично рівновеликі доходи оподатковувалися за однаковими ставками.

Остаточна відмова від практики диференційованого підходу до оподаткування доходів платників різних категорій відбулася у зв'язку з ухваленням Декрету Кабінету Міністрів України "Про прибутковий податок з громадян", яким встановлені єдині ставки податку для всіх категорій платників і видів доходів, що підлягають оподаткуванню. Виділення певних категорій платників (з усієї маси громадян України, доходи яких підлягають оподаткуванню, в окремому розділі розглядаються особливості оподаткування доходів від заняття підприємницькою діяльністю та інших доходів) пов'язувалося лише з особливостями обчислення оподатковуваного доходу, зокрема, з необхідністю обліку документально підтверджених витрат та їх вирахування з валового доходу суб'єктів підприємницької діяльності.

Таким чином, в процесі становлення прибуткового податку з громадян в Україні простежується тенденція до переходу від диференційованої системи оподаткування доходів різних категорій платників, адміністративно-командного соціалізму і непоправним становищем різних форм власності, видів діяльності і форм доходу, до системи прибуткового податку рівного, характеру щодо всіх платників, властивої демократичним державам. Для країн, що переходять від адміністративно-командної до ринкової економіки, така тенденція набуває закономірного характеру.

Важливі зміни в системі прибуткового оподаткування громадян вв'язані з еволюцією об'єкта оподаткування. В процесі цієї еволюції простежується

тенденція до переходу від роздільного до сукупного принципу обкладання доходів громадян.

Перший принцип застосовувався до 1993 р. Він передбачав, що кожен вид доходу громадянина оподатковується окремо. Такий порядок оподаткування був природним в умовах закріпленого в Конституції обов'язку працювати в суспільному виробництві, обмеженості форм зайнятості та видів доходів, що визнавалися законними, можливостей одночасно займатися різними видами діяльності і отримувати доходи з різних джерел, можливостей поєднувати зайнятість за місцем основної роботи із зайнятістю не за місцем основної роботи, тобто в умовах обмеженої кількості людей, зайнятих не в суспільному секторі, чи тих, що поєднували працю в суспільному виробництві з приватною практикою або іншими формами неусуспільненої праці.

З розвитком форм власності з'являються і нові види діяльності та зайнятості, відповідно, нові види особистих доходів, з яких знімаються всілякі обмеження і заборони на зростання. Визнається законною і розширюється сфера отримання доходів, пов'язаних не з працею, а з фінансовими операціями, операціями з нерухомістю. Зростання безробіття та падіння рівня доходів призводять до того, що паралельна зайнятість в різних місцях і отримання доходів з різних джерел стають масовим явищем. З розвитком процесу первісного нагромадження капіталу поступово відбувається концентрація різних видів доходів (від підприємницької діяльності, від володіння корпоративними правами, від вкладів в комерційних банках, від операцій з нерухомістю та інших) в руках обмеженої кількості громадян. Все це становить об'єктивні передумови для переходу до оподаткування сукупного річного доходу як суми всіх видів доходів за рік, яке й було запроваджене Декретом Кабміну України "Про прибутковий податок з громадян". Окрім вищезазначеного, необхідність його запровадження обумовлена тим, що доходи, зазнаючи впливу ринкових чинників, можуть суттєво коливатися протягом року, і лише оподаткування сукупного річного доходу певним чином нівелює ці коливання.

Прибуткове оподаткування в Україні ґрунтується на успадкованому від Радянського Союзу методі роздільного оподаткування доходів подружжя. Такий метод застосовується в деяких розвинутих країнах, у тому числі в Австрії. Окрім нього світовій практиці відомі:

нарахування податку з використанням методу розщеплення сукупного доходу подружжя і нарахування податку на сукупний дохід подружжя без використання методу його розщеплення. Метод розщеплення передбачає ділення сукупного доходу подружжя на два і оподаткування кожної з частин окремо за діючою шкалою. При нарахуванні податку на сукупний дохід подружжя без використання методу його розщеплення доходи чоловіка і дружини додаються і одержана таким чином сума оподатковується як дохід однієї особи.

Щодо якісної характеристики цих методів, то оподаткування з використанням методу розщеплення сукупного сімейного доходу ґрунтується на найбільш привабливій з суспільної точки зору моделі сім'ї, в якій

відбувається об'єднання і вирівнювання доходів подружжя. Отже, розщеплення сукупного сімейного доходу віддзеркалює факт вирівнювання доходів в межах сім'ї, їх спільне використання. Цей метод оподаткування найбільше відповідає принципу податкової платоспроможності, оскільки враховує той факт, що в сім'ї, де дружина працює і не отримує дохід, чоловік як одержувач доходу несе ви-і на її утримання, внаслідок чого його податкоспроможність зменшиться, а тому він повинен сплачувати менший податок, ніж отримувач аналогічного доходу в сім'ї з двома працюючими, або як одинокий громадянин з таким само доходом. Окрім того, цей метод виконує стимулюючу функцію, спонукаючи до зміцнення сім'ї.

Метод оподаткування сукупного сімейного доходу без його розщеплення, враховуючи факт об'єднання доходів подружжя, ігнорує вирівнювання. Окрім того, він менше відповідає принципу податкоспроможності, оскільки не враховує більш низьку податкоспроможність чоловіка як єдиного отримувача доходу, на утриманні якого знаходиться дружина, порівняно з одиноким громадянином, що має такий само дохід.

Роздільне оподаткування доходів подружжя означає абстрагування податків від факту шлюбу і пов'язаного з ним об'єднання і вирівнювання доходів. Окрім того він, як і попередній метод прибуткового оподаткування громадян, є соціальне несправедливим, оскільки не надає ніяких пільг сім'ям, в яких лише один з подружжя є отримувачем доходів. Таким чином, в Україні застосовується такий метод оподаткування, й не можна назвати соціальне справедливим, що свідчить про недостатню увагу з боку держави до цього принципу оподаткування.

Кількісний аналіз вищезазначених методів свідчить про те, що оподаткування з використанням методу розщеплення сукупного сімейного доходу забезпечує найнижчий рівень оподаткування доходів сім'ї, а тому і в цьому відношенні є найбільш привабливим, в той час як метод оподаткування сукупного сімейного доходу без його розщеплення спричиняє найвищий рівень оподаткування доходів сім'ї. При цьому переваги першого методу є більш очевидними при зростанні рівня прогресивності оподаткування, про що свідчать такі розрахунки:

I. Вихідні дані (умовні):

дохід дружини - 800 грн. дохід чоловіка - 2200 грн. податкові ставки - до 200 грн. включно - 15%
вище 200 грн. - 20%.

Сума податків з доходу сім'ї:

- а) при роздільному оподаткуванні - 150 грн. + 430 грн. = 580 грн.
- б) при оподаткуванні з використанням методу розщеплення доходу - 290 грн. + 290 грн. = 580 грн.
- в) при оподаткуванні сімейного доходу без його розщеплення - 590 грн.

II. Вихідні дані:

дохід дружини - 800 грн. ; дохід чоловіка - 2200 грн. податкові ставки - до 200 грн. включно - 15%;

200-1000 грн.-20%;
вище 1000 грн.-30%.

Сума податків з доходу сім'ї:

а) при роздільному оподаткуванні - 150 грн. + 550 грн. = 700 грн.

б) при оподаткуванні з використанням методу розщеплення доходу -340 грн. + 340 грн. = 680 грн.

в) при оподаткуванні сімейного доходу без його розщеплення - 790 грн.

Щодо ставок особистого прибуткового податку та ступеня його прогресивності, то в процесі їх еволюції можна виділити дві тенденції - спочатку до зростання, потім до зниження.

До початку 90-х рр. високі граничні ставки особистого прибуткового податку застосовувалися до доходів ремісників і кустарів, осіб, що займалися приватною практикою, здавали в найм приміщення і їх оподаткування було і достатньо прогресивним. Зокрема, податок на доходи від приватної практики стягувався за 13 ставками, на доходи ремісників і кустарів - за 23 ставками, на доходи від здавання впайки приміщень - за 13 ставками.

Гранична ставка податку на заробітну плату робітників і службовців, запроваджена ще у 1943 р. в розмірі 13% на доходи, що перевищували 100 крб., при середній заробітній платі близько 50 крб. була і відносно високою, а оподаткування - прогресивним. На кінець 80-х рр. середня заробітна плата виросла до 262 крб. Отже, прогресивне оподаткування на той час зберігалось лише в інтервалі доходів від 70 до 100крб., де застосовувалися ставки від 25 коп. (0,35%) до 12%. Податок із заробітної плати, що перевищувала 100 крб., тобто з доходів більшості робітників і службовців, набув пропорційного характеру. Це стало підставою для перегляду ставок особистого прибуткового податку в напрямку їх підвищення під час реформи 1989 р. Його метою було проголошено забезпечення соціальної справедливості оподаткування, підсилення соціальної допомоги малозабезпеченим за рахунок зростання оподаткування осіб з високим рівнем доходів.

Ідея підсилення соціальної справедливості оподаткування шляхом збільшення його прогресивності, що мала сприяти акумуляції в бюджеті і інфляційних доходів, визначала основні напрямки еволюції ставок особистого прибуткового податку з громадян в Україні протягом 1991-1993 рр. За цей період ставки податку декілька разів переглядалися, внаслідок чого максимальну ставку було підвищено з 30% у 1991 р. і 1992 р. до 50% (з 1 січня 1993 р.), 60% (з 1 червня 1993 р.) і 90% (з 1 грудня 1993 р.). При цьому мінімальна ставка податку змінювалася в напрямку зниження з 13% у 1991 р. до 12% у 1992 р. і 10% у 1993 р.

На наш погляд, підвищення максимальної ставки особистого прибуткового податку було зумовлене певними об'єктивними причинами, передусім - зростаючою диференціацією доходів громадян, характерною для періоду первісного нагромадження капіталу, а також глибокими традиціями соціальної справедливості та рівності в свідомості громадян. Однак, навіть зважаючи на ці обставини, виправданим може бути лише помірне зростання податкової

пропорції. Підвищення ж граничної ставки податку до 90% не мало ніякого сенсу, оскільки навіть в умовах розвинутих податкових систем, іншого рівня податкової культури доходи, що оподатковуються за різними ставками, як правило, не декларуються. До того ж максимальною ставкою обкладалися порівняно невеликі доходи. Зокрема, з 1 січня 1993 р. вона застосовувалася до доходів понад 30 неоподатковуваних мінімумів (138 тис. крб., або 120 дол. за курсом готівкового долара), а з 1 грудня 1993 р. - до доходів понад 50 неоподатковуваних мінімумів (6 млн.крб., або 200 дол. за курсом готівкового долара).

Підвищення з 1 червня 1993 р. максимальної ставки прибуткового податку з громадян означало зростання рівня оподаткування доходів, що перевищували 200 неоподатковуваних мінімумів (47 середніх номінальних заробітних плат). Що ж до доходів від 20 до 100 неоподатковуваних мінімумів, то рівень їх оподаткування зменшився, оскільки доходи від 20 до 30 неоподатковуваних мінімумів обкладалися за ставкою 20% (замість 35%), а від 30 до 100 неоподатковуваних мінімумів - за ставками 30 і 40% (замість 50%). Натомість внаслідок перегляду податкових ставок з 1 грудня 1993 р. зріс рівень оподаткування всіх доходів, що перевищували 20 неоподатковуваних мінімумів (3 середніх номінальних зарплати).

З 1 жовтня 1994 р. Указом Президента було змінено ставки прибуткового податку з громадян, у тому числі граничну ставку знижено до 50%, однак при цьому вдвічі зменшився діапазон диференціації, а тому стрімкість прогресії порівняно з 1993 р. зросла. Внаслідок цього зріс рівень оподаткування доходів від 5 (2,5 середніх номінальних зарплат) до 40 неоподатковуваних мінімумів. З 1 жовтня 1995 р. відбувся черговий перегляд ставок зазначеного податку, в процесі якого гранична ставка податку була встановлена на рівні 40%. Значно зменшилася і стрімкість прогресії. Таке зниження рівня податкової прогресії можна пояснити декількома причинами. Однією з них є необхідність стимулювання завершення процесу первісного нагромадження капіталу, стимулювання капіталотворення. Однак вплив податкової прогресії на зазначені процеси в Україні виявився швидше теоретичним, ніж практичним. Зниження граничних податкових ставок не призвело до зростання масштабів капіталотворення в Україні. Великі доходи, отримані на її території, нагромаджуються, як правило, в іноземних банках і не працюють на розвиток національної економіки. Це свідчить про те, що за наших умов до великих за розмірами доходів варто застосовувати податкові стимули, що заохочують не до зростання заощаджень, а до зростання інвестицій в українську економіку. Що ж до стимулювання заощаджень, то найбільший ефект воно могло б дати в разі зниження податкових ставок на середні доходи у порівнянні із помірним зростанням їх рівня та заохоченням заощаджень в взагалі, а в українських банках.

Іншими причинами зниження прогресивності обкладання стали ідеологія неолібералізму, що набула великої популярності в постсоціалістичних країнах, у тому числі в Україні, а також посилення на позитивний досвід реформування прибуткового податку в західних країнах у 80-90 рр. Однак якщо там зниження

рівня прогресивності оподаткування стало закономірним явищем, підготовленим зростанням добробуту широких верств населення, формуванням значного середнього класу, зниженням рівня диференціації доходів, то в Україні воно є результатом не закономірної еволюції прибуткового оподаткування, а неефективності системи адміністрування податків, відсутності дієвого механізму легалізації доходів та контролю за повою їх декларування, отже явищем вимушеним.

З 1 жовтня 1995 р., окрім максимальної податкової ставки, було запроваджено також ставки на всі рівні доходів, що перевищують 5 неоподатковуваних мінімумів. Якщо порівняти запроваджену шкалу з тими, що застосовувалися у 1993 р., то відбулося зниження податкових ставок лише на доходи, що перевищували 20 (30 - порівняно зі шкалою, запровадженою з 1 червня 1993 р.) неоподатковуваних мінімумів. Щодо доходів від 10 до 20(30) неоподатковуваних мінімумів, то ставила якими вони оподатковувалися, не змінилися. На доходи ж від 1 до 10 неоподатковуваних мінімумів з 1 жовтня 1994 р. ставку податку підвищено вдвічі, а з 1 жовтня 1995 р. - в 1,5 раза порівняно з 1993 р. Отже, за період з 1993 р. до 2000 р. ставки податку на доходи до 5 неоподатковуваних мінімумів не переглядалися, а на доходи в інтервалі від 5 до 10 неоподатковуваних мінімумів зросли.

Оскільки середня заробітна плата до 1999 р. не виходила за межі 30 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, то зміна рівня її оподаткування до грудня 1995 р. була пов'язана з підвищенням мінімальної зарплати і неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

У жовтні 1994 р. внаслідок підвищення неоподаткованого мінімуму доходів громадян у 6,5 раза при зростанні зарплати всього у 1,5 раза частка податку в середній зарплаті впала до 4,92%, досягнувши найнижчого рівня. З 1995 р. починається її зростання, обумовлене не лише підвищенням номінальної зарплати при стабілізації неоподаткованого мінімуму доходів громадян, а й оподаткуванням частини середньої зарплати, що перевищує 5 неоподатковуваних мінімумів (85 грн.) за ставкою 15%.

Отже, в процесі еволюції прибуткового податку з громадян в Україні спостерігається тенденція до підвищення рівня оподаткування середньої номінальної заробітної плати працівників народного господарства. Цю тенденцію було перервано наприкінці 1994 р., однак вже на початку 1995 р. вона відновилася і наприкінці 1995 р. частка податку у середній заробітній платі перевищила її значення на початок 1994 р.

Щодо доходів, які в 12 разів перевищують рівень середньої заробітної плати, то внаслідок перегляду з 1 жовтня 1995 р. податкової шкали рівень їх оподаткування досяг найменшого з початку 1993 р. значення - 22,08% (порівняно з 53,29% наприкінці 1993 р. і 62,10% - в червні 1994 р.). Натомість рівень оподаткування доходів, що в шість разів перевищують середню номінальну заробітну плату, з 1 жовтня 1995 р. зменшився тільки порівняно з груднем 1993 р., червнем 1994р. і лютим 1995 р., а рівень оподаткування доходів, що лише в три рази перевищують середню номінальну зарплату зменшився тільки порівняно з червнем 1994 р. Таким чином, чим вищий рівень

доходів громадян, тим більші вигоди вони отримали внаслідок перегляду податкової шкали з 1 жовтня 1995 р.

З 1995 р. рівень оподаткування доходів всіх категорій платників почав зростати, що стало наслідком як зростання їх номінальних доходів, значною мірою спричиненого інфляційними чинниками, так і стабілізацією неоподаткованого мінімуму доходів громадян, відсутністю його індексації. Все вищезазначене свідчить про гостру необхідність перегляду як величини неоподаткованого мінімуму, так і податкової шкали.

Щодо ставок прибуткового податку з громадян на доходи, отримані не за місцем основної роботи, то в процесі їх еволюції спостерігається тенденція до переходу від прогресивного оподаткування цього різновиду доходів до їх обкладання за єдиною ставкою. В СРСР доходи не за місцем основної роботи оподатковувалися на більш жорстких умовах, до них застосовувалися вищі податкові ставки, ніж до доходів, отриманих за місцем основної роботи. Так, якщо з доходу в обсязі 71 крб. за місцем основної роботи стягувався податок в сумі 25 коп. (0,35%), то не за місцем основної роботи вже доходи до 15 крб. оподатковувалися за ставкою 1,5%. Всього до цієї категорії доходів застосовувалося 8 податкових ставок. І лише доходи понад 100 крб. обкладалися за тією ж ставкою (13%), що й доходи, отримані за місцем основної роботи. Такий порядок оподаткування був наслідком характерних для адміністративно-командного соціалізму обмежень робота за сумісництвом та зростання доходів громадян.

Закон "Про прибутковий податок з громадян Української РСР, іноземних громадян та осіб без громадянства" зберіг порядок прогресивного оподаткування доходів громадян не за місцем основної роботи. Їх оподаткування мало здійснюватися за 11 ставками від 2% (з суми доходу до 10крб.) до 30% (з суми доходу понад 3000 крб.). І лише Декретом Кабінету Міністрів України "Про прибутковий податок з громадян" встановлено єдину ставку 20% для оподаткування доходів, одержаних не місцем основної роботи. Це нововведення у поєднанні з переходом до оподаткування сукупного річного доходу, яке передбачало Перерахунок в кінці року суми сплачених податків і повернення не-реплаченої суми, якщо така переплата мала місце, створило більш сприятливі умови для роботи за сумісництвом і зростання індивідуальних доходів. В країні, що запроваджує ринкові методи господарювання, перехід до нового порядку оподаткування доходів не за місцем основної роботи є природним явищем. Однак цей перехід відбувся дещо зарано. Його мало сенс здійснити в умовах грошової стабілізації, а не інфляції та гіперінфляції, яка знецінювала кошти, що поверталися громадянину в разі переплати податку. Важливим елементом прибуткового оподаткування громадян є неоподатковуваний мінімум - дохід, в межах якого податок не стягується. До жовтня 1995 р. його величина постійно переглядалася, обумовлювалося інфляційними процесами в Україні, отже необхідно відновлення рівня реального обсягу неоподаткованого мінімуму знеціненого в проміжку між двома послідовними його переглядами. З жовтня 1995 р.

спостерігається тенденція до стабілізації його мінімальної величини, що не може бути виправданим в умовах інфляції, яка продовжується.

Незважаючи на закономірну залежність величини неоподаткованого мінімуму від фіскальних потреб держави і рівня соціально-економічного розвитку країни, його обсяг в Україні є занадто низькими. Внаслідок цього неоподатковуваний мінімум перетворився на символічне явище, позбавлене будь-якого економічного змісту. В принципі його економічним змістом має бути відповідність прожитковому мінімуму (фізіологічному або соціальному): ті мінімальні кошти, які необхідні людині для того, щоб вона могла вижити як фізіологічна істота, а в країнах з вищим рівнем розвитку, - і як соціальна істота, не повинні обкладатися податком. Навряд чи в Україні можливо за даних умов підвищити неоподатковуваний мінімум до рівня фізіологічного мінімуму доходів громадян. Однак той факт, що він становить лише 11,2% вартості межі малозабезпеченості для непрацездатного населення (його частка у вартості межі малозабезпеченості працездатного населення є ще меншою), до того ж їх співвідношення демонструє тенденцію до зниження, не може бути виправданим.

В Декреті Кабінету Міністрів України "Про прибутковий податок з громадян" неоподатковуваний мінімум пов'язується з мінімальною заробітною платою. Зокрема зазначається, що сукупний оподатковуваний дохід громадянина зменшується на суму, що не перевищує встановленого чинним законодавством розміру мінімальної місячної заробітної плати (неоподатковуваний мінімум). Це означає, що відповідно до Декрету величина неоподаткованого мінімуму повинна встановлюватися на рівні мінімальної заробітної плати. На практиці ж до 1998 р. неоподатковуваний мінімум перевищував рівень мінімальної заробітної плати, з 1998 р. мінімальна зарплата - в 3 рази, а з 2000 р. - в 6 разів перевищує рівень неоподаткованого мінімуму доходів громадян, що є ще одним підтвердженням нагальної необхідності його перегляду.

Еволюція механізму стягнення прибуткового податку з громадян в Україні характеризується декількома основними моментами:

- 1) розширенням практики оподаткування на основі декларування громадянами своїх доходів;
- 2) переходом від контролю за отриманими робітником сумами додаткових заробітків і сплачених податків з боку адміністрації за основним місцем роботи до контролю з боку державних податкових органів.

З розвитком підприємницької діяльності, зростанням числа її суб'єктів визначення суми податку для кожного платника безпосередньо фінансовими органами на підставі обстежень його діяльності стає неможливим. Окрім того, воно є неприйнятним з позицій необхідності запровадження демократичних засад в оподаткуванні, яке передбачає надання платнику права самостійно декларувати свої доходи і визначати суму сукупного доходу. Податкові ж органи зобов'язані перевіряти правильність відповідних розрахунків і заповнення декларацій.

Запровадження податкових декларацій для обмеженого кола платників в СРСР відбулося з 1 травня 1987 р. Відповідно до закону про індивідуальну трудову діяльність особи, що займалися цим видом діяльності, мали сплачувати податки до бюджету або на підставі декларації про доходи, або у вигляді плати за патент.

В Законі "Про прибутковий податок з громадян Української РСР, іноземних громадян та осіб без громадянства" передбачалося, що доходи від виконуваної громадянами за договорами підряду роботи, яка має систематичний або тривалий характер, а також доходи від підприємницької діяльності підлягають оподаткуванню податковими органами на основі поданих громадянами декларацій. В той же час цей Закон передбачав, що підставою для обчислення податку на доходи від підприємницької діяльності, поряд з декларацією, є також матеріали обстежень діяльності громадян, які проводяться податковими органами, та інші відомості про доходи платників.

Декретом Кабінету Міністрів України "Про прибутковий податок з громадян" коло осіб, які мають декларувати свої доходи, розширюється. Ними визнаються всі громадяни, крім тих, які одержують доходи лише за місцем основної роботи. При цьому не має значення,носять доходи, одержані не за місцем основної роботи, разовий чи систематичний характер. Окрім декларацій, підставою для оподаткування визнаються матеріали перевірок діяльності громадян, проведених податковими органами, і отриманих від підприємств, установ, організацій та фізичних осіб-суб'єктів підприємницької діяльності відомостей про виплачені платникам доходи і утримані податки.

Важливого значення в справі організації справляння прибуткового податку з громадян поряд з розширенням практики декларування їх доходів набуває запровадження Державного реєстру фізичних осіб-платників податків та інших обов'язкових платежів. Він забезпечує повний облік фізичних осіб, які сплачують податки та інші обов'язкові платежі, і організацію автоматизованої обробки інформації про сплачені обов'язкові платежі в режимі комп'ютерної мережі, що сприяє покращанню контролю за повнотою декларування доходів і сплати податків, отже, підвищенню наповнюваності бюджету держави.

Організація справляння прибуткового податку з громадян в умовах держави, що прагне стати правовою і демократичною, передбачала скасування порядку, згідно з яким повідомлення про суми додаткових заробітків, отриманих працівниками, мали надходити за основним місцем їх роботи. Саме такий порядок передбачався інструкцією Мінфіну СРСР, а також Законом "Про прибутковий податок з громадян Української РСР, іноземних громадян та осіб без громадянства" (ст. 15). Він перетворював адміністрацію підприємства на контролера діяльності та особистих доходів працівників, тим самим обмежував економічну свободу і економічну активність людини.

Згідно з Декретом "Про прибутковий податок з громадян" відомості про суми отриманих не за місцем основної роботи доходів і сплачених податків надходять лише до державних податкових органів за місцем проживання громадянина, що робить його підзвітним (відносно величини і джерел особистих доходів) виключно перед державою.

Іншим напрямком становлення механізму стягнення прибуткового податку з громадян, сприятливого для розвитку ринкових відносин, є визначення для суб'єктів підприємницької діяльності оподатковуваного доходу як сукупного чистого доходу, що являє собою різницю між валовим доходом і документально підтвердженими витратами, безпосередньо пов'язаними з його одержанням. Якщо до кінця 80-х рр. до цих витрат не входили витрати на утримання і ремонт будівель, капітальний ремонт інвентаря, платежів по страхуванню, то в Законі "Про прибутковий податок з громадян Української РСР, іноземних громадян та осіб без громадянства" передбачається розширення переліку витрат, які дозволяється вираховувати з валового доходу за рахунок амортизаційних відрахувань на повне відновлення основних виробничих фондів, витрат на оплату праці громадян, які уклали договір про використання їх праці, відрахувань на державне соціальне страхування, платежів по обов'язковому страхуванню майна, сплати процентів за короткостроковими кредитами банків, крім процентів за простроченими і відстроченими позичками, а також витрат на всі види ремонту основних виробничих фондів. В Декреті "Про прибутковий податок з громадян" з цього приводу зазначається, що до складу витрат, безпосередньо пов'язаних з одержанням доходів, належать витрати, що включаються у собівартість продукції.

Важливим нововведенням у механізмі справляння прибуткового податку з громадян, що займаються підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи, стало надання їм з 1998 р. права самостійно обирати спосіб оподаткування доходів, одержаних від цієї діяльності, за фіксованим розміром податку шляхом придбання патенту. Такий спрощений порядок оподаткування, що не вимагає обліку доходів і витрат, є способом пристосування податкової системи України до особливостей її соціально-економічного розвитку, пов'язаних зі становленням підприємницької діяльності, невеликими обсягами доходів від її здійснення, їх розпорошеністю, що ускладнює контроль за повнотою їх декларування, значними масштабами ухилення від оподаткування. За аналогічних умов, як свідчить історичний досвід, в інших країнах також застосовувалися спрощені схеми оподаткування, що передбачали визначення його об'єкта за формальними, зовнішніми ознаками. Як вже зазначалося, податок у формі плати за патент був запроваджений у 1987 р. і в СРСР. Він застосовувався до тих видів індивідуальної трудової діяльності, облік доходів яких був ускладнений, - перевезення пасажирів і вантажів особистим транспортом, фотопромисел, ремонт і будівництво житла. Така форма оподаткування відповідала особливостям еволюції форм організації праці та індивідуальних доходів громадян в умовах трансформаційної економіки. Однак в подальшому розвиток прибуткового оподаткування і в Україні, і в Росії відійшов від цього напрямку, повернувшись до нього лише наприкінці 90-х рр., коли життя довело необхідність формування податкової системи, адекватної особливостям соціально-економічного розвитку України.

Прибутковий податок з громадян в усіх країнах використовується як інструмент регулювання певних соціально-економічних процесів. Це регулювання здійснюється за допомогою розвинутої системи пільг.

Особливістю становлення прибуткового податку з громадян в Україні є обмеженість пільг регулюючого характеру. В цьому відношенні система податкових пільг в Україні мало відрізняється від пільг, що надавалися в умовах СРСР. Однак якщо в СРСР відсутність багатьох пільг, що мали місце в розвинутих країнах, була виправданою і пояснювалася об'єктивними чинниками, серед яких безкоштовна освіта і медичне обслуговування населення, державне житлове будівництво, то відсутність їх за сучасних умов в Україні можна пояснити хіба що кризовим станом державних фінансів.

Серед основних тенденцій в розвитку системи податкових пільг в Україні можна відзначити:

- скасування пільг, що надавалися особам, діяльність яких була пов'язана з певною формою власності (звільнення від прибуткового податку членів колгоспів);
- скасування пільг для осіб, що займали особливе місце в системі ієрархії радянського суспільства - лауреатів різного роду державних премій. Героїв Радянського Союзу, осіб, нагороджених орденом Слави трьох ступенів;
- звуження системи регулюючих пільг.

Так, в СРСР для робітників і службовців, які мали на утриманні чотирьох і більше осіб, обсяг податку за місцем основної роботи зменшувався на 30%. Згідно із Законом "Про прибутковий податок з громадян Української РСР, іноземних громадян та осіб без громадянства" цю пільгу було розширено. Вона надавалася не лише робітникам і службовцям, а й громадянам, що займалися підприємницькою діяльністю як індивідуальною, так і у складі підприємства, а також платникам, що отримували авторські винагороди (крім правонаступників і спадкоємців). Умовою надання пільги було перебування на утриманні платника трьох і більше осіб, а розмір пільги збільшено до 50% суми одержуваних доходів. В Декреті Кабінету Міністрів України "Про і прибутковий податок з громадян" ця пільга не передбачається. Замість неї запроваджено додаткове зменшення сукупного оподатковуваного доходу на суму встановленого чинним законодавством розміру мінімальної місячної заробітної плати (неоподатковуваний мінімум) одному з батьків (опікунів, піклувальників) на кожну дитину віком до 16 років, якщо місячний сукупний оподатковуваний дохід не перевищує розміру десяти мінімальних місячних заробітних плат.

Декретом Кабінету Міністрів України "Про прибутковий податок з громадян" скасовано ряд пільг, що передбачалися Законом "Про прибутковий податок з громадян Української РСР, іноземних громадян та осіб без громадянства", зокрема, звільнення від податку одиноких матерів або батьків, які мають двох і більше дітей до 16 років;

вдов або вдівців, які мають двох і більше дітей до 16 років і не одержують пенсію у зв'язку з втратою годувальника; матерів-героїнь та їх чоловіків. Зменшено пільги деяким категоріям громадян - інвалідам та учасникам Великої Вітчизняної війни, інших бойових операцій по захисту колишнього СРСР, інвалідам з дитинства, громадянам, потерпілим від Чорнобильської катастрофи, які віднесені до категорій 1, 2, 3, 4 та деяким іншим, - доходи яких раніше

повністю звільнялися від прибуткового податку, а згідно з Декретом - зменшуються до десяти (для деяких категорій - до п'яти) неоподатковуваних мінімумів.

Серед особливостей прибуткового оподаткування громадян в Україні варто відмітити ще такі, як відсутність рішучих кроків в напрямку більш повного врахування доходів громадян; пов'язану з цією особливістю нерівномірність розподілу податкового тягара між платниками; відносно високий рівень оподаткування доходів найбільш дисциплінованих платників.

2. Характеристика платників податку і об'єкту оподаткування.

Реформування податкової політики держави не може бути проведено без запровадження податку на доходи фізичних осіб, який займає визначне місце в структурі податків економічно розвинутих країн.

Податок на доходи фізичних осіб, як свідчить сама назва, сплачують фізичні особи, резиденти та нерезиденти.

Фізичні особи — це громадяни України, особи без громадянства або громадяни іноземних держав.

Резидент — фізична особа, яка відповідає одній з таких ознак:

- має місце постійного проживання в Україні;
- перебуває на території України у сукупності не менше 183 днів протягом безперервного 12-місячного періоду;
- має громадянство України.

Нерезидент — фізична особа, яка не є резидентом.

Фізична особа як платник податку може мати не більше однієї податкової адреси і сплачує податок з основного доходу.

Основний дохід — це дохід, отриманий із одного від нижчевизначених джерел:

від юридичної особи або її відокремлених підрозділів (далі — працедавець) — заробітна плата або інші види компенсації вартості праці фізичної особи, яка перебуває з такою юридичною особою у трудових відносинах. До складу основних доходів включаються також будь-які інші виплати, здійснювані таким працедавцем;

від провадження власної підприємницької діяльності (далі — самозайнята особа).

Будь-які доходи, джерело виплат яких перебуває поза межами України, не вважаються основними доходами.

Роялті — виплата доходу у вигляді винагород (компенсацій) за використання або за надання дозволу на використання об'єктів інтелектуальної, в тому числі промислової, власності, за надання інших аналогічних прав, в тому числі, але не виключно, за використання:

- авторських прав на будь-які твори науки, літератури, мистецтва;
- записів на носіях інформації;

прав на копіювання і розповсюдження будь-якого патенту або ліцензії, знака на товари та послуги;

прав на винаходи, промислові або наукові зразки, креслення, моделі чи схеми програмних засобів систем обробки інформації, секретної формули або процесу;

прав на інформацію щодо промислового, комерційного чи наукового досвіду (ноу-хау).

Податок з доходів фізичних осіб застосовується в Україні на підставі Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб» № 889-ІУ від 22.05.2003 р.

Податок з доходів фізичних осіб – основний прямий податок, який стягується

з доходів громадян.

Отже, платниками податку є:

- резидент, який отримує як доходи з джерелом їх походження з території України, так і іноземні доходи:

- нерезидент, який отримує доходи з джерелом їх походження з території України.

Не є платником податку нерезидент, який отримує доходи з джерелом їх походження з території України і має дипломатичні привілеї та імунітет, встановлені на умовах взаємності міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, щодо доходів, одержуваних ним безпосередньо від здійснення такої дипломатичної чи прірівняної до неї таким міжнародним договором іншої діяльності.

Якщо платник податку помирає або визнається судом померлим чи безвісно відсутнім, то податок за останній податковий період справляється з активів такого платника податку при відкритті спадщини, з урахуванням обмежень, встановлених законом.

Об'єктом оподаткування резидента є:

- загальний місячний оподатковуваний дохід;

- чистий річний оподатковуваний дохід, який визначається шляхом зменшення загального річного оподатковуваного доходу на суму податкового кредиту такого звітного року;

- доходи з джерелом їх походження з України, які підлягають кінцевому оподаткуванню при їх виплаті;

- іноземні доходи.

Об'єктом оподаткування нерезидента є:

- загальний місячний оподатковуваний дохід з джерелом його походження з України:

- загальний річний оподатковуваний дохід з джерелом його походження з України;

- доходи з джерелом їх походження з України, які підлягають кінцевому оподаткуванню при їх виплаті.

При нарахуванні доходів у вигляді валютних цінностей або інших активів, чия вартість є вираженою в іноземній валюті або міжнародних розрахункових

одиницях, така вартість перераховується у гривні за валютним курсом НБУ, діючим на момент одержання таких доходів.

При нарахуванні доходів у будь-яких не грошових формах об'єкт оподаткування визначається як вартість такого нарахування, визначена за звичайними цінами, помножена на коефіцієнт, який розраховується за такою формулою:

$$K = 100 : (100 - Cn), \text{ де}$$

K – коефіцієнт;

Cn – ставка податку, встановлена для таких доходів на момент такого нарахування.

Вартість такого нарахування визначається виходячи із звичайної ціни, збільшеної на суму:

ПДВ, якщо особа, яка здійснює таке нарахування, є платником ПДВ;

Акцизного збору, якщо надається підакцизний товар.

У такому ж порядку визначається об'єкт оподаткування для сум надміру витрачених коштів, отриманих платником податку на відрядження або під звіт та не повернутих у встановлений строк.

При нарахуванні доходів у вигляді заробітної плати об'єкт оподаткування визначається як нарахована сума такої заробітної плати, зменшена на суму збору до Пенсійного фонду України та внесків до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, які справляються за рахунок доходу найманої особи.

Загальний річний оподатковуваний дохід складається з суми загальних місячних оподатковуваних доходів звітного року, а також іноземних доходів, одержаних протягом такого звітного року.

Загальний місячний оподатковуваний дохід включає:

- доходи у вигляді заробітної плати, інші виплати та винагороди, нараховані платнику податку відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору;

- доходи від продажу об'єкта прав інтелектуальної власності; доходи у вигляді сум авторської винагороди, іншої плати за надання права на користування або розпорядження іншим особам нематеріальним активом, у тому числі одержувані спадкоємцями власника такого нематеріального активу;

- сума подарунків у межах, що підлягають оподаткуванню згідно з нормами закону;

- сума страхових внесків за договором добровільного страхування, сплачена будь-якою особою – резидентом, іншою ніж платник податку,

а) особою – резидентом, яка визначається вигодонабувачем за таким договором:

б) одним з членів сім'ї першого ступеня споріднення платника податку;

в) працедавцем – резидентом за свій рахунок за договорами довгострокового страхування життя або недержавного пенсійного страхування платника податку, якщо така сума у розрахунку на такого платника податку не перевищує 15% нарахованої таким працедавцем суми заробітної плати

платнику податку протягом кожного звітного податкового місяця, у якому сплачується такий страховий внесок;

- сума страхових виплат, страхових відшкодувань або викупних сум, отриманих платником податку за договорами довгострокового страхування життя та недержавного пенсійного страхування;
- дохід від надання майна в оренду або суборенду;
- оподатковуваний дохід, не включений до розрахунку загальних оподатковуваних доходів попередніх податкових періодів та самостійно виявлений у звітному періоді платником податку або нарахований податковим органом згідно із законом;
- інші доходи.

До складу загального місячного або річного оподатковуваного доходу платника податку не включаються такі доходи:

- сума державної адресної допомоги, житлових та інших субсидій або дотацій, компенсацій, винагород та страхових виплат, які отримуються платником податку відповідно з бюджетів, Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, у тому числі:

а)сума грошової допомоги, яка надається згідно із законом членам сімей військовослужбовців чи осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, які загинули або померли внаслідок виконання ними службових обов'язків;

б)сума державних премій України або державних стипендій України, визначених законом, а також вартість державних нагород чи винагород від імені України, крім тих, що виплачуються коштами чи іншим майном, відмінним від таких нагород, сума Нобелівської премії та Абелівської премії.

в)сума пенсій, отримуваних платником податку з Пенсійного фонду України чи бюджету згідно із законодавством, а також з іноземних джерел;

г)сума допомоги, яка виплачується особам, визнаним репресованими та/або реабілітованими згідно із законом, а також з іноземних джерел, якщо згідно з міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана ВРУ.

- сума коштів, отриманих платником податку на відрядження або під звіт;

- сума доходів, отриманих платником податку від розміщення ним коштів у цінні папери, емітовані Міністерством фінансів України, виграші у державну лотерею;

- сума відшкодування платнику податку розміру шкоди, завданої йому внаслідок Чорнобильської катастрофи;

- сума внесків на обов'язкове страхування платника податку відповідно до закону, інших ніж збір на державне пенсійне страхування;

- аліменти, що виплачуються платнику податку згідно з рішенням суду, або за добровільним рішенням сторін ...

3. Податковий кредит

Платник податку має право на податковий кредит за наслідками звітного податкового року. Підстави для нарахування податкового кредиту із зазначенням конкретних сум відображаються платником податку у річній податковій декларації.

До складу податкового кредиту(ПК) включаються фактично понесені витрати, підтверджені платником податку документально, а саме: фіскальним або товарним чеком, касовим ордером, товарною накладною, іншими розрахунковими документами або договором, які ідентифікують продавця товарів та визначають суму таких витрат.

Платник податку має право включити до складу ПК звітного року такі витрати, фактично понесені ним протягом такого звітного року:

- а) частину суми процентів за іпотечним кредитом, сплачених платником податку, яка розраховується згідно з законом;
- б) суму коштів або вартість майна, переданих платником податку у вигляді пожертвувань або благодійних внесків неприбутковим організаціям, зареєстрованим в Україні, у розмірі, що перевищує 2%, але не є більшим 5% від суми його загального оподатковуваного доходу такого звітного року;
- в) суму коштів, сплачених платником податку на користь закладів освіти для компенсації вартості середньої професійної або вищої форми навчання такого платника податку, іншого члена його сім'ї першого ступеня споріднення.

Такі виплати включаються:

-при навчанні платника податку або іншого члена його сім'ї першого ступеня споріднення – до податкового кредиту одного з таких членів за їх вибором;

-при навчанні обох членів подружжя – окремо до податкового кредиту кожного, відповідно до вартості його навчання

Податковий кредит може бути нарахований виключно резидентом, що має індивідуальний ідентифікаційний номер. Загальна сума нарахованого ПК не може перевищувати суми загального оподатковуваного доходу платника податку, одержаного протягом звітного року як заробітна плата.

Якщо платник податку не скористався правом на нарахування податкового кредиту за наслідками звітного податкового року, то таке право на наступні податкові роки не переноситься.

Для наочності розглянемо дане питання на умовних числових прикладах і подамо їх у вигляді таблиці.

Показники	Умовні приклади				
	№1	№2	№3	№4	№5
1. Сплачено навчальному закладу за навчання (два семестри = 9 місяців)	4680	8950	4680	4680	4950
2. Загальний дохід, одержаний платником податків протягом звітного року як заробітна плата	8000	7480	4600	4600	6400
3. Соціальна пільга(загальна сума за рік)	-	1572	1572	-	-
4. Загальний(чистий) оподатковуваний дохід,	8000	5908	3028	4600	6400

одержаний платником податків протягом звітного року як заробітна плата(ряд.2-ряд.3)					
5. Сума місячного прожиткового мінімуму для працездатної особи	453	453	453	453	453
6.Розмір податкового кредиту, що підлягає відшкодуванню платнику податків	4680	5670	3028	4600	4950

Пояснення

До приклада № 1.

В рядку 1 показано суму, сплачену навчальному закладу за два семестри (9 навчальних місяців з розрахунку по 520 грн. За місяць), у розмірі 4680 гривень. Оскільки сума, сплачена на користь навчального закладу не перевищує:

- суми місячного прожиткового мінімуму для працездатної особи, помноженої на 1,4, округленої до найближчих 10 гривень і помноженої на кількість повних і неповних місяців навчання ($453 \times 1,4 = 630 \times 9 = 5670$ грн.);

- суми загального оподатковуваного доходу, отриманого платником податків протягом звітного періоду як заробітна плата (рядок 4),

то сума податкового кредиту складає 4680 гривень (тобто розмір податкового кредиту дорівнюватиме сумі, сплаченій на користь навчального закладу).

До приклада № 2.

В рядку 1 показано суму, сплачену навчальному закладу за два семестри (9 навчальних місяців з розрахунку по 550 грн. за місяць), у розмірі 4950 гривень. Оскільки сума, сплачена на користь навчального закладу:

- перевищує: суму місячного прожиткового мінімуму для працездатної особи, помножену на 1,4, округлену до найближчих 10 гривень і помножену на кількість повних і неповних місяців навчання (5670 грн);

- не перевищує суми загального оподатковуваного доходу, отриманого платником податків протягом звітного року як заробітна плата, з урахуванням соціальної пільги ($7480 - 1572 = 5908$ грн.),

- то сума податкового кредиту складає 567 ($453 \times 1,4 = 630 \times 9 = 5670$ грн.).

До приклада №3

В рядку 1 показано суму, сплачену навчальному закладу за два семестри (9 навчальних місяців з розрахунку по 520 грн. За місяць), у розмірі 4680 гривень. Оскільки сума, сплачена на користь навчального закладу не перевищує:

- суми місячного прожиткового мінімуму для працездатної особи, помноженої на 1,4, округленої до найближчих 10 гривень і помноженої на кількість повних і неповних місяців навчання ($453 \times 1,4 = 630 \times 9 = 5670$ грн.);

- перевищує суму загального оподатковуваного доходу, отриманого платником податків протягом звітного періоду як заробітна плата з урахуванням соціальної пільги : $4600 - 1572 = 3028$ грн. (рядок 4),

то сума податкового кредиту складає 3028 гривень .

Виходячи з наведених вище прикладів можна зробити висновок, що сума податкового кредиту залежить не тільки від розміру суми, сплаченої на користь

навчального закладу, але й від розміру згаданого прожиткового мінімуму, наявності у платника податкової соціальної пільги, відповідно, загального (чистого) оподаткованого доходу за рік.

4.Податкові соціальні пільги.

Законом про доходи вводиться система надання податкових соціальних пільг.

Платник податку має право на зменшення суми загального місячного оподаткованого доходу, отримуваного з джерел на території України від одного працедавця у вигляді заробітної плати, на суму податкової соціальної пільги у таких розмірах:

а)у розмірі, що дорівнює одній мінімальній заробітній платі(у розрахунку на місяць), встановленій законом на 1 січня звітного податкового року, - для будь-якого платника податку;

б) у розмірі, що дорівнює 150% суми пільги, для платника податку, який: є самотньою матір'ю або самотнім батьком – у розрахунку на кожну дитину віком до 18 років;

утримує дитину – інваліда I або II групи – у розрахунку на кожну дитину віком до 18 років;

має троє чи більше дітей віком до 18 років – у розрахунку на кожну таку дитину;

є вдівцем або вдовою;

є особою, віднесеною законом до 1 або 2 категорії осіб, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, включаючи осіб, нагороджених грамотами Президії Верховної Ради УРСР у зв'язку з їх участю в ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи:

є учнем, студентом, аспірантом, ординатором, ад'юнктом, військовослужбовцем строкової служби:

є інвалідом 1 або 2 групи, у тому числі з дитинства;

є особою, якій присуджено довічну стипендію як громадянину, що зазнав переслідувань за правозахисну діяльність, включаючи журналістів.

в)у розмірі, що дорівнює 200% суми пільги – для платника податку, який є:

особою, що є Героєм України, Героєм Радянського Союзу або повним кавалером ордена Слави чи Трудової Слави:

учасником бойових дій під час Другої світової війни або особою, яка у той час працювала в тилу і має відповідні державні відзнаки:

колишнім в'язнем концтаборів, гетто та інших місць примусового утримання під час Другої світової війни або особою, визнаною репресованою чи реабілітованою;

особою, яка була насильно вивезена з території колишнього СРСР під час Другої світової війни на територію держав, що перебували у стані війни з колишнім СРСР або були окуповані фашистською Німеччиною та її союзниками;

особою, яка перебувала на блокадній території колишнього Ленінграда у період з 8 вересня 1941 року по 27 січня 1944 року.

У разі якщо платник має право на застосування податкової соціальної пільги з двох і більше підстав, податкова соціальна пільга застосовується один раз з підстави, що передбачає її найбільший розмір.

ПСП застосовується до нарахованого місячного доходу платника податку у вигляді заробітної плати виключно за одним місцем його нарахування. Платник податку подає працедавцю заяву про самостійне обрання місця застосування **ПСП** за формою, визначеною центральним податковим органом.

ПСП починає застосовуватись до нарахованих доходів у вигляді заробітної плати з дня отримання працедавцем заяви платника податку про застосування пільги.

Законом № 2089, офіційно опублікованим 20 січня 2005 року, було встановлено прожитковий мінімум для працездатної особи 453 грн. Отже, сума доходу з метою надання соціальної податкової пільги повинна складати не більше:
 $453 \times 1,4 = 634,2 = 630$ грн (після округлення).

Приклад 2

Припустимо, робітниця підприємства Сидорова А.Н., що має статус постраждалої унаслідок Чорнобильської катастрофи 2 категорії, виховує 3-х дітей віком до 18 років. Статус постраждалої унаслідок Чорнобильської катастрофи дає їй право на застосування податкової пільги у розмірі 196, 5 грн. Разом з тим вона має право на пільгу в тому ж розмірі на кожен дитину: $196,5 \times 3 = 589,5$ грн.

Робітниця має право подати заяву з доданими відповідними документами на застосування більшої податкової пільги, тобто у розмірі 589,5 грн.

Приклад 3

*Громадянину Іванову в грудні була нарахована заробітна плата у розмірі 450 грн. Пенсійний збір утримуємо в розмірі 2%, тобто 9 грн., внески до фонду соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності склали по 2,25 грн. Сума утриманого податку на доходи фізичних осіб складає:
 $(450 - 9 - 2,25 - 2,25 - 131) \times 0,13 = 39,71$ грн*

Якщо утримувати податок з доходів фізичних осіб з цієї нарахованої заробітної плати, то Іванов має право на соціальну пільгу, оскільки його заробітна плата не перевищує 630 грн.

Пільга не застосовується до доходу, нарахованого до моменту отримання такої заяви, крім випадків, коли платник податку отримує наступні доходи:

а)плата за виконання громадських робіт, яка повністю або частково фінансується за рахунок бюджету або відповідного фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування;

б)стипендія, грошове чи майнове забезпечення, одержувані учнями, студентами, аспірантами, ординаторами, ад'юнктами, військовослужбовцями строкової служби, що виплачуються з бюджету;

в) заробітна плата під час відбування покарання у вигляді позбавлення волі;

г)заробітна плата, нарахована за здійснення роботи за наймом у складі екіпажу транспортного засобу, який перебуває за межами України, її територіальних вод, у тому числі на якірних стоянках, та належить резиденту на правах власності або перебуває у його тимчасовому користуванні та/або є зареєстрованим у Державному судновому реєстрі України чи Судновій книзі України;

д)заробітна плата осіб, які відповідно до закону є державними службовцями;

є)доходи само зайнятої особи від підприємницької діяльності, а також іншої незалежної професійної діяльності.

ПСП застосовується до доходу, отриманого платником податку як заробітна плата протягом звітного податкового місяця, якщо його розмір не перевищує суми місячного прожиткового мінімуму для працездатної особи, встановленого на 1 січня звітного податкового року, помноженої на 1,4 та округленої до найближчих 10 гривень.

5. Ставка податку.

Ставка податку становить 13% (15% з 1.01.07.)від об'єкта оподаткування.

Ставка податку становить 5% від об'єкта оподаткування, нарахованого податковим агентом як:

процент на депозит у банк чи небанківську фінансову установу відповідно до закону;

процентний або дисконтний дохід за ощадним сертифікатом;

в інших випадках, прямо визначених законом.

Ставка податку становить подвійний розмір ставки 13% (15%) від об'єкта оподаткування, нарахованого як виграш чи приз(крім у державну лотерею у грошовому виразі), або будь-яких інших доходів, нарахованих на користь нерезидентів – фізичних осіб.

6.Порядок нарахування, утримання та сплати податку до бюджету

Податковий агент, який нараховує оподатковуваний дохід на користь платника податку, утримує податок від суми такого доходу за його рахунок, використовуючи відповідну ставку податку.

Податок підлягає сплаті до бюджету під час виплати оподаткованого доходу єдиним платіжним документом. Банки не мають права приймати платіжні документи на виплату доходу, які не передбачають сплати цього податку до бюджету. Якщо оподатковуваний дохід нараховується, але не виплачується платнику податку особою, що його нараховує, то податок, який підлягає утриманню з такого нарахованого доходу, підлягає сплаті до бюджету у строки, встановлені законом для місячного податкового періоду.

Якщо окремі види оподатковуваних доходів не підлягають

оподаткуванню при їх нарахуванні чи виплаті, то платник податку зобов'язаний самостійно включити суму таких доходів до складу загального річного оподатковуваного доходу та подати річну декларацію з цього податку.

Платник податку, що отримує доходи, нараховані особою, яка не є податковим агентом, зобов'язаний включити суму таких доходів до складу загального річного оподатковуваного доходу та подати річну декларацію з цього податку.

Приклад 4

Наказом керівника ТОВ “Мрія” норми добових на відрядження по Україні встановлені в розмірі 25 грн. Менеджеру Стоянову видано добові на відрядження по Україні в розмірі 75 грн на 3 дні. До валових витрат підприємство може включити добові в розмірі 54 грн., оскільки норми добових складають 18 грн.

Заробітна плата Стоянова складає 800 грн.

Сума податку з доходів фізосіб із суми перевищення добових над встановленим розміром складає:

$$(75-54) \times 13 : 100 = 2,73 \text{ грн.}$$

Приклад 5

ТОВ “Золота рибка” є податковим агентом П.Розенберга, громадянина США, що здає в оренду на території України належну йому нерухомість юридичній особі – резиденту України. Орендна плата дорівнює 500 дол. США на місяць, на дату виплати орендної плати курс НБУ складає 5,3320 за 1 долар США (умовно).

Доходи, отримані нерезидентом України від здачі в оренду нерухомого майна на території України, оподатковуються податком з доходів фізосіб тільки в Україні.

Нагадаємо, що згідно з п. 7.3 Закону про доходи фізосіб ставка податку з доходів нерезидентів складає 26%. Отже сума податку буде становити:
$$(500 \times 5,3320) \times 0,26 = 693,16 \text{ грн.}$$

Особою, яка не є податковим агентом, вважається нерезидент або фізична особа, яка не має статусу суб'єкта підприємницької діяльності.

Річна декларація про майновий стан і доходи подається платником податку, який:

- а) зобов'язаний подавати таку декларацію згідно з нормами закону;
- б) має право подати таку декларацію для отримання податкового кредиту.

Обов'язок платника податку з подання декларації вважається виконаним, якщо він отримував доходи виключно від податкових агентів, зобов'язаних подавати звітність з цього податку у встановленому порядку.

Платники податку – резиденти, які виїжджають за кордон на постійне місце проживання зобов'язані подати податковому органу декларацію не пізніше 60 календарного дня, що передує такому виїзду.

Податковий орган зобов'язаний протягом 30 календарних днів від дня отримання такої декларації визначити податкове зобов'язання та надіслати

податкове повідомлення платнику податку, який зобов'язаний сплатити належну суму податку та отримати довідку про таку сплату або про відсутність податкових зобов'язань з цього податку, яка здається органам митного контролю під час перетину митного кордону та є підставою для проведення митних процедур.

Необхідність проведення перерахунку податку з доходів фізосіб встановлена пп.. 6.5.2 Закону України “Про податок з доходів фізичних осіб” від 22.05.2003 р. №889-IV з змінами і доповненнями. Перерахунок проводиться за місцем застосування податкової пільги і йому підлягають доходи, отримані у вигляді заробітної плати. Інші виплати: лікарняні, декретні, компенсації по цивільно-правових угодах, додаткове благо – не перераховуються.

Приклад 6

Робітник пропрацював на підприємстві весь 2004 рік, і періодично йому нараховувалась заробітна плата менше 510 грн. В ці місяці при розрахунку податку з доходів він користувався податковою соціальною пільгою. Перерахунок проводиться за 12 місяців 2004 року за наступним алгоритмом:

- сума зарплати за розрахунковий період становила 6012 грн (без врахування лікарняних);

- загальна сума податку, утриманого протягом року з зарплати робітника – 660, 50 грн.;

- середньомісячна зарплата за місяці перерахунку становила $6012:12 \text{ місяців} = 501 \text{ грн.};$

501 > 510 грн, а отже робітник мав право на пільгу протягом року;

- загальна сума пільг утриманих за місяці розрахункового періоду пенсійних і соціальних внесків – 210,42 грн.;

- сума зарплати, яка оподатковується податком з доходів, в розрахунковому періоді буде дорівнювати:

- $6012 - 738,00 - 210,42 = 5063,58 \text{ грн};$

- податок, який підлягає утриманню з зарплати за результатами перерахунку:

- $5063,58 \text{ грн.} \times 0,13 = 658,27 \text{ грн.}$

Порівнюємо фактично утриманий податок 660,50 грн з розрахованим 658,27 грн. В результаті необхідно різницю $660,50 - 658,27 = 2,23$ повернути працівникові в місяці перерахунку податку.

Питання для самоконтролю

1. Хто є платником податку на доходи фізичних осіб?
2. Які доходи фізичних осіб оподатковуються, а які звільняються від оподаткування?
3. Як оподатковуються нерезиденти?
4. За якою ставкою оподатковуються доходи фізичних осіб?
5. Які види пільг для оподаткування доходів фізичних осіб Ви знаєте?

6. Що слід розуміти під податковим кредитом?
7. Хто, як і коли подає декларацію про доходи?

Лекція 4 Податок на додану вартість

В лекції розглядаються наступні питання

1. Характеристика платників податку і об'єкта оподаткування.
2. База оподаткування
3. Ставки податку.
4. Податковий облік ПДВ

Мета вивчення:

Після вивчення лекції 4 студент повинен

Знати:

- ⇒ особливості об'єкту оподаткування ПДВ;
- ⇒ порядок формування бази оподаткування ПДВ;
- ⇒ операції, що звільнені від оподаткування ПДВ;
- ⇒ ставки податку;
- ⇒ порядок обчислення і сплати податку;

вміти:

- ⇒ розрізняти операції, що є об'єктом оподаткування і операції, що звільнені від оподаткування;
- ⇒ визначати податкове зобов'язання і податковий кредит;
- ⇒ визначати правило першої події та інше.

1. Характеристика платників податку і об'єкта оподаткування.

Податок на додану вартість (ПДВ) – це непрямий податок, який включається до ціни товару та сплачується незалежно від результатів діяльності підприємства. При продажу товарів підприємство закладає в його ціну суму ПДВ. Після того, як покупець придбає товар, а кошти від продажу надійдуть на підприємство, одержаний дохід зменшується на суму податку, а податок сплачується до бюджету.

Платником ПДВ є:

- 1) Особа, обсяг оподатковуваних операцій з продажу товарів (робіт, послуг) якої протягом будь-якого періоду протягом 12 календарних місяців досяг 300000грн ;
- 2) Особа, яка ввозить товари на митну територію України або отримує від нерезидента роботи для їх використання або споживання на митній території України, за винятком фізичних осіб, не зареєстрованих як платники

податку, в разі коли такі фізичні особи ввозять товари в обсягах, що не підлягають оподаткуванню згідно з законодавством.

3) Особа, яка здійснює на митній території України підприємницьку діяльність з торгівлі за готівку незалежно від обсягів продажу, за винятком фізичних осіб, які здійснюють торгівлю на умовах сплати ринкового збору.

4) Особа, яка на митній території України надає послуги, пов'язані з транзитом пасажирів або вантажів через митну територію України.

5) Особа, яка відповідальна за внесення податку до бюджету по об'єктах оподаткування на залізничному транспорті.

6) Особа, яка надає послуги зв'язку і здійснює консолідований облік доходів та витрат, пов'язаних з наданням таких послуг та отриманих іншими особами, що знаходяться у підпорядкуванні такої особи.

7) Особи, які поставляють товари з використанням комп'ютерних мереж

Об'єктом оподаткування є операції платників податку з:

- продажу товарів на митній території України, в тому числі операції з оплати вартості послуг за договорами оренди та операції з передачі права власності на об'єкти застави позичальнику для погашення кредиторської заборгованості заставодавця;

- ввезення товарів на митну територію України та отримання робіт, що надаються нерезидентами для їх використання або споживання на митній території України, в тому числі операції з ввезення майна за договорами оренди, застави та іпотеки;

- вивезення товарів за межі митної території України та надання послуг для їх споживання за межами митної території України.

Не є об'єктом оподаткування операції з:

- випуску, розміщення у будь-якій формі управління та продажу за кошти цінних паперів, що випущені в обіг суб'єктами підприємницької діяльності, НБУ, Міністерством фінансів України, органами місцевого самоврядування відповідно до закону, включаючи приватизаційні та компенсаційні папери, інвестиційні сертифікати, житлові чеки, земельні бони та деривативи; обміну зазначених цінних паперів на інші цінні папери; розрахунково-клірингової, реєстраторської та депозитарної діяльності на ринку цінних паперів, розрахункових та платіжних документів, пластикових карток;

- надання орендодавцем у користування орендарю згідно з умовами договору оперативної оренди або оренди землі, а також повернення такого майна орендодавцю після закінчення дії такого договору;

- сплати процентів або комісій у складі орендних платежів, нарахованих на вартість об'єкта фінансового лізингу;

- передачі майна в заставу позикодавцю згідно з договором позики та його повернення заставодавцю після закінчення дії такого договору;

- сплати процентів або комісій у складі орендних платежів, нарахованих на вартість об'єкта лізингового платежу, що надається у рахунок компенсації частини вартості об'єкта фінансового лізингу згідно з договором;

- передачі майна в заставу позикодавцю згідно з договором позики та його повернення заставодавцю після закінчення дії такого договору;
- передачі кредитором, що є резидентом, об'єкта іпотечного кредиту у власність або використання позичальником;
- грошових виплат основної суми та процентів згідно з умовами іпотечного кредиту;
- надання послуг із страхування і перестрахування, передбачених Законом України “Про страхування”, соціального і пенсійного страхування;
- обігу валютних цінностей, банківських металів, банкнот та монет НБУ;
- надання послуг з інкасації, розрахунково-касового обслуговування, залучення, розміщення та повернення грошових коштів за договорами позики, депозиту, вкладу, страхування або доручення; надання, управління і переуступки фінансових кредитів, кредитних гарантій і банківських поручительств особою, що надала такі кредити, гарантії або поручительства; торгівлі за грошові кошти або цінні папери борговими зобов'язаннями, за винятком операцій з інкасації боргових вимог та факторингу, крім факторингових операцій, якщо об'єктом боргу є валютні цінності, цінні папери, у тому числі компенсаційні папери, інвестиційні сертифікати, житлові чеки, земельні бони та деривативи;
- оплати вартості державних платних послуг, які надаються фізичним або юридичним особам органами виконавчої влади і місцевого самоврядування та обов'язковість отримання яких встановлена законодавством, включаючи плату за реєстрацію, отримання ліцензії, сертифікатів у вигляді зборів, державного мита;
- виплат заробітної плати, пенсій, стипендій, субсидій, дотацій, інших грошових або майнових виплат фізичним особам за рахунок бюджетів або соціальних чи страхових фондів; виплат дивідендів та роялті у грошовій формі або у формі цінних паперів, надання комісійних та дилерських послуг з торгівлі або управління цінними паперами, у тому числі приватизаційними та компенсаційними паперами, у тому числі приватизаційними та компенсаційними паперами, інвестиційними сертифікатами, житловими чеками та т.і.

2. База оподаткування

База оподаткування операцій з продажу товарів визначається виходячи з їх договірної вартості, визначеної за вільними або регульованими цінами з урахуванням акцизного збору, ввізного мита, інших загальнодержавних податків та зборів, за винятком ПДВ, що включається в ціну товарів згідно з законами України з питань оподаткування, але не нижче звичайної ціни. До складу договірної вартості включаються будь-які суми коштів, вартість матеріальних і нематеріальних активів, що передаються платнику податку безпосередньо покупцем або через будь-яку третю особу в зв'язку з компенсацією вартості товарів, проданих таким платником податку.

У загальному вигляді об'єкт оподаткування, базу, дату виникнення податкових зобов'язань і податкового кредиту покажемо в таблиці.

Таблиця 4.2.1. База оподаткування ПДВ

№ п/п	Операція	Об'єкт	База	Ставка податку, %	Дата виникнення податкових зобов'язань	Дата виникнення податкового кредиту
1	Продаж товарів (послуг)	+	Договірна вартість, але не нижче звичайних цін	20	За загальними правилами	За загальними правилами
2	Імпорт товарів(супутніх послуг)	+	Договірна вартість	20	Дата надання ВМД	Дата сплати за податковими зобов'язаннями
3	Імпорт послуг, якщо місце їх поставки – за межами митної території України	-	-	-	-	-
4	Імпорт послуг, якщо місце їх поставки – на митній території України	+	Договірна вартість	20	За правилом першої події	-
5	Експорт товарів(супутніх послуг)	+	Договірна вартість, але не нижче звичайних цін	0	За датою вивезення, підтвердженого належним чином оформленою ВМД	За загальними правилами
6	Експорт послуг, якщо місце їх поставки – на митній території України	+	Договірна вартість, але не нижче звичайних цін	20	За правилом першої події	За загальними правилами
7	Експорт послуг, якщо місце їх поставки – за межами митної території України	-	-	-	-	-

У разі продажу товарів без оплати або з частковою оплатою їх вартості коштами у межах бартерних операцій, здійснення операцій з безоплатної передачі товарів, натуральних виплат у рахунок оплати праці фізичним

особам, що перебувають у трудових відносинах з платником податку, передачі товарів у межах балансу платника податку для невиробничого використання, витрати на яке не відносяться до валових витрат виробництва і не підлягають амортизації, а також пов'язаній з продавцем особою чи суб'єкту підприємницької діяльності, який не зареєстрований як платник податку, база оподаткування визначається виходячи з фактичної ціни операції, але не нижчої за звичайні ціни.

Для товарів, які ввозяться на митну територію України платниками податку, базою оподаткування є договірна вартість таких товарів, але не менша митної вартості, зазначеної у ввізній митній декларації з урахуванням витрат на транспортування, навантаження, розвантаження, перевантаження та страхування до пункту перетину митного кордону України, сплати брокерських, агентських, комісійних та інших видів винагород, пов'язаних з ввезенням таких товарів, плати за використання об'єктів інтелектуальної власності, що належать до таких товарів, акцизних зборів, ввізного мита, а також інших податків, зборів, за винятком ПДВ, що включається у ціну товару.

Для готової продукції, виготовленої на території України з давальницької сировини нерезидента, у разі її продажу на митній території України, базою оподаткування є договірна вартість такої продукції з урахуванням акцизного збору, ввізного мита, а також інших податків, зборів, за винятком ПДВ, що включається у ціну такої готової продукції.

Приклад 1

ТЗОВ "Мрія" розповсюджує безкоштовно 1000 примірників газети, собівартість одного примірника – 2 грн., звичайна ціна – 2,5 грн (без урахування ПДВ). Оподатковуваний прибуток підприємства становить 70 000 грн. Для виготовлення 1 примірника газети придбавають товари (роботи, послуги) з ПДВ на суму 1,2 грн (у т.ч. ПДВ – 0,2 грн).

Визначаємо, яку суму витрат на виготовлення можна включити до валових витрат:

$$70\,000 \times 2\% : 100 = 1400 \text{ грн.}$$

Тепер розглянемо, яка сума ПДВ виявилася у складі податкового кредиту при виготовленні безкоштовно розданих газет:

$$1000 \text{ прим.} \times 2,5 \text{ грн.} \times 20\% : 100\% = 500 \text{ грн.}$$

Розрахуємо суму ПДВ, яку можна віднести до податкового кредиту:

$$200 \text{ грн.} \times (1400 \text{ грн.} : 2000 \text{ грн.}) = 140 \text{ грн.}$$

3. Ставки податку.

Об'єкти оподаткування, за винятком операцій, звільнених від оподаткування, та операцій, до яких застосовується нульова ставка, оподатковуються за ставкою 20%.

Слід звернути увагу на те, що при застосуванні нульової ставки, що передбачена для окремих операцій, платник не тільки не нараховує ПДВ на

вартість таких операцій, але їй має право віднести до податкового кредиту суми ПДВ, які були сплачені постачальниками за сировину (роботи, послуги).

Не дозволяється застосування нульової ставки ПДВ при операціях, що пов'язані з вивезенням (експортом) товарів, якщо ці операції звільнені від оподаткування на митній території України.

Податок становить 20% бази оподаткування та додається до ціни товарів.

Податок за нульовою ставкою обчислюється щодо операцій з:

- продажу товарів, що були вивезені платником податку за межі митної території України.

У тому числі за нульовою ставкою оподатковуються операції з:

- поставки для заправки або постачання морських суден, що:

використовуються для навігаційної діяльності, перевезення пасажирів або вантажів за плату, іншої комерційної, промислової або риболовецької діяльності, здійснюваної за межами територіальних вод України;

використовуються для рятування або подання допомоги у нейтральних водах або територіальних водах інших країн;

входять до складу військово-морських сил України та відправляються за межі територіальних вод України, у тому числі на якірні стоянки;

- поставки для заправки або постачання повітряних суден, що:

виконують міжнародні рейси для навігаційної діяльності чи перевезення пасажирів або вантажів за плату;

входять до складу військово-повітряних сил України та відправляються за межі повітряного кордону України, у тому числі у місця тимчасового базування;

- поставки для заправки та постачання космічних кораблів та супутників.

Товари вважаються вивезеними платником податку за межі митної території України в разі, якщо їх вивезення засвідчене належно оформленою митною вантажною декларацією.

- продажу робіт, призначених для використання та споживання за межами митної території України.

У тому числі за нульовою ставкою оподатковуються операції з:

Надання нерезидентам в оренду, чартер, фрахт морських або повітряних суден, що використовуються на міжнародних маршрутах або лініях, а також космічних кораблів або супутників чи їх частин або окремих функцій;

Надання послуг з передачі авторських прав, ліцензій, патентів, прав на використання торгових марок та інших юридичних та економічних знань, а також обробки даних та інформатики для нерезидентів;

Продажу товарів підприємствами роздрібною торгівлі, які розташовані на території України у зонах митного контролю;

Надання транспортних послуг з перевезення пасажирів та вантажів за межами митного кордону України;

Продажу переробними підприємствами молока та м'яса живою вагою сільськогосподарськими товаровиробниками всіх форм власності і господарювання та т.і.

4.Податковий облік ПДВ

Датою виникнення податкових зобов'язань з продажу товарів вважається дата, яка припадає на податковий період, протягом якого відбувається будь-яка з подій, що сталася раніше:

Або дата зарахування коштів від покупця на банківський рахунок платника податку як оплата товарів, що підлягають продажу, а у разі продажу товарів за готівкові грошові кошти – дата їх оприбуткування в касі платника податку, а при відсутності такої – дата інкасації готівкових коштів у банківській установі, що обслуговує платника податку;

Або дата відвантаження товарів, а для робіт – дата оформлення документів, що засвідчують факт виконання робіт платником податку.

Приклад 2.

Платник податків протягом звітного періоду здійснив такі господарські операції на території України:

- *відвантажив товари покупцеві на суму 12000грн, у т.ч. ПДВ – 2000 грн;*
- *отримав попередню оплату за оренду приміщення в сумі 2400 грн., у т.ч. ПДВ – 400 грн.;*
- *отримав від постачальника товар на суму 18000 грн., у т.ч. ПДВ – 3000 грн.;*
- *отримав та оплатив транспортні послуги з доставки товару на свій склад і покупцеві 3600 грн. У т.ч. ПДВ – 600 грн.;*
- *сплатив аванс за послуги зв'язку – 540 грн. У т.ч. ПДВ – 90 грн.*

Розрахунок зобов'язань з ПДВ за звітний період:

$(2000+400)-(3000+600+90)=-1290$ грн – це й буде сумою звичайного бюджетного відшкодування.

Податковий кредит звітного періоду складається із сум ПДВ, сплачених платником податку у звітному періоді у зв'язку з придбанням товарів, які використовуються в господарській діяльності платника податку.

Суми ПДВ, сплачені платником податку у звітному періоді у зв'язку з придбанням основних фондів, що підлягають амортизації, включаються до складу податкового кредиту такого звітного періоду, незалежно від строків введення в експлуатацію основних фондів, а також від того, чи мав платник податку оподатковувані обороти протягом такого звітного періоду.

Датою виникнення права платника податку на податковий кредит вважається:

Дата здійснення першої з подій:

Або дата списання коштів з банківського рахунку платника податку в оплату товарів, дата виписки відповідного рахунку – в разі розрахунків з використанням кредитних дебетових карток або комерційних чеків;

Або дата отримання податкової накладної, що засвідчує факт придбання платником податку товарів:

Суми податку, що підлягають сплаті до бюджету, визначаються як різниця між загальною сумою податкових зобов'язань, що виникли у зв'язку з будь-яким продажем протягом звітного періоду, та сумою податкового кредиту звітного періоду.

Сплата податку провадиться не пізніше 20 числа місяця, що настає за звітним періодом.

У строки, передбачені законом для відповідного податкового періоду, платник податку подає органу державної податкової служби за місцем свого знаходження податкову декларацію незалежно від того, чи виникло у цьому періоді податкове зобов'язання чи ні.

У разі коли за результатами звітного періоду сума має від'ємне значення, така сума підлягає відшкодуванню платнику податку з Державного бюджету України протягом місяця, наступного після подачі декларації.

Приклад 3

Визначити суму ПДВ до сплати в бюджет на основі даних:

У звітному періоді фірма одержала дохід від реалізації продукції у сумі 800 тис. грн. (без ПДВ), у т.ч. від продажу пільгової продукції – 100 тис. грн.. За той же період здійснені витрати (з ПДВ):

- на придбання сировини та матеріалів для виробництва всієї продукції у сумі 360 тис. грн.;
- на придбання основних фондів виробничого призначення – 48 тис. грн.

Частка оподатковуваних операцій у загальному обсязі продаж наступна:
$$(800-100)/800 = 0,875$$

Податкове зобов'язання з ПДВ за звітний період:
$$700 \times 20 / 120 = 140 \text{ тис. грн.}$$

Податковий кредит : $360 / 6 \times 0,875 + 48 / 6 = 60,5 \text{ тис. грн.}$

Сума ПДВ до сплати в бюджет : $140 - 60,5 = 79,5 \text{ тис. грн.}$

Питання для самоконтролю

1. В чому полягає економічна суть ПДВ?
2. Чому ПДВ відноситься до непрямих податків?
3. Хто є платником ПДВ?
4. Які операції не є об'єктом оподаткування ПДВ?
5. Які операції звільняються від оподаткування ПДВ?
6. Які операції оподатковуються за ставкою 20% і 0%.
7. Як визначається база оподаткування ПДВ?
8. Що таке звичайна ціна і при оподаткуванні яких операцій вона застосовується?
9. Як ведеться податковий облік ПДВ?

Тестові завдання

1. Непрямі податки - це податки, які:

- 1) Платить і є носієм одна особа.
- 2) Включаються в ціну на стадії виробництва у виробників.
- 3) Стягуються з виробництва цінностей, доходу і майна.
- 4) Стягуються зі споживання цінностей; витрат і користування речами.

2. Непрямі податки:

- 1) Не залежать від доходів або майна окремого платника.
- 2) Стягуються внаслідок придбання і накопичення матеріальних благ.
- 3) Залежать від об'єкта оподаткування.
- 4) Стягуються за декларацією і за кадастрами.

3. До переваг непрямих податків відносять:

- 1) Швидкість, стабільність та рівномірність надходження до бюджету.
- 2) Обмежені можливості для стимулювання виробництва.
- 3) Відсутня безпосередня залежність від розміру доходів платника.
- 4) Сплачується кінцевим споживачем.

4. До недоліків непрямих податків відносять:

- 1) Не мають примусового характеру, не потребують накопичення певних коштів.
- 2) Диференціація ставок за групами товарів та послуг.
- 3) При підвищенні цін надходження в бюджет істотно не змінюються.
- 4) Не залежать від доходів або майна окремого платника.

5. Об'єктом оподаткування ПДВ є операції платників податку з:

- 1) Вивезення товарів за межі митної території України для їх споживання за межами митної території України.
- 2) Передачі майна орендодавця, який є резидентом, у користування орендарю.
- 3) Надання послуг із страхування і перестрахування.
- 4) Виплат заробітної плати, пенсій, стипендій, субсидій,

6. Звільняються від оподаткування ПДВ операції з:

- 1) Послуг з доставки пенсій та грошової допомоги населенню.
- 2) Продажу товарів, що були експортовані платником податку за межі митної території України.
- 3) Продажу робіт, призначених для використання та споживання за межами митної території України.
- 4) Надання транспортних послуг з перевезень пасажирів та вантажів за межами митного кордону України.

7. ПДВ за нульовою ставкою обчислюється щодо операцій з:

- 1) Надання транспортних послуг з перевезень пасажирів та вантажів за межами митного кордону України.
- 2) Послуг з доставки пенсій та грошової допомоги населенню.
- 3) Продажу путівок на санаторно-курортне лікування та відпочинок дітей.

Лекція 5. Акцизний збір

В лекції розглядаються наступні питання

1. Характеристика платників податку і об'єкта оподаткування.
2. База оподаткування
3. Ставки податку.
4. Порядок обчислення і сплати акцизного збору (надалі – АЗ)

Мета вивчення:

Після вивчення лекції 6 студент повинен

Знати:

- ⇒ особливості об'єкту оподаткування АЗ;
- ⇒ порядок формування бази оподаткування АЗ;
- ⇒ пільги з АЗ;
- ⇒ особливості оподаткування акцизним збором продукції, виготовленої на давальницьких умовах;
- ⇒ порядок обчислення і сплати податку;

вміти:

- ⇒ розрізняти операції, що є об'єктом оподаткування і операції, що звільнені від оподаткування;
- ⇒ обчислювати акцизний збір в залежності від бази оподаткування;
- ⇒ визначати дату виникнення податкових зобов'язань та інше.

1. Характеристика платників податку і об'єкта оподаткування.

Акцизний збір – це непрямий податок на окремі товари, визначені законом як підакцизні, який включається до ціни цих товарів.

Платниками акцизного збору є:

а) суб'єкти підприємницької діяльності, а також їх філії, відділення – виробники підакцизних товарів на митній території України, у тому числі з давальницької сировини по товарах, на які встановлено ставки акцизного збору у твердих сумах, а також замовники, за дорученням яких виготовляється продукція на давальницьких умовах по товарах, на які встановлено ставки

акцизного збору у відсотках до обороту, які сплачують акцизний збір виробнику;

б) нерезиденти, які здійснюють виготовлення підакцизних товарів на митній території України безпосередньо або через їх постійні представництва чи осіб, прирівняних до них згідно із законодавством;

в) будь-які суб'єкти підприємницької діяльності, інші юридичні особи, їх філії, відділення, інші відокремлені підрозділи, які імпортують на митну територію України підакцизні товари, незалежно від наявності внесених до них іноземних інвестицій;

г) фізичні особи – резиденти або нерезиденти, які ввозять підакцизні товари на митну територію України у вигляді супроводжувального або несупроводжувального багажу, а також фізичні особи, які одержують такі підакцизні речі, переслані з-за митного кордону України у вигляді поштових чи інших відправлень або несупроводжувального багажу, в обсягах або вартістю, що перевищують норми безмитного провозення для таких фізичних осіб, визначені митним законодавством;

д) юридичні або фізичні особи, які купують підакцизні товари у податкових агентів.

Об'єктом оподаткування є:

- обороти з реалізації вироблених в Україні підакцизних товарів, в тому числі з давальницької сировини, шляхом їх продажу, обміну на інші товари, безплатної передачі товарів або з частковою їх оплатою, а також обсяги відвантажених підакцизних товарів, виготовлених з давальницької сировини;

- обороти з реалізації товарів для власного споживання, промислової переробки, а також для своїх працівників;

- вартість товарів, які імпортуються на митну територію України, у тому числі в межах бартерних операцій або без оплати їх вартості чи з частковою оплатою.

При продажу податковими агентами підакцизних товарів об'єктом оподаткування є:

- для вироблених на території України товарів – обороти з реалізації таких підакцизних товарів, включаючи вартість будь-яких додаткових послуг або робіт, пов'язаних із такою реалізацією;

- для імпортованих товарів – обороти з реалізації таких товарів, включаючи вартість будь-яких додаткових послуг або робіт, пов'язаних із такою реалізацією на митній території України, але не менше митної вартості таких підакцизних товарів, з урахуванням сум сплаченого або нарахованого, але не сплаченого ввізного мита.

2. База оподаткування

Акцизний збір обчислюється:

*за ставками у процентах до обороту з продажу:

- товарів, що вироблені на митній території України, - виходячи з їх вартості, за встановленими виробником максимальними роздрібними цінами на товари, які він виробляє, без податку на додану вартість та акцизного збору;
- товарів, що імпортуються на митну територію України, - виходячи з їх вартості, за встановленими імпортером максимальними роздрібними цінами на товари, які він імпортує, без ПДВ та акцизного збору, але не менше митної вартості таких товарів з урахуванням сум ввізного мита без ПДВ та акцизного збору

*у твердих сумах з одиниці реалізованого товару;

*одночасно за ставками у процентах до обороту з продажу та у твердих грошових сумах з одиниці реалізованого товару.

Приклад 1.

Розмір ставки акцизного збору: 0,5 євро за 1 куб. См. об'єму двигуна. Об'єм двигуна: 2200 см³. Курс для розрахунку – 5,2856 грн/євро.

Сума акцизного збору становитиме:

$S_{аз} = 2200 \times 0,5 = 1100$ євро.

Перерахуємо отриману суму акцизного збору в гривні:

$1100 \times 5,2856 = 5814,16$ грн.

3. Ставки податку.

Щодо ставок акцизного збору, то їх еволюція характеризується такими особливостями:

1)на більшість підакцизних товарів протягом 1992-1992рр. Ставки акцизного збору залишалися стабільними, перегляд ставок на деякі з них був пов'язаний з переходом від адвалорних до специфічних ставок акцизного збору (кава, ікра осетрових і лососевих риб, делікатесна продукція із цінних видів риб і морепродуктів, шоколад); частому перегляду підлягали лише ставки АЗ на алкогольні напої і тютюнові вироби.

2)Постановою КМУ від 8.12.1993 р. “Про зміну ставок акцизного збору на окремі товари вітчизняного виробництва і перелік імпортних товарів, на які встановлюється акцизний збір, та ставки цього збору” з 13.12.1993 р. На алкогольні напої і тютюнові вироби вітчизняного та імпортного виробництва було встановлено різні ставки акцизного збору; на імпортні товари вони були в декілька разів вищими, ніж на вітчизняні, що зумовлювалося як фіскальними потребами держави, так і необхідністю захисту вітчизняного товаровиробника. Протягом 1996 р. було ухвалено ряд законів України, якими встановлено перелік підакцизних товарів і визначено розмір ставок акцизного збору, однакових як для вітчизняних, так і для імпортних товарів.

3)з 1995 р. Почався перехід від адвалорних до специфічних ставок акцизного збору, виражених спочатку в екю, а з 1999 р. – в євро. Законами України від 19.11.1999 р. “Про внесення змін до Закону України “про ставки акцизного збору та ввізного мита на тютюнові вироби” від 23.03.2000р. “Про внесення змін до Закону України “Про ставки акцизного збору і ввізного мита на спирт

етиловий та алкогольні напої” були запроваджені специфічні ставки акцизного збору на тютюнові вироби, спирт етиловий та алкогольні напої, виражені в гривнях з одиниці реалізованого товару.

Приклад 2

Розрахувати ставку акцизного збору за 1 кг бензину, якщо ставка акцизного збору за 1000 кг бензину 75 євро.

Для визначення ставки збору за 1 кг бензину потрібно скласти пропорцію:

75 євро – 1000 кг

x – 1 кг

$x = 75/1000 = 0,075$, тобто ставка акцизного збору за 1 кг бензину 0,075євро.

4.Порядок обчислення і сплати акцизного збору (надалі – АЗ)

Датою виникнення податкових зобов'язань з акцизного збору вважається дата, яка припадає на податковий період, протягом якого відбувається будь-яка з подій, що настала раніше:

Або дата зарахування коштів від покупця на банківський рахунок платника АЗ як оплата товарів, що продаються, а у разі продажу товарів за готівкові кошти – дата їх оприбуткування в касі платника АЗ, за відсутності такої – дата інкасації готівкових коштів у банківській установі, яка обслуговує платника АЗ;

Або дата відвантаження товарів.

Суми АЗ з ввезених на територію України товарів зараховуються до державного бюджету, а з товарів, вироблених в Україні, - до місцевого бюджету за місцем їх виробництва і державного бюджету у співвідношеннях, установлених ВРУ.

АЗ не справляється з товарів, що були вивезені платником АЗ за межі митної території України. Товари вважаються вивезеними платником податку за межі митної території України в разі, коли їх вивезення засвідчене митною вантажною декларацією.

АЗ не справляється з підакцизних товарів, що імпортуються на митну територію України згідно із законодавством, якщо із таких товарів не справляється ПДВ у зв'язку із звільненням, передбаченим для транзитних товарів, товарів на митних складах, ре експортованих товарів, товарів, що спрямовуються до магазинів безмитної торгівлі, товарів, що призначаються для переробки під митним контролем. У разі коли в зазначених випадках митним законодавством України передбачається вимога надання банківської гарантії чи інша вимога, така вимога застосовується і для цілей акцизного збору. Акцизний збір справляється органами митної служби України з таких товарів, якщо пізніше щодо них виникає зобов'язання із сплати ПДВ.

Не підлягає оподаткуванню оборот з реалізації легкових автомобілів спеціального призначення для інвалідів, оплата вартості яких провадиться органами соціального забезпечення, а також легкових автомобілів спеціального призначення.

При вивезенні з митної території України підакцизної продукції, набутої інвестором у власність на умовах угоди про розподіл продукції, акцизний збір не справляється.

Звільняється від сплати АЗ імпорт призначених для власного використання розвідувальними органами України техніки, устаткування, майна і матеріалів, оплата вартості яких здійснюється зазначеними органами.

Суми АЗ, що підлягають сплаті, визначаються платниками самостійно, виходячи з обсягів реалізованих підакцизних товарів за встановленими ставками.

Суб'єкти підприємницької діяльності, які імпортують підакцизні товари, в обов'язковому порядку при перетинанні кордону їх декларують і подають органам митного контролю декларацію у двох примірниках, один з яких цими органами надсилається до податкових інспекцій за місцезнаходженням суб'єктів підприємницької діяльності, для справляння АЗ.

Власник готової продукції, на яку встановлено ставку АЗ у твердих сумах, виготовленої на давальницьких умовах, сплачує АЗ виробнику не пізніше дня відвантаження готової продукції його замовнику або за його дорученням іншій особі.

Умовою відвантаження виробником готової продукції, виготовленої з давальницької сировини, його власнику або за його дорученням іншій особі є документальне підтвердження банківської установи про перерахування відповідної суми акцизного збору на розрахунковий рахунок виробника.

АЗ сплачується до бюджету у строки, визначені відповідним законом. Податковий агент зобов'язаний включити до ціни товару АЗ у порядку і за ставками, передбаченими законом, утримати його з платника АЗ та перерахувати його до бюджету. Зазначене перерахування здійснюється протягом семи календарних днів, наступних за датою продажу акцизного збору.

Датою продажу (інших видів відчуження) підакцизного товару є дата відвантаження податковим агентом підакцизних товарів або дата одержання податковим агентом коштів чи інших видів компенсацій вартості підакцизних товарів залежно від того, яка подія сталася раніше. Якщо податкові агенти передають підакцизні товари іншим особам згідно з умовами договорів комісії, консигнації, доручення, інших цивільно-правових договорів, які не передбачають перехід права власності таким особам, датою продажу підакцизних товарів є дата, коли така передача розпочинається.

У разі, коли податкові агенти імпортують на митну територію України підакцизні товари як повірені, комісіонери, сторони договору про сумісну діяльність, інших цивільно-правових договорів, укладених з іншими особами і в їх інтересах, датою продажу таких підакцизних товарів є дата, коли розпочинається передача цих товарів таким особам або за їх дорученням – третім особам, але не пізніше їх митного оформлення.

При укладенні цивільно-правових договорів щодо підакцизних товарів, податкові агенти зобов'язані письмово повідомляти покупців про їх обов'язки щодо сплати АЗ, сума якого має бути виділена окремим рядком.

Податковий агент не є платником АЗ, але є особою, уповноваженою законодавством нараховувати, стягувати АЗ з його платників та вносити його до бюджету, а також нести відповідальність за невиконання або неналежне виконання таких повноважень.

Суб'єкти підприємницької діяльності, які ввезли на митну територію України підакцизні товари без сплати АЗ, подають до органів податкової служби до 15 числа місяця, що настає за звітним, щомісячний звіт про обсяги продажу ввезених підакцизних товарів та розміри одержаних з покупців і перерахованих до бюджету сум АЗ, а також про обсяги переданих товарів, ввезених в інтересах інших суб'єктів підприємницької діяльності, і утриману суму АЗ.

Встановлення максимальних роздрібних цін на підакцизні товари здійснюється виробниками або імпортерами цих товарів шляхом декларування таких цін.

Декларація про встановлені виробником або імпортером максимальні роздрібні ціни на підакцизні товари подається відповідно до центрального органу державної митної служби України у формі, спільно визначеній цими органами за погодженням з Комітетом Верховної Ради України, який відповідає за проведення податкової політики.

У декларації повинні міститися відомості про встановлені виробником або імпортером максимальні роздрібні ціни на всі підакцизні товари, що виробляються ним в Україні, або на всі підакцизні товари, що імпортуються ним в Україну, а також про дату, з якої запроваджуються встановлені у декларації максимальні роздрібні ціни.

Декларація повинна бути подана виробником або імпортером підакцизних товарів відповідно до центрального органу державної податкової служби України або центрального органу державної митної служби України не пізніше, ніж за 5 календарних днів до моменту запровадження встановлених у декларації максимальних роздрібних цін.

Встановлені виробником або імпортером максимальні роздрібні ціни на підакцизні товари можуть наноситись на споживчу упаковку таких товарів разом з датою їх виробництва.

Особи, які визнаються податковими агентами не мають права одержувати ліцензії на право здійснення імпорту, оптової або роздрібної торгівлі підакцизними товарами або придбавати марки акцизного збору.

Специфіка оподаткування алкогольних напоїв та тютюнових виробів.

Згідно з Законом України “Про акцизний збір на алкогольні напої та тютюнові вироби” від 15.09.95 р. № 329/95 – ВР платниками акцизного збору на алкогольні напої та тютюнові вироби є:

⇒ суб'єкти підприємницької діяльності – українські виробники алкогольних напоїв та тютюнових виробів, а також замовники, за дорученням яких виготовляється ця продукція на давальницьких умовах;

⇒ суб'єкти підприємницької діяльності, включаючи підприємства з іноземними інвестиціями, незалежно від дати їх реєстрації, та громадяни, що займаються підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи, які ввозять алкогольні напої та тютюнові вироби на митну територію України як для власних, так і для виробничих потреб з метою продажу або реалізації на умовах комісії та реекспорту;

⇒ фізичні особи, які ввозять на митну територію України алкогольні напої та тютюнові вироби в обсягах, що підлягають обкладенню ввізним (імпортним) митом;

⇒ юридичні та фізичні особи, міжнародні організації, їх філії, відділення та інші відокремлені підрозділи, які здійснюють реалізацію алкогольних напоїв та тютюнових виробів на митній території України, включаючи операції щодо ввезення в Україну алкогольних напоїв та тютюнових виробів, якщо їх реалізація на території України здійснюється зазначеними суб'єктами через постійні представництва, розташовані на території України.

Сума акцизного збору на тютюнові вироби, визначена за ставками у відсотках, порівнюється з 40 відсотками установлені законодавством ставки акцизного збору на відповідні тютюнові вироби у твердих сумах, помноженими на обсяги реалізованого товару, і до нарахування приймається та сума, яка має більше значення.

Приклад 3

Фактичні обсяги реалізації цигарок з фільтром – 100000 штук.

Оборот з продажу, обчислений за максимальними роздрібними цінами (без ПДВ та акцизного збору), складає 7500 грн.

Акцизний збір обчислюється:

а) за ставками у твердих сумах з одиниці продукції:

Обсяги реалізації сигарет з фільтром – 100 тис. штук, ставка акцизного збору, перерахована на 1 цигарку – 0,0115 грн., нарахована сума акцизного збору за ставками у твердих сумах з одиниці продукції складає 1150 грн ($100000 \times 0,0115$)

б) за ставками у відсотках до обороту з реалізації товару (продукції):

Оборот з продажу складає 7500 грн., ставка акцизного збору у відсотках до обороту – 7%, нарахована сума акцизного збору складає 525 грн. ($7500 \text{ грн.} \times 7$):100. 4

40 відсотків ставки акцизного збору у твердих сумах з одиниці реалізованого товару, помножені на обсяги реалізованої продукції, складають 460 грн. ($11,5 \times 40\% \times 100000$:1000). Обчислені суми порівнюються, до нарахування береться сума 525 гривень.

Не підлягають оподаткуванню:

а) вартість та обсяги ввезених і конфіскованих на території України алкогольних напоїв та тютюнових виробів, щодо яких не визначено власника, а також тих, що перейшли до держави за правом спадкоємства;

б) вартість та обсяги алкогольних напоїв та тютюнових виробів, що перевозяться через територію України транзитом;

в)вартість та обсяги імпортованої чи обороти з реалізації української сировини, що ввозиться або використовується для виробництва підакцизних товарів;

д)вартість та обсяги зразків алкогольних напоїв та тютюнових виробів, що ввозяться фізичними особами на територію України в межах норм, визначених законодавством України для безмитного ввезення цих видів товарів;

е)вартість та обсяги зразків алкогольних напоїв та тютюнових виробів, ввезених на територію України з метою показу чи демонстрації, якщо вони залишаються власністю іноземних юридичних осіб і їх використання на території України не має комерційного характеру. При цьому зразки алкогольних напоїв та тютюнових виробів, ввезені в Україну і призначені для показу чи демонстрації під час проведення виставок, конкурсів, нарад, семінарів, ярмарків, пропускаються через митний кордон за рішенням митного органу в достатній кількості з урахуванням мети переміщення.

Ввезення алкогольних напоїв у автомобільних та залізничних цистернах, а також у баках, бачках та інших ємностях місткістю більше 5 літрів з метою реалізації або обміну на території України здійснюється без обклеювання їх марками акцизного збору.

Виробники алкогольних напоїв та тютюнових виробів проводять маркування кожної пляшки алкогольних напоїв та кожної пачки тютюнових виробів у такий спосіб, щоб марка розривалася під час відкупорювання товару відповідно до Положення про виробництво, Зберігання, продаж марок акцизного збору, маркування алкогольних напоїв та тютюнових виробів.

Маркування алкогольних напоїв та тютюнових виробів здійснюється марками акцизного збору, які відрізняються за дизайном для окремих видів продукції, визначених Кабінетом Міністрів України. Кожна марка акцизного збору на алкогольні напої та тютюнові вироби повинна мати окремий номер та найменування виду продукції.

Продаж марок акцизного збору українським виробникам алкогольних напоїв та тютюнових виробів проводиться виходячи з планових щомісячних обсягів реалізації алкогольних напоїв та тютюнових виробів відповідно до заявки-розрахунку на необхідну кількість марок.

Українські підприємства-виробники, що реалізують продукцію, сплачують акцизний збір до відповідного бюджету після здійснення обороту з реалізації:

алкогольних напоїв – на третій робочий день,

тютюнових виробів – до 16 числа наступного за звітним місяця.

Власник готової продукції, виготовленої з використанням давальницької сировини, сплачує акцизний збір не пізніше дня одержання готової продукції.

Суб'єкт підприємницької діяльності, що укладає договір з переробним підприємством для виготовлення алкогольних напоїв або тютюнових виробів з використанням давальницької сировини за його місцезнаходженням, реєструється у продавця марок акцизного збору та купує необхідну кількість марок акцизного збору для маркування готової продукції. Виконавцю забороняється приймати сировину на давальницьких умовах для виготовлення

підакцизних товарів без марок акцизного збору та посвідчення про реєстрацію в державній податковій інспекції.

У разі реалізації алкогольних напоїв та тютюнових виробів на експорт чи обміну їх на іншу продукцію у зовнішньоекономічних відносинах, яка відповідно до чинного законодавства не підлягає оподаткуванню акцизним збором, платнику податку повертається з бюджету сплачена сума акцизного збору за умови надходження валютних коштів на валютний рахунок підприємства або оприбуткування продукції, одержаної в результаті товарообмінної операції, пред'явлення підтверджуючих документів.

Українські підприємства-виробники подають відповідним державним податковим інспекціям у строки, визначені законом для місячного звітного періоду, розрахунок суми акцизного збору за минулий місяць виходячи з фактичних обсягів реалізації та максимальних роздрібних цін. Не сплачена до визначеного строку сума акцизного збору стягується з підприємства-виробника відповідно до чинного законодавства.

Фізичні особи, які ввозять на митну територію України алкогольні напої та тютюнові вироби в обсягах, що підпадають під визначення товарної партії і підлягають обкладенню ввізним митом, сплачують акцизний збір під час митного оформлення товарів на підставі вантажної митної декларації з пред'явленням товарних чеків, а в разі їх відсутності – виходячи з індикативних цін.

Суб'єкти підприємницької діяльності, включаючи громадян, які займаються підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи і які уклали контракт з іноземними виробниками на поставку в Україну алкогольних напоїв та тютюнових виробів, повинні зареєструватись у продавця марок акцизного збору як імпортери з одержанням посвідчення відповідно до Положення про виробництво, зберігання, продаж марок акцизного збору, маркування алкогольних напоїв та тютюнових виробів.

Сума акцизного збору визначається платниками самостійно, виходячи з вартості імпортованих тютюнових виробів і алкогольних напоїв, діючих ставок ввізного мита і митних зборів та встановлених ставок акцизного збору і сплачується до державного бюджету України.

Акцизний збір із суми перевищення вартості імпортованих алкогольних напоїв та тютюнових виробів над вартістю, врахованою під час обчислення акцизного збору на момент одержання марок, імпортер визначає і сплачує до Державного бюджету України до або під час митного оформлення імпортованих алкогольних напоїв та тютюнових виробів.

При цьому ціни на алкогольні напої та тютюнові вироби, що ввозяться на митну територію України, зазначені у вантажній митній декларації, не можуть бути нижчими індикативних цін.

Після сплати до Державного бюджету України повної суми акцизного збору з імпортованих товарів продавець марок робить відмітку на кожному примірнику заявки-розрахунку на одержання марок акцизного збору.

Умовою для митного оформлення імпортованих алкогольних напоїв та тютюнових виробів є наявність на пляшці, пачці марок акцизного збору

встановленого зразка, а також подання органам митного контролю примірника заявки-розрахунку на одержання марок з відміткою продавця марок про повну сплату сум акцизного збору і засвідченої імпортером копії декларації про встановлені ним чинні максимальні роздрібні ціни на алкогольні напої або тютюнові вироби.

При отриманні суб'єктами підприємницької діяльності спирту етилового не денатурованого, призначеного для переробки на іншу підакцизну продукцію, такі платники зобов'язані видати органу ДПСУ податковий вексель, авальований банком, або надати іншу банківську гарантію, які підтверджують зобов'язання платника податку у термін до 90 календарних днів починаючи від дня видачі векселя або наданої іншої банківської гарантії сплатити суму акцизного збору, яка розрахована за ставками для цієї продукції.

Суми, визначені у податковому векселі, або їх частини, що не були погашені, підлягають стягненню до бюджету у встановленому для стягнення порядку не внесених у строк податків та платежів відповідно до законодавства. У разі, коли сума податкового векселя не погашається векселедавцем у визначений термін, орган державної податкової служби України зобов'язаний прийняти рішення про стягнення невнесених сум відповідно до законодавства.

Акцизний збір сплачується підприємствами вторинного виноробства при придбанні марок акцизного збору на суму, розраховану із ставок акцизного збору на готову продукцію, вироблену з цих виноматеріалів чи суслу.

Відповідальність за недодержання порядку маркування, реалізації алкогольних напоїв та тютюнових виробів, несвоєчасну сплату акцизного збору несуть виробники, імпортери, продавці цих товарів та їх посадові особи у порядку, передбаченому чинним законодавством України.

Питання для самоконтролю

1. Коли в Україні було запроваджено акцизний збір?
2. Хто є платником акцизного збору?
3. Дайте визначення об'єкту оподаткування акцизним збором.
4. Який механізм розрахунку акцизного збору?
5. В якому випадку застосовуються пільги при оподаткуванні акцизним збором?
6. Хто такі „податкові агенти” і яку роль вони відіграють в оподаткуванні?
7. Чи має акцизний збір єдину ставку податку?

Тестові завдання

1. Марка акцизного збору;

- 1) Підтверджує сплату акцизного збору.
- 2) Є спеціальним знаком маркування товарів, яка підтверджує сплату акцизного збору.
- 3) Є різновидом податкового векселя.

4) Є гарантом майбутньої сплати акцизного збору.

2. Спільні риси мита та акцизного збору:

- 1) Ставки диференційовані за групами товарів.
- 2) Невеликий перелік товарів, що підлягають оподаткуванню.
- 3) Контроль за правильністю та своєчасністю справляння податку здійснюють органи ДПС.
- 4) Справляння податку пов'язане із зовнішньоекономічною діяльністю країни.

3. Відмінні риси мита від Акцизного збору:

- а) Податок включається в ціну товарів і сплачується за рахунок кінцевого споживача.
- б) Ставки диференційовані за групами товарів.
- в) Стягується при переміщенні через митний кордон.
- г) Невеликий перелік товарів, що підлягають оподаткуванню.

Лекція 6. Митні платежі

В лекції розглядаються наступні питання

1. Характеристика державного мита.
2. Пільги щодо сплати державного мита
3. Зарахування державного мита до бюджету.
4. Види мита та митних платежів

Мета вивчення:

Після вивчення лекції 7 студент повинен

Знати:

- ⇒ особливості об'єктів справляння державного мита;
- ⇒ порядок сплати державного мита
- ⇒ пільги з державного мита;
- ⇒ особливості системи митного оподаткування;
- ⇒ види мита та митних платежів;

вміти:

- ⇒ розрізняти операції, що є об'єктом оподаткування і операції, що звільнені від оподаткування;
- ⇒ заповнювати вантажну митну декларацію;
- ⇒ визначати суму мита і митних зборів та інше.

1. Характеристика державного мита

Державне мито, на відміну від усіх інших податків і зборів є

індивідуально відплатним платежем, оскільки при його стягненні орган чи особа мають право здійснювати від імені держави юридично значимі дії з видачею відповідного документа.

Державне мито – це збір коштів за здійснення певних дій з видачею документів, що мають юридичне значення.

Платниками державного мита на території України є фізичні та юридичні особи за вчинення в їхніх інтересах дій та видачу документів, що мають юридичне значення, уповноваженими на те органами.

Державне мито справляється:

- 1) із позовних заяв, заяв з переддоговірних спорів, заяв у справах окремого провадження і скарг на рішення, що набрали законної сили, а також за видачу судами копій документів;
- 2) із позовних заяв і заяв кредиторів у справах про банкрутство, що подаються до господарських судів, та апеляційних і касаційних скарг на рішення та постанови, а також заяв про їх перегляд за нововиявленими обставинами;
- 3) за вчинення нотаріальних дій державними нотаріальними конторами і виконавчими комітетами місцевих Рад, а також за видачу дублікатів нотаріально засвідчених документів;
- 4) за реєстрацію актів громадянського стану, а також видачу громадянам повторних свідоцтв про реєстрацію актів громадянського стану і свідоцтв у зв'язку із зміною, доповненням, виправленням і поновленням записів актів громадянського стану;
- 5) за видачу документів на право виїзду за кордон і про запрошення в Україну осіб з інших країн, за продовження строку їх дії та за внесення змін до цих документів; за продовження строку дії візи для в'їзду в Україну, транзитного проїзду через її територію; за видачу або продовження строку дії посвідки на проживання в Україні іноземцям та особам без громадянства; за оформлення віз для в'їзду в Україну, транзитного проїзду через її територію, а також із заяв про прийняття до громадянства України або про вихід з громадянства України;
- 6) за видачу нового зразка паспорту громадянина України; за оформлення нового зразка паспорту громадянина України для поїздки за кордон; за видачу громадянам України закордонного паспорта на право виїзду за кордон або продовження строку його дії;
- 7) за прописку громадян або реєстрацію місця проживання;
- 8) за видачу дозволів на право полювання та рибальства;
- 9) за операції з випуску цінних паперів, крім облігацій державних та місцевих позик, іпотечних сертифікатів, сертифікатів фондів операцій з нерухомістю та з видачі приватизаційних паперів;
- 10) за операції з об'єктами нерухомого майна, що здійснюються на товарних біржах, крім операцій з примусового відчуження такого майна;
- 11) за проведення прилюдних торгів об'єктами нерухомого майна, крім операцій з примусового відчуження такого майна;

12) за видачу охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності, а також за дії, пов'язані з підтриманням чинності патентів на сорти рослин;

13) за подання до Кабінету Міністрів України проекту створення промислово-фінансової групи

Приклад 1

Позивач подав позовну заяву з вимогою звільнити орендоване під офіс приміщення вартістю 1млн. грн. І стягнути з відповідача орендну плату в сумі 3500 грн та пеню за прострочення платежу розмірі 750грн.

Державне мито за немайновою частиною позову (оренда приміщення) становить 85 грн (17х5)

Ціна майнової частини визначається: $3500 + 750 = 4250$ грн.

Сума державного мита: $4250 \times 1\% = 42,5$ грн. З урахуванням нижньої межі – 51 грн.

Державне мито в цілому за позовом: $85 + 51 = 136$ грн

Приклад 2.

Позивач у позовній заяві просить суд стягнути з відповідача 350000 грн. Ціна позову становить 350000 грн.

Сума державного мита, що сплачується позивачем перед поданням позовної заяви, становить $350000 \times 1\% = 3500$ грн., але оскільки вона не повинна перевищувати верхньої межі – 1700грн., сума державного мита за цим позовом становить 1700грн.

2. Пільги щодо сплати державного мита

Від сплати державного мита звільняються:

- 1) позивачі – робітники та службовці – за позовами про стягнення заробітної плати й за іншими вимогами, що випливають з трудових правовідносин; члени колективних сільськогосподарських підприємств, працівники селянських господарств – за позовами до колективних сільськогосподарських підприємств про оплату праці та за іншими вимогами, пов'язаними з трудовою діяльністю;
- 2) позивачі – за позовами, що випливають з авторського права, а також з права на відкриття, винахід, корисні моделі, промислові зразки, топографії інтегральних мікросхем, сорти рослин та раціоналізаторські пропозиції;
- 3) громадяни – із апеляційних скарг і скарг на рішення, що набрали законної сили, у справах про розірвання шлюбу;
- 4) позивачі – за позовами про відшкодування збитків, заподіяних каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також смертю годувальника;
- 5) позивачі – за позовами про стягнення аліментів;
- 6) сторони – із спорів, пов'язаних з відшкодування збитків, заподіяних громадянинові незаконним засудженням, незаконним притягненням до кримінальної відповідальності, незаконним застосуванням такого заходу, як взяття під варту, або незаконним накладенням адміністративного стягнення у вигляді арешту чи виправних робіт, а також пов'язаних з виплатою грошової

компенсації, повернення майна або відшкодування його вартості громадянам, реабілітованим відповідно до Закону України “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні”.

7) органи соціального страхування та органи соціального забезпечення – за регрес ними позовами про стягнення з особи, яка заподіяла шкоду, сум допомоги й пенсій, виплачених потерпілому або членам його сім’ї, а органи соціального забезпечення – також за позовами про стягнення неправильно виплачених допомоги та пенсій;

8) позивачі – за позовами про відшкодування матеріальних збитків, завданих злочином;

9) громадяни – за видачу або засвідчення вірності копій документів, необхідних для призначення та одержання державних допомоги та пенсій, а також у справах опіки та усиновлення;

10) громадяни – за реєстрацію народження, смерті, усиновлення та встановлення батьківства, за видачу їм свідоцтв про зміну, доповнення й виправлення записів актів про народження у випадках встановлення батьківства, усиновлення, а також у зв’язку з помилками, допущеними при реєстрації актів громадянського стану органами РАГС;

11) громадяни – за посвідчення їхніх заповітів і договорів дарування майна на користь держави, а також на користь державних підприємств, установ і організацій;

12) фінансові органи та державні податкові інспекції – за видачу їм свідоцтв і дублікатів свідоцтв про право держави на спадщину та документів, необхідних для одержання цих свідоцтв, за вчинення державними нотаріальними конторами виконавчих написів про стягнення податків, платежів, зборів і недоїмок;

13) неповнолітні і військовослужбовці – за видачу їм вперше паспорта громадянина України та неповнолітні – за видачу їм свідоцтва про право на спадщину;

14) в інших випадках.

3.Зарахування державного мита до бюджету.

Державне мито сплачується за місцем розгляду та оформлення документів і зараховується до бюджету місцевого самоврядування, крім мита, що справляється з позовних заяв, які подаються до господарського суду, із апеляційних і касаційних скарг на рішення та постанови господарських судів, заяв про їх перегляд за ново виявленими обставинами, а також за дії, пов’язані з одержанням охоронних документів на об’єкти інтелектуальної власності, і за дії, пов’язані з підтриманням чинності патентів на сорти рослин, та за подання до Кабінету Міністрів проекту створення промислово-фінансової групи, яке зараховується до державного бюджету України.

Державне мито з позовних заяв і заяв кредиторів у справах про банкрутство, що надходять з інших держав та розглядаються відповідними органами України, зараховується до державного бюджету України.

Державне мито сплачується готівкою, митними марками і шляхом перерахувань з рахунку платника в кредитній установі.

З позовів, що подаються до суду і господарського суду в іноземній валюті державне мито сплачується в іноземній валюті. У разі, коли розмір ставок державного мита передбачено в частинах неоподатковуваного мінімуму доходів громадян, державне мито сплачується в іноземній валюті з урахуванням курсу грошової одиниці НБУ.

Сплачене державне мито підлягає поверненню частково або повністю у випадках:

- 1) внесення мита в більшому розмірі, ніж передбачено чинним законодавством;
- 2) повернення заяви або відмови в її прийнятті, а також відмови державних нотаріальних контор або виконавчих комітетів міських, селищних і сільських Рад народних депутатів у вчиненні нотаріальних дій;
- 3) припинення провадження по справі або залишення позову без розгляду, якщо справа не підлягає розглядові в суді і в інших випадках.

4. Види мита та митних платежів.

Наступним видом непрямих податків є ввізне та вивізне мито – один із найдавніших видів оподаткування. Мито було і залишається основним засобом торговельної політики держави, що обмежує ввезення іноземних товарів з метою захисту внутрішнього ринку країни. Це сприяє розвитку вітчизняної промисловості та захисту прав вітчизняного товаровиробника.

Вже тривалий час мають тенденцію до зниження ставки мита на промислові товари, відображаючи вже розпочатий об'єктивний процес падіння ролі мита як засобу торговельної політики. Інтернаціоналізація господарських зв'язків, розвиток міжнародного поділу праці, збільшення експорту капіталу все це сприяло розвитку зовнішніх зв'язків у створенні національного доходу країни та збільшенні прибутків підприємств.

В Україні порядок справляння мита регулюється Митним кодексом України, який є зведеним документом про ставки мита та порядок оподаткування.

Мито являє собою податок на товари та інші предмети, що переміщуються через митний кордон. Суб'єктами сплати мита є як фізичні, так і юридичні особи при здійсненні експортно-імпортних операцій.

Ввізне мито нараховується на товари та інші предмети при їх ввезенні на митну територію України. Даний вид мита є диференційований:

- а) до товарів та інших предметів, що походять з держав, які входять разом з Україною до митних союзів або утворюють спеціальні митні зони, а також до товарів та інших предметів, що походять з країн, що розвиваються, застосовуються преференційні ставки ввізного мита;

б) до товарів та інших предметів, що походять з країн економічних союзів, які користуються в Україні режимом найбільшого сприяння, застосовуються пільгові ставки ввізного мита;

в) до решти товарів та інших предметів застосовуються повні ставки ввізного мита.

Вивізне мито нараховується на товари та інші предмети при їх вивезенні за межі митної території України.

В залежності від специфіки оподаткування мито буває:

- * адвалерне, що нараховується у відсотках до митної вартості товарів та інших предметів (легкові автомобілі);
- * специфічне, що нараховується у встановленому грошовому розмірі на одиницю товарів (сигарети, нафтопродукти, горілка);
- * комбіноване, що поєднує обидва ці види митного обкладення;
- * сезонне ввізне і вивізне мито нараховується на строк не більше чотирьох місяців з моменту їх встановлення.

Спеціальне мито застосовується:

а) як захисний захід: якщо товари ввозяться на митну територію України у таких кількостях або на таких умовах, які завдають чи загрожують завдати шкоди вітчизняним виробникам подібних або безпосередньо конкуруючих товарів;

б) як запобіжний захід щодо учасників зовнішньоекономічної діяльності, які порушують загальнодержавні інтереси в цій галузі, для припинення недобросовісної конкуренції;

в) як захід у відповідь на дискримінаційні дії з боку іноземних держав проти України.

Антидемпінгове мито застосовується у випадках:

а) ввезення на митну територію України товарів за ціною, істотно нижчою за їх конкурентну ціну в країні експорту, що загрожує завдати шкоди вітчизняним виробникам;

б) вивезення за межі митної території України товарів за ціною, істотно нижчою за ціни інших експортерів таких товарів.

Ставка антидемпінгового мита не може перевищувати різниці між конкурентною оптовою ціною об'єкта демпінгу в країні експорту і заявленою ціною об'єкта демпінгу з України і середньою ціною українського експорту подібних або безпосередньо конкуруючих товарів на той же період часу.

Компенсаційне мито застосовується у випадках:

⇒ ввезення на митну територію України товарів, при виробництві або експорті яких прямо чи побічно використовувалася субсидія, якщо таке ввезення завдає чи загрожує завдати шкоди вітчизняним виробникам подібних або безпосередньо конкуруючих товарів чи перешкоджає організації або розширенню виробництва подібних товарів в Україні;

⇒ вивезення за межі митної території України товарів, при виробництві або експорті яких прямо чи побічно використовувалася субсидія. Ставка мита не може перевищувати виявленого розміру субсидій.

Нарахування мита на товари та інші предмети, що підлягають митному обкладенню, провадиться на базі їх митної вартості, яка фактично сплачена або підлягає сплаті за них на момент перетину митного кордону України. При визначенні митної вартості до неї включається ціна товару, зазначена в рахунку-фактурі, а також такі фактичні витрати, якщо їх включено до рахунку-фактури:

⇒ на транспортування, навантаження, розвантаження, перевантаження та страхування до пункту перетину митного кордону України;

⇒ комісійні та брокерські;

⇒ плата за використання об'єктів інтелектуальної власності, що належить до даних товарів та інших предметів, і яка повинна бути оплачена імпортером прямо чи побічно як умова їх ввезення (вивезення).

Приклад 3.

ТзОВ “Мрія” імпортує автомобіль, митна вартість якого – 30000 дол. США. Митні збори в цьому випадку нараховують і справляють у розмірі 0,2% від його митної вартості (але не більше за еквівалент 1000 дол США). Підставою для правильного визначення митної вартості автомобіля є акт митного огляду, у якому зазначають марку, рік випуску, об'єм встановленого двигуна.

Курс валют НБУ на дату митного оформлення – 5,01 грн/дол.

Сума митних зборів становитиме: $30000 \times 0,2\% = 60$ дол. США

Перерахунок в національну валюту здійснюється наступним чином:

$60 \times 5,01 = 300,6$ грн.

При явній невідповідності заявленої митної вартості товарів та інших предметів вартості, або у разі неможливості перевірки її обчислення митні служби України визначають митну вартість послідовно – на основі ціни на ідентичні товари та інші предмети, що діють у провідних країнах – експортерах зазначених товарів та інших предметів.

Ввізне та вивізне мито нараховується митною службою України і вноситься до Державного бюджету України.

На відміну від інших податків, політика в сфері митного обкладення спрямована здебільшого на формування раціональної структури імпорту та експорту в умовах відсутності прямого втручання держави в регулювання цих процесів.

Запровадження мита може мати на меті здійснення економічного тиску на відповідні держави або надання їм режиму найбільшого сприяння з політичних мотивів. Як бачимо, фіскальне значення мита має другорядне значення.

Особливістю справляння мита є те, що контроль за правильністю та своєчасністю його сплати до бюджету здійснює митна служба України, а не податкова служба. Об'єктом оподаткування є митна вартість товарів або інших предметів, які переміщуються через митний кордон України, або їх кількісні показники.

Для визначення митної вартості валюта контракту перераховується у національну валюту України за курсом НБУ, що діє на день подання митної декларації або перетину кордону. При встановленні митної вартості до неї

включаються ціна товару, зазначена в рахунках-фактурах, а також витрати на транспортування до пункту перетину митного кордону, комісійні, брокерські послуги. За явної невідповідності заявленої митної вартості реальним цінам її величину встановлює митна служба, виходячи з цін на ідентичні товари чи інші предмети, що діють у провідних країнах-експортерах зазначених товарів.

При справлянні мита встановлена розгалужена система пільг. Так, наприклад, від сплати мита повністю звільняються:

- *транспортні засоби, на яких здійснюються регулярні міжнародні перевезення вантажів;

- *валюта України, іноземна валюта та цінні папери;

- *товари, що підлягають поверненню у власність держави;

- *товари та предмети, що стали в результаті пошкодження непридатними для використання;

- *товари, які ввозяться або вивозяться в межах обсягу, дозволеного Митним Кодексом України.

Існує два методи, за якими обчислюється сума мита, що підлягає сплаті до бюджету:

⇒у процентах до митної вартості товарів;

⇒у встановленому грошовому виразі на одиницю товару.

Сума мита, належна до сплати, перераховується платниками на рахунки митних служб, що здійснюють митне оформлення товарів чи майна, або вноситься готівкою в касу митної служби, після чого у встановлені строки ці суми перераховуються до бюджету.

Приклад 4

При ввезенні автомобіля ТзОВ “Мрія” сплатило специфічне мито, яке нараховується у розмірі 0,2 євро за 1см³ об’єму циліндру двигуна. Об’єм циліндру двигуна – 3600 см³.

Сума ввізного мита становитиме : $3600 \times 0,2 = 720$ (євро)

Документом, який є підставою для внесення мита платником, є вантажна митна декларація або її копія. Без сплати усіх належних сум мита випуск товарів та майна митними службами не здійснюється. За заявою декларанта та при наявності гарантії банку митниця має право відстрочити або розстрочити сплату мита, але не більше ніж на один місяць. При несплаті рахунка в строк, вказаний митною службою, сума мита стягується в безспірному порядку з нарахуванням пені за кожний день прострочення.

Питання для самоконтролю

1. Чому державне мито належить до індивідуально відшкодованих платежів?
2. Хто сплачує державне мито?
3. В яких випадках державне мито не сплачується?
4. Чим мито відрізняється від державного мита?

5. Що таке митна вартість?
6. Які види митних зборів Ви знаєте?

Тестові завдання

1. Специфічне мито - це:

- 1) Мито, що встановлюється для врівноваження цін на імпорتنі та вітчизняні товари за погодженням сторін з метою виключення цінової конкуренції.
- 2) Мито, яке встановлюється на товари постійного попиту з метою одержання достатніх надходжень.
- 3) Мито, яке встановлюється з метою обліку експортно-імпортних операцій.
- 4) Мито, що встановлюється у випадках, коли товари ввозяться за явно заниженими цінами.

2. Фіскальне мито - це:

- 1) Мито, що вводиться з метою захисту внутрішнього ринку від конкуренції з боку товарів іноземного виробництва.
- 2) Мито, яке встановлюється на товари постійного попиту з метою одержання достатніх надходжень.
- 3) Мито, яке встановлюється з метою обліку експортно-імпортних операцій.
- 4) Мито, що встановлюється у випадках, коли товари ввозяться за явно заниженими цінами.

3. Протекціоністське мито - це:

- 1) Мито, яке встановлюється з метою обліку експортно-імпортних операцій
- 2) Мито, що встановлюється у випадках, коли товари ввозяться за явно заниженими цінами.
- 3) Мито, що вводиться з метою захисту внутрішнього ринку від конкуренції з боку товарів іноземного виробництва.
- 4) Мито, яке встановлюється на товари постійного попиту з метою одержання достатніх надходжень.

4. Антидемпінгове мито - це:

- 1) Мито, що встановлюється для врівноваження цін на імпорتنі та вітчизняні товари за погодженням сторін з метою виключення цінової конкуренції.
- 2) Мито, що вводиться з метою захисту внутрішнього ринку від конкуренції з боку товарів іноземного виробництва.
- 3) Мито, яке встановлюється на товари постійного попиту з метою одержання достатніх надходжень.
- 4) Мито, що встановлюється у випадках, коли товари ввозяться за явно заниженими цінами.

5. Порядок нарахування та сплати ввізного мита здійснюється на основі:

- 1) Платіжного доручення.
- 2) Платіжного повідомлення.

- 3) Вантажно - митної декларації.
- 4) Податкової накладної.

6. Контроль за правильністю та своєчасністю сплати мита здійснюють:

- 1) Органи ДПС України.
- 2) Митні органи України.
- 3) Інспекції по цінах.
- 4) Органи Держказначейства.

Лекція 7. Місцеві податки і збори

В лекції розглядаються наступні питання

1. Характеристика місцевих податків.
2. Податок з реклами.
3. Комунальний податок.
4. Види і загальна характеристика місцевих зборів

Мета вивчення:

Після вивчення лекції 8 студент повинен

Знати:

- ⇒ особливості об'єктів справляння місцевими податками і зборами;
- ⇒ порядок сплати комунального податку;
- ⇒ порядок сплати податку з реклами;
- ⇒ особливості оподаткування місцевими зборами;
- ⇒ види місцевих зборів і їх характеристику;

вміти:

- ⇒ визначати базу оподаткування податком з реклами;
- ⇒ визначати середньо облікову чисельність працюючих для обчислення комунального податку;
- ⇒ складати розрахунок податку з реклами і комунального податку та заповнювати відповідну податкову звітність.

1. Характеристика місцевих податків.

Конституція України закріпила право введення податків за Верховною Радою, але в ст.. 143 Конституції правом встановлення місцевих податків і зборів відповідно до закону наділені територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування. На розвиток конституційних положень у ст.. 69 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” встановлено, що органи

місцевого самоврядування відповідно до закону можуть встановлювати місцеві податки і збори, які зараховуються до відповідних місцевих бюджетів.

Законодавством врегульоване питання “Про місцеві податки і збори”. На законодавчому рівні встановлено 2 місцеві податки і 14 місцевих зборів. До місцевих податків належать%

- 1) податок з реклами;
- 2) комунальний податок.

Законодавчо також встановлено, що збір за паркування автотранспорту, ринковий збір, збір за видачу ордера на квартиру, збір за видачу дозволу на розміщення об’єктів торгівлі та сфери послуг, збір з власників собак є обов’язковими для встановлення сільськими, селищними, міськими Радами за наявності об’єктів оподаткування або умов, з якими пов’язане запровадження цих податків і зборів. Ставки на ці обов’язкові збори встановлюються місцевими органами самоврядування в межах граничних розмірів ставок, визначених законами України.

Розмір збору за проїзд по території прикордонних областей автотранспорту, що прямує за кордон, встановлюється обласними Радами.

2. Податок з реклами.

Податок з реклами є обов’язковим до застосування місцевими органами самоврядування при наявності об’єкта оподаткування. Для розрахунку податку з реклами важливо визначитися, що є рекламою, адже якщо та чи інша інформація рекламою не є, то й податок з реклами платити не потрібно.

Реклама являє собою спеціальну інформацію про осіб, як юридичних так і фізичних, або продукцію, що розповсюджується в будь-якій формі і будь-яким способом з метою прямого або непрямого отримання прибутку.

Реклама буває внутрішня і зовнішня.

Внутрішня реклама являє собою будь-яку рекламу, розміщену всередині будинків, приміщень, споруд та т.і.

Зовнішня реклама – це реклама, яка розміщується на окремих спеціальних конструкціях, щитах, екранах, на фасадах будинків і споруд.

До реклами відноситься – реклама, що використовується для публічного поширення друкованої, а також аудіо- і відео інформації.

Платниками податку з реклами є юридичні і фізичні особи - суб’єкти підприємницької діяльності – рекламодавці або виробники і поширювачі реклами, якщо вони є рекламодавцями, рекламна діяльність яких провадиться на території органу місцевого самоврядування, на який поширюється рішення про податок.

Об’єктом оподаткування з реклами є вартість наданих послуг по встановленню і розміщенню реклами: на телебаченні і радіо, в друкованих засобах масової інформації; в кінотеатрах, відеосалонах і інших установах, де здійснюється публічний показ кіно-, відео-, слайд-фільмів; комп’ютерної; у вигляді рекламних сувенірів, подарункових виробів, фірмових пакувальних

матеріалів; шляхом проведення рекламних вистав. Розміщенням на окремих конструкціях, щитах, екранах, будинках і інших носіях зовнішньої реклами; на сухопутному, повітряному, водному, залізничному видах транспорту і в метрополітені; на місцевому і приміському авто-, електротранспорті; на автомобільних і залізничних шляхах сповіщення загального користування; загальна площа і кількість носіїв прямої поштової реклами, кількість одиниць рекламних носіїв реклами, розміщеної на пакувальних матеріалах, які рахуються в штуках; на формі спортсменів, предметах одягу, головних уборах, магнітних картках, жетонах, талонах і інших штучних рекламних носіях.

База оподаткування податком з реклами визначається виходячи з вартості сплачених рекламодавцем сум за надання послуг по розміщенню і поширенню реклами. При виконанні рекламних робіт власними силами, об'єктом оподаткування є вартість фактично здійснених затрат на її виготовлення і розміщення.

Не є рекламною продукцією і не підлягає оподаткуванню вартість інформаційних оголошень при вході в приміщення, де розміщується юридична або фізична особа; об'ява або повідомлення про зміну місця розташування підприємств, установ або організацій, номерів телефонів, факсів, телетайпів; вивески або таблички з повідомленнями про обмеження руху, виконання ремонтних, аварійних і інших подібних видів робіт; інформації, яка відображує соціальні події, інтереси політичних партій, релігійних і суспільних організацій або призначена для їх підтримання.

В 1999 році встановлені ставки за розміщення одноразової реклами в розмірі не більше 0,1% вартості послуг і 0,5% вартості послуг – за розміщення реклами на тривалий час.

Граничні розміри ставок реклами не повинні перевищувати:

- 5% вартості виготовлення і розміщення реклами на телебаченні, радіо і в засобах друку;
- 10% НМ за хвилину показу реклами в кінотеатрах, відеосалонах і інших закладах, в яких здійснюється публічний показ кіно-, відео-, слайд-фільмів;
- 50% НМ щомісячно за один квадратний метр носія зовнішньої реклами, що розміщена на спеціальних конструкціях;
- 30% НМ щомісячно з кожних 100 одиниць носіїв зовнішньої реклами, що розміщені на пакувальних матеріалах, формі спортсменів, жетонах і інших рекламних носіях;
- 50% НМ щомісячно за один квадратний метр рекламного носія на транспортних засобах;
- 0,1% НМ щомісячно за один квадратний сантиметр рекламного носія, виготовленого друкованим способом для внутрішньої реклами в салонах транспортних засобів.

У випадку рекламування тютюнових виробів і алкогольних напоїв до відповідної ставки застосовується коефіцієнт 5.

У випадку рекламування вітчизняними товаровиробниками продукції

власного виробництва, окрім тютюнових і алкогольних виробів застосовується пільговий коефіцієнт 0,5.

Приклад 1.

Вартість послуг з розміщення реклами без ПДВ – 1800 грн.

Сума податку з реклами (розміщення на тривалий час) – 9грн(1800x0,5%)

Сума ПДВ – 360грн. (1800x20%)

Загальна сума до оплати рекламних послуг – (1800+360+9)=2169 грн.

Податок на рекламу утримується з підприємств, які видають дозвіл на розміщення реклами або надають послуги по рекламній продукції.

Сплата податку на рекламу юридичними особами відноситься на рахунок витрат і включається до складу валових витрат. Податок сплачується під час сплати послуг за встановлення і розміщення реклами і не пізніше 15 числа місяця, наступного за звітним місяцем.

3.Комунальний податок.

Основи справляння та розрахунку комунального податку, так само, як і інших місцевих податків і зборів, викладено в Декреті про місцеві податки.

Комунальний податок утримується з юридичних осіб, окрім бюджетних організацій, планово-дотаційних і сільськогосподарських підприємств. Граничний розмір податку не повинен перевищувати 10% НМ за кожного середньоспискового працівника. Отже, комунальний податок розраховується за формулою:

$$П=Ч \times 17 \times Ст,$$

Де П – сума комунального податку;

Ч – середньооблікова чисельність працюючих;

17 – нмдг;

Ст – ставка податку.

Як бачимо, ключовий момент у розрахунку комунального податку – правильне визначення середньооблікової чисельності працівників .

Для розрахунку комунального податку необхідно визначити показник чисельності штатних робітників спускового складу.

В списків склад включаються всі робітники, що прийняті на постійну , сезонну, а також тимчасову роботу строком на один день і більше, з дня зарахування їх на роботу.

Для розрахунку комунального податку в середньоспискову чисельність працюючих включаються робітники, які фактично з'явилися на роботу; прийняті на роботу з випробувальним терміном; працівники, що знаходяться у відрядженні; прийняті на роботу на неповний робочий день; робітники, що за трудовою угодою працюють на дому; робітники, що працюють згідно з договорами за межами підприємства, якщо вони отримують заробітну плату за місцем основної роботи; направлені на роботи, виконувані вахтовим методом; робітники, що виконують роботи за договорами цивільно-правового характеру, якщо розрахунки за виконану роботу здійснюються безпосередньо самим

підприємством і за умовою, що ці робітники не включаються в списки інших підприємств; робітники, що прийняті на заміщення робітників, які відсутні через відпустку за вагітністю і родах, через хворобу, відпустку по догляду за дитиною по досягненню нею віку, встановленого діючим законодавством України.

Не включаються в середньоспискову чисельність штатних працівників спускового складу студенти і учні навчальних закладів, які проходять виробничу практику, студенти навчальних закладів, що працюють на підприємстві в складі студентських отрядів; прийняті на роботу по сумісництву з інших підприємств, що оформлені по сумісництву на одному і тому ж підприємстві.

Приклад 2.

У першому кварталі на підприємстві середньооблікова чисельність становила: у січні – 10 осіб; у лютому – 11 осіб березні – 12 осіб. У такому разі кількісний склад працівників за 1 квартал визначається шляхом підсумування середньооблікової чисельності працівників за січень, лютий та березень:

$$10+11+12=33 \text{ особи}$$

І це при тому, що згідно з Інструкцією № 171 кількісний склад працівників за 1 квартал має розраховуватись за звичайною середньою:

$$(10+11+12):3=11 \text{ осіб.}$$

Розраховуємо фонд оплати праці : $17 \times 33 = 561$ грн.

Розраховуємо комунальний податок:

$$561 \times 10 : 100 = 56,10 \text{ гривень.}$$

Сума комунального податку включається до складу валових витрат.

Строки сплати комунального податку встановлюються місцевими радами, як правило, до 15 числа місяця, наступного за звітним місяцем. Звітність платники подають в податкову адміністрацію до 15 числа місяця, наступного за звітним місяцем.

Не є платниками комунального податку благодійні організації, що існують лише на членські внески і благодійні пожертвування, і інші юридичні особи, яким законодавством надані пільги по комунальному податку.

4. Види і загальна характеристика місцевих зборів

Види місцевих зборів (обов'язкових платежів) наведено у ст. 15 Закону про систему оподаткування. Так, на сьогодні в Україні справляються такі місцеві збори:

1) збір за парковку автотранспорту

Платниками збору є юридичні особи та громадяни, які паркують автомобілі в спеціально обладнаних або відведених для цього місцях.

Ставка збору за парковку автотранспорту встановлюється за одну годину парковки, її граничний розмір не повинен перевищувати 3% НМ доходів громадян в спеціально обладнаних місцях і 1% у відведених місцях.

Слід відмітити, що збір за парковку автотранспорту має дві складові – частину, що перераховується до місцевого бюджету, і частину, що залишається в розпорядженні підприємства, яке надає послуги з парковки.

Збір за парковку сплачується водіями на місці парковки.

2)ринковий збір

ринковий збір – це плата за торгові місця на ринках і в павільйонах, на критих та відкритих столах, майданчиках для торгівлі з автомашин, візків, мотоциклів, ручних візків, що справляється з юридичних осіб і громадян, які реалізують сільськогосподарську і промислову продукцію та інші товари.

Ринковий збір справляється за кожний день торгівлі. Його граничний розмір встановлено:

- для фізичних осіб – від 0,05 до 0,15 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян(від 0,85грн до 2,55грн) за кожне торгівельне місце;

- для юридичних осіб – від 0,2 до 2 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 3,40 грн. До 34 грн) за кожне торгівельне місце.

Важливо зауважити, що на сьогодні розмір торговельного місця не обмежено одним або двома погонними метрами, як це було раніше.

Ринковий збір справляється працівниками ринку до початку реалізації продукції. До місцевого бюджету зараховується 100% ринкового збору.

3)збір з власників собак.

Необхідність сплати збору з власників собак установлено ст. 6 Декрету про місцеві податки.

Платниками збору є громадяни – власники собак (крім службових), які проживають у будинках державного і громадського житлового фонду та приватизованих квартирах.

Збір з власників собак справляється за кожний рік Його граничний розмір за кожну собаку не повинен перевищувати 10% НМ доходів громадян (1,70 грн) на час нарахування збору.

Збір з власників собак стягується органами житлово-комунального господарства.

4) курортний збір

Платниками курортного збору є громадяни, які прибувають у курортну місцевість.

Граничний розмір курортного збору не може перевищувати 10% НМ.

Від сплати курортного збору звільняються:

- *діти віком до 16 років;

- *інваліди та особи, що їх супроводжують;

- *учасники Великої Вітчизняної війни;

- *воїни-інтернаціоналісти;

- *учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АУС;

- *особи, які прибули за путівками та курсівками в санаторії, будинки відпочинку, пансіонати, включаючи містечка та бази відпочинку;

- *особи, які прибули в курортну місцевість у службове відрядження, на навчання, постійне місце проживання, до батьків та близьких родичів;

*особи, які прибули за плановими туристичними маршрутами туристично-екскурсійних установ і організацій, а також які здійснюють подорож за маршрутними книжками;

*чоловіки віком 60 років і старші, жінки віком 55 років і старші.

Курортний збір справляється з платників за місцем їх тимчасового проживання. При зміні платником місця проживання в межах курортної місцевості курортний збір повторно не справляється. З осіб, які прибули в курортну місцевість, збір справляється не пізніше як у триденний термін від дня прибуття.

Курортний збір справляється:

Адміністрацією готелю та іншими установами готельного типу під час реєстрації прибулих;

Квартирно-посередницькими організаціями при направленні осіб на поселення в будинки, що належать громадянам на праві власності.

З осіб, які зупиняються в будинках громадян без направлення квартирно-посередницьких організацій, а також з осіб, які проживають у наметах, автомашинах, курортний збір справляється у порядку, визначеному Радами народних депутатів, що встановлюють цей збір.

5)Збір за участь у бігах на іподромі

Збір за участь у бігах на іподромі справляється з юридичних осіб та громадян, які виставляють своїх коней на змагання комерційного характеру.

Граничний розмір збору за участь у бігах на іподромі за кожного коня не повинен перевищувати 3х НМ (51 грн) доходів громад

6)Збір за виграш на бігах

Збір справляється адміністрацією іподромів з осіб, які виграли в грі на тоталізаторі на іподромі, під час видачі їм виграшу. Його граничний розмір не повинен перевищувати 6% суми виграшу.

Майте на увазі, що сплата збору за виграш на бігах не звільняє громадянина від необхідності сплатити податок з доходів фізичних осіб.

7)Збір з осіб, які беруть участь у грі на тоталізаторі на іподромі.

Збір справляється у вигляді відсоткової надбавки до плати, визначеної за участь у грі. Його граничний розмір не повинен перевищувати 5% від суми цієї надбавки. Сума збору справляється адміністрацією іподрому з учасника гри під час придбання ним квитка на участь в грі.

Платником цього збору є кожний учасник гри.

8)Збір за право на використання місцевої символіки.

Збір справляється з юридичних осіб і громадян, які використовують цю символіку з комерційною метою. Дозвіл на використання місцевої символіки видається відповідними органами місцевого самоврядування.

Граничний розмір збору за право на використання місцевої символіки не повинен перевищувати з юридичних осіб – 0,1% вартості виробленої продукції, виконаних робіт, наданих послуг з використанням місцевої символіки, з громадян, що займаються підприємницькою діяльністю – 5НМ доходів громадян (85 грн)

Звертаємо увагу : базою обкладення зазначеним збором може бути виручка від реалізації продукції, виробленої з використанням такої символіки, зменшена на суму ПДВ. Крім того, виробники підакцизних товарів виключають із бази оподаткування суму акцизного збору.

9)Збір за право на проведення місцевих аукціонів, конкурсного розпродажу і лотерей.

Платниками збору є юридичні особи і громадяни, які мають дозвіл на проведення аукціонів, конкурсного розпродажу і лотерей.

Об'єктом збору є вартість заявлених до місцевих аукціонів, конкурсного розпродажу товарів виходячи з їх початкової вартості або суми, на яку випускається лотерея.

Граничний розмір збору за право на проведення місцевих аукціонів, конкурсного розпродажу і лотерей не повинен перевищувати 0,1% вартості заявлених товарів, або від суми, на яку випускається лотерея.

Збір справляється за три дні до проведення аукціону і під час одержання дозволу на випуск лотереї. Граничний розмір збору з кожного учасника не повинен перевищувати 3х НМ доходів громадян (51 гривня).

10)Збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі.

Збір – це плата за оформлення та видачу дозволів на торгівлю у спеціально відведених для цього місцях. Даний збір справляється з юридичних осіб і громадян, які реалізують сільськогосподарську, промислову продукцію та інші товари залежно від площі торгового місця, його територіального розміщення та виду продукції.

Граничний розмір збору не повинен перевищувати 20 НМ доходів громадян (340 гривень)для суб'єктів, що постійно здійснюють торгівлю у спеціально відведених для цього місцях, і одного НМ доходів громадян (17 гривень) в день – за одноразову торгівлю. Збір справляється уповноваженими організаціями, яким надано таке право. Встановлення цього збору не стосується тих об'єктів торгівлі, які створенні до набрання чинності Декретом КМУ “Про місцеві податки і збори”.

Питання для самоконтролю

1. Які податки і збори формують місцеві бюджети?
2. Що таке реклама?
3. Який порядок сплати податку з реклами Ви знаєте?
4. Як визначається база оподаткування податком з реклами?
5. Які Ви знаєте ставки податку з реклами?
6. Хто є платником комунального податку?
7. Як визначається середньоспискова чисельність працюючих?
8. Які місцеві збори відносяться до обов'язкових?

Тестові завдання

1. Властивості, які не характеризують місцеві податки та збори:

- 1) Місцеві органи влади мають певні повноваження щодо їх встановлення та стягнення.
- 2) Виступають доповненням до загальнодержавних податків та зборів.
- 3) Органи місцевого самоврядування самостійно встановлюють порядок сплати.
- 4) Кошти від сплати податків зараховуються до Державного бюджету.

2. Не є об'єктом оподаткування податком з реклами:

- 1) Вартість інформаційних вивісок при вході в приміщення.
- 2) Вартість послуг, що надаються з установки та розміщення реклами на телебаченні.
- 3) Вартість послуг, що надаються з установки та розміщення реклами всередині будинків.
- 4) Вартість послуг, що надаються шляхом проведення рекламних виставок.

3. Граничний розмір комунального податку не повинен перевищувати:

- 1) 10 % НМДГ у місяць на кожного середньоспискового працівника.
- 2) 15% НМДГ у квартал на кожного середньоспискового працівника.
- 3) 10 % НМДГ у місяць на кожного працівника за фактом явки на роботу.
- 4) 10 % НМДГ у місяць на кожного працівника за фактом явки на роботу.

4. Не звільняються від сплати комунального податку:

- 1) Бюджетні організації та сільськогосподарські.
- 2) Суспільні організації, на яких кількість ветеранів війни складає 50% від середньосписочної чисельності.
- 3) Планово-дотаційні підприємства, які отримують дотацію з бюджету.
- 4) Суспільні організації, в яких відсутні штатні працівники.

5. Розмір ставки збору за парковку автотранспорту в спеціально обладнаних місцях встановлюється:

- 1) У розмірі не > 5% НМДГ за одну годину стоянки.
- 2) У розмірі не > 10% НМДГ за одну годину стоянки
- 3) У розмірі не > 5% НМДГ за дві години стоянки
- 4) У розмірі не > 10% НМДГ за дві години стоянки.

6. Ринковий збір стягується:

- 1) Представниками адміністрації ринку до початку торгівлі за кожен день.
- 2) Представниками податкової інспекції на момент перевірки.
- 3) Представниками адміністрації ринку після реалізації платниками продукції.
- 4) Представниками податкової інспекції до початку торгівлі за кожен день.

7. Гранична ставка ринкового збору для юридичних осіб має бути:

- 1) Не > трьох мінімальних заробітних плат.

- 2) $He > 20\%$ мінімальної заробітної плати.
- 3) $He >$ п'яти мінімальних заробітних плат.
- 4) $He > 10\%$ мінімальної заробітної плати.

8. Гранична ставка ринкового збору для фізичних осіб має бути:

- 1) $He >$ трьох мінімальних заробітних плат.
- 2) $He > 20\%$ мінімальної заробітної плати.
- 3) $He >$ п'яти мінімальних заробітних плат.
- 4) $He > 10\%$ мінімальної заробітної плати.

9. Готельний збір стягується:

- 1) За кожен добу проживання, в тому числі і неповні, у розмірі 10% вартості проживання.
- 2) За кожні повні добу проживання у розмірі 20 % вартості проживання.
- 3) За кожні добу проживання, в тому числі і неповні, у розмірі від 10% до 20% вартості проживання.
- 4) За кожні повні добу проживання у розмірі від 10% до 20% вартості проживання.

10. Від сплати курортного збору звільняються:

- 1) Громадяни, які тимчасово прибули у курортну зону для відпочинку.
- 2) Громадяни віком від 55-ти років і старші.
- 3) Громадяни, які проживають у палатках та автомашинах.
- 4) Громадяни, що прибули в курортну зону до родичів та близьких.

Лекція 8 Податок з власників транспортних засобів

В лекції розглядаються наступні питання

- 1 Загальна характеристика платників податку і об'єктів оподаткування.
- 2.Ставки і зарахування податку.
3. Пільги щодо податку
4. Строки сплати податку.
- 5.Порядок обчислення і сплати транспортного податку.

Мета вивчення:

Після вивчення лекції 10 студент повинен

Знати:

- ⇒перелік платників транспортного податку;
- ⇒види і опис об'єктів оподаткування;
- ⇒порядок обчислення та сплати податку;
- ⇒особливості відповідальності платників;
- ⇒перелік пільг з податку;

вміти:

- ⇒ визначати базу оподаткування транспортним податком;
- ⇒ обчислювати податок в залежності від виду транспортного засобу і обсягу циліндру двигуна;
- ⇒ складати розрахунок суми податку і заповнювати звітні форми.

1 Загальна характеристика платників податку і об'єктів оподаткування.

Придбання транспортних засобів супроводжується сплатою продавцеві ПДВ, який потім відноситься до податкового кредиту. Крім того, за легкові автомобілі, що придбані підприємством, треба сплатити збір до Пенсійного фонду у розмірі 3% їхньої вартості. При реєстрації автомобілів оплачуються встановлені Державтоінспекцією збори і транспортний податок.

Податок з власників транспортних засобів віднесено до загальнодержавних податків та зборів.

Платниками податку з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів є підприємства, установи та організації, які є юридичними особами, іноземні юридичні особи, а також громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, які мають зареєстровані в Україні згідно з чинним законодавством транспортні засоби, які є об'єктами оподаткування.

Об'єктами оподаткування є:

- трактори (колесні) – код за Гармонізованою системою опису та кодування (далі – код) – 87 01, крім тих, що на гусеничній ході, - код 87 01 30;
- автомобілі, призначені для перевезення не менше 10 осіб, включаючи водія, - код 87 02;
- автомобілі легкові – код 87 03;
- автомобілі вантажні – код 87 04;
- автомобілі спеціального призначення, крім тих, що використовуються для перевезення пасажирів і вантажів – код 87 05 (крім автомобілів спеціального призначення швидкої допомоги та пожежних);
- мотоцикли (включаючи мопеди) та велосипеди з установленим двигуном – код 87 11, крім тих, що мають об'єм циліндра двигуна до 50 куб.см, - код 87 11 10;
- яхти та судна парусні з допоміжним двигуном або без нього (крім спортивних) – код 89 03 91;
- човни моторні і катери, крім човнів з підвісним двигуном (крім спортивних), - код 89 03 92;
- інші човни (крім спортивних) – код 89 03 92;

Транспортні засоби, що не є об'єктом оподаткування:

- трактори на гусеничній ході – код 87 01 30;

- мотоцикли (включаючи мопеди) та велосипеди з установленим двигуном з об'ємом циліндра двигуна до 50 куб. См – код 87 11 10;
- транспортні засоби вантажні, самохідні, що використовуються на заводах, складах, у портах та аеропортах для перевезення вантажів на короткі відстані – код 87 09;
- машини і механізми для сільськогосподарських робіт – коди 84 32; 84 33;
- тільки яхти, судна парусні і човни спортивні – коди 89 03 91; 89 03 92; 89 03 99.

2.Ставки і зарахування податку.

Податок з власників транспортних засобів сплачується в таких розмірах:

Код	Опис об'єктів оподаткування	Ставка податку на рік (з 100 куб.см об'єму циліндрів двигуна, з 1 кВт потужності або 100см довжини
87 01	трактори колесні(крім гусеничних)	2,5 грн з 100 куб.см
87 02	автомобілі, призначені для перевезення не менше 10 осіб, включаючи водія	3,6 грн з 100 куб. см
87 03	автомобілі легкові(крім автомобілів з електродвигуном з об'ємом циліндру двигуна : до 1000 куб.см від 1001 до 1500 куб. См від 1501 до 1800 куб см. від 1801 до 2500 куб.см від 2501 до 3500 куб см від 3501 куб см і більше	3 грн з 100 куб. См 4 грн з 100 куб см. 5 грн за 100 куб см 10 грн за 100 куб см 20 грн за 100 куб см 30 грн з 100 куб см
87 03 90100	Автомобілі з електродвигуном	0,5 грн з 1 кВт
87 04	Автомобілі вантажні з об'ємом циліндра двигуна: До 8200 куб см Від 8201 до 15000 куб см Від 15001 куб. См і більше	10 грн з 100 куб см 15 грн з 100 куб.см 20 грн з 100 куб.см
87 05	Автомобілі спеціального призначення	3,6 грн з 100 куб. см
87 11	Мотоцикли(мопеди), велосипеди з двигуном	2 грн з 100 куб см
	Яхти і судна парусні з допоміжним двигуном або без нього	
8903 91100	морські	10 грн з 100 см довжини
8903 91910	Інші з масою до 100 кг	5 грн з 100 см довжини
890391930	Інші з довжиною корпусу до 7,5	
8903 91990	Інші з довжиною корпусу більше 7,5 м	10 грн з 100см довжини
	Човни моторні і катери:	
89039 2100	Морські	10 грн з 100 см довжини
8903 92910	Інші з довжиною корпусу до 7,5м	5 грн з 100 см довжини
8903 92990	Інші з довжиною корпусу більше 7,5м	10 грн з 100 см довжини

	Інші човни(крім спортивних)	
8903 99100	З масою до 100 кг	5 грн з 100 см довжини
8903 99910	Інші з довжиною корпусу до 7,5 м	
8903 99990	Інші з довжиною корпусу більше 7,5 м	10 грн з 100 см довжини

Податок сплачується за місцезнаходженням юридичних осіб і місцем проживання фізичних осіб на спеціальні рахунки територіальних дорожніх фондів республіканського бюджету АРК, обласних бюджетів та бюджету м. Севастополя.

Територіальні дорожні фонди 85% із суми цього податку спрямовують на фінансування витрат, пов'язаних з будівництвом, реконструкцією, ремонтом і утриманням доріг загального користування, а також сільських доріг, а 15% - до бюджетів місцевого самоврядування на ремонт і утримання вулиць в населених пунктах, що належать до комунальної власності і суміщаються з автомобільними дорогами загального користування державного значення.

3. Пільги щодо податку

Від сплати податку звільняються:

- а) підприємства автомобільного транспорту загального користування – щодо транспортних засобів, зайнятих на перевезенні пасажирів, на які в установленому законом порядку визначено тарифи оплати проїзду в цих транспортних засобах незалежно від форм власності;
- б) навчальні заклади державної та комунальної форм власності, які фінансуються з відповідних бюджетів, стосовно транспортних засобів, за умови використання їх відповідно до статутної діяльності;
- в) особи, які мають статус постраждалих від аварії на Чорнобильській АЕС, ветеранів війни, а також інваліди незалежно від їх групи інвалідності – щодо одного легкового автомобіля з об'ємом циліндра двигуна до 2500 куб. См або одного мотоцикла з об'ємом циліндра двигуна до 650 куб. См чи одного човна моторного або катера з довжиною корпусу до 7,5 м до їх відселення та протягом трьох років після переселення із зони гарантованого добровільного відселення чи зони посиленого радіоекологічного контролю;
- г) на 50% - сільськогосподарські підприємства – товаровиробники за трактори колесні, автобуси та спеціальні автомобілі для перевезення людей з кількістю місць не менше десяти;
- д) на 50% - громадяни, у власності яких знаходяться легкові автомобілі, вироблені в країнах СНД і поставлені на облік в Україні до 1990 року включно.

4. Строки сплати податку.

Податок з власників транспортних засобів сплачується: - фізичними особами – перед реєстрацією, перереєстрацією транспортних засобів щорічно

або один раз на два роки, але не пізніше першого півріччя року, в якому провадиться технічний огляд;

- юридичними особами – щоквартально рівними частинами до 15 числа місяця, що настає за звітним кварталом;

За придбані протягом року юридичними особами транспортні засоби податок сплачується перед їх реєстрацією по строках сплати, які не настали, починаючи з кварталу, в якому проведено реєстрацію транспортного засобу. Розрахунок суми податку за такі транспортні засоби в 10-денний термін після їх реєстрації подається до відповідного податкового органу. За транспортні засоби, зняті протягом року з обліку, податок не повертається.

Приклад 1.

Підприємство планує у квітні 2006 року (у II кварталі 2006 року) придбати автомобіль “Volkswagen” з об’ємом циліндру двигуна 1600 см. куб.

Визначаємо суму податку за рік :

(1600кубсмх5грн):100куб.см=80 грн

У зв’язку з тим, що автомобіль буде зареєстровано у другому кварталі, податок сплачується за три квартали, що залишилися до закінчення поточного року(включаючи квартал, в якому автомобіль реєструється)

Загальна сума податку, що підлягає сплаті:

80грн:4х3=60 грн

У свою чергу, сума податку, що підлягає сплаті за I квартал:

60грн:3 =20 грн.

Таким чином, перед реєстрацією автомобіля підприємство має сплатити транспортний податок за II квартал 2006 року в сумі 20 грн., а за III і IVквартали - решту суму податку має бути сплачено відповідно до 15.10.06 (20 грн) і до 15.01.06р. (20 грн).

Фізичні особи – платники податку зобов’язані пред’являти органам, що здійснюють реєстрацію, перереєстрацію або технічний огляд транспорту, квитанції або платіжні доручення про сплату податку як за попередній, так і за поточний роки, а платники, звільнені від сплати цього податку, - відповідний документ, що дає право на користування цими пільгами.

Юридичні особи – платники податку зобов’язані пред’являти органам, що здійснюють реєстрацію, перереєстрацію або технічний огляд транспортних засобів, платіжні доручення про сплату податку з написом установи банку про зарахування податку по наземним транспортним засобам до територіальних дорожніх фондів, а по водним транспортним засобам – до відповідних бюджетів місцевого самоврядування.

У разі відсутності документів про сплату податку або документів, що дають право на користування пільгами, реєстрація, перереєстрація і технічний огляд транспортних засобів не провадяться.

5. Порядок обчислення і сплати транспортного податку.

Податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів обчислюється юридичними особами на підставі звітних даних про кількість транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів за станом на 1 січня поточного року. Обчислення податку з власників наземних транспортних засобів провадиться виходячи з об'єму циліндрів або потужності двигуна кожного виду і марки транспортних засобів, а податок з власників водних транспортних засобів – виходячи з довжини транспортного засобу за ставками, вказаними вище.

Перерахунки юридичними особами розміру податку у зв'язку з перереєстрацією транспортних засобів протягом даного року не провадяться.

У порядку, визначеному податковими органами, юридичні особи подають за місцем постійного базування транспортних засобів до податкових органів, у строки, визначені законом для річного звітного періоду, на основі бухгалтерського звіту розрахунки суми податку за формою, затвердженою центральним податковим органом України.

У разі викрадення транспортного засобу податок його власником не сплачується, якщо факт викрадення підтверджується відповідними документами органів, якими порушено кримінальну справу.

Якщо право користування транспортним засобом передано фізичною особою за дорученням іншій особі, податок сплачується його власником або від його імені особою, якій це право передане, якщо це передбачено в дорученні на право користування транспортним засобом, за місцем реєстрації цього транспортного засобу.

У разі виявлення осіб, що не сплачували податок, вони зобов'язані сплатити податок не більш як за три попередніх роки.

Питання для самоконтролю

1. Який порядок сплати податку з власників транспортних засобів?
2. Які транспортні засоби є об'єктом оподаткування?
3. Які транспортні засоби не є об'єктом оподаткування?
4. Які пільги щодо транспортного податку Ви знаєте?
5. Який механізм розрахунку транспортного податку Ви знаєте?
6. Як оподатковуються наводні транспортні засоби?

Лекція 9. Пенсійне і соціальне страхування

В лекції розглядаються наступні питання

1. Особи, які підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню.

- 2.Страхові внески до Пенсійного фонду.
- 3.Внески до Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності
- 4.Соціальне страхування з безробіття.
5. Соціальне страхування від нещасного випадку.

Мета вивчення:

Після вивчення лекції 9 студент повинен

Знати:

- ⇒перелік осіб, які підлягають пенсійному і соціальному страхуванню; ⇒види страхових внесків;
- ⇒порядок обчислення та сплати страхових внесків;
- ⇒порядок стягнення заборгованості зі страхувальників;
- ⇒фінансові санкції Пенсійного фонду;

вміти:

- ⇒визначати базу обкладення страховими внесками;
- ⇒обчислювати пенсійний збір і страхові внески;
- ⇒складати розрахунок суми страхових внесків і заповнювати звітні форми.

1.Особи, які підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню.

Підприємства нараховують і сплачують збори на соціальні заходи від фонду оплати праці або заробітної плати працівників.

Загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню підлягають:

1)громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які працюють на підприємствах, установах, організаціях, створених відповідно до законодавства України, незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, у філіях, представництвах, відділеннях та інших відокремлених підрозділах цих підприємств та організацій, в об'єднаннях громадян, у фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності та інших осіб, які обрали особливий спосіб оподаткування на умовах трудового договору або працюють на інших умовах, передбачених законодавством, або виконують роботи на зазначених підприємствах за договорами цивільно-правового характеру.

2)члени колективних та орендних підприємств, сільськогосподарських кооперативів та фермерських господарств, у тому числі тих, які обрали особливий спосіб оподаткування;

3)фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності, у тому числі ті, які обрали особливий спосіб оподаткування, та члени сімей зазначених фізичних осіб, які беруть участь у проведенні ними підприємницької діяльності.

До членів сімей фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності, належать: дружина, батьки, діти та інші утриманці, які досягли 15 років, не перебувають у трудових або цивільно-правових відносинах з такою фізичною

особою - суб'єктом підприємницької діяльності, але разом з ним здійснюють підприємницьку діяльність і отримують частину доходу від заняття цією діяльністю;

4)особи, які забезпечують себе роботою самостійно – займаються адвокатською, нотаріальною, творчою та іншою діяльністю, пов'язаною з отриманням доходу безпосередньо від цієї діяльності;

5)громадяни України, які працюють у розташованих за межами України дипломатичних представництвах, інших відокремлених підрозділах підприємств та організацій;

6)громадяни України та особи без громадянства, які працюють в іноземних дипломатичних представництвах та консульських установах іноземних держав, філіях, представництвах, інших відокремлених підрозділах іноземних підприємств та організацій, розташованих на території України;

7)особи, обрані на виборні посади до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, профспілок, політичних партій, які отримують заробітну плату за роботу на виборній посаді;

8)особи, які проходять строкову службу у Збройних Силах України, Службі безпеки України, інших військових формуваннях, а також в органах Міністерства внутрішніх справ України;

9)працівники воєнізованих формувань, особи начальницького і рядового складу фельд'єгерської служби спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань зв'язку та інформації, гірнорятувальних частин незалежно від підпорядкування, а також особовий склад аварійно-рятувальної служби, створеної на постійній основі;

10)особи, які проходять альтернативну службу;

11)особи, які отримують щомісячні страхові виплати відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності", крім осіб, які отримують виплати у зв'язку з смертю годувальника, та непрацюючих осіб, які отримують пенсії по інвалідності від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання;

12)особи, які відповідно до закону отримують допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку;

13)особи, які проходять професійну підготовку, перепідготовку або підвищення кваліфікації з відривом від виробництва за направленням підприємств, установ, організацій;

14)один з непрацюючих працездатних батьків, усиновителів, опікун, піклувальник, які фактично здійснюють догляд за дитиною-інвалідом, а також непрацюючі працездатні особи, які здійснюють догляд за інвалідом I групи або за престарілим, який за висновком медичного закладу потребує постійного стороннього догляду або досяг 80-річного віку, якщо такі непрацюючі працездатні особи отримують допомогу або компенсацію відповідно до законодавства;

- 15) особи, які отримують допомогу по тимчасовій непрацездатності;
 16) безробітні в період отримання допомоги по безробіттю.

Ставки внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування

Категорія платників		Ставка внеску до ПФ
<i>Підприємства, установи, організації, об'єднання громадян, профспілки, політичні партії, у т.ч. філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи зазначених підприємств, що мають окремий баланс і ведуть розрахунки із застрахованими особами; фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності, які використовують працю найманих працівників</i>		31,8%
<i>Платники фіксованого сільськогосподарського податку</i>		6,46%
<i>Роботодавці, які використовують працю найманих працівників із числа льотних екіпажів</i>	<i>Витрати на оплату праці найманих працівників із числа льотних екіпажів повітряних суден цивільної авіації</i>	42%
	<i>Витрати на оплату праці "звичайних працівників"</i>	32,3%
<i>Роботодавці, які забезпечують роботою інвалідів</i>	<i>Витрати на оплату праці працівників-інвалідів</i>	4%
	<i>Витрати на оплату праці інших працівників</i>	32,3%
<i>Підприємства всеукраїнських громадських організацій інвалідів, у яких кількість інвалідів становить не менше 50% загальної чисельності працюючих</i>		4%

Приклад 1.

Фонд оплати праці працівників підприємства за березень склав 8500 грн. Суму внеску до Пенсійного фонду слід розраховувати наступним чином:

$$8500 \times 32,3\% = 2745,5 \text{ грн.}$$

2. Страхові внески до Пенсійного фонду.

Розмір страхових внесків, у тому числі розмір частини внесків, що спрямовуються до Накопичувального фонду, встановлює ВРУ відповідно для страхувальників і застрахованих осіб за результатами актуарних розрахунків, виходячи з того, що вони повинні забезпечувати надання особам пенсійних виплат і соціальних послуг, а також покриття адміністративних витрат для забезпечення функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Страхові внески є цільовим загальнообов'язковим платежом, який справляється на всій території України. Страхові внески не включаються до

складу податків, інших обов'язкових платежів, що складають систему оподаткування. На ці внески не поширюється податкове законодавство.

Страхові внески до солідарної системи нараховуються:

- для роботодавця – на суми фактичних витрат на оплату праці працівників, що включають витрати на оплату основної і додаткової заробітної плати та інших заохочувальних та компенсаційних виплат, у тому числі в натуральній формі, виплату винагород фізичним особам за виконання робіт за угодами цивільно-правового характеру, що підлягають обкладенню податком на доходи фізичних осіб, а також на суми оплати перших 5 днів тимчасової непрацездатності, яка здійснюється за рахунок коштів роботодавця, та допомоги по тимчасовій непрацездатності.

Страхові внески до Накопичувального фонду нараховуються на всі суми сукупного оподаткованого доходу застрахованих осіб, а для осіб, які беруть добровільну участь – на суми, визначені договором про добровільну участь.

Нарахування страхових внесків здійснюється на суми, які не зменшені відповідно до законодавства про податок на доходи фізичних осіб.

Страхові внески нараховуються на суми у межах максимальної величини, що встановлюється законом про розмір страхових внесків. Ця максимальна величина щороку встановлюється на рівні величини 7 середніх заробітних плат, що склалася в попередньому календарному році, і не може бути меншою діючої на день набрання чинності Законом максимальної величини фактичних витрат на оплату праці найманих працівників, оподаткованого доходу, сукупного оподаткованого доходу, з яких справляються страхові внески до соціальних фондів.

Страхові внески обчислюються виключно в грошовій формі, у тому числі з доходів, що здійснюються в натуральній формі. Обчислення страхових внесків застрахованих осіб, здійснюється страхувальниками на підставі бухгалтерських та інших документів, відповідно до яких провадиться нарахування або які підтверджують нарахування заробітної плати, на які нараховуються страхові внески.

Обчислення страхових внесків територіальними органами Пенсійного фонду здійснюється на підставі складених актів перевірки правильності нарахування та сплати страхових внесків, звітності, що подається страхувальником, бухгалтерських та інших документів, що підтверджують суму заробітної плати, на які нараховуються страхові внески.

Страхові внески обчислюються територіальним органом Пенсійного фонду за непрямим методом, виходячи з оцінки валового доходу та витрат страхувальника, кількості осіб, які перебувають з ним у трудових відносинах, обсягу виробленої продукції, суми сплачених ним податків, інших обов'язкових платежів, у разі:

- *ухилення страхувальника чи його посадових осіб від надання територіальному органу Пенсійного фонду звітності чи інших документів про сплату страхових внесків;

- *неведення страхувальником бухгалтерського обліку чи відсутності в нього відповідних первинних документів;

*якщо сума страхових внесків, нарахована страхувальником, не підтверджується документально.

Страхувальники зобов'язані сплачувати страхові внески, нараховані за відповідний базовий звітний період, не пізніше ніж через 20 календарних днів із дня закінчення цього періоду.

Базовим періодом є:

Календарний місяць – для всіх страхувальників

Календарний квартал – для суб'єктів підприємницької діяльності

При цьому в разі здійснення протягом базового звітного періоду виплат доходу, на які нараховуються страхові внески, страхувальники одночасно з видачею зазначених сум зобов'язані сплачувати авансові платежі у вигляді сум страхових внесків, що підлягають нарахуванню на зазначені виплати. У разі недостатності у страхувальника коштів для здійснення в повному обсязі виплати заробітної плати та одночасної сплати відповідних авансових платежів, виплата зазначених сум та сплата страхових внесків здійснюється в пропорційних розмірах.

Днем сплати страхових внесків вважається:

- у разі перерахування сум страхових внесків у безготівковій формі з банківського рахунку страхувальника на банківський рахунок органу Пенсійного фонду – день списання установою банку, установою Державного казначейства суми платежу з банківського рахунку страхувальника незалежно від часу її зарахування на банківський рахунок Пенсійного фонду;
- у разі сплати сум страхових внесків готівкою – день внесення страхувальником коштів у банківську установу чи відділення зв'язку для перерахування на банківські рахунки органу Пенсійного фонду та/або Накопичувального фонду.

Якщо страхувальники несвоєчасно або не в повному обсязі сплачують страхові внески, до них застосовуються фінансові санкції, а посадові особи, винні в порушенні законодавства про сплату страхових внесків, несуть дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність.

Страхові внески підлягають сплаті незалежно від фінансового стану платника страхових внесків. Установи банків приймають від страхувальників платіжні доручення та інші платіжні документи на видачу коштів для виплат заробітної плати, на які нараховуються страхові внески, та здійснюють видачу зазначених коштів лише за умови одночасного подання страхувальником платіжних документів про перерахування коштів для сплати відповідних сум страхових внесків або документів, що підтверджують фактичну сплату цих сум. У разі невиконання банками цієї вимоги, вони за рахунок власних коштів сплачують відповідному територіальному Пенсійному фонду суму, що дорівнює сумі несплачених страхових внесків, з правом зворотної вимоги до страхувальників щодо відшкодування цієї суми.

3.Внески до Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності

Допомога за рахунок коштів загальнообов'язкового державного страхування нараховується відповідно до чинного законодавства. Наприклад, допомога у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності виплачується на основі листка непрацездатності, виданого лікувальним закладом. Виходячи із кількості днів непрацездатності та середньоденного заробітку, визначають суму такої допомоги. При цьому треба мати на увазі, що тут враховується лише та сума оплати праці, з якої обчислено страхові внески, тобто максимум 2200 грн., а також стаж роботи: 60% - до 5 років; 80% - від 5 до 8 років; 100% - при стажі більше 8 років.

Методика обчислення середнього заробітку при визначенні допомоги на соціальні заходи

Заробітна плата за відпрацьований час, грн	Відпускні та інші виплати за невідпрацьований час, грн	Загальна сума доходу за місяць, грн	Сума, з якої сплачуються страхові внески, грн	Сума, що включається до розрахунку обчислення середнього заробітку
Метод 1: кількість відпрацьованих днів за місяць поділена на кількість робочих днів у ньому, і визначений коефіцієнт помножений на суму, з якої сплачувалися страхові внески				
600	1000	1600	2660	$10\text{дн.}/21\text{дн.} = 0,47619$ $2660\text{грн} \times 0,47619 = 1266,66\text{грн}$
Метод 2: визначається співвідношення зарплати, з якої сплачувалися страхові внески, до загальної суми заробітку, нарахованого за місяць. Це співвідношення перемножують на заробітну плату за відпрацьований час				
1000	900	1900	2660	$2660\text{грн}/1900 = 1,4$ $1000\text{грн} \times 1,4 = 140\text{грн}$

Виходячи із даних про тривалість захворювання за листком непрацездатності та заробітну плату за попередніх 6 місяців, а також встановлених відсотків оплати (100, 80 чи 60%) залежно від страхового стажу (більше 8 років, від 5 до 8 чи до 5 років відповідно) визначають суму допомоги.

Для цього визначають середньоденний заробіток діленням загальної суми заробітної плати, включаючи премії та допомоги за відпрацьований час, наприклад, $3200\text{грн}/160\text{ днів} = 20\text{ грн}$. Далі обчислюють загальну суму допомоги за тимчасовою непрацездатністю, помноживши середньоденний заробіток на кількість робочих днів під час хвороби.

Наприклад, із 16 календарних днів за листком непрацездатності робочими були 13 днів. Отже, загальна сума допомоги буде $20\text{ грн} \times 13\text{ днів} = 260\text{ грн}$ при умові, що виплата здійснюється у 100 – відсотковому розмірі. Коли ж відсоток менший, то цю суму треба помножити на його значення.

Після цього визначають суму, яка припадає на перші п'ять календарних днів тимчасової непрацездатності, маючи на увазі, що обчислюють її з урахуванням кількості робочих днів у цьому періоді. Якщо на цей період припадають вихідні чи святкові дні, то їх виключають і сума допомоги, що виплачується за рахунок підприємства, відповідно зменшується. Наприклад, на цей період хвороби припадає два вихідних дні. Отже, сума допомоги за перші п'ять календарних днів буде 260грн: 13днівх 3робочі дні = 60грн. Відповідно на розрахунки з Фондом страхування на випадок тимчасової непрацездатності треба віднести різницю між загальною сумою допомоги 260 грн та тією, що припадає на перші п'ять календарних днів захворювання, - 60 грн (200 грн)

Розміри внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування:

1)у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням дорівнюють:

*для роботодавців – 2,9% суми фактичних витрат на оплату праці найманих працівників, що включають витрати на виплату основної та додаткової заробітної плати, інші заохочувальні виплати і компенсаційні виплати, у тому числі в натуральній формі, які підлягають обкладенню прибутковим податком;

*для роботодавців – на підприємствах та в організаціях громадських організацій інвалідів, де кількість інвалідів становить не менше 50% загальної чисельності працюючих і за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить не менше 25% суми витрат на оплату праці, - окремо 0,7% суми фактичних витрат на оплату праці найманих працівників-інвалідів та 2,9%суми фактичних виплат на оплату праці інших працівників.

*для роботодавців – на підприємствах та в організаціях УТОГ і УТОС – 0,5% суми фактичних витрат на оплату праці найманих працівників;

*для найманих працівників – 0,5%, а для найманих працівників-інвалідів, які працюють на підприємствах і в організаціях товариств УТОГ і УТОС – 0,25% суми оплати праці.

2)на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття:

*для роботодавців – 1,6% суми фактичних витрат на оплату праці найманих працівників;

*для найманих працівників – 0,5% суми оплати праці;

*на підприємствах та організаціях громадських організацій інвалідів, де кількість інвалідів становить не менше 50% загальної чисельності працюючих і за умови, що фонд оплати інвалідів становить не менше 25% суми витрат на оплату праці, роботодавці звільняються від сплати внесків у частині витрат на оплату праці найманих працівників-інвалідів;

*роботодавці підприємств і організацій товариств УТОГ і УТОС звільняються від сплати внесків;

3)для осіб, які беруть участь у загальнообов'язковому державному соціальному страхуванні на добровільних засадах, забезпечують себе роботою самостійно, фізичних осіб -суб'єктів підприємницької діяльності, осіб, які виконують роботи згідно з цивільно-правовими угодами, а також громадян України, які

працюють за межами України та не застраховані в системі обов'язкового державного соціального страхування країни, в якій вони перебувають, - 5,5% суми оподаткованого доходу, у тому числі:

3,4% - на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності;

2,1% - на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття.

Приклад 2.

Фонд оплати праці працівників підприємства за березень склав 8500 грн. Сума внеску до Фонду безробіття, який слід нарахувати за березень, розраховується таким чином:

$8500 \times 1,6\% = 136$ грн.

Допомога по тимчасовій непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, виплачується застрахованим особам Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності починаючи з шостого дня непрацездатності за весь період до відновлення працездатності або до встановлення медико-соціальною експертизою інвалідності незалежно від звільнення застрахованої особи в період втрати працездатності у порядку та розмірах, встановлених законодавством.

Перші 5 днів тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, оплачуються власником або уповноваженим ним органом за рахунок коштів підприємства, установи, організації за основним місцем роботи.

4. Соціальне страхування з безробіття.

Розміри страхових внесків на соціальне страхування на випадок безробіття визначаються виходячи з того, що вони повинні забезпечувати:

1) виплату застрахованим особам забезпечення та надання соціальних послуг;

2) створення резерву коштів Фонду;

3) покриття витрат Фонду у зв'язку із: відшкодуванням Пенсійному фонду України витрат, пов'язаних із достроковим виходом на пенсію осіб;

фінансування витрат на утримання та забезпечення діяльності виконавчої дирекції фонду та її робочих органів, управління фондом, розвиток його матеріальної та інформаційної бази.

Розміри страхових внесків щорічно за поданням КМУ встановлюється ВРУ відповідно для роботодавців та застрахованих осіб одночасно із затвердженням Державного бюджету України на поточний рік.

Роботодавці та застраховані особи сплачують страхові внески один раз на місяць в день одержання роботодавцями в установах банків коштів на оплату праці.

Страхові внески, сплачені в іноземній валюті, перераховуються на рахунок Фонду у валюті України за офіційним курсом НБУ на день виплати страхових внесків.

Від сплати страхових внесків звільняються:

Застраховані особи на період відпустки по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку за медичним висновком;

Застраховані особи в частині отриманої допомоги по частковому безробіттю.

Розміри страхових внесків установлюються на календарний рік:

*для роботодавця – у відсотках до сум фактичних витрат на оплату праці найманих працівників,

для найманих працівників – у відсотках до суми оплати праці,

*страхові внески нараховуються на фактичні виплати, що не перевищують максимальної величини фактичних витрат страхувальника на оплату праці найманих працівників і доходу фізичних осіб, з якої справляються внески до Фонду.

Роботодавці - суб'єкти підприємницької діяльності відносять страхові внески на валові витрати, суми страхових внесків виключаються з доходів працівників, що підлягають оподаткуванню прибутковим податком з громадян

5. Соціальне страхування від нещасного випадку.

Обов'язковому страхуванню від нещасного випадку підлягають:

1) особи, які працюють на умовах трудового договору;

2) учні та студенти навчальних закладів, клінічні ординатори, аспіранти, докторанти, залучені до будь-яких робіт під час, перд або після занять; під час занять, коли вони набувають професійних навичок; у період проходження виробничої практики, виконання робіт на підприємствах;

3) особи, які утримуються у виправних, лікувально-трудових закладах та залучаються до трудової діяльності на виробництві цих установ або на інших підприємствах за спеціальними договорами.

Сума страхового внеску розраховується відповідно до страхового тарифу, виходячи з класу професійного ризику галузі національної економіки, до якого віднесено страхувальника.

Якщо страхувальник здійснює свою діяльність з кількох галузей економіки або видів робіт, він підлягає віднесенню до тієї з них, котра має найбільшу питому вагу в обсязі реалізованої продукції.

Розміри страхових внесків страхувальників обчислюються:

*для роботодавців – у відсотках до сум фактичних витрат на оплату праці найманих працівників;

*для добровільно застрахованих осіб – у відсотках від мінімальної заробітної плати.

Страхувальники відносять страхові внески на валові витрати.

Питання для самоконтролю

1. В чому суть пенсійної реформи?
2. Які ви знаєте види зборів до державних цільових фондів?
3. Хто є платником пенсійних та соціальних внесків?
4. Як обчислюються страхові внески для роботодавців і добровільно застрахованих осіб?
5. Які Ви знаєте розміри внесків за загальнообов'язкове страхування?

Лекція 10 Альтернативні способи оподаткування

В лекції розглядаються наступні питання

1. Податок на промисел.
2. Спрощена система оподаткування, обліку та звітності.
3. Фіксований сільськогосподарський податок.
4. Спецпатент.

Мета вивчення:

Після вивчення лекції 11 студент повинен

Знати:

- ⇒ перелік альтернативних способів оподаткування;
- ⇒ особливості вибору виду способу оподаткування за спрощеною системою;
- ⇒ порядок і умови переходу на спрощену систему;
- ⇒ особливості податкового обліку за спрощеною системою.;
- ⇒ переваги і недоліки спрощеної системи оподаткування, обліку і звітності;

вміти:

- ⇒ визначати базу оподаткування альтернативними податками;
- ⇒ вести Книгу обліку доходів і витрат суб'єкта малого підприємництва, що застосовує спрощену систему оподаткування, обліку і звітності;
- ⇒ складати розрахунки альтернативних податків і заповнювати відповідні звітні форми.

Література

1. Закон України від 23 березня 1996 року № 98/96 – ВР “Про патентування деяких видів підприємницької діяльності”.
2. Постанова КМУ від 27 квітня 1998 року № 576 “Про затвердження переліку послуг, що належать до побутових і підлягають патентуванню.
3. Декрет КМУ від 17 березня 1993 року № 24-93 “Про податок на промисел”
4. Указ Президента України від 3 липня 1998 року № 727/98 “Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва”

5. Закон України від 17 грудня 1998 року № 320-XIV “Про фіксований сільськогосподарський податок”

6. Наказ ДПАУ від 13 жовтня 1998 року № 476 “Про затвердження Свідоцтва про право сплати єдиного податку суб’єктом малого підприємництва – юридичною особою та Порядку його видачі.”

7. Завгородній В.П. Податки і податковий контроль в Україні.- К.: А.С.К.,2001 р.

1. Податок на промисел.

Платниками податку на промисел є громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства як ті, що мають, так і ті, що не мають постійного місця проживання в Україні, якщо вони не зареєстровані як суб’єкти підприємництва і здійснюють несистематичний, не більше чотирьох разів протягом календарного року, продаж вироблених, перероблених та куплених продукції, речей, товарів.

Об’єктом оподаткування є сумарна вартість товарів за ринковими цінами, що зазначається громадянином у декларації, поданій до державної податкової інспекції по району за місцем проживання, а громадянином, який не має постійного місця проживання в Україні, - за місцем продажу товарів.

Не декларується та не оподатковується продаж вирощених в особистому підсобному господарстві, на присадібній, дачній, садовій і городній ділянках продукції рослинництва, худоби, кролів, нутрій, птиці, продукції власного бджільництва, а також продаж автотранспортних засобів, які перебувають у приватній власності громадян, якщо вони реалізуються один раз протягом року.

Ставка податку на промисел встановлюється в розмірі 10% указаної в декларації вартості товарів, що підлягають продажу протягом трьох календарних днів, але не менше розміру однієї мінімальної заробітної плати. У разі збільшення терміну продажу товарів до семи календарних днів ставка податку подвоюється.

Податок на промисел сплачується у вигляді придбання одноразового патенту на торгівлю, вартість якого визначається на підставі вказаної платником сумарної вартості товарів і ставки податку. Сума податку за невикористаним патентом поверненню не підлягає.

Мінімальний термін дії одноразового патенту – три, максимальний – сім календарних днів. Форма патенту встановлюється Головною ДПП України. Податок на промисел зараховується до місцевих бюджетів за місцем придбання одноразового патенту.

2. Спрощена система оподаткування, обліку та звітності суб’єктів малого підприємництва.

Важливою складовою економічної реформи є вдосконалення фінансових взаємовідносин держави з суб’єктами підприємницької діяльності. Для того,

щоб податкова система виконувала свою функцію – служила фіскальним інструментом для перерозподілу фінансових ресурсів, необхідно суттєво посилювати стимулюючий вплив податків на розвиток виробництва.

За останні роки негативні явища економіки Верховна Рада і Уряд долають шляхом реформування податкового законодавства. Ця реформа безпосередньо стосується суб'єктів малого підприємництва; спрямована на оптимізацію податкових платежів і, зокрема, посилення стимулюючої функції податків. Становлення і розвиток ринкового господарства, заснованого на приватній власності, супроводжується розширенням підприємницької діяльності, створенням підприємств малого бізнесу, активізацією різних фінансово-кредитних інститутів, що сприяє збільшенню кількості реальних платників податків. В зв'язку з цим загострюється проблема взаємовідносин держави в особі податкових структур і підприємств малого бізнесу як платників податків.

Використання резервів малого підприємництва для прискорення економічного зростання в Україні потрібно здійснювати на тлі глибокого вивчення його стану, тенденцій розвитку та факторів впливу. Вивчення особливостей малого бізнесу в Україні призвело до висновку, що в даному напрямку існує низка невирішених проблем, які призводять до гальмування становлення малого підприємництва в нашій країні. Тому метою даного дослідження є аналіз бюджетних змін, а саме: чи сприяє діюча податкова реформа нарощуванню фіскального внеску малих підприємств; обґрунтування необхідності модернізації чинного механізму справляння єдиного податку.

На початку 90-х років минулого століття близько 60% усієї продукції України виробляла промисловість, 22% - аграрний сектор, 8% - будівництво, решта 10% припадало на сферу послуг, тоді як у промислово розвинутих країнах світу сфера послуг займала 40-60% загального обсягу виробництва. У США тільки 10% підприємств становлять акціонерні компанії, 10% - засновані на принципах партнерства, а 80% - індивідуальні приватні підприємства.

В останні роки малий бізнес в Україні значно поширився. Однією з основних причин такої ситуації є спрямована по відношенню до малого підприємництва податкова політика.

12.05.98 року в Україні Указом Президента “Про державну підтримку малого підприємництва” вперше було сказано про запровадження спрощеної системи оподаткування, обліку і звітності, згідно з яким перед окремими категоріями платників

податків постало право вибору між звичайною системою і спеціальними режимами оподаткування. Однак це не свідчить про переорієнтацію податків з фіскальної функції на регулюючу, тут скоріше, має місце підтримка малого підприємництва з боку держави, оскільки без певної підтримки воно може загинути, і як наслідок – зменшиться збирання податків.

Тільки встигли єдиноподатники освоїтися з новими правилами оподаткування, установленими попередньою редакцією Закону України „Про Державний бюджет України на 2005 рік”, як їх скасували. Законодавці повернули ставки 6 і 10%, а суми єдиного податку знову розподілятимуться

між місцевим бюджетом і фондами пенсійного та соціального страхування. Окрім цього, неприємним сюрпризом для єдиноподатників стала нова редакція Закону про ПДВ, відповідно до якого обов'язковій реєстрації підлягає, зокрема, платник податку в разі, коли загальна сума від здійснення операцій протягом останніх дванадцяти календарних місяців сукупно перевищує 300 тис. грн. Причому це правило діє незалежно від того, який режим оподаткування використовує така особа згідно із законодавством. У цілому, цей пункт привабливий для платників ПДВ, адже він збільшує поріг обов'язкової реєстрації. Але який він не доречний для платників єдиного податку, які застосовують ставку 10%, оскільки в них залишається два шляхи – або переходити на ставку 6%, або – на загальну систему оподаткування.

Такі важливі зміни, безперечно, матимуть вагомий вплив на подальший розвиток малого бізнесу в Україні, що обов'язково відобразиться на дохідній частині місцевих бюджетів. Так, якщо на 1 січня 2005 року чисельність зареєстрованих платників єдиного податку становила 133 154 суб'єкти, за дев'ять місяців їхня чисельність зменшилась на 10 881 платника і, з урахуванням 6077 новостворених суб'єктів малого підприємництва, які за цей період одержали Свідоцтво про право сплати єдиного податку суб'єктом малого підприємництва – юридичною особою, на 1 жовтня 2005 року чисельність платників єдиного податку становила 128 350 суб'єктів.

Отже, зміни внесені до чинного законодавства призвели до збільшення податкового і адміністративного тиску на малі підприємства. Це може зумовити не лише зменшення їх офіційної кількості, але й зростання “тіньової” діяльності таких суб'єктів.

Високорозвинуті країни переконливо доказали на практиці, що малий бізнес відіграє виключну роль в розвитку економіки країни і рішенні багатьох соціальних проблем в суспільстві, оскільки: знижує витрати, пов'язані з функціонуванням будь-якого виду підприємницької діяльності; забезпечує зайнятість населення; поживляє інвестиційну діяльність, оскільки перелив ресурсів в сферу малої економіки тягне за собою кардинальні зміни в усій структурі народногосподарського обороту. Найбільш суттєво малі підприємства пов'язані з виникненням регіональної економіки як єдиного комплексу працюючих в основному на місцевий ринок промисловості і сільськогосподарського виробництва; збільшують товарну масу і споживчі послуги та багато іншого.

Отже, для того щоб якомога більше сприяти розвитку малого бізнесу в Україні, необхідно переглянути законодавчу базу, якою регулюється така діяльність в Україні, брати позитивний досвід з цього питання з зарубіжних аналогів. Соціальні платежі, що сплачуватимуться СМП – частину перенести на фізичних осіб; дозволити підприємствами здійснювати соціальне забезпечення і розвиток за рахунок коштів, належних до сплати в соціальні фонди без будь-яких обмежень при наданні відповідних документів. Крім того, суб'єктам, що займаються підприємницькою діяльністю, під створення і в

подальшому розширення бази робочих місць необхідно надавати додаткові податкові пільги. Це зумовить зростання зайнятості населення України.

В склад програмного забезпечення оптимізації оподаткування СМП і його стимулювання повинні входити заходи органів державного і територіального управління, що реалізуватимуться в певній послідовності. В числі цих заходів можна запропонувати наступні: забезпечити стабільність податкового законодавства; закріпити неприпустимість будь-яких змін в податковій системі протягом господарського року; встановити трьохрічний мораторій на внесення поправок, що посилюють податкове навантаження; надавати рівні пільги всім СМП, які займаються будь-якими видами виробничої діяльності, в тому числі дозволити відносити валові витрати на зменшення об'єкту оподаткування і при цьому застосовувати ставки єдиного податку 3 і 5%.

Необхідно проводити ефективну стратегію розвитку малого підприємництва, що означає використання значущих компонентів, які сприятимуть процесам його пре-утворення і впливу на рух соціально-економічного розвитку. Серед таких компонентів необхідно виділити соціальну функцію оподаткування і соціальну спрямованість розвитку малого підприємництва.

Можна стверджувати, що економічні і соціальні основи, закладені в діючу систему оподаткування, безумовно сприятимуть раціоналізації і оптимізації оподаткування і, зокрема,- посиленню стимулюючої функції податків на розвиток малого підприємництва на Україні.

Основним документом, регулюючим порядок застосування єдиного податку, є Указ Президента України "Про спрощену систему оподаткування, обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва" від 03.07.1998 р. № 727/98. Цим документом з 1 січня 1999 р. суб'єктам малого бізнесу як юридичним, так і фізичним особам була надана можливість перейти на спрощену систему оподаткування, обліку і звітності шляхом одержання свідоцтва про сплату єдиного податку. Але положення Указа №727 були суттєво змінені Указом Президента України "Про внесення змін до Указа Президента України від 03.07.1998 р. № 727/98" "Про спрощену систему оподаткування, обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва" від 28.06.1999 р. №746/99, який вступив в силу 19 вересня 1999 року. Даний Указ визначає умови та порядок переходу на спрощену систему оподаткування, обліку і звітності, базу оподаткування, ставки єдиного податку та порядок його сплати.

Наказ ДПА України "Про затвердження Свідоцтва про право сплати єдиного податку суб'єктом малого підприємництва – юридичною особою та Порядку його видачі" від 13.10.1998 р. №476 визначає форму Свідоцтва та порядок його видачі, який складається з таких етапів:

- подання суб'єктом малого підприємництва – юридичною особою письмової заяви до органу державної податкової служби за місцем державної реєстрації, в якій зазначена обрана ставка єдиного податку;
- протягом 10 днів орган державної податкової служби зобов'язаний видати безоплатно Свідоцтво, або письмову мотивовану відмову.

Також у Порядку визначено термін дії Свідоцтва.

Для ведення податкового обліку суб'єкт малого підприємництва веде Книгу обліку доходів і витрат, форма і порядок ведення якої затверджено Наказом ДПАУ від 13.10.1998 р. "Про затвердження форми Книги обліку доходів і витрат суб'єкта малого підприємництва – юридичної особи та Порядку її ведення". На підставі записів в цій Книзі складається Розрахунок сплати єдиного податку суб'єктом малого підприємництва – юридичною особою, затверджений Наказом ДПАУ від 12.10.1999 р. №553 "Про затвердження форми Розрахунку сплати єдиного податку суб'єктом малого підприємництва – юридичною особою". Форма Розрахунку за ці роки змінювалась не раз. З II кварталу 2005 р. використовується Розрахунок, затверджений ДПАУ №145 від 20.04.2005 р.

Платник єдиного податку – юридична особа був звільнений від зобов'язання нарахувань на фонд оплати праці своїх працівників зборів у Пенсійний фонд, в фонд соціального страхування та в Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Але на початку 2001 р. набрали чинності закони із загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, тимчасової втрати працездатності і від нещасних випадків на виробництві. Вони не передбачали звільнення суб'єктів підприємництва, що застосовують спрощені системи оподаткування, від сплати страхових внесків. Тому спеціалісти фондів підходили до єдинників із загальними вимогами, на що останні справедливо заперечували (15% єдиного податку вже розподіляється до соцфондів) і відмовлялися платити.

Тоді своєчасно втрутилися Мінпраці і Держкомпідприємництва України. У своєму листі необхідність сплати вони поставили у залежність від того, чи потрапляє до соціальних фондів (як колишніх, так і новостворених) частина єдиного або іншого спеціального податку. Таким чином, єдинникам офіційно дали право і вони досі не нараховують внесків на випадок безробіття і тимчасової втрати працездатності.

З 1 січня 2004 р. почав діяти Закон про пенсійне страхування, згідно положень якого єдинники, що використовують працю найманих працівників повинні не тільки утримувати 1 або 2%, а й нараховувати внесок за ставкою 32%. На перший погляд, єдинники були поставлені в рівні умови із суб'єктами загальної системи оподаткування. Але насправді вони змушені були платити пенсійні внески двічі: перший раз прямим платежем, а другий - у складі єдиного податку. Та ПФУ своїми листами дозволив зараховувати сумми, коштів, що надходять до його бюджету у вигляді частини єдиного податку в рахунок сплати страхових внесків за відповідні періоди та визначив механізм заліку.

Підстава для такого зарахування - платежі, які підтверджують сплату сум єдиного податку разом із щомісячним розрахунком страхових внесків.

Та з 01.01.2005р. почав діяти Закон про Держбюджет-2005, згідно положень якого ставки єдиного податку для юридичних осіб було знижено на 50 %, а внески на загальнообов'язкове державне соціальне (у тому числі пенсійне) довелося нараховувати і сплачувати на загальних підставах. Ця

ситуація була викликана двома обставинами. По-перше, така норма виписана в ч. 4 ст. 45 Закону про Держбюджет, а по-друге, суми єдиного податку Держказначейство з початку поточного року не розподіляло, вони надходили в повному обсязі до місцевого бюджету. Але з 31.03.2005 р. ввійшов в силу Закон № 2505, який ввів цілу низку поправок в оподаткування і соцстрахування платників єдиного податку. Серед позитивних новацій – можливість сплачувати внески до Пенсійного фонду але за ставкою 32,3% та фондів загальнообов'язкового соціального страхування в порядку, який діяв до 01.01 2005 р. І ще, з 31.03.2005 р. юридичні особи - єдинники знов стали застосовувати повні ставки єдиного податку. У ч. 2 п. 4 Прикінцевих положень Закону № 2505, яка почала діяти з 01.07.2005 р. наведені додаткові заборонені види діяльності для єдинників. Крім того, згідно ст. 67 Закону № 2505 вони на загальних підставах зобов'язані платити збір до Пенсійного фонду із безготівкових операцій з купівлі-продажу валют (1,5% від суми валюти), торгівлі ювелірними виробами із золота (крім обручок), платини і дорогоцінного каміння (5% вартості), під час продажу легкових автомобілів (3% вартості), з операцій купівлі-продажу нерухомого майна (1% вартості, зазначеної у договорі купівлі-продажу), надання послуг супутникового мобільного зв'язку (6% вартості послуг). Та згідно ч. 3 п. 2 ст. 103 Закону № 2505, якщо в суб'єкта спрощеної системи оподаткування за останні 12 місяців обсяг операцій з поставки товарів (продукції, робіт, послуг) без урахування ПДВ сягне 300 тис. грн., то він зобов'язаний зареєструватися платником ПДВ. Але через кілька місяців з'явився Закон України "Про внесення змін до деяких законів України" від 03.06.2005 р. № 2642-IV. Він, зокрема, виключив із Закону про ПДВ одну фразу "незалежно від того, який режим оподаткування викотистовує така особа згідно з законодавством". А для тих, хто вже став платником ПДВ ДПАУ проявила лояльність. У своєму листі від 07.07.2005 р. № 13492/7/15-2417 вона сказала: такі особи "можуть за власним бажанням бути виключені з Реєстру платників податку на додану вартість з одночасним переходом на сплату єдиного податку за ставкою 10% (для юридичних осіб)". Тут вона посилається на абзац "в" п. 9.8 Закону про ПДВ, і дозволила юридичним особам поміняти серед року ставку єдиного податку.

На сьогодні підтримка суб'єктів малого підприємництва набула державного значення. Це стосується і оподаткування, і бухгалтерського обліку, і фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва.

Слід віднести до позитивних зрушень у законодавстві появу указів Президента України № 727 та № 746, згідно з якими суб'єктам малого підприємництва дозволено застосовувати спрощену систему оподаткування обліку та звітності.

Основною перевагою спрощеної системи оподаткування, обліку і звітності - є її альтернативність. Вона може застосовуватись поруч із загальною системою оподаткування, обліку та звітності. У суб'єктів малого бізнесу є можливість обирати вид спрощеної системи оподаткування, самостійно визначати ставку єдиного податку.

Спрощена система оподаткування запроваджується для таких суб'єктів малого підприємництва:

- фізичних осіб, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і у трудових відносинах з якими, включаючи членів їх сімей, протягом року перебуває не більше 10 осіб та обсяг виручки яких від реалізації продукції за рік не перевищує 500 тис. грн;

- юридичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, в яких за рік середньооблікова чисельність працюючих не перевищує 50 осіб і обсяг виручки від реалізації за рік не перевищує 1 млн. гривень.

Виручкою від реалізації вважається сума, фактично отримана суб'єктом підприємницької діяльності на розрахунковий рахунок або (та) в касу підприємства за здійснення операцій з продажу.

Суб'єкти підприємницької діяльності – юридичні особи, які перейшли на спрощену систему оподаткування за єдиним податком, не мають права застосовувати інший спосіб розрахунків за відвантажену продукцію крім готівкового та безготівкового розрахунків коштами.

Ставка єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва – фізичних осіб встановлюється місцевими радами за місцем їх державної реєстрації залежно від виду діяльності і не може становити менше 20 гривень та більше 200 гривень на місяць.

У разі якщо фізична особа - суб'єкт малого підприємництва здійснює кілька видів підприємницької діяльності, для яких встановлено різні ставки єдиного податку, ним купується одне свідоцтво і сплачується єдиний податок, що не перевищує встановленої максимальної ставки.

У разі якщо платник єдиного податку здійснює підприємницьку діяльність з використанням найманої праці чи за участі в підприємницькій діяльності членів його сім'ї, ставка єдиного податку збільшується на 50% за кожну особу.

Приклад 1.

Іванов - суб'єкт підприємницької діяльності, займається реалізацією промислової продукції, має трьох найманих працівників. Розмір єдиного податку за місяць становитиме:

$$180 + 3 \times 50\% \times 180 = 450 \text{ грн.}$$

Термін сплати єдиного податку – щомісяця, не пізніше 20 числа наступного місяця.

Доходи, отримані від здійснення підприємницької діяльності, що оподатковується єдиним податком, не входять до складу сукупного оподатковуваного доходу за підсумками звітного року такого платника податків і особи, що перебувають з ним у трудових відносинах, включаючи членів його сім'ї, що беруть участь у підприємницькій діяльності.

Для суб'єктів підприємницької діяльності – юридичних осіб, що перейшли на спрощену систему оподаткування, встановлено такі ставки єдиного податку:
- 6% суми виручки від реалізації продукції, за винятком акцизного збору в разі сплати ПДВ;

- 10% суми виручки від реалізації, за винятком акцизного збору, в разі включення ПДВ до складу єдиного податку.

Для переходу на спрощену систему оподаткування необхідно:

-здійснити сплату усіх установлених податків і платежів за попередній звітний період;

- подати письмову заяву встановленої форми до органу ДПС з зазначенням ставки єдиного податку. Заява має бути подана не пізніше 15 днів до початку наступного звітного періоду.

Орган податкової служби зобов'язаний протягом 10 робочих днів видати безкоштовне свідоцтво про право сплати єдиного податку суб'єктом малого підприємництва.

Відмову від застосування спрощеної системи оподаткування і повернення до раніше встановленої системи оподаткування суб'єкти малого підприємництва можуть здійснювати з початку наступного звітного періоду в разі подання відповідної заяви до органів ДПС не пізніше 15 днів до закінчення попереднього звітного періоду.

Приклад 2.

Підприємство «Мрія» є платником єдиного податку за ставкою 6%. У червні підприємством були здійснені наступні господарські операції:

- відвантажена продукція підприємству «Атлант» на суму 21 000грн., в т.ч. ПДВ – 3500 грн;

- придбані матеріали на виробництво на суму 18000 грн, в т.ч. ПДВ 3000 грн;

- одержана передплата за продукцію від підприємства «Лілія» в сумі 48000 грн., в т.ч. ПДВ –8000 грн;

- реалізовано товари зі складу на суму 2800грн., в т.ч. ПДВ – 466 грн;

- придбано обладнання, яке входить до складу основних фондів й підлягає амортизації на суму 48000грн., в т.ч. ПДВ – 8000 грн.;

- підприємство «Хвиля» перерахувало кошти за відвантажену в попередньому періоді продукцію в сумі 18000грн., в т.ч. ПДВ – 3000грн.

Розрахунок податкового зобов'язання з ПДВ:

$$3500+8000+466=11966\text{грн}$$

Розрахунок податкового кредиту:

$$3000+8000=11000\text{грн.}$$

$$\text{ПДВ до сплати в бюджет: } 11966-11000=966\text{ грн.}$$

Виручка від реалізації:

$$21000+48000+2800=71800\text{ грн}$$

Сума єдиного податку:

$$71800 \times 6\% = 4308\text{ грн.}$$

3. Фіксований сільськогосподарський податок.

Платниками фіксованого сільськогосподарського податку є сільськогосподарські підприємства різних організаційно-правових форм,

передбачених законами України, селянські та інші господарства, які займаються виробництвом, переробкою та збутом сільськогосподарської продукції, в яких сума, одержана від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки за попередній звітний рік, перевищує 75% загальної суми валового доходу підприємства.

Платниками цього податку також є суб'єкти господарювання, утворені в результаті реорганізації сільськогосподарського підприємства – платника фіксованого сільськогосподарського податку, які також займаються виробництвом, переробкою та збутом сільськогосподарської продукції. Новостворені суб'єкти господарювання, основним видом діяльності яких є виробництво, переробка та збут сільськогосподарської продукції, у рік створення є платниками фіксованого сільськогосподарського податку.

У разі, коли у звітному періоді валовий дохід від операцій з реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки становить менш як 75% загального обсягу реалізації, підприємство сплачує податки у наступному звітному періоді на загальних підставах.

До платників фіксованого сільськогосподарського податку належать також власники земельних ділянок та землекористувачі, в тому числі орендарі, які виробляють товарну сільськогосподарську продукцію, крім власників та землекористувачів земельних ділянок, переданих для ведення особистого підсобного господарства, будівництва та обслуговування жилого будинку, господарських будівель, садівництва, дачного будівництва, а також наданих для городництва, сінокосіння та випасання худоби.

Зміна порядку сплати податків і зборів протягом звітного року не допускається.

Об'єктом оподаткування для платників ФСП є площа сільськогосподарських угідь, переданих сільськогосподарському товаровиробнику у власність або наданих йому у користування, в тому числі на умовах оренди, а також земель водного фонду, які використовуються рибницькими, рибальськими та риболовецькими господарствами для розведення, вирощування та вилову риби у внутрішніх водоймах.

У випадку, коли у звітному періоді відбувається зміна площ сільськогосподарських угідь, у зв'язку з набуттям права землевласника або землекористувача відповідно землевласник або землекористувач зобов'язаний здійснити уточнення сум податкових платежів на період до закінчення податкового року і протягом місяця надати розрахунки до органів ДПС за місцем розташування земельної ділянки та до органу ДПС за місцем знаходження платника податку.

Ставка ФСП з одного гектара сільськогосподарських угідь встановлюється у відсотках до їх грошової оцінки, проведеної за станом на 1 липня 1995 року, в таких розмірах:

- для ріллі, сіножатей та пасовищ – 0,5;
- для багаторічних насаджень – 0,3;

для земель водного фонду, які використовуються рибницькими, рибальськими та риболовецькими господарствами для розведення, вирощування та вилову риби у внутрішніх водоймах, - 1,5% грошової оцінки одиниці площі ріллі по областях та АРК.

Для платників податку, які здійснюють діяльність у гірських зонах та на поліських територіях, ставка ФСП з одного гектара сільськогосподарських угідь встановлюється у відсотках до їх грошової оцінки, проведеної за станом на 1 липня 1995 року, відповідно до Методики, затвердженої КМУ, в таких розмірах:

для ріллі, сіножатей та пасовищ – 0,3;

для багаторічних насаджень – 0,1.

Платники податку визначають суму ФСП на поточний рік і подають розрахунок органу ДПС за місцем знаходження платника податку до 1 лютого поточного року.

Сплата податку проводиться щомісячно протягом 30 календарних днів, наступних за останнім календарним днем базового звітної місяця у розмірі третини суми податку, визначеної на кожний квартал від річної суми податку, у таких розмірах:

У 1 кварталі – 10%;

У 2 кварталі – 10%;

У 3 кварталі – 50%;

У 4 кварталі – 30%.

Платники податку перераховують у визначений строк кошти на окремий рахунок відділень Державного казначейства України у районах за місцем розташування земельної ділянки.

Приклад 3.

СтзОВ “Хлібодар” є платником фіксованого сільськогосподарського податку.

Підприємство має наступні види угідь (за даними кадастрової книги):

- рілля – 4200га; сіножаті – 150га; пасовища – 120 га. Крім того, підприємство працює у гірській зоні.

Визначаємо суму фіксованого сільськогосподарського податку за рік:

$$4200 \times 380 \times 0,3\% + 120 \times 324 \times 0,3 + 120 \times 302 \times 0,3\% =$$
$$= 4788 + 116,64 + 108,72 = 5013,36 \text{ грн.}$$

Відділення Державного казначейства України у районах наступного дня після надходження коштів перераховують суми фіксованого сільськогосподарського податку у таких розмірах: до місцевого бюджету – 30%, на обов'язкове державне пенсійне страхування – 68%, на обов'язкове соціальне страхування – 2%.

Зазначені відділення повідомляють відповідний орган ДПС про загальну суму податку та її розмежування.

4. Спецпатент

Уже більше трьох років діє в Україні один із альтернативних способів оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності, який має низку переваг над загальною системою оподаткування. Цей спосіб загалом приваблює тих, хто бажає мати зорієнтований на інтереси клієнтів прибутковий бізнес і не прагне турбуватися про постійні перевірки, своєчасну сплату податків тощо. Автору цієї роботи довелося вочевидь переконалися, що це дійсно дає можливість господарю ресторанчика чи кав'ярні більше уваги приділяти обслуговуванню відвідувачів, готуючи і подаючи їм смачніші та дешевші страви порівняно з конкурентами, які сплачують податки за загальною системою оподаткування. Напевне, Ви вже що йдеться про спеціальний торговий патент (далі — спецпатент). Зазвичай він не є запорукою вирішення усіх проблем і негараздів суб'єктів підприємницької діяльності, але все-таки дозволяє уникнути багатьох із них.

Спецпатент — це державне свідоцтво, яке засвідчує право суб'єкта підприємницької діяльності на особливий порядок оподаткування, який визначено Законом про патентування. Придбання спецпатенту як альтернативний спосіб оподаткування було запроваджено з 1 квітня 1998 року в порядку експерименту. Слід зазначити, що цей експеримент виявився вдалим. Про це свідчить хоча б той факт, що цей вид оподаткування продовжує діяти до цього часу і навіть поширюється територіально.

Для початку необхідно вказати на основні переваги придбання спецпатенту, встановлені у ст.7-1 Закону про патентування:

1) суб'єкт підприємницької діяльності, який придбав спецпатент, не сплачує:

- податок на додану вартість;
- податок на доходи фізичних осіб;
- податок на прибуток підприємств;
- плату (податок) за землю;
- збір за спеціальне використання природних ресурсів;
- збір на обов'язкове соціальне страхування";
- збір на обов'язкове державне пенсійне страхування;
- збір до Державного інноваційного фонду;
- відрахування та збори на будівництво, реконструкцію, ремонт і утримання автомобільних доріг загального користування України;
- комунальний податок;
- ринковий збір;
- збір на видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі та сфери послуг;

2) на суб'єктів підприємницької діяльності, які придбали спецпатент, не поширюються Закону України від від 01.06.2000 р. № 1776-III «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг», зі змінами та доповненнями (далі —

Закон про РРО), у частині обов'язкового застосування реєстраторів розрахункових операцій та розрахункових книжок (ст.9 Закону про РРО);

3) суб'єкт підприємницької діяльності самостійно приймає рішення про придбання спецпатенту. Для придбання спецпатенту необхідно лише відповідати умовам, які встановлено Законом про патентування;

4) суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють діяльність з придбанням спецпатенту, за результатами діяльності за квартал (півріччя, рік) не подають до податкового органу податкову звітність щодо податків та зборів, від яких їх звільнено (див. листДПАУ від 23.03.2001 р. № 3904/7/15-1317);

5) підприємство, яке придбало спецпатенти на здійснення торговельної діяльності або діяльності з надання побутових послуг, здати отримання відповідних спецпатентів втрачає всі права та обов'язки платника ПДВ за видами діяльності, на які придбано спецпатенти. Відповідно за операціями з продажу товарів (робіт, послуг) у межах цих видів діяльності не ведеться податковий облік, не виписуються податкові накладні, не формується податковий кредит (див. листДПАУ від 08.11.2000 р. № 6164/6/16-1220-26).

Згідно зі ст.7-1 Закону про патентування, якщо суб'єкт підприємницької діяльності займається одночасно іншими видами діяльності, крім тих, для здійснення яких придбано спецпатент, він зобов'язаний сплачувати податки та збори (обов'язкові платежі) щодо такої діяльності на загальних підставах. Тобто у цьому випадку підприємство має бути зареєстроване як платник податків (ПДВ, податку на прибуток тощо) і здійснювати ведення окремого обліку за операціями, які підпадають під об'єкт оподаткування відповідними податками, та за операціями, які не підпадають під об'єкт оподаткування такими податками (діяльність у рамках спецпатенту). Податкова звітність в частині діяльності, яка підлягає оподаткуванню в загальноустановленому порядку, складається й подається на загальних підставах.

На жаль, не всі підприємства можуть працювати з використанням спецпатенту, оскільки є багато обмежень, які встановлено Законом про патентування:

1. Спецпатент може придбати суб'єкт підприємницької діяльності, який займається тільки тими видами діяльності, що визначені в ст.3 та 3-1 Закону про патентування:

а) торговельною діяльністю у пунктах продажу товарів, а саме роздрібною або оптовою торгівлею, діяльністю у торговельно-виробничій (громадське харчування) сфері за готівкові кошти, інші готівкові платіжні засоби та з використанням кредитних карток.

Пунктами продажу товарів вважаються:

— магазини та інші торговельні точки, які знаходяться в окремих приміщеннях, будівлях або їх частинах і мають торговельний зал для покупців або використовують для торгівлі його частину;

— кіоски, палатки та інші малі архітектурні форми, які займають окремі приміщення, але не мають вбудованого торговельного залу для покупців;

— автомагазини, розвозки та інші види пересувної торговельної мережі;

— лотки, прилавки та інші види торговельних точок у відведених для торговельної діяльності місцях, крім лотків, прилавків, що надаються в оренду суб'єктам підприємницької діяльності — фізичним особам та знаходяться в межах спеціалізованих підприємств сфери торгівлі — ринків усіх форм власності;

— стаціонарні, малогабаритні і пересувні автозаправні станції, заправні пункти, які здійснюють торгівлю нафтопродуктами та стиснутим газом;

— фабрики-кухні, фабрики-заготівельні, їдальні, ресторани, кафе, закусочні, бари, буфети, відкриті літні майданчики, кіоски та інші пункти громадського харчування;

— оптові бази, склади-магазини або інші приміщення, які використовуються для здійснення оптової торгівлі за готівкові кошти, інші готівкові платіжні засоби та з використанням кредитних карток.

б) діяльністю з надання побутових послуг, яка здійснюється суб'єктами підприємницької діяльності або їх структурними (відокремленими) підрозділами як в окремих приміщеннях, будівлях, їх частинах, так і за їх межами.

Побутовими послугами вважається діяльність, пов'язана з наданням платних послуг для задоволення особистих потреб замовника за готівкові кошти, а також з використанням інших форм розрахунків, включаючи кредитні картки.

Перелік послуг, що належать до побутових і підлягають патентуванню, визначено постановою КМУ від 27.04.98 р. № 576:

Вид послуг	Код виду послуг згідно класифікатором •Платні послуги населенню 1 89 188»
1) пошиття тентів, чохлів, штор, драпіровок	12232.12233
2) ремонт радіотелевізійної, аудіо- та відеоапаратури (крім структурних підрозділів, розташованих у сільській місцевості)	13101—13161
3) заміна елементів живлення	код відсутній
4) ремонт та виготовлення ювелірних виробів	13446-13468
5) ремонт та виготовлення металовиробів	13401 - 13445, 13469, 13470
6) ремонт та технічне обслуговування транспортних засобів, що належать громадянам	14101 —14106,14201 — 14205, 14301 —14313, 14401 —14403
7) ремонт та будівництво індивідуального житла (квартир), садових будиночків, гаражів	17101 - 17118, 17201 - 17235, 17301 - 17307
8) перукарські послуги (тільки на території міст Києва і Севастополя, обласних центрів)	18201 — 18256
9) прокат аудіо-. відеокасет, СО-дисків	код відсутній
10) прокат автотранспортних засобів	18307-18309
11) прокат весільного вбрання та одягу для урочистих подій	18327

12) послуги ломбардів	18601-18629
13) фотопослуги та послуги	19101-19125
14) послуги аудіо-, відеозапису	код відсутній

Користуючись цим переліком, варто особливу увагу звертати саме на другу колонку в таблиці, оскільки коди подано не окремо за кожним видом послуги, а за групою послуг певного виду.

Спецпатент діє лише на територіях, зазначених у переліку, затвердженому Постановою № 826:

- м.Краматорськ Донецької області;
- Хустський район Закарпатської області;
- м.Миронівка Київської області;
- м.Іллічівськ Одеської області;
- м.Шпола Черкаської області;
- м.Нова Каховка Херсонської області;
- м. Велика Ялта;
- м.Алушта;
- м. Судак;
- М.Євпаторія;
- М.Феодосія;
- м.Саки;
- м.Луганськ;
- м.Білгород-Дністровський Одеської області;
- смт Затока Одеської області;
- смт Сергіївка Одеської області.

Спецпатент видається:

- суб'єктам підприємницької діяльності, що провадять торговельну діяльність або надають побутові послуги (крім пересувної торговельної мережі), - за місцезнаходженням пункту продажу товарів або пункту з надання побутових послуг;
- суб'єктам підприємницької діяльності, що здійснюють торгівлю через пересувну торговельну мережу, - за місцем реєстрації цих суб'єктів.

Спецпатент на здійснення торговельної діяльності або надання побутових послуг повинен придбаватися для кожного структурного (відокремленого) підрозділу (торговельної точки) суб'єкта підприємницької діяльності.

Не можуть придбати Спецпатент такі юридичні особи (ст.1 Закону про патентування):

- а) підприємства і організації Укоопспілки, військової торгівлі, аптек, які перебувають у державній власності, та торгово-виробничих державних підприємств робітничого постачання у селах, селищах та містах районного підпорядкування.

Рішенням Конституційного Суду України від 21.12.2000 р. № І6-рп/2000 надано офіційне тлумачення, що у цьому випадку територіальна ознака діяльності («у селах, селищах та містах районного підпорядкування») стосується лише торгово-виробничих державних підприємств робітничого

постачання. Тобто дія Закону про патентування не поширюється на торговельну діяльність та діяльність з надання побутових послуг підприємств і організацій Укоопспілки, військової торгівлі, аптек, які перебувають у державній власності, незалежно від сфери їх діяльності та місця розташування;

б) суб'єкти підприємницької діяльності, створені громадськими організаціями інвалідів, які мають податкові пільги згідно з чинним законодавством та здійснюють торгівлю виключно продовольчими товарами вітчизняного виробництва та продукцією, виготовленою на підприємствах Українського товариства сліпих та Українського товариства глухих.

Спецпатент може бути придбаний підприємством, яке займається торговельною діяльністю, за умови здійснення ним розрахунків за готівкові кошти, інші готівкові платіжні засоби та з використанням кредитних карток.

Відповідно до Інструкції № 69 готівка (готівкові кошти) — це грошові знаки національної валюти України — банкноти і монети, а «готівковий обіг» обіг у готівковій формі законних платіжних засобів (банкнот та розмінної монети), які обслуговують потреби економіки країни. У зв'язку з цим виникає питання: які інші готівкові платіжні засоби, крім готівкових коштів (банкнот та розмінної монети), мали на увазі автори Закону про патентування. До речі, у цьому Законі щодо торговельної діяльності, яка підлягає патентуванню, визначено дві різні вимоги:

1) об'єктом правового регулювання згідно з цим Законом є торговельна діяльність за готівкові кошти, а також з використанням інших форм розрахунків та кредитних карток на території України (частина перша ст.1 Закону про патентування);

2) патентуванню підлягає торговельна діяльність, що здійснюється суб'єктами підприємницької діяльності або їх структурними (відокремленими) підрозділами у пунктах продажу товарів. Під торговельною діяльністю у цьому Законі слід розуміти роздрібну та оптову торгівлю, діяльність у торговельно-виробничій (громадське харчування) сфері за готівкові кошти, інші готівкові платіжні засоби та з використанням кредитних карток (частини перша та друга ст.3 Закону про патентування).

Отже, якщо загальною нормою ст.1 Закону про патентування вказано на торговельну діяльність з використанням інших (ніж готівкові) форм розрахунків. то нормою в ст.3, яка безпосередньо визначає порядок придбання торгового патенту (у тому числі спецпатенту) для здійснення торговельної діяльності, зазначається діяльність за інші (крім готівкових коштів платіжні засоби. Тобто якщо у першому випадку допускається, що патент може придбати особа, яка здійснює торговельну діяльність з використанням безготівкової форми розрахунків (оскільки вона не є готівковою), то в другому випадку форма розрахунків — готівкова.

Таке розмаїття формулювань, допущене авторами Закону про патентування, дозволяє підприємству, яке придбало спецпатент і звільнено від багатьох податків і зборів, поєднувати готівкові та інші види розрахунків у разі потреби при занятті торговельною діяльністю, для здійснення якої було придбано

спецпатент. Для обачливих бухгалтерів можна додати, що ДПАУ з цим не погоджується (див. лист від 08.11.2000 р. № 6164/6/16-1220-26).

Якщо підприємство здійснює торгівлю з розрахунками виключно у безготівковій формі, то спецпатент йому придбавати не потрібно.

Неоднозначне вирішується питання щодо розрахунків, які здійснюються покупцем через каси установ банків шляхом внесення готівки для зарахування на поточний рахунок юридичної особи, яка здійснює торговельну діяльність або надає побутові послуги. У листі ВАСУ від 11.05.2000 р. № 01-8/206 зазначено, що ці операції є готівковими. Проте пізніше ДПАУ у листі від 03.08.2000 р. № 4420/6/15-1316 надала роз'яснення, що у випадку коли кошти за проданий товар (надані послуги) вносяться покупцем до каси Ощадбанку або каси комерційного банку, то суб'єкт підприємництва може здійснювати торговельну діяльність без придбання торговельного патенту. ДПАУ при цьому посилялася на лист НБУ від 15.04.99 р. № 25-110/ 799-3401, в якому надано роз'яснення, що операція внесення фізичними особами готівки за придбані товари (надані послуги) до кас установ банків для подальшого перерахування на поточні рахунки одержувачів платежів складається з двох частин. Перша — це приймання установою банку готівки від фізичної особи, а друга — перерахування коштів у безготівковій формі з внутрішнього рахунку банку на рахунок одержувача коштів. Враховуючи ту обставину, що врешті-решт одержувач коштів отримує належний платіж у безготівковій формі, то, з погляду останнього, зазначену операцію можна кваліфікувати як безготівкову форму розрахунків. Такий порядок здійснення платежу застосовується при здійсненні разових операцій і, як правило, фізичними особами, що не мають рахунків в установах банків.

Отже, застосування такої форми розрахунків для підприємства не є критерієм придбання торгового патенту (у тому числі спеціального), якщо такі розрахунки носять разовий характер.

Використання «пластикових грошей», тобто різного виду платіжних карток, також надає право підприємству, яке здійснює торговельну діяльність, придбати спецпатент. У визначенні в частині першій ст. 1 та частинах другій і третій ст.3 Закону про патентування згадуються кредитні картки. Але в чинній нормативній базі з питань здійснення розрахунків використовується не термін «кредитна картка», а термін «платіжна картка».

Платіжні картки — це ідентифікаційний засіб у вигляді пластикової чи іншого виду картки, що містить обов'язкові реквізити, визначені платіжною організацією, які ідентифікують платіжну систему та його емітента. Таке визначення міститься у Положенні про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх застосуванням, затверджене постановою Правління НБУ від 24.09.99 р. № 479 і зареєстрованому в Мінюсті України 22.10.99 р. № 802/4095. Розрахунки за допомогою платіжних карток останнім часом стали досить популярними і здійснюються як фізичними, так і юридичними особами (через держателя корпоративної картки). У зв'язку з цим у розрахунках використовуються різні види платіжних карток.

Придбання спецпатенту для діяльності з надання побутових послуг не залежить від форми розрахунків, які здійснює підприємство із споживачами, оскільки під побутовими послугами, які підлягають патентуванню, Закон про патентування визначає діяльність, пов'язану з наданням платних послуг для задоволення особистих потреб замовника за готівкові кошти, а також з використанням інших форм розрахунків, включаючи кредитні картки.

5. Якщо декілька суб'єктів підприємницької діяльності мають торговельні зали для покупців або надають побутові послуги в одному окремому приміщенні, будівлі або їх частинах, крім ринків усіх форм власності, то спецпатент видається лише за умови, що всі зазначені суб'єкти підприємницької діяльності придбають спецпатент. Таке обмеження встановлено в ст.3-2 Закону про патентування.

Пільговий патент

Підприємствам, у яких виникла така ситуація, варто врахувати таке. Законом про патентування визначено суб'єктів підприємницької діяльності, які можуть здійснювати торговельну діяльність взагалі без придбання торгового патенту або з придбанням пільгового патенту.

Відповідно до ст.3 Закону про патентування без придбання торгового патенту суб'єкти підприємницької діяльності або їх структурні (відокремлені) підрозділи здійснюють торговельну діяльність виключно з використанням таких видів товарів вітчизняного виробництва: хліб і хлібобулочні вироби; борошно пшеничне та житнє; сіль, цукор, олія соняшникова і кукурудзяна; молоко і молочна продукція, крім молока і вершків згущених з добавками і без них; продукти дитячого харчування; безалкогольні напої; морозиво; яловичина та свинина; домашня птиця; яйця; риба; ягоди і фрукти; мед та інші продукти бджільництва, бджолоінвентар і засоби захисту бджіл; картопля і плодоовочева продукція; комбікорми для продажу населенню.

Пільговий торговий патент видається суб'єктам підприємницької діяльності або їх структурним (відокремленим) підрозділам, які здійснюють торговельну діяльність виключно з використанням таких видів товарів вітчизняного виробництва:

- поштові марки, листівки, вітальні листівки та конверти непогашені, ящики, коробки, мішки, сумки та інша тара з дерева, паперу та картону, що використовується для поштових відправлень підприємствами Державного комітету зв'язку України, і фурнітура до них;

- періодичні видання друкованих засобів масової інформації, що мають реєстраційні свідоцтва, видані уповноваженими органами України, книги, брошури, альбоми, нотні видання, буклети, плакати, картографічна продукція, що видаються юридичними особами — резидентами України;

- проїзні квитки;

- товари народних промислів (крім антикварних та тих, що становлять культурну цінність згідно з переліком, що встановлюється Міністерством культури України);

— готові лікарські засоби (лікарські препарати, ліки, медикаменти, предмети догляду, перев'язувальні матеріали та інше медичне приладдя) та вітаміни для населення; ветеринарні препарати, папір туалетний, зубні паста та порошки, косметичні серветки, дитячі пелюшки, тампони, інші види санітарно-гігієнічних виробів із целюлози або її замінників, термометри, індивідуальні діагностичні прилади (незалежно від країни їх походження);

— вугілля, вугільні брикети, паливо пічне побуто-ве, газ освітлювальний і газ скраплений, торф паливний кусковий, торф'яні брикети і дрова для продажу населенню;

— мило господарське, а також сірники (незалежно від країни їх походження);

— насіння овочевих, баштанних, квіткових культур, кормових коренеплодів та картоплі (незалежно від країни його походження).

Також можуть одержати пільговий патент суб'єкти підприємницької діяльності, які:

— реалізують інвалідам товари повсякденного вжитку та продукти харчування через торговельні установи, створені для цієї мети громадськими організаціями інвалідів (крім суб'єктів підприємницької діяльності, створених громадськими організаціями інвалідів, які мають податкові пільги згідно з чинним законодавством та здійснюють торгівлю виключно продовольчими товарами вітчизняного виробництва та продукцією, виготовленою на підприємствах Українського товариства сліпих та Українського товариства глухих);

— здійснюють продаж періодичних видань друкованих засобів масової інформації, здійснюють торгівлю супутньою продукцією за таким переліком: ручки, олівці, інструменти для креслення, пензлі, мастихіни, мольберти, фарби, лаки, розчинники та закріплювачі для малювання та живопису, полотно, багети, рамки та підрамники для картин, швидкозшивачі, інші канцелярські прилади та конторське приладдя, крім виготовлених з дорогоцінних і напівдорогоцінних металів (незалежно від країни їх походження);

— здійснюють торговельну діяльність на території військових частин і військових навчальних закладів виключно товарами військової атрибутики та повсякденного вжитку для військовослужбовців не потребує патентування;

— реалізація суб'єктом підприємницької діяльності продукції власного виробництва фізичним особам, які перебувають з ним у трудових відносинах, через пункти продажу товарів, вбудовані у виробничі або адміністративні приміщення цього суб'єкта;

— діяльність суб'єктів підприємницької діяльності із закупівлі у населення продукції (заготівельна діяльність), якщо подальша реалізація такої продукції відбувається за розрахунками у безготівковій формі (пункти приймання склотари, макулатури, відходів паперових, картонних і ганчіркових; заготівля сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки);

— діяльність у торговельно-виробничій сфері (громадське харчування) на підприємствах, в установах, організаціях, у тому числі навчальних закладах, з

обслуговування виключно працівників цих підприємств, установ, організацій та учнів і студентів у навчальних закладах.

У Законі про патентування є окрема норма, якою передбачено, що ті, хто здійснює діяльність без придбання торгового патенту або з придбанням пільгового торгового патенту, можуть придбавати в установленому порядку спеціальний торговий патент. Виникає питання: яким чином ця норма повинна узгоджуватися з вимогою про те, що у межах одного окремого приміщення, будівлі або їх частин спецпатенти повинні придбавати всі, а не окремі суб'єкти підприємницької діяльності, які мають торговельні зали для покупців або надають побутові послуги. На думку автора, ця вимога повинна виконуватися лише у тому випадку, коли дійсно у межах одного окремого приміщення, будівлі або їх частин здійснюють торгівлю або надають побутові послуги суб'єкти підприємницької діяльності (фізичні та юридичні особи), які ще не придбали, але мають намір придбати спецпатент, або їх діяльність відповідно до Закону про патентування підлягає патентуванню в обов'язковому порядку і вони мають право на придбання спецпатенту. В інших випадках змушувати суб'єктів підприємницької діяльності придбавати спецпатент буде порушенням їх прав, оскільки у Законі про патентування передбачено виняток: придбання пільгового патенту, звільнення окремих видів діяльності від патентування.

Особливості придбання спецпатенту

У Законі про патентування визначено загальні норми щодо встановлення вартості спецпатенту:

1) вартість спецпатенту встановлюється органами місцевого самоврядування щорічно після затвердження місцевого бюджету залежно від місцезнаходження пункту продажу товарів та асортиментного переліку товарів або місцезнаходження об'єкта з надання побутових послуг та виду побутових послуг. Таким чином, вартість спецпатенту може щорічно змінюватися;

2) сума надходжень за рік у вигляді плати за спецпатенти повинна відшкодовувати місцевим бюджетам втрати, які виникають внаслідок звільнення суб'єктів підприємницької діяльності від сплати визначеного Законом про патентування переліку податків і зборів. У зв'язку з цим вартість спецпатенту є більшою за вартість торгових патентів, і вона не обмежується граничними рівнями, які встановлені Законом про патентування для торгових патентів. Із зазначеного випливає, що вартість спецпатенту є середньою розрахунковою величиною, а тому придбавати спецпатент слід тоді, коли його вартість для окремого підприємства є меншою або дорівнює загальній сумі усіх податкових платежів цього підприємства. Зазвичай додатковою перевагою на користь придбання спецпатенту є економія часу та трудових ресурсів на ведення податкового обліку, складання податкової звітності, окрему сплату кожного податку та збору;

3) органи місцевого самоврядування можуть встановлювати диференційовану плату за спецпатент залежно від площі, яка використовується суб'єктом підприємницької діяльності для здійснення торговельної діяльності

або надання побутових послуг. Шкала ставок плати за квадратний метр площі може бути пропорційною або регресивною чи прогресивною;

4) плата за спецпатент встановлюється за єдиною методикою для всіх суб'єктів підприємницької діяльності або окремо для фізичних і юридичних осіб — суб'єктів підприємницької діяльності. Законом про патентування заборонено встановлювати вартість спец-патенту для окремого суб'єкта підприємницької діяльності.

Кількість спецпатентів, які слід придбати підприємству, у кожному випадку залежить від видів діяльності та кількості місць, де ця діяльність здійснюється. У п.20 Положення № 1077 передбачено особливі випадки придбання торгових патентів. Враховуючи, що спецпатенти придбаваються у тому самому порядку, що й торгові патенти, п.20 зазначеного Положення може поширюватися і на спецпатенти:

1) у разі провадження підприємницької діяльності в одному пункті продажу товарів, в одному окремому приміщенні, будівлі або в їх частинах двох чи більше видів діяльності, що підлягають патентуванню (роздрібна торгівля, громадське харчування і один вид побутових послуг; роздрібна торгівля і кілька видів побутових послуг), суб'єктом підприємницької діяльності придбавається два торгових патенти — на торговельну діяльність і на діяльність з надання побутових послуг;

2) у разі провадження підприємницької діяльності в одному пункті продажу товарів двох або трьох видів торговельної діяльності (роздрібна та оптова торгівля, громадське харчування) придбавається один торговий патент за максимальною вартістю, встановленою відповідним органом місцевого самоврядування з урахуванням місцезнаходження даного пункту та асортиментного перс-ліку товарів;

3) якщо суб'єкт підприємницької діяльності в одному окремому приміщенні, будівлі або в їх частинах надає два і більше видів побутових послуг, які підлягають патентуванню, придбавається один торговий патент за максимальною вартістю, встановленою відповідним органом місцевого самоврядування з урахуванням місцезнаходження даного пункту і виду побутових послуг.

Можлива й інша ситуація, при якій суб'єкт підприємницької діяльності, наприклад, має магазин роздрібної торгівлі та кафе (закусочні, бари, буфети), то кількість спецпатентів при їх придбанні визначається залежно від кількості пунктів продажу товарів, в яких здійснюється торговельна діяльність (листДПАУ від 15.02.99 р. № 863/6/15-1316).

Строк дії спецпатенту в Законі про патентування окремо не визначено, але оскільки він є різновидом торгового патенту і на нього поширюються норми ст.3 цього Закону, якою встановлено, що строк дії торгового патенту на здійснення торговельної діяльності становить 12 календарних місяців, то він поширюється і на спецпатенти.

Оплата вартості спецпатенту на здійснення торговельної діяльності або надання побутових послуг провадиться щомісячно (щоквартально) до 15 числа місяця, який передує звітному місяцю (кварталу).

Якщо останній день строку сплати вартості спецпатенту припадає на вихідний або святковий день, то цим днем вважається наступний за вихідним або святковим робочий день. У листі ДПАУ від 23.03.2001 р. № 3904/7/15-1317 з цього приводу наведено приклад: оскільки останній день сплати вартості спецпатенту за травень (14 квітня) припадає на вихідний день, то суб'єкт підприємництва може сплатити платіж 16 квітня.

На строк сплати вартості спецпатентів, який встановлено Законом про патентування, не поширюються норми Закону № 2181 в частині строків сплати вартості торгових патентів і відповідальності за порушення цих строків.

У Положенні № 1077 передбачено, що у разі придбання торгового патенту на право провадження діяльності, передбаченої Законом про патентування, не з початку місяця (кварталу) розмір плати за торговий патент за перший звітний місяць (квартал) визначається пропорційно кількості календарних днів місяця (кварталу) починаючи з дня придбання торгового патенту. У разі придбання торгового патенту після 15 числа звітного місяця (15 числа останнього місяця звітного кварталу) суб'єкт підприємницької діяльності одночасно сплачує вартість торгового патенту за наступний звітний місяць (квартал). Очевидно ці норми можуть поширюватися і на випадки придбання спецпатентів.

Закон про патентування передбачає можливість попередньої оплати вартості торгового патенту на здійснення торговельної діяльності та діяльності з надання побутових послуг за весь строк його дії, а також придбання торгових патентів на здійснення цих видів діяльності на наступні за поточним роки, але не більше ніж на три роки, сплативши повну вартість цих патентів під час їх одержання. У випадку придбання спецпатентів можна здійснити попередню оплату їх вартості на весь строк дії. А от щодо придбання спецпатентів на кілька наступних років, то робити цього не слід, оскільки експеримент може закінчитися, і у підприємства виникнуть проблеми із поверненням сплачених сум.

Особливості ведення бухгалтерського обліку

Відповідно до ст.7-1 Закону про патентування, якщо суб'єкт підприємницької діяльності займається одночасно іншими видами діяльності, він зобов'язаний вести окремий бухгалтерський облік такої діяльності та сплачувати податки і збори (обов'язкові платежі) щодо цієї діяльності на загальних підставах. У Порядку № 688 визначено особливості ведення бухгалтерського обліку. У цьому випадку:

1) доходи відображаються на підставі первинних облікових документів, якими оформляються факти здійснення операцій, окремо за видами діяльності, включаючи діяльність, на яку придбано спецпатент;

2) прямі затрати (заробітна плата, вартість проданих товарів, використаних матеріалів, знос (амортизація) майна, енергія на технологічні цілі тощо) підлягають обліку за окремими видами діяльності, включаючи діяльність, на яку придбано спецпатент, за прямими ознаками на підставі первинних облікових

документів, якими оформляються факти витрачання (нарахування) прямих затрат;

3) інші затрати, що за прямими ознаками та відсутністю приладів обліку не можуть бути включені безпосередньо до витрат, пов'язаних із провадженням конкретного виду діяльності (загальногосподарські та інші витрати підприємства, організації), відносяться до витрат на провадження окремих видів такої діяльності, включаючи діяльність, на яку придбано спецпатент:

— амортизація будівель, приміщень, плата за оренду будівель, приміщень та витрати на опалення будівель, приміщень, у яких провадиться кілька видів діяльності, — пропорційно площі будівель, приміщення, на якій провадиться кожний окремий вид діяльності;

— амортизація інших основних фондів, що одночасно використовуються для провадження кількох видів діяльності, — пропорційно часу їх використання для провадження відповідного виду діяльності, пропорційно первісній вартості інших основних фондів з урахуванням часу їх використання для провадження відповідного виду діяльності;

— витрати на електроенергію — пропорційно потужності електроприладів (печей, автоматів, машин, апаратів, освітлювальної арматури тощо), які використовуються для провадження відповідного виду діяльності;

— інші загальногосподарські витрати (заробітна плата обслуговуючого та управлінського персоналу, відрахування, оплата послуг банків та підприємств зв'язку, витрати на охорону тощо) — пропорційно фактично виконаним за звітний місяць обсягам відповідного виду діяльності.

Особливості роботи із застосуванням спецпатенту громадян-підприємців

Відповідно до п.1 ст.3-2 Закону про патентування суб'єкти підприємницької діяльності (у тому числі фізичні особи), які займаються торгівлею за готівкові кошти, а також працюють у сфері побутових послуг, мають право придбати спеціальний торговий патент (далі — спецпатент) — державне свідоцтво, що дає право на особливий порядок оподаткування.

Кількість патентів має відповідати кількості точок торгівлі за готівкові кошти або надання побутових послуг (див. лист ДПАУ від 23.06.96 р. № 3630/6/15-1316).

Особливий порядок оподаткування, що діє на територіях, перелік яких затверджено постановою КМУ від 08.06.98 р. № 826 «Про затвердження переліку територій, на яких в порядку експеримента застосовується спеціальний торговий патент», звільняє фізичних осіб — суб'єктів підприємницької діяльності, що застосовують спецпатент, від сплати податків, які перелічені в п.1 ст.7-1 Закону про патентування.

Щодо ПДВ, то необхідно зазначити, що «спецпатентники» не тільки звільняються від сплати цього податку, але й, як сказано в листах ДПАУ від 08.11.2000р. №6164/6/16-1220-26 та від 16.11.2000р. № 15222/7/16-1201, не

мають права добровільно реєструватися як платники ПДВ, якщо вони займаються виключно діяльністю, для здійснення якої було придбано спецпатент.

Згідно з п.5 ст.7-1 Закону про патентування фізичні особи — суб'єкти підприємницької діяльності, які придбали спецпатент, звільняються від ведення обліку доходів та витрат щодо підприємницької діяльності.

Якщо говорити про застосування реєстраторів розрахункових операцій, то слід зазначити, що хоч Законом про патентування (п.2 ст.7-1) такі платники звільнені й від обов'язкового застосування ЕККА (див. лист ДПАУ від 18.07.2000 р. № 234/2/23-3110), все-таки пріоритетною у цьому питанні є норма, викладена в ст.9 Закону про РРО.

Отже, у разі торгівлі підакцизними товарами «спецпатентники» зобов'язані застосовувати РРО. До речі, у цьому питанні присутня й позитивна сторона, пов'язана з полегшенням ведення обліку в частині збору на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства, від сплати якого згідно з Законом України від 09.04.99 р. № 587-XIV «Про збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства» розглядувані суб'єкти підприємницької діяльності не звільнені.

Втім, фізичні особи — платники, що використовують спецпатент, зобов'язані сплачувати й інші податки, не перелічені в п.1 ст.7-1 Закону про патентування, зокрема податок на рекламу, який вони нараховують і сплачують у разі потреби.

Крім того, «спецпатентники» за наявності у них найманих працівників, відповідно до норм Кодексу законів про працю України від 10.12.71 р. і Закону України від 23.03.95 р. № 108/95-ВР «Про оплату праці», повинні нараховувати і виплачувати їм заробітну плату.

При цьому згідно із Законом про патентування цю категорію приватних підприємців звільнено від обов'язку нараховувати і перераховувати внески на обов'язкове соціальне страхування та збори на обов'язкове державне пенсійне страхування, але не звільнено від обов'язку проводити перерахунок до бюджету прибуткового податку і внесків, що утримуються із заробітної плати найманих працівників. Такі платники зобов'язані також здійснювати платежі відповідно до Законів України від 02.03.2000 р. № 1533-III «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» та від 23.09.99 р. № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності».

Нарахування та відображення виплати заробітної плати у цьому випадку доцільно провадити в одному документі — розрахунково-платіжній відомості.

Якщо внаслідок нещасного випадку або професійного захворювання суб'єкт підприємницької діяльності, який придбав спецпатент, втратив працездатність, то при необхідності йому виплачують допомогу відповідно до Порядку визначення розміру допомоги у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, вагітністю та пологами суб'єктам підприємницької діяльності — фізичним особам, які обрали спрощену систему оподаткування, затвердженого постановою КМУ від 24.04.2000 р. № 698. Цю норму підтверджено листом

Мінпраці та Фонду соціального страхування України від 12.04.2001 р. № 01-16-520.

Крім того, КМУ постановою від 30.08.2000 р. № 1352 затвердив Порядок надходження до Фонду соціального страхування коштів, отриманих від сум фіксованого сільськогосподарського податку, єдиного податку та від продажу спеціальних торгових патентів, їх обліку та використання.

Болючим питанням для приватних підприємців — «спецпатентників» було включення строку роботи із застосуванням спецпатенту до трудового стажу, але з появою листа Мінпраці України від 12.03.2001 р. № 03-3/1060-02-6 воно вирішилося само собою. У цьому листі сказано:

На практиці деякі підприємці з власної ініціативи ведуть касові книги, виписують прибуткові та видаткові ордери і видають своїм клієнтам квитанції до прибуткових ордерів. Проте є вже чимало прикладів, коли представники податкової інспекції не визнавали квитанції прибуткових ордерів, які видано приватними підприємцями, документами, що підтверджують таку оплату. Вони мотивували це тим, що на приватних підприємців Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджене постановою Правління НБУ від 19.02.2001 р. № 72, при цьому не поширюється. У такому разі передачу коштів від однієї сторони іншій відповідно до ЦК можна оформити лише розписом.

При застосуванні спецпатенту важливим є дотримання всіх правил здійснення підприємницької діяльності, у тому числі встановлених правил торгівлі. Приватний підприємець, який придбав спецпатент, має в обов'язковому порядку отримати (зрозуміло, безоплатно) дозвіл на відкриття торговельної точки.

Важливим питанням для приватних підприємців є їх відповідальність за неопробутований товар, вирішити яке допомогла ДПАУ своїм листом від 14.05.99р. № 6990/7/23-3117:

Порядок оприбуткування товарів у роздрібній торгівлі для суб'єктів підприємницької діяльності — фізичних осіб, які не зобов'язані вести бухгалтерський облік, не визначено жодним нормативним документом.

Таким чином, на фізичних осіб, які здійснюють підприємницьку діяльність у сфері торгівлі без створення юридичної особи, поняття “оприбуткування товарів” не поширюється.

Необхідно також зазначити, що хоч Законом про РРО «спецпатентнику» у деяких випадках дозволено не застосовувати ЕККА, але Указом Президента України від 12.06.95 р.

№ 436/95 «Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки» передбачено застосування фінансових санкцій у вигляді штрафу: за проведення готівкових розрахунків без подання одержувачем коштів платіжного документа (товарного або касового чека, квитанції до прибуткового ордера, іншого письмового документа), який би підтверджував сплату покупцем готівкових коштів, — у розмірі сплачених коштів.

Зрозуміло, цю санкцію застосовують лише у тих випадках, коли такий платіжний документ передбачено відповідними законодавчими або нормативними документами. Як вже було сказано, квитанцію до прибуткового ордера приватний підприємець не видає, оскільки його звільнено від видачі касових чеків Законом про РРО.

Ще однією сферою діяльності, де застосовують спеціальні квитанції, є комісійна торгівля.

Крім того, видачу товарних чеків передбачено відповідно до п.19 Правил продажу непродовольчих товарів, затверджених наказом МЗЕЗторгу України від 27.05.96 р. № 294:

Товарний чек виписується на відібрані покупцем технічно складні товари, а також деякі непродовольчі товари (тканини, одяг, трикотаж, взуття, меблі, будівельні матеріали), де вказується номер або найменування торговельного підприємства, назва та сорт товару, його ціна, дата продажу, прізвище продавця. Товарний чек виписується у двох примірниках, один із них видається покупцю.

Але це стосується тільки продажу непродовольчих товарів (до речі, присутність у наведеному витягу “тошо” можна тлумачити як вимогу виписувати товарні чеки за будь-якими непродовольчими товарами).

Випадком, коли для підтвердження оплати необхідна наявність «іншого письмового документа», може бути, наприклад, видача довідки-рахунку при торгівлі транспортними засобами і номерними агрегатами відповідно до Правил торгівлі транспортними засобами і номерними агрегатами, затверджених наказом МЗЕЗторгу України від 18.12.95 р. № 168.

Але всі ці наведені випадки або не можна застосувати до «спецпатентників», або вони мають специфічне вживання. І, здавалося б, основна маса приватних підприємців, які придбали спецпатент (скажімо, ті, що торгують продовольчими товарами), може спати спокійно, не видаючи своїм клієнтам ніяких документів, що підтверджують оплату.

Все було б саме так. якби в п.9 ст.14 Закону України «Про захист прав споживачів» (далі — Закон № 1023) не було зазначено:

Під час продажу товару продавець зобов'язаний видати споживачеві квитанцію, товарний чек чи касовий чек або інший письмовий документ, що засвідчує факт купівлі.

І ніякого навіть натяку на те, що у цьому випадку йдеться про якусь групу товарів (наприклад, про непродовольчі товари), в тексті цього Закону немає. Це пов'язано з тим, що:

Вимоги споживача розглядаються після пред'явлення споживачем квитанції, товарного чи касового чека або іншого письмового документа, а щодо товарів, на які встановлено гарантійні терміни, - технічного паспорта чи іншого документа, що його замінює.

Звідси випливає, що приватний підприємець, який придбав спецпатент, зобов'язаний видавати своїм покупцям (споживачам) «інший письмовий документ», якщо він не хоче, щоб до нього після візиту

представника державного органу у справах захисту прав споживачів було застосовано зазначені вище санкції.

Для цього на практиці підприємці самостійно розробляють форму квитанції, в якій вказують всі необхідні реквізити, а також дані про товар: його назву, кількість, ціну та загальну вартість. Для того, аби ця квитанція була документом, що підтверджує оплату, в кінці неї необхідно зазначити:

„Плату в сумі за вказаний в квитанції товар отримав”
(ПІБ)

На закінчення слід зазначити, що відповідно до п.5 ст.7-1 Закону про патентування доходи приватних підприємців, які придбали спецпатент, не включаються до складу інших оподатковуваних доходів, у тому числі до сукупного оподаткованого доходу за підсумками звітного року. Такі фізичні особи (у випадку, якщо вони займаються виключно тими видами діяльності, для здійснення яких придбали спец-патенти) звільнені від подання декларацій як суб'єкти підприємницької діяльності, а подають декларації про свої доходи тільки у випадках, передбачених для громадян, що не займаються підприємницькою діяльністю.

Питання для самоконтролю

1. Для чого було запроваджено на Україні спрощену систему оподаткування, обліку і звітності?
2. Які Ви знаєте види альтернативних податків?
3. Які суб'єкти можуть перейти на єдиний податок, а які ні?
4. Чим відрізняється єдиний податок для фізичних і юридичних осіб?
5. Що є базою оподаткування єдиним податком?
6. Які особливості сплати фіксованого сільськогосподарського податку?
7. В оподаткуванні якої діяльності передбачено патентування?

Тестові завдання

1. Яка ставка єдиного податку для юридичних осіб:

- 1) 6% і 10% до суми виручки;
- 2) 10%;
- 3) від 20 до 200 грн. на місяць.

2. Суб'єкт підприємницької діяльності може прийняти рішення про перехід на сплату єдиного податку:

- 1) не більше двох разів на календарний рік;
- 2) чотири рази на рік;
- 3) не більше одного разу на календарний рік.

3. Що є базою оподаткування при сплаті єдиного податку за ставкою 6%:

- 1) виручка від реалізації продукції (товарів, робіт і послуг) включаючи суми ПДВ;
- 2) прибуток від реалізації продукції (товарів, робіт і послуг);
- 3) виручка від реалізації продукції (товарів, робіт і послуг) без суми ПДВ.

4. База оподаткування при сплаті єдиного податку за ставкою 10%:

- 1) виручка від реалізації продукції (товарів, робіт і послуг) включаючи суми ПДВ;
- 2) прибуток від реалізації продукції (товарів, робіт і послуг);
- 3) виручка від реалізації продукції (товарів, робіт і послуг) без суми ПДВ.

5. Чи юридичні особи, що перейшли на сплату єдиного податку, є платниками ПДВ:

- 1) так, якщо сплачують єдиний податок за ставкою 10%, ні - якщо сплачують за ставкою 6%;
- 2) так, якщо сплачують єдиний податок за ставкою 6%, ні - якщо сплачують за ставкою 10%;
- 3) ні.

6. Де ведуть облік доходів і витрат при традиційній формі оподаткування приватних підприємців:

- 1) у книзі обліку доходів і витрат;
- 2) облік не ведеться;
- 3) у касовій книзі.

7. Яка величина єдиного податку для приватних підприємців:

- 1) 6% і 10%;
- 2) від 20 до 100 грн. на місяць;
- 3) від 20 до 200 грн. на місяць. Сума збільшується на 50% за кожного найманого працівника.

8. Як визначають сукупний чистий дохід приватного підприємця, з якого сплачують прибутковий податок:

- 1) як різницю між валовим доходом і документально підтвердженими витратами, безпосередньо пов'язаними з отриманням доходу або як різницю між валовим доходом і витратами, визначеними за нормами;
- 2) сума, отримана підприємством в грошовому вираженні;
- 3) різниця між валовим доходом і валовими витратами.

9. Новостворені суб'єкти малого підприємництва мають право перейти на сплату єдиного податку:

- 1) з кварталу, наступного за кварталом державної реєстрації;
- 2) з початку року, що настає за роком реєстрації;
- 3) з кварталу, у якому здійснювалась їх державна реєстрація.

10. Хто з перерахованих приватних підприємців не може перейти на сплату єдиного податку:

- 1) приватні підприємці, які здійснюють торгівлю шампанським, коньяком, пивом;
- 2) приватні підприємці, які надають побутові послуги;
- 3) приватні підприємці, які здійснюють торгівлю тютюновими виробами.

11. Які форми розрахунків має право застосовувати підприємство

платник єдиного податку:

- 1) розрахунки готівкою;
- 2) розрахунки шляхом зарахування коштів на рахунки в банках, розрахунки готівкою;
- 3) безготівкові розрахунки, розрахунки готівкою, бартер.

12. Що є реєстром податкового обліку для підприємств:

- 1) касова книга, податкова накладна, книга обліку доходів і витрат;
- 2) відомість обліку витрат на виробництво, відомість обліку грошових коштів і фондів;
- 3) книга обліку доходів і витрат.

13. Хто з названих суб'єктів підприємництва має право перейти на спрощену систему оподаткування:

- 1) фізичні та юридичні особи - суб'єкти малого підприємництва;
- 2) фізичні особи, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи, у трудових відносинах з якими перебуває не більше 10 осіб, а обсяг виручки не перевищує 500000 грн.; юридичні особи, в котрих середньооблікова чисельність працівників не перевищує 50 осіб на рік, а обсяг виручки від реалізації не перевищує 500000 євро;
- 3) фізичні особи, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи, у трудових відносинах з якими перебуває не більше 10 осіб, включаючи членів їх сімей, та обсяг виручки не перевищує 500000 грн.; юридичні особи у яких середньооблікова чисельність працівників не перевищує 50 осіб на рік і обсяг виручки від реалізації не перевищує 1000000 грн.

14. Які системи оподаткування фізичних осіб — суб'єктів підприємництва передбачені чинним законодавством:

- 1) за фіксованим і єдиним податком;
- 2) за фіксованим і єдиним податком, традиційна, шляхом придбання торгового патенту;
- 3) за фіксованим податком, за єдиним податком, традиційна.

15. Які умови переходу приватного підприємця на оподаткування за фіксованим податком:

- 1) ніяких умов законодавством не передбачено;
- 2) кількість осіб, які перебувають з приватним підприємцем у трудових відносинах, включаючи членів сім'ї, не повинна перевищувати 5; валовий доход за останні 12 календарних місяців, що передують місяцю придбання патенту, не перевищує 7000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

приватний підприємець здійснює діяльність з продажу товарів на ринках і є платником ринкового збору;

3) кількість осіб, що перебувають у трудових відносинах з підприємцем не може перевищувати 10 осіб; виручка від реалізації не повинна перевищувати 500000 грн.

16. Яка сума фіксованого податку:

1) від 10 до 100 грн. на місяць. Сума збільшується на 50% за кожного найманого працівника;

2) від 20 до 200 грн. на місяць. Сума збільшується на 50% за кожного найманого працівника;

3) від 20 до 100 грн. на місяць. Сума збільшується на 50% на кожного найманого працівника.

17. Яка сума податку при традиційній формі оподаткування приватного підприємця:

1) від 10 до 300 грн.;

2) суму податку визначають за шкалою утримання прибуткового податку;

3) 6% сукупного оподаткованого доходу.

18. Для сплати авансових платежів за податком при традиційній системі оподаткування встановлені такі терміни:

1) до 15 березня, до 15 травня, до 15 серпня, до 15 листопада;

2) 15 березня, 15 травня, 15 серпня, 15 листопада;

3) протягом 40 календарних днів звітного кварталу.

Лекція 11 Ресурсні платежі

В лекції розглядаються наступні питання

1. Податок на землю.

2. Ресурсні платежі.

3. Рента

Мета вивчення:

Після вивчення лекції 12 студент повинен

Знати:

⇒ види ресурсних платежів;

⇒ порядок справляння збору за спеціальне використання лісових, водних ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду;

⇒ ліміти використання водних ресурсів;

⇒ порядок подання розрахунків та сплати до бюджету ресурсних платежів;

⇒ пільги з обкладення ресурсними платежами.

вміти:

- ⇒ визначати обсяг використаної води за непрямими методами;
- ⇒ розраховувати плату за користування ресурсними платежами;
- ⇒ складати розрахунки ресурсних платежів і заповнювати відповідні звітні форми.

Література

1. Постанова КМУ від 6 липня 1998 року № 1012 “Про затвердження Порядку справляння збору за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду.”.
2. Постанова КМУ від 16 серпня 1999 року № 1494 “Про затвердження Порядку справляння збору за спеціальне використання водних ресурсів та збору за користування водами для потреб гідроенергетики і водного транспорту.”
3. Наказ Державного комітету лісового господарства України, Міністерства фінансів України, Міністерства економіки України, Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України, ДПАУ від 15 жовтня 1999 року № 91/241/129/236/565 “Про затвердження Інструкції про механізм справляння збору за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду”.
4. Постанова КМУ від 6 квітня 1998 року № 449 “Про затвердження Порядку справляння плати за спеціальне використання рибних та інших водних живих ресурсів і нормативів плати за їх спеціальне використання.”

1. Податок на землю

Користування землею в Україні є платним. Плата за землю запроваджена з метою формування джерела коштів для фінансування заходів щодо раціонального використання та охорони земель, підвищення родючості ґрунтів, відшкодування витрат власників землі та землекористувачів, пов'язаних з господарюванням на землі гіршої якості, ведення земельного кадастру, здійснення землеустрою та моніторингу земель, проведення земельної реформи та розвитку інфраструктури населених пунктів.

Механізм нарахування та сплати земельного податку визначено законодавством України.

Суб'єктом плати (податку) за землю (платником) є власник земельної ділянки або землекористувач, у тому числі орендар.

Право власності та право постійного користування на земельну ділянку виникає після отримання її власником або користувачем документа, що засвідчує право власності або право постійного користування земельною ділянкою, та її державної реєстрації.

Для власника земельної ділянки таким документом є Державний акт на

право власності на землю, для землекористувача - Державний акт на право користування землею. До одержання зазначених документів використовувати земельні ділянки забороняється.

Приклад 1.

Якщо земельна ділянка фактично використовується, а документів на неї немає? Така ситуація могла виникнути до 2002р. (тобто до введення в дію нового Земельного кодексу), під час переходу прав на будівлю чи споруду, якщо при цьому не було документально засвідчено перехід права власності чи користування земельною ділянкою під таким об'єктом.

Податок у такому випадку сплачувати потрібно, адже під час переходу прав на будівлі (споруди) до нового власника переходило і право користування земельною ділянкою, на якій було розташовано зазначені будівлі (споруди). Тому відсутність оформленого документа не звільняє від сплати податку внаслідок того, що право власності або користування земельною ділянкою вже виникло.

Об'єктом плати (податку) за землю є земельна ділянка, а також земельна частка (пай), яка знаходиться у власності або користуванні, у тому числі на умовах оренди.

Базою оподаткування є грошова оцінка земельної ділянки, яка проводиться Державним комітетом України по земельних ресурсах за Методикою, затвердженою Кабінетом Міністрів України. Дані про грошову оцінку землі мають у своєму розпорядженні відділи земельних ресурсів при місцевих органах виконавчої влади.

Підставою нарахування земельного податку є дані Державного земельного кадастру.

Дані про місце розташування та площу земельних ділянок, їх цільове призначення, грошову оцінку землі та коефіцієнт на функціональне використання землі зазначаються у довідках відділів земельних ресурсів, що діють при місцевих радах. Застосування інших, відмінних від тих, що наведені у вказаних довідках даних про грошову оцінку землі для нарахування податку на землю є безпідставним. При перевірці правильності нарахування плати за землю органи державної податкової служби приймають до уваги дані про вартість земельних ділянок, які представлені відповідними відділами земельних ресурсів відносно певних земельних ділянок.

Приклад 2

Підприємство, яке працює на території м. Київ, було обвинувачене податковою інспекцією у неправильному нарахуванні податку за землю. Підприємством подано позов до суду.

Довідки Київського міського управління земельних ресурсів, що були надані підприємству-позивачу, містили грошову оцінку земельної ділянки та коефіцієнт на функціональне використання землі - 0,8. Органи державної податкової інспекції обґрунтували необхідність при нарахуванні податку на землю використовувати коефіцієнт оренди, який дорівнює 2,5, оскільки позивач отримував від оренди землі прибуток і

використовував землю не за призначенням, яке встановлене Київською міською радою.

При визначенні розміру податку за землю підприємство-позивач використовувало дані Київського міського управління земельних ресурсів, вказані у довідках відділу земельних ресурсів. Судом визнано правомірність дій підприємства-позивача, адже при нарахуванні податку за землю використовувалися дані, що містилися у довідці Київського міського управління земельних ресурсів.

Таким чином, застосування інших, ніж наведені у довідках відділу земельних ресурсів, даних про грошову оцінку землі або коефіцієнт на функціональне використання земель для нарахування податку на землю є необґрунтованим

Сплата земельного податку починається з дня виникнення права власності або права користування земельною ділянкою. Стягнення плати (податку) за землю з платників, яких своєчасно не було залучено до сплати земельного податку, а також перегляд неправильно нарахованого податку, стягнення або повернення його платнику, допускаються не більше, ніж за два попередні роки.

Ставки плати (податку) на землю з одного гектара встановлено у відсотках від її грошової оцінки залежно від виду угідь.

Зазначені ставки застосовуються з урахуванням коефіцієнта індексації, який визначається за формулою:

$$K_i = (I - 10) : 100,$$

де K_i - коефіцієнт індексації;

I - середньорічний індекс інфляції року, за результатами якого проводиться індексація.

Якщо значення коефіцієнта індексації не перевищує одиницю, індексація не здійснюється.

Якщо самотійне визначення коефіцієнта індексації неможливе, його можна з'ясувати у відділі земельних ресурсів при місцевому органі виконавчої влади. Крім того, дані про коефіцієнт індексації на початку кожного року оприлюднює Державний комітет по земельних ресурсах.

Для земельних ділянок населених пунктів (за винятком сільськогосподарських угідь), де не встановлено грошову оцінку, визначення ставок земельного податку регулюється законодавством.

Ставки плати (податку) за землю, що діють на сьогодні, наведено в табл. 1

Таблиця 1 Ставки та порядок, розрахунку земельного податку, що діють на сьогодні

№ з/п	Види земельних угідь	Ставка податку, %	Формула для розрахунку	Умовні позначення
1	2	3	4	5

Ставки податку встановлюються залежно від грошової оцінки 1 га угідь

<i>Сільськогосподарські угіддя</i>			$P = \frac{D \times G \times K_i}{S \times 100}$	П - сума нарахованого податку (грн.); Д - загальна площа ділянки (га); Г - грошова оцінка 1 га угідь (грн. /га); Кі - коефіцієнт індексації грошової оцінки землі; С - ставка податку (%)
1	Рілля, сіножаті,	0,1		
2	Багаторічні насадження	0,03		
<i>Несільськогосподарські угіддя</i>				
3	Землі населених пунктів	1		

Ставки податку встановлюються грошової оцінки 1 га ріллі по залежно від області

<i>Несільськогосподарські угіддя</i>			$P = \frac{D \times G_o \times S_t \times K_i}{100}$	Го - грошова оцінка 1 га ріллі по області (грн.)
1	Землі надані у тимчасове користування	50		
2	Землі природоохоронного, оздоровчого, рекреаційною та історико-культурного призначення	50		
3	Землі військових формувань, залізничного транспорту	0,02		
4	Землі підприємств промисловості, транспорту, зв'язку	5		
5	Землі, то входять до складу земель лісового фонду та зайняті виробничими, культурно-побутовими, житловими будинками та господарськими будівлями та спорудами	0,3		
6	Землі водного фонду	0,3		

7	Земельні ділянки населених пунктів (за винятком сільськогосподарських угідь, для яких не встановлено грошову оцінку)	Визначають і затверджують відповідні сільські, селищні, міські ради	$P = D \times C \times K \times K_i \times K_v / 100$	K - підвишуючий коефіцієнт (встановлюється законодавством; K _v - коефіцієнт функціонального використання земель
---	--	---	---	--

Сума податку визначається виходячи із середніх ставок податку, функціонального використання та місцезнаходження земельної ділянки, але не більше, ніж у два рази від середніх ставок податку встановлених законодавством.

Від сплати плати (податку) за землю звільняються встановлені законодавством категорії підприємств (які повністю утримуються за рахунок бюджету; дослідні господарства науково-дослідних установ і навчальних закладів сільськогосподарського профілю та професійно-технічних училищ;

суб'єкти спеціальних економічних зон тощо) та не оподатковуються певні земельні угіддя (радіоактивне та хімічно забруднені, на які запроваджено обмеження щодо ведення сільського господарства; дорожнього господарства автомобільних доріг загального користування; кладовищ тощо).

При цьому, якщо право на пільгу у платника виникає протягом року, то він звільняється від сплати податку починаючи з місяця, наступного за місяцем, в якому виникло зазначене право. У разі втрати права на пільгу протягом року податок сплачується починаючи з місяця, наступного за місяцем, в якому втрачено таке право.

Якщо підприємства, установи та організації, що користуються пільгами щодо земельного податку, мають у підпорядкуванні госпрозрахункові підприємства або здають в оренду земельні ділянки, окремі будівлі або їх частини, податок за земельні ділянки, зайняті цими госпрозрахунковими підприємствами або будівлями (їх частинами), переданими в оренду, сплачується у встановлених розмірах на загальних підставах.

Власники землі та землекористувачі - юридичні особи самостійно розрахувавши суму податку на підставі даних Державного земельного кадастру за формою, встановленою Державною податковою адміністрацією України, кожен рік станом на 1 січня поточного року та до 1 лютого подають Зведений розрахунок суми земельною податку на поточний рік до відповідних органів державної податкової інспекції за місцезнаходженням земельної ділянки.

Якщо останній день терміну подання розрахунку припадає на вихідний або святковий день, то останнім днем терміну вважається наступний за вихідним або святковим операційний (банківський) день.

Податкова звітність щодо земельного податку складається за формами та в порядку, що регулюється законодавством. До складу зазначених звітних форм входять:

- зведений розрахунок суми земельного податку;
- шість додатків, що розшифровують узагальнені показники Зведеного розрахунку щодо окремих земельних ділянок кожної категорії земель.

Розрахунок може бути заповнений від руки чорнильною чи кульковою ручкою або надрукований (заповнення олівцем не припускається), без виправлень і помарок. У рядках, де відсутні дані для заповнення, має бути проставлено прочерк. Суми земельного податку в розрахунку проставляються в гривнях із зазначенням копійок. Округлення здійснюється за загальнозастосовуваними правилами.

Заповнення форм податкового розрахунку слід починати з додатку 1 і на його підставі заповнювати решту додатків. При цьому необхідно простежити, щоб показники різних додатків відповідали один одному.

Додаток 1 "Відомості про наявність документів на землю" є обов'язковим для всіх платників земельного податку. У ньому наводяться дані документів, що встановлюють право власності або користування кожною земельною ділянкою.

Додаток 2 "Звіт про пільги на земельний податок" є обов'язковим для платників податків, які користуються пільгами щодо земельного податку. Якщо в додатку 1 наводяться відомості про всі ділянки, що перебувають у розпорядженні платника податків, то в додатку 2 - лише про ті, на які встановлено пільгу щодо земельного податку.

У додатку 2 наводяться дані про підставу виникнення пільги (номер документу, його дата), термін дії, розмір (у відсотках до загальної суми) податку та суми пільги. Обов'язковими реквізитами Звіту є характеристика земель, відносно яких встановлено пільгове оподаткування: їх категорія, загальна площа, при одночасному зазначенні загальної площі земель, що перебувають у власності підприємства.

Площі ділянок, оподаткування яких здійснюється з урахуванням пільг, також повинні відповідати даним про такі ділянки, за якими підприємство має пільгу з оподаткування, що наведені в інших додатках.

Розрахунок суми земельного податку на ділянки сільськогосподарського призначення наводиться в додатку 3 "Розрахунок суми земельного податку на земельні ділянки сільськогосподарського призначення". В ньому наводяться:

- характеристика земельних ділянок сільськогосподарського призначення;
- грошова оцінка таких ділянок і коефіцієнт індексації даної оцінки;
- сума нарахованого податку та сума пільги (якщо платник її має).

Результативним показником є сума податку, що підлягає сплаті, яка зазначається за даними платника і податкового органу.

Якщо грошову оцінку земельних ділянок встановлено, то розрахунок земельного податку відображається в додатку 4 "Розрахунок суми земельного податку на земельні ділянки населених пунктів, за якими встановлено грошову

оцінку". Як і в додатку 3, в додатку 4 наводиться характеристика земель, їх грошова оцінка, ставки податку, сума нарахованого податку, але в розрізі видів земель.

Якщо грошову оцінку не встановлено, податок обчислюється виходячи з площі земельної ділянки та встановленої законодавством ставки податку, розрахунок якого відображається в додатку 5 "Розрахунок суми податку на земельні ділянки населених пунктів, яким не встановлено грошову оцінку". Порядок заповнення даного розрахунку є подібним до заповнення попереднього додатку. При цьому важливо правильно віднести земельну ділянку до відповідної категорії землі, які наводяться у формі додатку.

Суми земельного податку за земельні ділянки несільськогосподарського призначення (земель промисловості, транспорту, зв'язку, оборони та іншого призначення, а також земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного призначення землі лісового та водного фондів (усі за межами населених пунктів)) відображаються в додатку 6 "Розрахунок суми земельного податку на земельні ділянки несільськогосподарського призначення за межами населених пунктів". В останньому земельні ділянки, як і в додатках 4 і 5, групуються за їх місцезнаходженням і цільовим призначенням. Дані про зазначені землі та суми податку за їх використання наводяться за тими ж розрізами, що й про земельні ділянки в додатку 5.

При цьому суми, що наводяться в Зведеному розрахунку суми земельного податку, повинні ґрунтуватися на показниках інших додатків і відповідати даним бухгалтерського обліку платника.

Загальна сума податкових зобов'язань платника щодо земельного податку визначається додаванням податку за всіма категоріями земель і розподіляється рівними частинами за місяцями звітного року.

Зведений розрахунок суми земельного податку і кожен додаток підписують посадові особи підприємства та скріплюється печаткою.

2. Ресурсні платежі

Ресурсні платежі є формою реалізації економіко-правових відносин між власником природних ресурсів в особі держави та їх користувачами, яким надані в постійне або тимчасове користування природні ресурси, або які своєю діяльністю забруднюють навколишнє природне середовище.

На сьогодні в Україні сформовано розвинуту систему ресурсних платежів, які відносяться до загальнодержавних податків і зборів.

Важливість цих платежів полягає не лише в забезпеченні надходження коштів до бюджетів різних рівнів. Користувачі природних ресурсів несуть передусім моральну відповідальність перед майбутнім поколінням за збереження життєздатної природи. Тому, регулювання використання природних ресурсів (водних, земельних, лісових тощо) здійснюється нормами податкового та екологічного законодавства.

Окрім моральної - платники ресурсних платежів несуть відповідальність за правильність обчислення, повноту й своєчасність сплати зборів до бюджету, а також правильність складання та своєчасність подання звітності про стан розрахунків за ресурсними платежами з бюджетом органам державної податкової служби відповідно до чинного законодавства України. Разом з тим, сплата (або несплата) збору не звільняє юридичних і фізичних осіб від відшкодування збитків, завданих порушенням природоохоронного законодавства.

Екологічне законодавство визначає норми, які стосуються відповідального ставлення до природних ресурсів з метою збереження їх у майбутньому, створення передумов для їх відтворення, забезпечення екологічно чистої Життєдіяльності людини.

Податкове законодавство покликане забезпечити виконання користувачами природи фінансових зобов'язань перед державою з нарахування та сплати ресурсних платежів. У цілому податкове й екологічне законодавство - невід'ємні ланки сталого економічного та соціального розвитку України, спрямовані на державне регулювання використання природних ресурсів, забезпечення моніторингу цього процесу, встановлення принципу платності за спеціальне використання природних ресурсів і запровадження відповідальності за їх раціональне використання.

Використання природних ресурсів в Україні регулюється відповідними кодексами, законами, стягнення ресурсних платежів - розробленими на виконання зазначених нормативних документів Постановами Кабінету Міністрів України та інструкціями, затвердженими відповідними міністерствами та відомствами.

До складу ресурсних платежів відносяться:

- збір за забруднення навколишнього природного середовища;
- збір за спеціальне використання водних ресурсів;
- збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету:
- плата за користування надрами для видобування корисних копалин;
- плата за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин;
- збір за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду.

Перелік платників ресурсних платежів визначають органи Міністерства охорони навколишнього природного середовища України разом з органами місцевого самоврядування або з місцевими державними адміністраціями та подають його до органів державної податкової служби.

Загальна характеристика ресурсних платежів наведена в **табл. 2**

Якщо до складу підприємств (установ, організацій), - платників платежів входять філії, відділення та інші відокремлені підрозділи, які не мають банківських рахунків, не ведуть окремого бухгалтерського обліку своєї

діяльності, не складають окремого балансу, то ресурсні платежі сплачуються головними підприємствами (установами, організаціями).

Контроль за правильністю обчислення ресурсних платежів, дотриманням вимог чинного законодавства стосовно використання природних ресурсів здійснюється органами Міністерств? охорони навколишнього природного середовища України, Державного комітету України з водного господарства. Комітету України з питань геології та використання надр. органами державного геологічного контролю, державного гірничого нагляду, лісового господарства.

Контроль за своєчасністю та повнотою сплати збору здійснюється органами державної податкової служби.

Таблиця 2. Основні характеристики ресурсних платежів

Платники	За що стягується	Об'єкти оподаткування	Підстава для нарахування сум
1	2	3	4
Збір за забруднення навколишнього природного середовища			
Суб'єкти підприємницької діяльності, незалежно від форм власності; бюджетні, громадські та інші підприємства, установи та організації; постійні представництва нерезидентів, які отримують доходи в Україні; громадяни, які здійснюють на території України і в межах її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони викиди та скиди забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище та розміщення відходів	За викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами забруднення; скиди речовин безпосередньо у водні об'єкти; розміщення відходів	Для стаціонарних джерел забруднення — обсяги забруднюючих речовин, які викидаються в атмосферне повітря або скидаються безпосередньо у водний об'єкт, та обсяги відходів, що розміщуються у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах; для пересувних джерел забруднення - обсяги фактично використаних видів пального, в результаті спалення яких утворюються забруднюючі речовини	Первинні документи, які підтверджують кількість фактично використаного палива, скидів, відходів, нормативні документи, які визначають нормативи збору та коригуючі коефіцієнти, довідка про встановлені ліміти органом державної влади за місцем реєстрації платника збору, матеріально-сировинні баланси виробництва
Збір за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового			

Юридичні та фізичні особи, яким надані в постійне або тимчасове користування земельні ділянки лісового фонду: підприємства різних форм власності, включаючи підприємства з іноземними інвестиціями; іноземні юридичні особи та громадяни, які здійснюють спеціальне використання лісових ресурсів і користування земельними ділянками лісового фонду	За спеціальне використання лісових ресурсів і користування земельними ділянками лісового фонду: заготівля деревини під час рубок головного користування, живиці, другорядних лісових матеріалів, побічні лісові користування	Деревина, що відпускається на пні, живиця, другорядні лісові матеріали, продукти побічного користування та окремі земельні ділянки лісового фонду	Договір оренди, лісорубний квиток (ордер), лісовий квиток, акти огляду місць заготівлі деревини, інших продуктів лісу
--	--	---	---

Збір за спеціальне використання водних ресурсів

Підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, їх філії, відділення, інки відокремлені підрозділи, а також громадяни - суб'єкти підприємницької діяльності, які використовують водні ресурси та користуються водами для потреб гідроенергетики і водного транспорту	За спеціальне використання водних ресурсів стягується за використання води з водних об'єктів, що забрана із застосуванням споруд або технічних пристроїв, і скидання в них зворотніх вод; за користування водами для потреб гідроенергетики - за користування водою, що пропускається через турбіни гідроелектростанцій; для підприємств водного транспорту - за користування водою під час експлуатації водних шляхів	За спеціальне використання водних ресурсів - фактичний обсяг води, який використовують водокористувачі, з урахуванням обсягу втрат води в системах водопостачання. За користування водами для потреб гідроенергетики і водного транспорту - обсяг води, пропущений через турбіни гідроелектростанцій; тоннаж (місце)-доба експлуатації вантажних автомобільних і несамохідних та пасажирських суден	Спеціальні дозволи, видані органами державної влади, первинні документи, які підтверджують використання води; документи оперативного обліку, в яких зафіксовані показники вимірювальних приладів, договір на поставку води, нормативні документи. які визначають нормативи збору, затверджені ліміти використання водних ресурсів
---	--	---	---

Збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету

Надрокористувачі незалежно від форми власності, включаючи підприємства з іноземними інвестиціями, які видобувають корисні копалини на раніше розвіданих родовищах, а також на розташованих у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони родовищах з попередньо оціненими запасами, які за згодою зацікавлених надрокористувачів передані їм для промислового освоєння	За видобування корисних копалин на раніше розвіданих родовищах	Обсяг видобутих корисних копалин - для нафти, конденсату, газу природного, у тому числі й метану, вугільних родовищ, торфу, сапропелю, сировини для виготовлення оптичної та п'єзооптичної продукції, сировини ювелірної і ювелірно-виробної, підземних вод, ропи, мінеральних грязей і мулу; обсяг погашених у надрах запасів корисних копалин - для інших корисних копалин	Акти на списання запасів корисних копалин з обліку гірничодобувного підприємства, матеріали геолого-маркшейдерської документації, державна статистична звітність, нормативні документи, які визначають нормативи збору
---	--	--	--

Плата за користування надрами для видобування корисних копалин

Суб'єкти підприємницької діяльності незалежно від форм власності, які здійснюють видобування корисних копалин, включаючи підприємства з іноземними інвестиціями	За користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення	Обсяг фактично погашених у надрах балансових і позабалансових запасів (обсяг видобутих) корисних копалин, вартість мінеральної сировини або продукції її первинної переробки	Ліцензії, дозволи на початок ведення і виконання гірничих робіт на родовищі, дозволи надрокористувачу на спеціальне водокористування підземними водами, погодження на проведення дослідно-промислової розробки родовища, документи, які підтверджують обсяги видобутих корисних копалин
---	---	--	---

Плата за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин

Суб'єкти підприємницької діяльності усіх форм власності, нерезиденти та їх постійні представництва, які використовують у межах території України ділянки надр для зберігання природного газу, нафти, газоподібних та інших рідких нафтопродуктів; витримування виноматеріалів, виробництва і зберігання винопродукції; вирощування грибів, овочів, квітів та інших рослин; зберігання харчових продуктів, промислових та інших товарів, речовин і матеріалів і в та ін.	За обсяги наданого для використання підземного простору (ділянки) надр з урахуванням корисних властивостей надр і ступеня екологічної безпеки під час їх використання	Для зберігання природного газу та газоподібних продуктів - активний об'єм зберігання газу в пористих чи тріщинуватих геологічних утвореннях (пластах-колекторах); для зберігання нафти та інших рідких нафтопродуктів - об'єм спеціально створених та існуючих гірничих виробок (відпрацьованих і пристосованих), а також природних порожнин (печер) та ін.	Ліцензії, дозволи на початок ведення і виконання гірничих робіт на родовиті, дозволи надрокористувачу на спеціальне водокористування підземними водами. погодження на проведення дослідно-промислової розробки родовища, документи, які підтверджують обсяги видобутих корисних копалин: накладні, акти приймання виконаних робіт
---	---	---	---

Приклад 1

Підприємство за звітний квартал виробило 100 тонн продукції. Згідно з нормативом використання води на виробництво 1 тонни продукції потрібно 35 куб. м.

Загальний обсяг використаної води дорівнює:

$$W = 100 \times 35 = 3500 \text{ куб.м.}$$

1.2. За обсягом оплати послуг за водопостачання

Приклад 2

Підприємство отримало воду від системи водоканалу житлово-комунального господарства (чи іншої підпорядкованості) згідно з платою за послуги водопостачання в обсязі 1000 куб. м за звітний квартал.

Обсяг води для нарахування збору за спеціальне використання водних ресурсів становить 1000 куб.м.

1.3. За обсягом витраченої електроенергії

При заборі води насосними станціями витрати електроенергії контролюються згідно з показниками спеціальних приладів.

Визначення обсягу забору води насосними агрегатами за даними витрат електроенергії здійснюються за формулою

$$W = \frac{E \times 367,2 \times N_n \times N_e}{N},$$

де 367,2 — постійний коефіцієнт;

W — обсяг забраної води (куб. м);

E — витрати електроенергії за розрахунковий період (кВт/г);

H — розрахунковий тиск насоса (м);

N_н, N_е — коефіцієнти корисної дії (к.к.д.) відповідно до насоса та електродвигуна.

Розрахункові показники H, N_н, N_е беруться з матеріалів технічного проекту насосної станції та технічних паспортів до них.

Приклад 3

Згідно з документами про сплату за використану електроенергію на насосній станції визначаємо, що обсяг витраченої електроенергії становить 61800 кВт/г за звітний квартал.

Згідно з технічним проектом (паспортом) насосної станції і паспортами насоса та двигуна визначаємо:

розрахунковий тиск H = 30м;

коефіцієнт корисної дії насоса N_н = 0,89;

коефіцієнт корисної дії електродвигуна N_е = 0,87.

Тоді згідно із загальною формулою маємо:

$$W = \frac{61800 \times 367,2 \times 0,89 \times 0,87}{30} = 585705,3 \text{ куб. м}$$

1.4. За обсягом виробленої електроенергії

При пропусканні води через турбінні агрегати видобуток електроенергії контролюється згідно з показниками спеціальних приладів, що й відображає результат виробничої діяльності підприємства.

Кількість пропущеної через турбінний агрегат води за даними виробленої електроенергії обчислюється за формулою

$$W = 367,2 \times E / H \times N_t \times N_g,$$

де W — обсяг пропущеної через турбінні агрегати води за розрахунковий час (куб. м);

H — середній корисний тиск (м);

N_т, N_г — коефіцієнти корисної дії (к.к.д.) відповідно до турбіни та генератора;

E — обсяг виробленої електроенергії (кВт/г) за розрахунковий період.

Розрахунковий показник корисного тиску води дорівнює різниці відміток верхнього (вище греблі) та нижнього (нижче греблі) б'єфів (рівнів води) водосховища та витрат тиску на спорудах водоводу (грати, трубопроводи тощо).

Відмітки б'єфів (рівнів води) водосховища визначаються за даними режимних спостережень або згідно з розрахунком несталого руху потоку в нижньому б'єфі (згідно з проектними даними).

К.к.д. турбіни та генератора визначаються за паспортними даними і дорівнюють відповідно .

M_т = 0,85 — 0,95 та M_г = 0,96 — 0,98.

Приклад 4

Згідно із звітними документами виробничої діяльності ГЕС за розрахунковий місяць виробництво електроенергії становило 310 тис. кВт/г.

Згідно із режимними даними спостережень відмітка води у верхньому б'єфі (вище греблі) становила 65,2 м, а в нижньому б'єфі (нижче греблі) — 57,17 м.

Таким чином, тиск становить:

$$H = 65,2 - 57,17 = 8,03 \text{ м.}$$

З урахуванням втрати напору на спорудах водоводу, що дорівнює (за проектом) 0,5 м, розрахунковий напір дорівнює:

$$H = 8,03 - 0,5 = 7,53 \text{ м.}$$

Згідно з Паспортом турбіни $M_t = 0,876$ (для даного звітного періоду) та паспортом генератора $N_g = 0,97$.

Таким чином, згідно із загальною формулою розрахунку пропущеної через турбіни води маємо:

$$W = \frac{367,2 \times 310000}{7,53 \times 0,876 \times 0,97} = 17,80 \text{ млн куб. м.}$$

2. Обчислення збору за спеціальне використання водних ресурсів та збору за користування водами для потреб гідроенергетики і водного транспорту

Приклад 1

Промислове підприємство розташоване в басейні річки Дніпро (Черкаська обл.) та у своїй діяльності використовує водні ресурси загальнодержавного значення із змішаного джерела.

Установлений ліміт води становить — 1100 куб. м.

Згідно з даними первинного обліку води за показниками вимірювальних приладів до змішаного джерела водопостачання забрано 1200 Куб. м води, з них підземної води — 500 куб. м;

поверхневої води — 700 куб. м. За звітний період підприємство фактично використало водних ресурсів з урахуванням втрат у системах його водопостачання — 1200 куб. м.

Після закінчення року підприємство перевищило ліміт використання водних ресурсів на 100 куб. м (1200-1100).

Нарахована сума збору за спеціальне використання водних ресурсів за звітний період становить:

з поверхневих водних об'єктів .

$$638 \text{ куб. м} \times 4,79 \text{ коп./куб. м} = 30,56 \text{ грн.};$$

з підземних вод

$$462 \text{ куб. м} \times 4,54 \text{ коп./куб. м} = 20,97 \text{ грн.}$$

Нарахована сума збору за спеціальне використання водних ресурсів за перевищення ліміту води становить:

з поверхневих водних об'єктів

58 куб. м х 4,79 коп./куб. м х 5 = 13,89 грн.;

з підземних вод

42 куб. м х 4,54 коп./куб. м х 5 = 9,53 грн.

Усього нараховано збору за спеціальне використання водних ресурсів з початку року:

30,56 грн. + 20,97 грн. + 13,89 грн. + 9,53 грн. = 74,95 грн. -

Усього нараховано збору за спеціальне використання водних ресурсів за попередні звітні періоди 56,0 грн.

Підлягає сплаті в звітному кварталі 18,95 грн. (74,95 грн. - 56,0 грн.), у тому числі до Державного бюджету 80 відс. — 14,16 грн., до місцевого бюджету 20 відс. — 3,79 грн.

Приклад 2

Електростанція розташована в басейні річки Південний Буг.

За звітний період обсяг води, пропущений через турбіни, становить 19,06 млн куб. м.

Крім цього, електростанція має дозвіл на спеціальне використання поверхневих водних ресурсів місцевого значення. Установлений ліміт — 200 куб. м.

За звітний період фактично використано водних ресурсів місцевого значення 250 куб. м.

Перевищений ліміт використання води становить 50 куб. м (250-200).

Нарахована сума збору за користування водами для потреб гідроенергетики з початку року становить:

19,06 млн куб. м х 0,98 коп./100 куб. м = 1867,88 грн.

Нараховано збору за користування водами для потреб гідроенергетики за попередні звітні періоди — 1400,91 грн.

Підлягає сплаті збору за користування водами для потреб гідроенергетики 100 відсотків до Державного бюджету в звітному кварталі — 466,97 грн. (1867,88 - 1400,91).

Нарахована сума збору за спеціальне використання водних ресурсів за звітний період становить:

з поверхневих водних об'єктів

200 куб. м х 5,54 коп./куб. м = 11,08 грн.

Нарахована сума збору за спеціальне використання водних ресурсів за перевищення ліміту води становить:

з поверхневих водних об'єктів

50 куб. м х 5,54 коп./куб. м х 5 = 13,85 грн.

Усього нараховано збору за спеціальне використання водних ресурсів з початку року:

11,08 грн. + 13,85 грн. = 24,93 грн.

Усього нараховано збору за спеціальне використання водних ресурсів за попередні звітні періоди 18,69 грн.

Підлягає сплаті збору за спеціальне використання водних ресурсів 100 % до місцевого бюджету в звітному кварталі — 6,24 грн. (24,93-18,69).

Приклад 3

В Одеській області розташоване підприємство водного транспорту, яке експлуатує вантажні самохідні і несамохідні та пасажирські судна.

Крім цього, підприємство отримало дозвіл на спеціальне водокористування підземних вод з установленим лімітом 2000 куб. м.

За даними обліку з початку року власник експлуатував вантажні самохідні і несамохідні судна 1215000 тоннаж-діб та пасажирські — 20000 місце-діб. На власні виробничі потреби використано 2100 куб. м води з підземного джерела.

Нарахована сума збору при експлуатації водних шляхів вантажними самохідними і несамохідними суднами з початку року становить:

$1215000 \text{ тоннаж-діб} \times 1,75 \text{ коп. за 1 тоннаж-добу} = 21262,5 \text{ грн.}$

Нарахована сума збору при експлуатації водних шляхів пасажирськими суднами з початку року становить:

$20000 \text{ місце-діб} \times 0,20 \text{ коп. за 1 місце-добу} = 40 \text{ грн.}$

Усього нараховано збору за користування водами для потреб водного транспорту з початку року:

$21262,5 \text{ грн.} + 40 \text{ грн.} = 21302,5 \text{ грн.}$

Усього нараховано збору за користування водами для потреб водного транспорту за попередній період — 15570,5 грн.

Сума збору, що підлягає сплаті 100 відсотків до Державного бюджету за звітний період:

$21302,5 \text{ грн.} - 15570,5 \text{ грн.} = 5732 \text{ грн.}$

Нарахована сума збору за спеціальне використання підземних водних ресурсів у межах ліміту з початку року становить:

$2000 \text{ куб. м} \times 8,82 \text{ коп./куб. м} = 17640 \text{ грн.}$

Нарахована сума збору за спеціальне використання підземних водних ресурсів понад ліміт з початку року становить:

$(100 \text{ куб. м.} \times 8,82 \text{ коп./куб. м.}) \times 5 = 4410 \text{ грн.}$

Усього нараховано збору за спеціальне використання водних ресурсів з початку року:

$17640 \text{ грн.} + 4410 \text{ грн.} = 22050 \text{ грн.}$

Усього нараховано за попередній звітний період — 16537 грн.

Підлягає сплаті в звітному періоді збору за спеціальне використання водних ресурсів:

$22050 \text{ грн.} - 16537 \text{ грн.} = 5513 \text{ грн.,}$

у тому числі до Державного бюджету 80 відсотків — 4410 грн., до місцевого бюджету 20 відсотків — 1103 грн.

3. Рента

Рентні платежі на нафту, природний газ і газовий конденсат, які сплачуються з вартості обсягів нафти, природного газу і газового конденсату,

видобутих у межах території України, відносяться до загальнодержавних обов'язкових платежів. Рентні платежі є непрямими податками, оскільки вони, наприклад такі, як платежі за нафту, природний газ і газовий конденсат, включаються до їх ціни (без ПДВ) у звітному податковому періоді, в якому відбувся видобуток продукції нафтогазовидобувними підприємствами.

Поняття "рента" виникло ще в середні віки. До основних причин виникнення договору ренти в європейському законодавстві відносять:

- відсутність готівкових коштів - обставина, що призвела до появи ренти нерухомості (рентної оренди);

- заборона церквою та цивільним законодавством надання процентних позик, які визнавались лихварськими і були забороненими. Люди постійно шукали шляхи обходу, зокрема почали використовувати договори про встановлення ренти.

Порядок обчислення та внесення до Держбюджету України рентної плати передбачається відповідними постановами Кабінету Міністрів України.

Для обчислення рентних платежів важливого значення набуває розрізнення понять газовий конденсат і стабільний газовий конденсат.

Конденсат - це природна суміш переважно легких вуглеводневих сполук, які перебувають у газі в розчиненому стані та певних термобаричних умов і переходять у рідку фазу в разі зменшення тиску до рівня, нижчого від тиску конденсації. Основними параметрами газового складу до якого входить конденсат, є потенційний вміст вуглеводнів C5 + вище, густина конденсату в стандартних умовах і тиск початку конденсації.

Газовий конденсат відрізняється від стабільного газового конденсату тим, що перший є сировиною, а другий - товарною продукцією, що виробляється з цієї сировини.

Для розрахунку рентної плати *газовим конденсатом* є обсяг газового конденсату за даними на виході установок комплексної підготовки газу (інших аналогічних установок), де відбувається відділення газового конденсату від води і домішок. Відповідно, в обсягах газового конденсату враховуються його складові - газолін (бензин).. бутан, нестабільний газовий конденсат та інші складові, які є сировиною і використовуються на наступних етапах технологічного циклу для виробництва продукції, та не враховуються обсяги води і інших домішок, які не використовуються надалі для виробництва продукції.

Платниками рентних платежів за нафту є суб'єкти підприємницької діяльності, що здійснюють (видобуток нафти, природного газу чи газового конденсату в межах території України та зареєстровані у встановленому законодавством порядку.

Об'єктом оподаткування для рентних платежів за нафту, природний газ і газовий конденсат є обсяги нафти, природного газу і газового конденсату, видобуті в межах території України у звітному податковому періоді, за винятком обсягів фактичних втрат і виробничо-технологічних витрат нафти, природного газу і газового конденсату на їх видобутку. підготовці до

транспортування і транспортуванні, але не більше нормативних обсягів втрат і виробничо-технологічних витрат.

Перелік та порядок визначення розмірів нормативних витрат та виробничо-технологічних втрат нафти, природного газу і газового конденсату при їх видобуванні, підготовці до транспортування і транспортуванні встановлюються органом, уповноваженим Кабінетом Міністрів України.

Базою оподаткування для рентних платежів за нафту, природний газ і газовий конденсат є вартість обсягів видобутих нафти, природного газу і газового конденсату.

Вартість обсягів нафти, природного газу і газового конденсату визначається за договірними цінами, але не нижчими за середні ринкові ціни у звітному податковому періоді, або за регульованими цінами, без урахування вартості послуг на постачання і транспортування та податку па додану вартість.

Порядок визначення середніх ринкових цін встановлюється органом, уповноваженим Кабінетом Міністрів України.

Від оподаткування рентними платежами за нафту, природний газ і газовий конденсат звільняються обсяги нафти, природного газу і газового конденсату, що:

- видобуті в межах територіальних вод і виключної (морської) економічної зони України;

- видобуті з родовищ, що залягають на глибині понад 5000 метрів;

- понад базові обсяги нафти, природного газу і газового конденсату, видобуті з родовищ, затверджених Кабінетом Міністрів України як такі, що мають важковидобувні та виснажені запаси.

Питання для самоконтролю

1. Як оподатковується земля в Україні?
2. Які види земель не є об'єктом оподаткування?
3. Які ставки податку на землю Ви знаєте?
4. Які ресурсні платежі сплачуються на Україні?
5. Який механізм розрахунку ресурсних платежів Ви знаєте?

Тестові завдання

1. Спільні риси платежів за ресурси та послуги з іншими податками:

- 1) Покриття видатків держави на відтворення.
- 2) Виконують фіскальну функцію.
- 3) Мають суттєве бюджетне значення.
- 4) Мають обов'язковий характер.

2. Чим відрізняється стягнення плати за ресурси від сплати інших податків та зборів:

- 1) Покриття видатків держави на відтворення.
- 2) Виконують фіскальну функцію.

- 3) Мають суттєве бюджетне значення.
- 4) Мають обов'язковий характер.

3. Що не є основним призначенням збору за спеціальне використання лісових ресурсів:

- 1) Мобілізація коштів для відтворення лісового фонду.
- 2) Поліпшення якісного складу лісового фонду.
- 3) Забезпечення правильної експлуатації лісів.
- 4) Забезпечення доходної частини бюджету.

4. До лісових ресурсів державного значення належать:

- 1) Заготівля деревини від рубок головного користування.
- 2) Заготівля живиці.
- 3) Заготівля другорядних лісових матеріалів.
- 4) Побічні лісові користування.

5. До лісових ресурсів місцевого значення належать:

- 1) Заготівля деревини від рубок головного користування.
- 2) Заготівля живиці.
- 3) Заготівля другорядних лісових матеріалів.
- 4) Побічні лісові користування.

6. Державні та громадські лісозаготівельні організації та підприємства сплачують збір за спеціальне використання лісових ресурсів:

- 1) Вісім разів на рік.
- 2) Щоквартально.
- 3) Щомісячно.
- 4) При одержанні лісорубного квитка (ордера).

7. Колективні приватні підприємства і громадяни вносять до бюджету збір за спеціальне використання лісових ресурсів:

- 1) Вісім разів на рік.
- 2) Щоквартально.
- 3) Щомісячно.
- 4) При одержанні лісорубного квитка (ордера).

8. Збір за використання водних ресурсів справляється:

- 1) За воду, що використовується для задоволення питних і санітарно-гігієнічних потреб населення.
- 2) За користування водами для потреб гідроенергетики і водного транспорту.
- 3) За воду, що використовується для протипожежних потреб.
- 4) За воду, що використовується для потреб зовнішнього благоустрою території міст та інших населених пунктів.

9. У межах встановленого ліміту збір за спеціальне використання водних ресурсів відноситься:

- 1) На валові витрати.
- 2) За рахунок прибутку, що залишається.
- 3) На валові доходи.
- 4) На собівартість.

10. Збір за спеціальне використання водних ресурсів за понадлімітне використання:

- 1) Справляється у п'ятикратному розмірі і відноситься за рахунок прибутку.
- 2) Справляється у десятикратному розмірі і відноситься на собівартість.
- 3) Справляється в подвійному розмірі і відноситься на валові доходи.
- 4) Справляється у п'ятикратному розмірі і відноситься на валові доходи.

11.Збір за виконані геологорозвідувальні роботи зараховується:

- 1) У повному обсязі до Державного бюджету.
- 2) 80% - до Державного бюджету та 20% - до бюджетів територіальних громад.
- 3) 50% - до Державного бюджету і 50% - до бюджетів територіальних громад.
- 4) У повному обсязі до місцевого бюджету.

12.Збір за виконані геологорозвідувальні роботи справляється:

- 1) 3 дати видобутку корисної копалини авансовими платежами:
- 2) За півріччя та наприкінці року до 15-го числа місяця, наступного за звітним за фактичними даними.
- 3) В кінці року, до 15-го числа місяця, що слідує за звітним за фактичними даними.
- 4) Щомісяця, авансовими платежами.

***Лекція 13 Види і способи порушень в сфері оподаткування.
Застосування економічних санкцій.***

В лекції розглядаються наступні питання

- 1 Основні види порушень податкового законодавства.
- 2.Способи здійснення порушень в сфері оподаткування..
- 3.Фінансові санкції.
- 4.Адміністративні санкції.
5. Кримінальна відповідальність
- 6.Порядок визначення недоїмки і пені.

Мета вивчення:

Після вивчення лекції 13 студент повинен

Знати:

⇒види податкових правопорушень;

⇒основні принципи застосування пені і штрафів в податковій системі;

- ⇒ випадки застосування фінансових і адміністративних санкцій;
- ⇒ основні розміри фінансових санкцій, що застосовуються за порушення податкового законодавства;
- ⇒ порядок оскарження правомірності застосування санкцій.

вміти:

- ⇒ розрізняти види економічних санкцій в залежності від виду порушення податкового законодавства;
- ⇒ розраховувати недоїмку і пеню;
- ⇒ розраховувати суму податкового боргу.

Література

1. Закон України від 21 грудня 2000 року № 2181 – III “Про порядок погашення зобов’язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами.
2. Кучерявенко Н.П. Налоговое право: Учеб. – Харьков: Консул, 1998.
3. А.М. Соколовська . Податкова система України: теорія та практика становлення. – К.: НДФІ, 2001.
4. Завгородній В.П. Податки і податковий контроль в Україні.- К.: А.С.К., 2001 р.
5. Чугунов И. Взаимосвязь ставки налогов и налоговых поступлений //Бизнесинформ. – 1997. - № 11.

1 Основні види порушень податкового законодавства.

Згідно з діючим законодавством України правопорушенням в сфері оподаткування є протиправна дія, що призвела до невиконання суб’єктами податкових правопорушень, встановлених законодавчими нормами і положеннями.

В залежності від характеру протиправної дії правопорушення поділяються на наступні види:

- *дисциплінарні;
- *фінансові;
- *адміністративні;
- *кримінальні.

За дисциплінарне правопорушення в сфері оподаткування платники несуть відповідальність відповідно з законодавством України про працю.

При фінансовому правопорушенні до платника податку застосовуються санкції у вигляді: штрафів, пені, часткового або повного призупинення бюджетного фінансування, дострокового повернення бюджетних позик.

Пеня – це грошове стягнення з платника податку за правопорушення в сфері оподаткування при недотриманні встановлених строків платежів. Пеня нараховується у вигляді відсотків від суми прострочених зобов’язань по сплаті податків за кожний день простроченого виконання зобов’язань у розмірі 120%

річних облікової ставки НБУ, чинної на день виникнення такого податкового боргу:

$$\text{Сума пені} = \text{Сума боргу} \times \text{Кількість днів існування боргу} \times \text{Ставка НБУ} \times 120\% : 365 \text{ днів}$$

Часткове або повне призупинення бюджетного фінансування визначається частковим або повним припиненням виділення бюджетного фінансування підприємствам до повного виконання вимог податкових органів про ліквідацію виявлених порушень в галузі оподаткування.

Дострокове повернення бюджетних позик здійснюється в примусовому порядку достроковим поверненням раніше виданих позичок з бюджету.

Штрафні санкції за приховування або заниження прибутку або іншого об'єкту оподаткування можуть бути застосовані лише за результатами документальної перевірки.

Суми, отримані від фінансових санкцій за порушення законодавства про оподаткування, підлягають перерахуванню до бюджету або державні цільові фонди, а також на спеціальний рахунок податкової служби:

а) підприємствами, установами, організаціями – в 10-денний термін з дня складання акту перевірки;

б) громадянами – в 15-денний термін з дня прийняття органом податкової служби відповідного рішення.

2.Способи здійснення порушень в сфері оподаткування.

З переходом України до ринкових відносин створюються нові підприємства, що здійснюють свою діяльність в різних сферах економіки. В цих умовах створюється можливість ухилення від оподаткування. *На практиці розрізняють наступні види ухилення від сплати податків, зборів і інших обов'язкових платежів:*

- незаконне приховування доходів, отриманих підприємствами і фізичними особами;
- викривлення або завищення витрат на виробництво;
- оформлення фіктивних документів на купівлю продукції;
- оформлення поставок обладнання, продукції, переведення в готівку коштів через фіктивні фірми;
- використання позичкових рахунків комерційних банків для несплати податків;
- незаконне використання пільг, наданих при оподаткуванні;
- викривлення даних при заповненні і поданні звітності по обрахуванню і сплаті податків;
- легальне ухилення від оподаткування шляхом використання прогалин в податковому законодавстві.

Приховування доходів, отриманих від підприємницької діяльності, є не лише одним з поширених способів ухилення від сплати податку, але й злочином в сфері оподаткування.

При приховуванні доходів платник в податковій звітності змінює фактично отриманий дохід. При цьому платник податків завмисно вносить до податкової звітності невірні дані.

Одним з видів приховування доходів є невідображення в обліку і звітності виручки, отриманої за готівковим розрахунком.

Одним з способів приховування є також перерахування сум від реалізованої продукції на особові рахунки працівників підприємства. Причому перерахування може здійснюватись як після надходження коштів на розрахунковий рахунок, так і за домовленістю з підприємством-замовником, тобто обминаючи перерахування на розрахунковий рахунок.

Деякі підприємства, що мають кілька розрахункових рахунків в банку, використовують їх для приховування доходів від оподаткування. З цією метою на одному розрахунковому рахунку відображаються суми для оподаткування, на інших здійснюються операції, які приховуються від оподаткування.

Одним з варіантів приховування доходів є перерахування частини або повної суми, отриманої від реалізації продукції, фіктивним підприємством-співвиконавцем.

Приховування доходу від оподаткування здійснюється шляхом перерахування сум у вигляді нарахованої пені і недоїмок за невиконання умов договору. Часто це бувають фіктивні договори.

Одним з важливих умов приховування доходів від оподаткування є пільгове оподаткування. Підприємства, користуючись пільговими умовами оподаткування, мають можливість перепродувати товари з постійно зростаючою надбавкою через декілька підприємств з відображенням лише доходів в підприємстві, яке має пільгове оподаткування і проводить розрахунки за продукцію готівкою.

Найбільш поширеним способом ухилення від сплати податків є необґрунтоване збільшення витрат на виробництво продукції.

Одним з способів збільшення витрат є фіктивне документальне оформлення товарно-матеріальних цінностей, які, начебто використані на виробництво. Дані витрати компенсуються готівкою шляхом отримання з розрахункового рахунку. За такою ж схемою можуть оформлюватися і основні засоби, які після незначного часу експлуатації списуються фіктивними документами.

Велике поширення отримало ухилення від оподаткування доходів, отриманих резидентом України від розміщення грошових коштів за кордоном. Підприємство-резидент укладає контракт з нерезидентом, що знаходиться в будь-якій країні, який матеріально зацікавлений в даній угоді на надання послуг, постачання обладнання, товарів і т.і. в даному договорі обумовлюється обов'язкова передоплата на адресу нерезидента. Після отримання коштів їх перераховують на депозитний вклад. Після цього отримані відсотки від депозитного вкладу перераховують на особові рахунки в одному з іноземних банків. Кошти повертаються в повному обсязі резиденту України. Дані операції здійснюються через фіктивні фірми, тоді суми не повертаються в Україну, а перераховуються на особові рахунки учасників угоди.

Приховування доходів шляхом незаконного переведення в готівку грошових коштів через фіктивні підприємства і рахунки комерційних банків здійснюється найчастіше в практиці підприємств. Підприємства укладають з фіктивними підприємствами договори на виконання робіт. Фіктивні підприємства перераховують кошти через рахунки типу ЛОРО в іноземні банки. Дані суми обезготівковуються готівковою валютою, яка сплачується підприємством. Таким чином зібрані на кореспондуючих рахунках банків-нерезидентів грошові кошти не оподатковуються.

Одним із способів ухилення від сплати податків є неподання податкової звітності, а також не повне, а викривлене її складання.

Несвоєчасно подана податкова звітність тягне за собою іноді приховування і викривлення даних про обсяги виконаних робіт, заниження доходів оподатковуваного об'єкту. З цією метою надається звітність без врахування фактичного стану, відображеного в бухгалтерському обліку. Зустрічаються випадки, коли ненадання звітності тягне за собою податкові злочини і кримінальну відповідальність.

3.Фінансові санкції.

Фінансові санкції застосовуються органами податкових служб в наступних випадках порушення податкового законодавства:

- при заниженні або приховуванні сум податків, зборів і інших обов'язкових платежів;
- при несвоєчасному виконанні податкових зобов'язань;
- при несвоєчасному поданні або неподанні бухгалтерської звітності, податкових декларацій, розрахунків, платіжних доручень і інших документів, пов'язаних з розрахунком і сплатою податків;
- при ненаданні аудиторських висновків;
- при ухиленні від надання інформації про відкриття банківських рахунків;
- при невірному веденні податкового і бухгалтерського обліку;
- при порушенні порядку зберігання бухгалтерських і інших документів, пов'язаних з оподаткуванням;
- при порушеннях, що спрямовані на неправильне зарахування або повернення податків;
- при невиконанні банком рішення податкових служб про призупинення операцій платників податків або невиконання рішення про стягнення податку;
- при невиконанні зобов'язань особами, які повинні здійснити утримання і перерахування податків до бюджету;
- при порушенні порядку ведення бухгалтерського і податкового обліку, пов'язаних з розрахунком податків.

При заниженні сум або приховуванні податків, величина фінансової санкції встановлена відповідно до Закону "Про державну податкову службу в Україні" з змінами і доповненнями в однократному розмірі донарахованої в результаті перевірки суми податку або іншого платежу, а у випадку повторного

порушення протягом року після порушення, встановленого попередньою перевіркою, - в двократному розмірі донарахованої за результатами перевірки суми податку.

На платників податків за несвоєчасне надання до установ банку платіжних доручень на сплату податку накладається фінансова санкція в розмірі 10% від суми податку, що підлягає перерахуванню до бюджету. Дана санкція не може бути застосована органами податкової служби при наявності переплати по даному виду податку.

За несвоєчасне надання або ненадання бухгалтерської звітності, податкових декларацій і інших документів, пов'язаних з розрахунком і сплатою податків, на платників накладається фінансова санкція у вигляді штрафу в розмірі 10% від суми податку, що підлягає перерахуванню до бюджету.

При несвоєчасному наданні аудиторського висновку (до 1 жовтня наступного за звітним роком) по фінансово-господарській діяльності підприємства за рік для підприємств, коли перевірка є обов'язковою, застосовується санкція в 10% виходячи з суми сплати податку на прибуток за річними розрахунками.

Неподання до органу податкової служби за місцем обліку інформації про відкриття і закриття банківських рахунків тягне за собою штраф в розмірі від 20 до 100 НМ доходів громадян.

Керівники і інші посадові особи- платники податків, які винні в порушенні порядку ведення податкового і бухгалтерського обліку, необхідного для розрахунку податків, а також для складання податкової звітності, притягуються органами податкової служби до відповідальності у вигляді штрафів в розмірі від 5 до 10 НМ доходів громадян.

За несвоєчасне виконання установами банків і іншими фінансово-кредитними установами розпоряджень органів податкової служби про безспірне стягнення податків, стягується пеня за кожний день прострочення, включаючи день уплати.

Фінансові санкції, передбачені Законом “Про оподаткування прибутку підприємств” від 18.11.97 р. за порушення встановленого порядку нарахування і сплати податку на прибуток, наступні:

- при відсутності на момент перевірки податкових декларацій про прибуток і розрахунків, пов'язаних з нарахуванням і сплатою податку за відповідні періоди, встановлена фінансова санкція в розмірі 10 НМ. Якщо протягом року допущено повторне порушення, розмір штрафу за кожне наступне з них визначається як множення 10 НМ на кількість таких порушень;
- при наявності приховування або заниження сум податку, штрафна санкція встановлена в розмірі 120% облікової ставки НБУ, яка діяла на момент сплати, нарахованої на повну суму недоїмки – за весь її строк.

З порушників податкового законодавства за несвоєчасне перерахування в бюджет або цільові фонди податків на суму недоїмки за кожний день прострочення утримується пеня за ставкою 120% річних від облікової ставки НБУ, що діяла в період призначення недоїмки. Даний розмір пені відноситься до податків і зборів, за виключенням наступних:

- податку з доходів фізичних осіб, де встановлена подвійна облікова ставка НБУ;
- державного мита, де встановлена величина 0,2% від суми недоїмки;
- доходів від зовнішньоекономічної діяльності, де встановлена пеня в сумі 0,3% недоотриманої виручки;
- єдиного (фіксованого) податку для сільгоспвиробників, де ставка пені встановлена в розмірі 0,3% від суми недоїмки.

Розглянемо приклади нарахування штрафних санкцій і пені.

Приклад 1

За звітний місяць травень підприємством не подана декларація з ПДВ. За результатами позапланової перевірки, яка проводилася податковим органом з 20 по 25 липня, визначений ПДВ до сплати в сумі 25000 грн.

У цьому випадку застосовуються штрафні санкції:

- за неподання декларації з ПДВ у розмірі 10 НМДГ, тобто у сумі 170 грн;
- за визначення суми зобов'язання контролюючим органом – у розмірі 10% від суми зобов'язання за кожний повний або неповний місяць затримки податкової декларації (у даному випадку кількість таких місяців на дату складання акту дорівнює двом), тобто у сумі:

$$25000 \times 10\% / 100\% \times 2 = 5000 \text{ грн}$$

Сума останнього штрафу не може бути більше 50% нарахованого зобов'язання та менше 10 НМДГ.

Загальна сума штрафних санкцій складе: 170 грн + 5000 грн = 5170 грн.

4.Адміністративні санкції.

Адміністративні санкції мають персональний характер і накладаються на керівників і посадових осіб за порушення діючого законодавства і нормативних актів.

Адміністративні санкції накладаються за наступні порушення в сфері оподаткування:

- порушення строку поставки на облік в органі ДПС;
- недопущення посадової особи органу ДПС для здійснення податкової і іншої перевірки виробничих, складських, торгівельних і інших приміщень, що використовуються для отримання доходів;
- невиконання вимог по усуненню виявлених порушень податкового законодавства і законодавства про підприємницьку діяльність;
- здійснення продажу товарів без придбання патентів або здійснення продажу товарів, що не відображені в деклараціях.

Адміністративні штрафи накладаються на керівників і інших посадових осіб підприємств, установ, організацій, що винні в заниженні суми податку, приховуванні (заниженні) об'єктів оподаткування, а також в відсутності бухгалтерського обліку об'єктів оподаткування або веденні його з порушеннями встановленого порядку, в неподанні за встановленою формою

бухгалтерських звітів, податкових декларацій, розрахунків; аудиторських висновків, платіжних доручень і інших документів, пов'язаних з обрахуванням і сплатою податків, - від 5 до 10 НМ доходів громадян, а за ті ж дії, здійснені особою, протягом року яке притягувалося до адміністративної відповідальності за одне з вказаних правопорушень – від 10 до 15 НМ доходів громадян.

За ненадання органам ДПС інформації, пов'язаної з розрахунком і сплатою податків, а також за недопущення осіб ДПС для обстеження будь-яких виробничих, складських, торгівельних і інших приміщень, якщо вони використовуються для отримання доходів, на керівників і інших посадових осіб накладаються адміністративні штрафи від 10 до 20 НМ доходів громадян. Такому ж адміністративному штрафу підлягають керівники і інші посадові особи за не усунення виявлених порушень податкового законодавства і законодавства про підприємницьку діяльність, відмову від проведення документальної перевірки або недопущення посадових осіб органів ДПС для обстеження приміщень, що використовуються для отримання прибутків, ненадання бухгалтерської звітності, порушення порядку реєстрації в органах ДПС.

На посадових осіб юридичних осіб, винних в неутриманні, неперерахуванні в бюджет сум податку на доходи фізичних осіб, неперерахуванні податку на засоби підприємств, в недотриманні або несвоєчасному повідомленні державним ДПС за встановленою формою відомостей про доходи громадян, накладається адміністративний штраф в розмірі 3 НМ доходів громадян, а за ті ж дії, здійснені протягом року особою, що підлягала адміністративному стягненню за одне з вказаних правопорушень, - в розмірі 5 НМ доходів громадян.

5. Кримінальна відповідальність

Притягнення до кримінальної відповідальності здійснюється за умисне ухилення від сплати податків, здійснене посадовою особою підприємств, незалежно від форм власності, якщо ці дії призвели до недопостачання в бюджет або цільові державні фонди в значних, крупних розмірах, особливо крупних розмірах.

Кримінальна відповідальність за правопорушення встановлюється і застосовується відповідно з Кримінальним кодексом України. В таблиці наведені основні фінансові санкції, застосовувані при порушенні податкового законодавства України.

Вид порушень	Найменування податків і платежів	Розмір фінансових санкцій	
		При першому порушенні	При повторному порушенні

1	2	3	4
Несвоєчасне внесення платежів в бюджет	Податок на прибуток	Пеня 120% ставки НБУ	
Відсутність на момент перевірки податкових декларацій про прибутки і розрахунків, пов'язаних з нарахуванням і сплатою податку за певні періоди	Податок на прибуток	Штраф 10% НМ доходів громадян	Штраф 10% НМ помножений на кількість порушень
Неподання або несвоєчасне подання податковому органу податкових декларацій, розрахунків, платіжного доручення на перерахування	Податок на прибуток	Штраф 10% нарахованого податку за кожний випадок порушення	
Заниження або приховування сум податку на прибуток	Податок на прибуток	Штраф 30% донарахованого податку	
Несвоєчасне внесення платежів в бюджет	ПДВ	Пеня 120% ставки НБУ	
Несвоєчасне внесення платежів в бюджет	Акцизний збір	Пеня 120% ставки НБУ	
Неутримання, неперерахування до бюджету сум податку з доходів фізичних осіб, перерахування податку за рахунок коштів підприємства, неповідомлення до ПС за встановленою формою відомостей про доходи громадян	Податок на доходи фізичних осіб	Адміністративний штраф в розмірі 3 НМ доходів громадян	
Підприємницька діяльність без державної реєстрації, спеціальних дозволів	Будь-які види підприємницької діяльності	Адміністративний штраф в розмірі від 3 до 8 НМ з конфіскацією знарядь виробництва, сировини, матеріалів, готової продукції або без такої	
Несвоєчасне внесення до бюджету відрахувань	Збір за геологорозвідувальні роботи	Пеня 120% ставки НБУ	
Несвоєчасне внесення в бюджет плати	Плата за землю	0,3% недоотриманої суми	
Несвоєчасне внесення в бюджет зборів	Місцеві податки і збори	Пеня 120% ставки НБУ	
Неусунення виявлених порушень податкового законодавства	Всі види податків і зборів	Штраф від 10 до 20 НМ доходів громадян	
Відмова в допуску для огляду приміщень, використаних для отримання прибутку	Всі види податків, зборів і платежів	Штраф від 10 до 20 НМ доходів громадян	
Заниження суми податків, зборів, інших платежів	Всі види податків, зборів і платежів	Штраф від 5 до 10 НМ	Штраф від 10 до 15 НМ
Приховування(заниження) об'єктів оподаткування	Всі види податків, зборів і платежів	Штраф від 5 до 10 НМ	Штраф від 10 до 15 НМ
Невиконання вимог органів ДПС і посадових осіб	Всі види податків, зборів і платежів	Адміністративний штраф від 10 до 20 НМ доходів громадян	

Відсутність бухгалтерського обліку об'єктів оподаткування або ведення його з порушенням встановленого порядку	Всі види податків, зборів і платежів	Адміністративний штраф від 10 до 20 НМ доходів громадян
Неподання, несвоєчасне подання або подання за невстановленою формою ДПС звітності, пов'язаної з застосуванням контрольно-касових апаратів	Всі види податків, зборів і платежів	Штраф на посадових осіб в розмірі 5 НМ; штраф на громадян - суб'єктів підприємницької діяльності – 1 НМ
Перевищення встановленого ліміту залишку готівки в касі	Всі види податків, зборів і платежів	Штраф в двократному розмірі сум, виявлених більше встановленого ліміту за кожен день

Одним з джерел погашення недоїмки у випадку відсутності коштів на рахунках і в касі підприємства є стягнення цих сум з дебіторів платника податків при наявності акту звірки між дебіторами і недоїмником, що здійснюється самим податковим органом в безакцептному порядку. В цьому випадку подається в податкову службу лист-повідомлення з проханням стягнення коштів з дебіторів з вказівкою, коли, за що, за якими первинними документами виникла заборгованість.

Фінансові санкції за порушення податкового законодавства, крім адміністративних штрафів, сплачуються за рахунок прибутку підприємства після оподаткування. Адміністративні штрафи накладаються на керівників підприємств і інших посадових осіб і утримуються з заробітної плати цих осіб або сплачуються ними з власних коштів.

6. Порядок визначення недоїмки і пені.

Після закінчення встановлених строків сплати відповідних платежів не внесена сума вважається недоїмкою і стягується з нарахуванням пені, якщо законодавством України не встановлене стягнення недоїмки по окремих платежах без нарахування пені, якщо законодавством України не встановлено стягнення недоїмки по окремих платежах без нарахування пені. Пеня з сум недоїмки нараховується з розрахунку 120% річних облікової ставки НБУ на суму недоплати, нарахованої за кожний день прострочення платежу, включаючи день сплати.

Пеня нараховується на повні гривні суми простроченого платежу. Пеня не нараховується на пеню, на штрафи, накладені за адміністративні правопорушення.

Приклад 2.

За результатами документальної перевірки платнику вручено податкове повідомлення про необхідність сплати донарахованого податку в сумі 8000грн і штрафних санкцій в сумі 1000грн. Тобто загальна сума податкових зобов'язань, визначених податковим органом, складає 9000грн. Встановлений

граничний строк погашення – 1 березня. Платник сплатив зазначену суму частинами:

1 березня – 3000грн

25 березня – 1000грн;

28 квітня – 5000грн.

Облікова ставка НБУ на протязі періоду змінювалась і складалі:

3 1 березня – 13% річних; з 20 березня – 9% річних; з 20 квітня – 10% річних; з 30 квітня – 8% річних.

У ситуації, що розглядається, у встановлений строк погашена лише частина податкового зобов'язання, 2 березня виник податковий борг у сумі 8000грн.

Розрахунок пені. При сплаті першої частини боргу 25 березня платник одночасно повинен перерахувати пеню у сумі:

$1000\text{грн} \times 13\% / 100\% \times 1,2:365\text{дн.} \times 24\text{дн.} = 10,26\text{грн}$

Для розрахунку обрана більша з двох ставок(на момент виникнення боргу – 13%, на момент погашення – 9%). Тривалість періоду прострочення сплати цієї частини боргу – 58 днів, з 2 березня по 28 квітня включно.

Розрахунок штрафних санкцій. Суму штрафних санкцій на сплачену частину боргу податковий орган визначає у відповідності з ст.. 17 Закону №2181:

- при погашенні першої частини – у розмірі 10%:

$1000 \times 0,1 = 100\text{грн};$

- при погашенні другої частини – у розмірі 20%:

$7000 \times 0,2 = 1400\text{грн}.$

За кожним розрахунком складається податкове повідомлення та вручається платнику для сплати. При затримці сплати сум штрафних санкцій пеня не нараховується

По платежах, конкретні строки сплати яких не передбачені, а також по платежах, донарахованих за результатами документальних перевірок підприємств, пеня нараховується з дня, наступного за строком сплати, встановленим в рішенні відповідного податкового органу, прийнятому за результатами перевірки платника, який повинен вносити такі платежі. При надходженні коштів на сплату недоїмки в першу чергу погашається недоїмка, а потім пеня.

Днем сплати платежів вважається: при сплаті повністю – день внесення коштів в відповідні каси; при переказі коштів поштою або через установи банку – день внесення грошей на пошту або в установу банку; при перерахуванні платежу з рахунку платника в установі банку – день списання установою банку суми платежу з рахунку платника, незалежно від дня її зарахування в бюджети або цільові фонди. Нарахування пені здійснюється починаючи з наступного дня після настання строку сплати по день сплати включно.

Суми недоїмки по платежах з підприємств стягуються в безспірному порядку за розпорядженнями ДПС за весь час ухилення , крім випадків, передбачених діючим законодавством.

Стягнення недоїмки по платежах при відсутності коштів може бути звернено на майно підприємства. В виключних випадках підприємству може бути надана відстрочка або розстрочка платежів.

Відстрочка платежу – перенесення на більш пізніший строк сплати платежу – здійснюється за рішенням відповідного фінансового органу.

Розстрочення платежу – розподіл суми платежу на кілька строків уплати – здійснюється за рішенням відповідного фінансового органу.

Відстрочка і розстрочення платежу надаються на умовах податкового кредиту. Податковий кредит надається на суму недоїмки або на суму податків і платежів, включаючи заборгованість, однак не більше розміру податку і платежу, що підлягають сплаті.

Питання для самоконтролю

1. В яких випадках за порушення податкового законодавства може наступити фінансова відповідальність?
2. Які Ви знаєте види фінансових санкцій?
3. Який механізм розрахунку пені Ви знаєте?
4. Чи може за порушення податкового законодавства наступити кримінальна відповідальність?
5. Чи може податкова служба накласти арешт на активи платника податку?
6. Який порядок стягнення податкового боргу передбачено податковим законодавством?

Лекція 14 Оптимізація (мінімізація) оподаткування на підприємстві.

В лекції розглядаються наступні питання

1. Оптимізація (мінімізація) податкових платежів.
2. Оптимізація (мінімізація) оподаткування суб'єктів малого підприємництва..

Мета вивчення:

Після вивчення лекції 14 студент повинен

Знати:

- ⇒ основні напрямки податкової політики підприємства, спрямовані на мінімізацію податкових платежів;
- ⇒ способи мінімізації податків;
- ⇒ роль системи планування податкових платежів на майбутні періоди;
- ⇒ основи ефективної податкової політики, як бази оптимізації податкових платежів;
- ⇒ критерії оцінки ефективності системи податкової політики.

вміти:

- ⇒ провадити моделювання баз оподаткування податків, які сплачуються на підприємстві;
- ⇒ розраховувати доцільність застосування спрощеної системи оподаткування;
- ⇒ моделювати оптимізацію оподаткування суб'єктів малого підприємництва.

Література

1. Сутырин С.Ф., Погорлецкий А.И. Налоги и налоговое планирование в мировой экономике. – С.-Пб.: Полиус, 1998.
2. Кучерявенко Н.П. Налоговое право: Учеб. – Харьков: Консул, 1998.
3. Вишневский В.П. Методологические основы совершенствования налогообложения предприятий. Донецк, 1998.
4. Завгородній В.П. Податки і податковий контроль в Україні.- К.: А.С.К., 2001 р.
5. Пеньков Б. Оптимизация налоговой системы // Экономист. – 1996. - № 5.
6. Чугунов И. Взаимосвязь ставки налогов и налоговых поступлений // Бизнесинформ. – 1997. - № 11.

1. Оптимізація (мінімізація) податкових платежів

Відмінними особливостями сучасних умов господарювання є суперечливе законодавство, яке швидко змінюється, надпотужний податковий тягар, фіскальна політика контролюючих органів, поглинаюча криза неплатежів. В таких умовах потрібне співвідношення підприємницької активності з економіко-правовою винахідливістю.

Оптимізація податків (зборів) і платежів в кінцевому підсумку дозволяє збільшити доходи підприємства.

Основною ланкою мінімізації податкових платежів є ефективна податкова політика підприємства, яка визначає:

- оптимізацію господарсько-фінансової діяльності підприємства за рахунок мінімізації податкових платежів в бюджет;
- використання податкових пільг;
- використання особливостей груп регіональних утворень з різними системами оподаткування;
- використання системи планування на майбутні періоди податкових платежів і надходжень;
- оптимізацію системи оподаткування для суб'єктів малого підприємництва;
- оптимальний вибір елементів впливу на різні бази оподаткування;
- ефективно обрану податкову політику.

Оптимізація господарсько-фінансової діяльності підприємства за рахунок мінімізації податкових платежів в бюджет досягається шляхом співставлення різних варіантів застосування ставок і об'єктів оподаткування.

Наприклад, малі підприємства вправі самостійно обирати систему оподаткування – в тому числі спрощену, де замість сплати податків і зборів, сплачується єдиний податок в розмірі 6% або 10%, а фермерські господарства можуть обирати систему оподаткування шляхом сплати фіксованого сільськогосподарського податку.

Підприємство самостійно може регулювати об'єкти оподаткування, наприклад, щоб зменшити суму податків, зменшується сума нарахованої оплати праці.

Оптимізація оподаткування підприємства визначає виявлення можливостей використання пільгового оподаткування. В практиці оподаткування застосовується декілька форм пільгування підприємницької діяльності. До них відносяться: зменшення ставок податку, звільнення від сплати податку, звуження бази оподаткування. Характер податкових пільг різний. Значна їх частина призначена для соціального захисту. До них зокрема можна віднести звільнення від обкладення ПДВ вітчизняних продуктів дитячого харчування, підручників, навчальних посібників, лікарських засобів, пільги по податку на прибуток для благодійних підприємств та ін.

Є пільги для стимулювання виробництва і сільського господарства.

Підприємства, користуючись системою наданих пільг, мають можливість переорієнтувати свою господарську діяльність з метою оптимізації об'єктів оподаткування. При вдалому використанні пільгового оподаткування підприємство має можливість побудувати оптимальну податкову політику.

Оптимізація оподаткування підприємства невід'ємно пов'язана з використанням пільгових переваг окремих територій. При формуванні податкової політики підприємство обирає переваги оподаткування по окремих територіях.

Одним з регіональних утворень з пільговою системою оподаткування є офшорні зони. З метою оптимізації оподаткування в офшорних зонах відкривають підприємства з корпоративною формою організації. До таких підприємств відносяться акціонерні товариства і товариства з обмеженою відповідальністю. Оптимізація оподаткування досягається в офшорних зонах тим, що в більшості країн, як правило, індивідуальний прибутковий податок значно вище корпоративного податку на прибуток. Реєстрація підприємства в країні, де є пільгове оподаткування, дає можливість віднесення підприємства і нерезидента до країни реєстрації підприємства, а це в свою чергу дає можливість використовувати пільгове оподаткування.

Поширеним способом мінімізації податків є створення спільного підприємства, коли одні ті самі громадяне – резиденти України володіють і керують одночасно українським і офшорним підприємством. При цьому підприємства мають можливість показувати такі затрати, які дозволяють знизити податок на прибуток до нуля.

В офшорних зонах податки і державні збори значно нижче, чим в Україні.

Іншим з регіональних утворень з пільговою системою оподаткування є спеціальні економічні зони України. На цих територіях діє спеціальний

правовий режим господарської діяльності і спеціальний порядок встановленого податкового режиму.

Важливим моментом оптимізації оподаткування підприємства є використання системи планування на майбутні періоди податкових платежів і надходжень. З цією метою здійснюється моделювання баз оподаткування податків, які сплачуються підприємством. Моделювання здійснюється за кожним окремим збором. Спочатку здійснюється розрахунок податків, пов'язаних з фондом оплати праці – внески в Пенсійний фонд, збори на обов'язкове соціальне страхування, збір на обов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття, податку на доходи фізичних осіб. При цьому розрахунок планового податку повинен здійснюватись за наступною формулою:

$$N_{\text{фот}} = \frac{\sqrt{\Phi_{\text{отх}} \Phi_{\text{фот}}}}{100},$$

де: $N_{\text{фот}}$ – сума податкових платежів, пов'язаних з фондом оплати праці за необхідний період часу;

$\Phi_{\text{от}}$ – фонд оплати праці за необхідний період часу;

$\Phi_{\text{фот}}$ – ставка податку, пов'язаного з фондом оплати праці.

При моделюванні оптимального розміру податкових платежів необхідно проглянути варіанти зменшення або збільшення бази оподаткування (тобто фонду оплати праці) і порівняти з даними податкових платежів, які отримуються з зменшеною або збільшеною іншої бази оподаткування (прибуток).

Після цього здійснюється розрахунок і моделювання суми податкових платежів, що входять в ціну реалізованої продукції (ПДВ. Акцизний збір, мито і ін). Розмір суми податкових платежів розраховується за формулою:

$$N_{\text{ст}} = \frac{D \times K_{\text{ст}}}{100},$$

де: $N_{\text{ст}}$ – приблизна сума податків, що входять в вартість продукції;

D - доход від реалізації продукції;

$K_{\text{ст}}$ – ставка податку, що входить в вартість продукції.

Розрахунок податку на прибуток здійснюється за наступною формулою:

$$N_{\text{пр}} = \frac{Ч_{\text{пр}} \times 100}{100 - K_{\text{пр}}},$$

де: $N_{\text{пр}}$ – запланована сума податку на прибуток;

$Ч_{\text{пр}}$ – чистий прибуток (планований);

$K_{\text{пр}}$ – ставка податку на прибуток.

Після визначення і моделювання розмірів запланованих податків за певний період, розраховують загальну суму податкових платежів за наступною формулою:

$$N_{\text{заг}} = \Sigma N_{\text{фот}} + \Sigma N_{\text{ст}} + N_{\text{пр}},$$

Де: $N_{\text{заг}}$ – загальна сума запланованих податків на розрахунковий період;

$\Sigma N_{\text{фот}}$ – сума запланованих податків, пов'язаних з фондом оплати праці;

$\Sigma N_{\text{ст}}$ – сума запланованих податків, що входять в вартість продукції;

$H_{\text{пр}}$ – сума запланованого податку на прибуток.

Моделювання з метою оптимізації податкових платежів здійснюється шляхом співставлення різних варіантів розрахунку податків.

Оптимізація податків з допомогою вар'ювання баз оподаткування здійснюється шляхом зменшення тієї бази оподаткування, яка обкладається більш високою ставкою податку.

При моделюванні ефективності обраної податкової політики розраховуються як загальні, так і часткові оцінювальні показники.

Одним з показників, що характеризує ефективність податкової політики, є коефіцієнт прийнятої системи оподаткування, який розраховується за наступною формулою:

$$K_{\text{еф}} = \frac{Ч_{\text{пр}}}{H_{\text{заг}}},$$

де: $K_{\text{еф}}$ – коефіцієнт ефективності системи оподаткування;

$Ч_{\text{пр}}$ – загальний прибуток (запланований),

$H_{\text{заг}}$ – загальна сума запланованих податків.

Ефективність обраної податкової політики характеризується також показником податкоємності в загальній сумі обсягу реалізації продукції, який розраховується за наступною формулою:

$$K_{\text{нрп}} = \frac{H_{\text{заг}}}{O_{\text{рп}}},$$

де: $K_{\text{нрп}}$ – коефіцієнт податкоємності реалізації продукції;

$H_{\text{заг}}$ – загальна сума запланованих податків;

$O_{\text{рп}}$ – обсяг реалізації продукції за певний, запланований період.

Для моделювання оптимізації оподаткування по окремих податках розраховується доля окремого податку в загальній сумі запланованих податків за наступною формулою:

$$K_{\text{он}} = \frac{H_{\text{фот}} \text{ (або } H_{\text{ст}} \text{ або } H_{\text{пр}})}{\Sigma H_{\text{заг}}},$$

де: $K_{\text{он}}$ – коефіцієнт долі окремого податку в загальній сумі запланованих податків (зборів).

Моделювання прогнозування податкових платежів дає можливість виявити оптимальний варіант податкової політики підприємства.

2. Оптимізація (мінімізація) оподаткування суб'єктів малого підприємництва.

Основою оптимізації податкових платежів є формування на підприємствах малого бізнесу ефективної податкової політики. Це досягається шляхом виконання наступних основних принципів:

1. Моделювання найбільш ефективної системи господарських рішень, яка забезпечує оптимальну базу оподаткування на підприємстві.
2. Жорстке дотримання діючого законодавства по оподаткуванню.

3. Доцільність застосування на підприємствах малого бізнесу спрощеної системи оподаткування.

4. Вплив на елементи бази оподаткування в залежності від групи податків, зборів і платежів.

5. Управління виробничим процесом в залежності від зміни діючої системи оподаткування підприємства.

6. Системне моделювання прогнозування оподаткування майбутньої фінансово-господарської діяльності підприємства.

При формуванні ефективної політики на малому підприємстві важливо встановити мінімальні показники по джерелах сплати податків, зборів і інших платежів, а вони поділяються на три основні групи:

- податки, збори і інші обов'язкові платежі, які відносяться на собівартість продукції;
- податки, які сплачуються за рахунок прибутку;
- податки, збори, платежі, які включаються в ціну продажу продукції, товарів.

Підприємства повинні проаналізувати всі витрати з метою мінімізації податкових платежів; для цього здійснюється оцінка ефективності застосованої системи податкової політики. Основними критеріями оцінки ефективності системи податкової політики є наступні показники, наведені в таблиці 1.

Таблиця 1. Критерії оцінки ефективності системи податкової політики.

Показник і його умовна позначка	Розрахунок показника	Характеристика показника	Оптимальний показник
Податкоємність реалізації продукції, Н	Н = ППП : ПОР , де: ППП – сума планованих податкових платежів; ПОР – запланований обсяг реалізації продукції	Показник податкоємності реалізації продукції дозволяє сформулювати суму податкових платежів, що приходяться на одиницю реалізованої продукції	Тенденція до зниження в порівнянні з фактичними даними
Коефіцієнт ефективності податкової політики, Кеф	Кеф = ПСП : ППП , Де ППП – сума запланованих платежів, ПСП – запланована сума чистого прибутку	Характеризує узагальнено ефективність обраної податкової політики	Тенденція до підвищення в порівнянні з фактичними даними
Коефіцієнт пільгового оподаткування, Кп	Кп = СНП : ЗППП , Де: СНП – загальна сума пільг; ЗППП – загальна сума планованих платежів, яка визначається як сума податкових платежів і сума податкових пільг	Характеризує, наскільки ефективно підприємство використовує надані законодавством пільги По планових податкових платежах. Даний показник розраховується і аналізується як по окремому виду податків, так і в цілому по всіх податкових	Тенденція до підвищення в порівнянні з фактичними даними

		платежах.	
--	--	-----------	--

Оптимізація оподаткування суб'єктів малого підприємництва повинна здійснюватись в наступних напрямках:

- доцільне застосування спрощеної системи оподаткування;
- виявлення пріоритетних видів господарської діяльності, які дозволять оптимізувати податкові платежі за рахунок застосування різних ставок і об'єктів оподаткування;
- зменшення бази оподаткування суб'єктів малого підприємництва за рахунок прямих і непрямих податкових пільг;
- зменшення бази оподаткування суб'єктів малого підприємництва за рахунок регіональної диверсифікації їх діяльності;
- моделювання сум платежів на майбутні періоди.

Застосування першого напрямку пов'язане з обмеженням, по-перше, спрощеної системи оподаткування, нею мають право користуватися лише підприємства, які мають обсяг виручки не більше 1 млн. Грн.; по-друге, середньоспискова чисельність працюючих не повинна перевищувати 50 чоловік. Для визначення оптимального оподаткування при даному обмеженні важливо встановити, який порядок оподаткування доцільно застосовувати на малому підприємстві – спрощений або діючий, який застосовується для всіх суб'єктів господарювання. В таблиці 2 приведено приклад розрахунку доцільності застосування спрощеної системи оподаткування.

Показник і його умовна позначка	Формула розрахунку		коментарі
	При спрощеній системі	При діючій системі	
Рентабельність, Р	$R = \Pi : B$, де Π – прибуток, B - виручка		
Прибуток, Π	$\Pi + R : 100 \times B$		
Чистий прибуток, ЧП	$\text{ЧП} = R(x)6100 \times B + \text{ПС} - 0,06 \times B$, де ПС – сума податків і зборів, від сплати яких суб'єкти малого підприємництва звільняються при спрощеній системі	$\text{ЧП} = R : 100 \times B - 0,25 R \times 6100 \times B = 0,7R \times 6100 \times B$	25% утримання податку при діючій системі і 6% - при спрощеній системі оподаткування
Рівень рентабельності, при якому перехід на спрощену систему оподаткування, принесе додатковий прибуток	$R > 20\%$	$R < 20\%$	Вирішимо нерівність: $R:100 \times B + \text{НС} - 0,06B > 0,7R \times 6100 \times B$. З цього рівняння випливає, що : $\text{НС} > 0,06B - 0,25R:100 \times B$; $\text{НС} > B$ ($0,06 - 0,25R:100 > 0$; $0,06 < 0,25R:100$; $R > 20$).

З наведеної моделі видно, що суб'єкти малого підприємництва при наявності рентабельності більше 20% при переході на спрощену систему оподаткування будуть мати додатковий прибуток.

При оптимізації податкової політики важливим є вибір пріоритетних видів господарської діяльності суб'єктів малого підприємництва, які дозволять оптимізувати податкові платежі за рахунок застосування різних ставок і об'єктів оподаткування. Малі підприємства використовують ті види діяльності, де найменше оподаткування.

Суб'єкти малого підприємництва можуть застосовувати оптимізацію бази оподаткування за рахунок прямих податкових пільг, а також за рахунок непрямих податкових пільг. Податкові пільги надаються малим підприємствам, які використовують працю інвалідів, а також громадським об'єднанням інвалідів. Пільги надаються також по окремим видам господарської діяльності суб'єктів малого підприємництва і при реалізації окремих видів продукції. До таких пільг відноситься пільги з ПДВ, податку на прибуток, акцизному збору, митним зборам.

На основі виявлення окремих пільг суб'єкт малого підприємництва обирає організаційну систему підприємства, а також пріоритетні види господарської діяльності підприємства, асортимент продукції, що випускається.

Зменшення оподаткування за рахунок непрямих податкових пільг здійснюється шляхом перерозподілу баз оподаткування і, відповідно, сум податкових платежів. До таких заходів відноситься зменшення фонду оплати праці в собівартості продукції. Зменшення бази оподаткування, яка залежить від собівартості продукції, здійснюється шляхом списання окремих затрат, що дозволяють зменшити суми податку на прибуток.

Зменшення бази оподаткування суб'єктів малого підприємництва за рахунок регіональної диверсифікації їх діяльності здійснюється шляхом використання податкових переваг окремих територій. До таких переваг відносяться виконання робіт і виробництво продукції в вільних економічних зонах, офшорних територіях, а також країнах з найбільш низькою системою оподаткування.

Важливим елементом оптимізації оподаткування суб'єктів малого підприємництва є моделювання сум платежів на майбутні періоди. Моделювання оптимізації оподаткування суб'єктів малого підприємництва, які не використовують спрощену систему оподаткування, здійснюється в наступній послідовності:

- моделюється сума податків і зборів, які залежать від бази оподаткування – фонду оплати праці.
- моделюється сума податків і зборів, які включаються в ціну реалізованої продукції.
- моделюється сума податку на прибуток.
- моделюється загальна сума податків і зборів суб'єкта малого підприємництва.

В таблиці 3 наведено модель оптимізації оподаткування суб'єкта малого підприємництва на майбутні періоди.

Запропонована модель оптимізації оподаткування суб'єктів малого підприємництва може бути конкретизована по окремих податках, зборах і платежах.

Таблиця 3. Модель оптимізації оподаткування суб'єктів малого підприємництва на майбутні періоди.

Показник і його умовне позначення	Формула розрахунку	Характеристика показника
Оптимальна сума податкових платежів, що розраховуються від фонду оплати праці (збір в Пенсійний фонд, збір в фонд для здійснення заходів по ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи і соціального захисту населення, збір в державний фонд соціального страхування), СПФ	СПФ = ПФОП х ЗСПФ : 100 , де: ПФОП – планова сума фонду оплати праці; ЗСПФ – зведена ставка податкових платежів від фонду оплати праці	Даний показник показує, яку частину складає дана група зборів і платежів в загальних сумах платежів в бюджет і в фонди, що дозволяє оптимізувати дану суму шляхом перерозподілу баз оподаткування
Оптимальна сума податків і платежів, що входять в ціну реалізованої продукції (ПДВ, акцизний збір, митні збори), СПЦ	СПЦ = ОРВД х ЗСПЦ : 100 , де ОРВД – оптимальний розмір валового доходу від реалізації продукції; ЗСПЦ – зведена ставка податків і зборів, що входять в ціну продукції	Даний показник дозволяє малому підприємству скоректувати питому вагу сум податків і зборів в загальній сумі всіх податків і зборів в звітному періоді.
Оптимальна сума податку на прибуток, ОСПП	ОСПП = (ОСЧП х 100) : (100 – СПП) , де: ОСЧП – оптимальна сума чистого прибутку; СПП – ставка податку на прибуток	Даний показник характеризує оптимальну суму податку на прибуток, яка дозволяє оптимізувати джерела даного показника.
Оптимальна загальна сума податків і платежів, ОЗСП	ОЗСП = СПФ + СПЦ + ОСПП	Даний показник характеризує оптимальну загальну суму податків і зборів в розрізі різних баз оподаткування.

Розрахунок зміни податкових платежів при роботі підприємств за спрощеною системою оподаткування та з придбанням спецпатенту

Показники	Підприємства		
	А	Б	В
Вихідні дані			
1. Виручка від реалізації продукції з ПДВ	240	480	720

2.Податкові зобов'язання з ПДВ	40	80	120
3. Валові витрати	160	340	560
4. Амортизація	22	44	46
5. Податковий кредит	32	57	78
6. Середньо облікова чисельність працюючих(чол.)	3	5	6
7.Виплати з оплати праці	12	18	18
<i>Розрахунок податкових зобов'язань</i>			
8. Податок на прибуток (1-2-3-4)х25%	4,5	4	-
9. ПДВ (2-5)	8	23	42
10. Плата за землю	3,3	5,6	2,6
11. Внески на загальнообов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття(7х2,5)	0,3	0,5	0,5
12. Внески на загальнообов'язкове соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумоленими народженням і похованням (7х2,5%)	0,3	0,5	0,5
13. Пенсійний фонд (7х32,3%)	3,8	5,8	5,8
14. Комунальний податок	0,1	0,1	-
15. Плата за патент	1,6	3,2	6,4
16. Ринковий збір	2,1	-	4,3
<i>Порівняння із звичайною системою оподаткування</i>			
17. Разом податкових платежів при звичайній системі оподаткування, без ПДВ(8+10+11+12+13+14+15)	13,9	20,6	15,8
18. Те саме, включаючи ПДВ (17+9)	21,9	43,6	57,8
19. Єдиний 6-% податок (1х6%)	14,4	28,8	43,2
20. Зміна платежів при переході на 6%ЄдП(19-17)	0,5	8,2	27,7
21. Єдиний податок за ставкою 10% (1-2)х10%	20	40	60
22. Зміна платежів при використанні 10% ЄдП (21-18)	-1,9	-3,6	+2,2
23. Разом податкових платежів, що їх не сплачують при роботі за спецпатентом (8+9+10+11+12+13+14+15+16)	24	43,6	62,1
24. Вартість спецпатенту, встановлена органами місцевого самоврядування	25	40	65
25. Зміна платежів при використанні спец патенту (24-23)	+1	-3,6	+2,9

“Мінус” у підсумкових рядках таблиці (22, 25) означає зменшення суми платежів унаслідок застосування альтернативних способів оподаткування, що підтверджує ефективність відмови від звичайної системи оподаткування.

Отже, умовні розрахунки показують таке:

♦ для підприємства А економічно доцільним є застосування 10-процентної ставки єдиного податку, що дозволяє знизити податкові платежі: у порівнянні із звичайною системою оподаткування – на 1,9тис.грн. , а у порівнянні із 6-процентною ставкою – на $(ПЗ-ПК)=4\% \times V_p$; отже $8=4\% \times 240$; $8 < 9,6$

Як ми бачимо, переходити з 6-процентної на 10-процентну ставку економічно недоцільно, оскільки приріст ставки єдиного податку не буде компенсуватися зниженням платежів з ПДВ до держбюджету.

Придбання спецпатенту при такій його вартості економічного сенсу не має;

♦ для підприємства Б рівноєфективними є придбання спецпатенту та єдиний 10-процентний податок. Ефект (порівняно із звичайною системою оподаткування) становить 3,6 тис. грн. Тому у цьому випадку для прийняття остаточного рішення необхідно оцінити вплив тих факторів, які у розрахунок включені не були;

♦ найбільш несприятлива ситуація на підприємстві В, для якого перехід на будь-який з проаналізованих способів оподаткування збитковий.

Оцінка додаткових факторів.

Після розрахунку економічної доцільності (і особливо якщо розрахована на 4 етапі порівняльна ефективність альтернативних способів оподаткування не дуже велика за абсолютною величиною) слід враховувати додаткові фактори, не включені раніше у розрахунок. Перелік таких факторів для кожного конкретного підприємства буде індивідуальний.

Доцільність зміни ставки при сплаті єдиного податку.

Ще одне питання порівняльної доцільності альтернативних способів оподаткування пов'язане із розрахунком економічної ефективності зміни ставки єдиного податку.

У загальному випадку суб'єктові малого підприємництва байдужа ставка єдиного податку, за якою він працює, якщо суми податкових платежів при 6% і 10% будуть однаковими. Оскільки різниця між цими двома варіантами спрощеного оподаткування стосується передусім ПДВ, при однаковій виручці від реалізації умову рівно вигідності обох варіантів може бути подано у такому вигляді:

$$6\% \times ВР + (ПЗ - ПК) = 10\% \times ВР,$$

де $ВР$ – виручка від реалізації продукції;

6% і 10% - відповідні ставки єдиного податку;

ПЗ – податкові зобов'язання з ПДВ;

ПК – податковий кредит з ПДВ.

Після нескладних перетворень формула виглядатиме так:

$$(ПЗ - ПК) = 4\% \times ВР.$$

Тобто ціна збільшення ставки єдиного податку відповідає у загальному випадку сумі ПДВ, що підлягає перерахуванню до бюджету.

Якщо

$$(ПЗ - ПК) < 4\% \times ВР,$$

то переходити з 6-процентної на 10-процентну ставку економічно недоцільно, оскільки приріст ставки єдиного податку не буде компенсуватися зниженням платежів з ПДВ до держбюджету.

В іншому випадку (коли сума сплаченого ПДВ перевищує 4% виручки від реалізації продукції) перехід на 10-процентну ставку цілком виправданий.

Ознайомившись із моделями оптимізації, перевіримо доцільність використання підприємством спрощеної системи за ставкою 10% за допомогою математичних методів.

Відмінність у сплаті єдиного податку за ставкою 6 чи 10% полягає у тому, що в першому випадку підприємство платить ПДВ із суми “доданої підприємством вартості”, а вдругому – ще 4% виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). І саме їх співвідношення визначає вигідність вибору тієї чи іншої ставки єдиного податку для юридичних осіб.

Підприємство реалізувало товари та послуги, виручка від реалізації яких становить величину А. При цьому величина витрат підприємства в процесі господарювання дорівнює величину В (сума витрат В складається з витрат, що включають ПДВ (В1), і витрат, що ПДВ не містять (В2)).

Розглянемо схему оподаткування цієї операції за умови вибору ставки 6 і 10%.

Оскільки загальна сума витрат підприємства в обох випадках однакова, перевагу 6%-ти або 10%-ти ставці єдиного податку віддають залежно від величини загальної суми податків.

Схема оподаткування виручки підприємства

Таблиця 5.

Операція	6%+ПДВ	показники	10%	показники
Отримано виручку від реалізації	A	83200	A	83200
Сума витрат підприємства	B	82200	B	82200
Величина витрат підприємства, які включають ПДВ, що підлягає поверненню у вигляді податкового кредиту	B1	16900	B1	16900
Інші витрати підприємства	B2	65300	B2	65300
Податкове зобов'язання по ПДВ	A/6	13867	-	-
Податковий кредит по ПДВ	B1/6	2817	-	-
Сума ПДВ, що підлягає сплаті до бюджету	A/6-B1/6	11050	-	-
Сума єдиного податку, що підлягає сплаті	0,06A	4992	0,1A	8320
Загальна сума податків, що підлягає сплаті до бюджету	0,06A+(A-B1)/6	16042	0,1A	8320

На прикладі підприємства, скориставшись співвідношенням, виведеним О. Мірошніченко ($A > 1,316B1$) та згідно даних підприємства $83200 > 1,316 \times 16900$, ми одержали підтвердження, що для підприємства сплата за ставкою 10 % є більш вигідною, аже сума виручки від реалізації на 26,73 % перевищує суму витрат що включає ПДВ.

Також посилаючись на О.Мірошніченка розглянемо питання про доцільність сплати 10 % єдиного податку чи оподаткування за традиційною схемою, що передбачає сплату податку на прибуток і ПДВ.

Скориставшись співвідношенням, виведеним автором

$A > 1,154B_1 + 0,769B_2$, або $83200 > (1,154 \times 16900 + 0,769 \times 65300)$,

можна прийти до висновку, що сплата 10% єдиного податку в порівнянні з податком на прибуток для підприємства є більш вигідною, адже величина загальної виручки від реалізації 83200,00 перевищує суму витрат, що включають ПДВ та витрат, що не включають ПДВ, включаючи податки і збори, від сплати, яких звільнені платники єдиного податку.

Проведене дослідження дало змогу підтвердити доцільність використання 10% ставки єдиного податку підприємством.

Питання для самоконтролю

1. Які Ви знаєте узаконені способи мінімізації сум податкових платежів?
2. Назвіть основні проблемні питання в податковому законодавстві.
3. Які Ви знаєте принципи формування ефективної податкової політики?
4. В чому полягає суть податкової стратегії?
5. Які механізми оптимізації оподаткування Ви знаєте?

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ З ДИСЦИПЛІНИ “ ПОДАТКОВА СИСТЕМА ”

1. Проблема становлення податкових систем в історичній ретроспективі.
2. Закономірності становлення податкових систем в країнах з розвинутою ринковою економікою.
3. Особливості становлення податкових систем постсоціалістичних країн.
4. Інституціональні та макроекономічні умови становлення податкової системи України.
5. Принципи проведення податкових реформ на Україні.
6. Напрямки вдосконалення податкової системи України.
7. Оподаткування товарообмінних операцій.
8. Оподаткування страхової діяльності.
9. Оподаткування операцій із розрахунками в іноземній валюті.
10. Оподаткування операцій з пов'язаними особами.
11. Оподаткування операцій з цінними паперами та деривативами.
12. Оподаткування спільної діяльності на території України без створення юридичної особи.
13. Оподаткування дивідендів.
14. Оподаткування операцій з борговими вимогами та зобов'язаннями.
15. Оподаткування доходів від виконання довгострокових зобов'язань.
16. Оподаткування неприбуткових установ і організацій.

17. Оподаткування підприємств та організацій громадських організацій інвалідів.
18. Оподаткування нерезидентів.
19. Оподаткування виробників сільськогосподарської продукції.
20. Усунення подвійного оподаткування.
21. Оподаткування в офшорних зонах.
22. Оподаткування в вільних економічних зонах.
23. Оподаткування операцій з давальницькою сировиною.
24. Оподаткування зовнішньоекономічної діяльності.
25. Система соціальних пільг при оподаткуванні доходів фізосіб.
26. Прибутковий податок з грошових коштів, отриманих під звіт.
27. Неоподатковуваний мінімум та соціальна пільга : сфери застосування.
28. Оподаткування за договором підряду.
29. Податок з доходів фізосіб і оплата навчання.
30. Податок з доходів і компенсація за рішенням суду.
31. Оподаткування профспілкових і соцстрахових путівок.
32. Застосування соціальної пільги до доходів працюючого пенсіонера.
33. Податок з доходів фізичних осіб та медичне обслуговування.
34. Заповнюємо Податковий розрахунок форми № 1ДФ.
35. Оподаткування доходів фізичних осіб у разі роботи на умовах неповного робочого тижня.

ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1.

Тема : Основні положення оподаткування в Україні.

Вид заняття: семінар

Мета: визначити основні напрямки оподаткування в Україні, його форми; з'ясувати роль державних законодавчих і виконавчих органів в формуванні податкової системи держави.

План заняття

1. Загальні закони та закономірності податкової системи України.
2. Поняття податків та їх правова природа
3. Бюджет і система оподаткування.

Основні терміни: податкова система, податок, збір, платіж, внесок, об'єкт оподаткування, суб'єкт оподаткування, одиниця оподаткування, податкова ставка, термін сплати податку, пільги, пропорційне оподаткування, прогресивне оподаткування, змішане оподаткування.

Питання для обговорення в аудиторії

1. Назвіть основні задачі України в реформуванні податкового законодавства.
2. Які основні принципи податкової системи України?
3. Які органи формують державну податкову службу України?
4. Дайте визначення податку, збору, обов'язковому платежу.
5. В чому полягає взаємозв'язок між бюджетами різних рівнів і системою оподаткування.
6. Охарактеризуйте основні задачі державної податкової служби.
7. Які основні ознаки має податок як економічна категорія.
8. Назвіть основні елементи оподаткування.

Тематика реферативних виступів

1. Проблема становлення податкових систем в історичній ретроспективі.
2. Закономірності становлення податкових систем в країнах з розвинутою ринковою економікою.
3. Особливості становлення податкових систем постсоціалістичних країн.
4. Інституціональні та макроекономічні умови становлення податкової системи України.

Практичне заняття № 2

Тема. Види і загальна характеристика податків, зборів і податкових платежів.

Мета: засвоєння основних напрямків податкової класифікації, узагальнення на практиці порядку реєстрації платників податків.

Вид заняття: семінар

План заняття

1. Поняття податку і збору, суб'єкту і об'єкту податку.
2. Класифікація податків.
3. Загальнодержавні і місцеві податки і збори.
4. Прямі і непрямі податки.
5. Реєстрація платників податків, зборів і інших обов'язкових платежів.
6. Вимоги по відкриттю і закриттю банківських рахунків.

Питання для самоконтролю

1. Як класифікуються податки і неподаткові платежі за підлеглистю?
2. Перерахуйте податки, які відносяться до загальнодержавних і місцевих податків і зборів відповіно.
3. Які податки відносяться до прямих і які до непрямих і в чому полягають особливості оподаткування такими податками?

4. Розкрийте зміст податкових зобов'язань платника податків.
5. Як відбувається реєстрація платників податків?
6. Які документи подає платник податку до податкової служби при постановці на облік?
7. В яких випадках відбувається зняття з податкового обліку платника податку?
8. Який порядок зняття з податкового обліку юридичної особи?

Тематика реферативних виступів

1. Принципи проведення податкових реформ на Україні.
2. Напрямки вдосконалення податкової системи України.

Література.

1. А.М. Соколовська . Податкова система України: теорія та практика становлення. – К.: НДФІ, 2001.
2. Податкова система України: Підручник/В.М. Федоров, В.М. Опарін та ін.- К.: Либідь, 1994.
3. Юткина Т.Ф. Налоги и налогообложение: Учеб.- М.: ИНФРА-М, 1999.

Практичне заняття № 3

Тема Становлення системи прямого оподаткування в Україні

Вид заняття: практичне

Мета: на практичному занятті 3 студент повинен вміти визначити валовий дохід і валові витрати; розраховувати податкову амортизацію основних фондів; визначати податок на прибуток при різних видах діяльності платника податку; нараховувати та визначати суму податку з доходів фізичних осіб.

План заняття

1. Визначення валового доходу і валових витрат.
2. Розрахунок амортизаційних відрахувань.
3. Визначення бази оподаткування податком на прибуток і визначення суми податку.
4. Визначення податку на доходи фізичних осіб за видами отримання таких доходів.

Питання для обговорення в аудиторії

1. Які особливості нарахування та сплати податку з доходів найманих працівників?
2. Охарактеризуйте обов'язки податкових агентів при виплатах особам, що не є найманими працівниками.
3. Перерахуйте систему соціальних пільг при оподаткуванні доходів фізичних осіб.

4. Поясніть суть і значення податкового кредиту.
5. Дайте визначення валовим доходам і валовим витратам.
6. Як оподатковуються податком на прибуток операції особливого виду?

Тематика реферативних виступів

1. Оподаткування товарообмінних операцій.
2. Оподаткування страхової діяльності.
3. Оподаткування операцій із розрахунками в іноземній валюті.
4. Оподаткування операцій з пов'язаними особами.
5. Оподаткування операцій з цінними паперами та деривативами.
6. Оподаткування спільної діяльності на території України без створення юридичної особи.
7. Оподаткування дивідендів.
8. Оподаткування операцій з борговими вимогами та зобов'язаннями.
9. Оподаткування доходів від виконання довгострокових зобов'язань.
10. Оподаткування неприбуткових установ і організацій.
11. Оподаткування підприємств та організацій громадських організацій інвалідів.
12. Оподаткування нерезидентів.
13. Оподаткування виробників сільськогосподарської продукції.

Вправи для виконання

Завдання 1.

ЗАТ, в складі якого знаходяться 2 засновника і 4 чоловіка в штаті, укладає договора з реєстраторами на надання послуг по веденню реєстру іменних цінних паперів. Чи має право ЗАТ суму плати за реєстраційні послуги віднести до складу валових витрат?

Завдання 2.

Якими повинні бути дії платника податку на прибуток в 1 кварталі 2003 року, якщо поворотня фінансова допомога, отримана ним від платника єдиного податку в 2002 році, на момент отримання до валових доходів не включалась і на 01.01.2003 року не погашена? Чи включається до валових доходів в січні 2003 року поворотня фінансова допомога, отримана до 01.01.2003 року?

Завдання 3.

В ході документальної перевірки, яка проводилась податковою інспекцією, було виявлено заниження оподаткованого прибутку в сумі 0,3 тис. Грн.. При цьому перевіряючи не прийняли до уваги і не включили до збільшення валових витрат суму амортизації основних фондів, яка не була врахована підприємством при складанні декларації з податку на прибуток, в аналогічній сумі.

Чи правомірні дії перевіряючої, якщо мета перевірки – правильність нарахування, повнота і своєчасність сплати в бюджет податків?

Завдання 4.

Працівники підприємства в зв'язку з виробничою необхідністю їздять у відрядження по Україні на вантажному автомобілі. Дозаправка автомобіля паливом здійснюється в дорозі. З цією метою робітникам видається під звіт готівка. При заправці автомобіля на АЗС авто заправки видають лише фіскальний чек, сума якого в більшості випадків перевищує 20 грн., а витратну накладну (товарний чек) і податкову накладну, звичайно не видають.

Які первинні документи необхідні для включення придбаного пального до валових витрат підприємства в податковому обліку?

Як в таких випадках можна включити суму ПДВ до податкового кредиту?

Завдання 5.

Неприбуткова організація проводить безкоштовний семінар (такий вид діяльності не є основним, однак записаний в статуті). Однак для участі в семінарі підприємства-учасники повинні перерахувати кошти для відшкодування витрат на проживання і канцтовари. Що повинно бути записане в призначенні платежу в платіжному дорученні, щоб перераховану суму підприємство мало право включити до валових витрат, а неприбуткова організація не повинна була включати до валового доходу?

Завдання 6.

Інститут підвищує кваліфікацію 2 своїх працівників, які навчаються в платних групах інституту. Вартість навчання за звітний квартал складає 1500 грн. Фонд оплати праці робітників інституту за звітний період складає 40000грн.

В якій сумі можна віднести на валові витрати витрати на навчання?

Завдання 7.

ТОВ “Метал” у лютому 2004 року виплатило громадянину Морозову Л.М. дохід у сумі 100 грн за зданий металобрехт.

Розрахуйте податок з доходів фізичних осіб.

Яку роль відіграють податкові агенти при виплатах особам, що не є найманими працівниками.

Завдання 8.

Робітниця підприємства Сидорова А.Н., що має статус постраждалої унаслідок Чорнобильської катастрофи 2 категорії, виховує 3 дітей віком до 18 років.

Визначити суму податкової соціальної пільги, на яку має право Сидорова.

Завдання 9.

Діти громадянина Голубкіна С.С. відповідно до закону одержали в спадщину від свого батька квартиру вартістю 44 500 грн; автомобіль ТОУОТА вартістю 47700грн. Крім того, батьки спадкодавця одержали в спадщину кошти в сумі 40 000грн.

Визначити суму податку на спадщину, яку спадкоємці повинні сплатити до бюджету.

Завдання 10.

Орендодавець – фізична особа передав в оренду підприємству “Горизонт” свій гараж. Сума орендної плати згідно з договором оренди становить 1330 грн. Орендодавець перебуває у трудових відносинах із підприємством.

Розрахуйте мінімальний орендний платіж для нарахування податку з доходів фізичних осіб. Розрахуйте суму податку.

Завдання 11.

Співробітнику ТОВ “Східні солодоці” Іванову А.К. було нараховано такі види доходів:

Відомості про доходи за січень	Сума, грн..
Заробітна плата	300
Відпускні за січень	165
Відпускні за лютий	315
Загальна сума місячного доходу	780

Визначити суму податку з доходів фізосіб, яку необхідно утримати в січні 2004 року.

Завдання 12.

Родичам померлого співробітника виплачено допомогу на поховання в розмірі 680 грн., з яких:

- 380 грн. Виплачено за рахунок коштів Фонду соціального страхування на випадок втрати працездатності;
- 300 грн за рахунок власних коштів підприємства.

Чи утримується в даному випадку податок з доходів фізичних осіб? Як обкладається податком допомога на поховання в розмірі 300 грн.?

Практичне заняття № 4

Тема: Система непрямого оподаткування

Вид заняття: практичне

Мета: на практичному занятті 4 студент повинен вміти визначати податкове зобов'язання з ПДВ, податковий кредит; розраховувати суму акцизного збору і митних платежів.

План заняття

1. Визначення суми ПДВ при різних видах діяльності.
2. Визначення суми акцизного збору.
3. Визначення суми мита і митних зборів.

Питання для обговорення в аудиторії

1. Які особливості сплати ПДВ при експорті і імпорті товарів?
2. В яких випадках можна отримати бюджетне відшкодування?
3. Як здійснюється коригування ПДВ?
4. Назвіть особливості податкового обліку ПДВ.
5. Як оподатковуються операції з давальницькою сировиною в ЗЕД?
6. Охарактеризуйте особливості митного оформлення консолідованого вантажу.
7. Як здійснюється нарахування акцизного збору?
8. Як нараховуються митні збори в залежності від транспортування товарів?
9. Що є базою оподаткування експортних операцій?

10. Який принцип нарахування акцизного збору на імпорتنі товари?

Тематика реферативних виступів

1. Оподаткування в офшорних зонах.
2. Оподаткування в вільних економічних зонах.
3. Оподаткування операцій з давальницькою сировиною.
4. Оподаткування зовнішньоекономічної діяльності.

Вправи для виконання

Завдання 1.

Одним з видів діяльності підприємства є імпорт товарів, за який при розмитненні необхідно сплачувати ПДВ в розмірі 20%.

Чи має право таке підприємство при подальшому розмитненні товару не сплачувати ПДВ у випадку, якщо в належній до сплати сумі врахувати існуючий з березня 2003р. податковий кредит.

Якщо так, то який механізм цієї процедури?

Завдання 2.

Підприємство займається туристичною діяльністю. На осінні канікули запланований обмін групами дітей між російською і українською сторонами. Російська сторона пропонує укласти трьохсторонній договір, за яким плата за надані послуги українською стороною повинна надійти від українського підприємства з м. Херсона.

Чи зможе в такому випадку український контрагент застосувати нульову ставку ПДВ.

Завдання 3.

Товариство з обмеженою відповідальністю уклало договір на виконання ремонтних робіт в лікарні з відділом капітального будівництва (ВКБ) Міськвиконкому (бюджетною організацією – неплатником ПДВ).

В вересні виконання робіт становило 35 тис.грн.. ВКБ перерахував на розрахунковий рахунок товариства лише 4 тис. грн..

Яку суму слід включити до податкових зобов'язань: за першою подією чи при надходженні грошей на розрахунковий рахунок?

Завдання 4.

Навчальний заклад прийняв рішення продати об'єкт незавершеного будівництва, що обліковується на його балансі. Балансова вартість об'єкта становить 106100грн(з ПДВ). Вартість об'єкта, визначена незалежним експертом – 110000грн., крім того, ПДВ – 22000 грн.

Договірна ціна продажу, зафіксована в договорі купівлі-продажу, визначена виходячи з експертної оцінки 132000грн. З врахуванням ПДВ.

Сума державного мита за нотаріальне оформлення становить 10% від договірної ціни.

Відобразіть дані операції в бухгалтерському і податковому обліку.

Завдання 5.

Підприємство відвантажило на експорт товар на умовах доставки його покупцю-нерезиденту. Валові доходи відображені в момент відвантаження, а податкові зобов'язання з ПДВ – за нульовою ставкою після отримання вантажної митної декларації, оформленої належним чином.

При перевірці податкова інспекція донарахувала ПДВ за ставкою 20%. Чи правомірні її дії?

Завдання 6.

Підприємство було зареєстроване в березні 2002 року, а в якості платника ПДВ зареєструвалось в вересні цього ж року. Чи має воно право на включення ПДВ по податковим накладним, які отримані ним в період до дня його реєстрації в якості платника ПДВ, до податкового кредиту.

Завдання 7.

В переробці давальницької сировини нерезидента заплановано залучити чотири сторони з наступною схемою взаємодії: підприємство А (виробник) отримує давальницьку сировину від замовника-нерезидента, який передає заводу для безпосереднього виробництва готової продукції (питома вага давальницької сировини в готовій продукції – 45%). Отримавши готову продукцію від виробника, виконавець за розпорядженням замовника відправляє її отримувачу-нерезиденту.

При цьому виникають наступні питання:

- чи буде такий договір давальницьким?;
- чи будуть послуги Виконавця експортними?;
- чи будуть експортними послуги заводу-виробника і яке цьому є підтвердження?;
- як оподатковуються суми винагороди у сторін договору – резидентів?

Завдання 8.

Для укладення зовнішньоекономічної угоди з американською фірмою необхідно визначити конкретну вартість експорту, якщо:

- собівартість товарної продукції – 30 000 грн;
- страхові витрати – 4200 грн;
- витрати на пакування – 2100 грн;
- транспортні витрати в межах України – 8000 грн;
- транспортні витрати за межами України – 2 200\$;
- вантажні роботи на митниці – 12000грн;
- розвантажувальні роботи у нерезидента – 1000\$;
- мито – 10% від контрактної вартості товарної продукції;
- митний збір – 235 грн.

При розрахунку застосовується середній курс НБУ – 5,33 грн/\$.

Завдання 9.

Згідно угоди з декларантом на декларування експортних товарів був відвантажений товар підприємством “Конус” на суму 48 000 дол США. Курс НБУ – 5,35 грн/1\$.

Згідно угоди всі витрати по оформленню ВМД сплачує підприємство “Конус”:

- мито – 3,5%;

- митний збір – 0,2%;
- ПДВ – 0%.

Декларант виконує послуги оформлення ВМД за винагороду у сумі 2,5% від контрактної вартості товару.

Первісна вартість товару 185 000грн.

Необхідно знайти суму всіх сплачених податків і зборів.

Завдання 10.

Підприємство “Конус” уклало з польською фірмою договір консигнації, яким передбачається ввезення товару і реалізація його з ліцензійного складу на території України.

12.02. надійшов товар від нерезидента контрактною вартістю 18000дол.США. Курс НБУ – 5.35 грн/дол..

При цьому підприємство “Конус” сплатило:

- страховій компанії 1000 дол США за страхування товару;
- транспортній організації за транспортування від митного кордону до ліцензійного складу – 1000 грн.

Під час митного оформлення було сплачено:

- мито – 7%;
- акцизний збір – 20%.

Комісійна винагорода склала 7%, при цьому було сплачено за охорону товару 10 дол. Необхідно знайти суму сплачених податків і зборів.

Практичне заняття № 5

Тема Податки і збори різних рівнів

Вид заняття: практичне

Мета: на практичному занятті 5 студент повинен вміти визначати місцеві податки і збори; розраховувати суму зобов'язань перед цільовими фондами; визначати суми ресурсних платежів.

План заняття

1. Розрахунок місцевих податків і зборів.
2. Розрахунок ресурсних платежів.
3. Розрахунок внесків до фондів соціального страхування і до Пенсійного фонду.

Питання для обговорення в аудиторії

1. Які податки і збори відносяться до місцевих і в чому полягає особливість їх стягнення?
2. Що є базою оподаткування податком з реклами?

3. Як розраховується середньоспискова чисельність працюючих для визначення комунального податку?
4. Які особливості розрахунку податку з власників транспортних засобів?
5. Дайте характеристику зборам за спеціальне використання природних ресурсів.
6. Які особливості пенсійної революції – 2004.
7. Про що слід пам'ятати, розраховуючи середньоденну заробітну плату?

Тематика реферативних доповідей

1. Прибутковий податок з грошових коштів, отриманих під звіт.
2. Неоподатковуваний мінімум та соціальна пільга: сфери застосування.
3. Оподаткування за договором підряду.
4. Податок з доходів фізосіб і оплата навчання.
5. Податок з доходів і компенсація за рішенням суду.

Вправи для виконання

Завдання 1.

Поліграфічне підприємство займається друком поліграфічної продукції, в т.ч. рекламних буклетів. Дизайн замовлення розробляє замовник. Поліграфічне підприємство виконує лише друк замовлення відповідно з вимогами замовника.

Чи обов'язково поліграфічному підприємству в такому випадку сплачувати податок з реклами? Якщо ні, то хто повинен сплачувати податок з реклами в процесі створення цієї реклами?

Завдання 2.

Чи правомірні щорічні збори за розміщення діючого не перший рік об'єкта торгівлі органами санепідемстанції і пожежної охорони?

Якими законодавчими актами вони встановлені?

Завдання 3.

Як обґрунтувати правильність розрахунку орендодавцем податку на землю на площу приміщень, переданих в оренду, якщо орендодавцем є заклад освіти, що звільнений від сплати податку на землю?

Завдання 4.

Телекомпанія надала рекламні послуги. Їх вартість склала 12050 грн., з яких 2000 грн. – ПДВ, 50 грн – податок з реклами. За договором замовник зробив 80% передоплату, а решту суми вніс після фактичного виходу реклами. Собівартість рекламних послуг – 6000 грн.

Як на вашу думку ці операції відобразяться в обліку у виробника реклами?

Завдання 5.

У березні 2003 р. підприємство з рекламними цілями роздало 1000 одиниць готової продукції на суму 600 грн., звичайна ціна – така ж. Оподатковуваний прибуток за 2002 р. становив 10000 грн., 2% - 200 грн. Вартість матеріальних

затрат у витратах на виробництво 1000 одиниць цієї продукції – 150 грн., решта витрат – 450 грн.

Відобразіть дану операцію в податковому обліку.

Завдання 6.

Сім'я потерпілого, який помер від професійного захворювання, складалася з трьох осіб: він, жінка, яка не працює та якій 55 років, та дитина 20 років, яка навчається на денній формі навчання. Причинний зв'язок смерті потерпілого з одержаним професійним захворюванням встановлено висновком МСЕК. Потерпілий одержував щомісячну страхову виплату в розмірі 250 грн. Та пенсію за віком 145 грн.

Обчисліть дохід для розрахунку щомісячної страхової виплати утриманцям.

Розрахуйте щомісячну страхову виплату.

Завдання 7.

Концерн зареєстрований як неприбуткова організація і утримується за рахунок членських внесків засновників. В останні часи ніяких видів господарської діяльності концерн не здійснював, заробітна плата його робітникам не нараховувалась.

Чи можна якимось чином уникнути збору по обов'язковому державному пенсійному страхуванню в розмірі 32% виходячи з розміру мінімальної заробітної плати?

Завдання 8.

Підприємство придбало не житловий будинок. Земельна ділянка, на якій воно розташоване, надана в тимчасове користування до 2006 року. Іншому підприємству – продавцю будівлі. В земельному кадастрі ця земельна ділянка закріплена за підприємством-продавцем. Підприємство-покупець(ТОВ) збирається розмістити в цьому будинку аптечний заклад.

Чи повинно воно сплачувати земельний податок?

Завдання 9.

Директор Райко В.І., чорнобилець 1 категорії, є найманим працівником ТОВ “Сонечко”. Заробітна плата становить 500 грн. Податкова соціальна пільга застосовується за місцем основної роботи.

Розрахуйте суми внесків до Пенсійного фонду і фондів соціального страхування.

Завдання 10.

Який розмір середньої заробітної плати має застосовуватися при нарахуванні пенсій у 2004 році та при перерахунку пенсії працівнику, що звернувся за призначенням пенсії в 2003 році?

Чи правомірне застосування органами Пенсійного фонду середньої заробітної плати в розмірі 306 грн для нарахування пенсій?

Завдання 11.

Працівниця Романова В.А. сама виховує двох дітей віком до 18 років. Її зарплата становить 380 грн. (не перевищує умовний граничний розмір 510 грн.)

Працівниця 1 березня 2004 року подала заяву про надання їй соціальної пільги як саодинокій матері, що виховує двох дітей до 18 років.

Розрахуйте суму утримань до соцфондів.

Завдання 12.

На балансі підприємства станом на 01.01.2004 р. знаходилося два легкових автомобіля: ВАЗ 21043 з об'ємом двигуна 1500 см. куб та Форд з об'ємом двигуна 2000 см. Куб.

Провести розрахунок податку з власників транспортних засобів, заповнити форму розрахунку, визначити строк сплати податку і відобразити в податковому обліку.

Завдання 13.

Підприємство в 4 кварталі 2003 року використало на виробничі потреби 1200 м.куб. води з басейну р. Південний Буг. Підприємству встановлено ліміт використання прісних водних ресурсів – 1000 м.куб.

Нарахувати плату за спеціальне використання водних ресурсів.

Завдання 14.

Мале підприємство має за штатним розкладом на 01.10.2004р. 25 чол.

Протягом 4 кварталу відбулися такі зміни:

15.10.2004р. – зараховано 2 чол.

25.11.2004р. – звільнено 3 чол.

10.12.2004р. – зараховано 1 чол.

Заробітна плата нарахована за квартал в сумі 10 тис. грн., виплачено за цей же період – 7 тис. грн..

Розрахувати суму комунального податку.

Практичне заняття № 6

Тема *Спрощена система оподаткування*

Вид заняття: практичне

Мета: на практичному занятті 6 студент повинен вміти розраховувати податки за спрощеною системою оподаткування; визначати порівняльну доцільність застосування альтернативних способів оподаткування; аналізувати відмінності єдиного податку і спецпатенту.

План заняття

1. Спрощена система оподаткування, обліку і звітності.
2. Оподаткування підприємств і громадян-підприємців, які працюють із придбанням спец патенту.
3. Оподаткування доходів приватного підприємця на умовах сплати фіксованого податку.

4. Порівняльний аналіз доцільності роботи за альтернативними способами оподаткування.

Питання для обговорення в аудиторії

1. Який порядок видачі Свідоцтва про право сплати єдиного податку?
2. Що є виручкою від реалізації продукції для оподаткування єдиним податком?
3. Які встановлені обмеження щодо обсягу діяльності на момент переходу на єдиний податок?
4. Які встановлені обмеження щодо структури статутного фонду і середньо облікової чисельності працюючих?
5. Поясніть взаємозв'язок єдиного податку з іншими податками та зборами.
6. Яким чином оподатковуються єдиним податком доходи приватних підприємців?
7. Як оподатковуються доходи приватного підприємця на умовах сплати фіксованого податку?

Вправи для виконання

Завдання 1.

Підприємство, утворене в листопаді 2004 року, з 1 січня 2005 р. перейшло на сплату єдиного податку за ставкою 6%. Чи слід нараховувати єдиний податок від суми внесків, що надійшли від засновників на розрахунковий рахунок протягом 2005 р., якщо 25% було внесено під час реєстрації підприємства?

Чи слід нараховувати 6% від суми коштів, що надійшли на розрахунковий рахунок з Фонду соцстраху як відшкодування оплати лікарняних листків?

Завдання 2.

Залишкова вартість реалізованих основних фондів відображується в бухгалтерському обліку без ПДВ. Сума, отримана на розрахунковий рахунок за реалізовані основні фонди, надійшла з ПДВ.

Як визначити фінансовий результат і яка сума буде включатися в базу оподаткування єдиним податком?

Завдання 3.

Приватний підприємець має 6 лотків, де в дві зміни з скороченим робочим днем працюють наймані працівники. Якщо скористуватися “методом визначення середньоспискової чисельності”, то виходить, що працює “менше 10 чоловік”, хоча реально їх 12 і в формі 8ДР, що подається до податкових органів, вказується 12 найманих працівників.

Чи може такий приватний підприємець перейти на сплату єдиного податку?

Завдання 4.

Підприємство – платник єдиного податку за ставкою 10% з 2003 року перейшло на загальну систему оподаткування, в зв'язку з чим виникає низка питань:

1. Підприємство в 2002 році отримало послуги по електроенергії, оренді, зв'язку, однак не оплатило їх. Як підприємство повинно відобразити такі платежі в податковому і бухгалтерському обліку, якщо їх оплата відбулася в січні 2003 року?

2. Підприємство в 2002 році отримало аванс за роботи, які будуть виконані в 2003 році. Сума оплати включена в дохід, з якого обчислений і сплачений єдиний податок. Чи збільшуються валові доходи при виконанні оплачених робіт в 2003 році? Чи виникають при цьому податкові зобов'язання?

Завдання 5.

У звітному місяці підприємство здійснило передоплату послуг сторонніх організацій на суму 2500 грн., плюс ПДВ – 500 грн. У цьому самому місяці ці послуги були надані. Крім того, тоді ж нараховано заробітну плату на суму 600 грн. Утримано до пенсійного фонду – 1%, розмір внеску на соцстрахування – 1%. У наступному місяці зарплату виплачено.

Необхідно: відобразити дані операції в обліку у платника єдиного податку за ставкою 6% і 10%.

Завдання 6.

Чи має право фізична особа – платник єдиного податку відображати в квартальному звіті свої витрати? Чи мають право місцеві Ради встановлювати ставку єдиного податку більше 200 грн?

Як відобразити в пункті 4 звіту виручку: наростаючим підсумком чи поквартально?

Завдання 7.

Підприємство-єдиноподатник надає послуги по пранню постільної білизни. Готель в листопаді здійснив авансовий платіж підприємцю в сумі 1100 грн. Після надання єдиноподатником послуги підприємству було складено акт виконаних робіт на суму 1500 грн. Підприємство в грудні здійснило доплату підприємцю в сумі 400 грн.

Заповніть книгу обліку доходів і витрат за наступною формою:

Період обліку(день, тиждень, місяць, рік)	Кількість виготовленої продукції, наданих послуг(од.вим)	Витрати на виробництво продукції (грн.)	Кількість проданої продукції, наданих послуг (од. вимір)	Ціна продажу товару, послуг (грн.)	Сума Виручки (доходу) (грн.)	Чистий Дохід (грн.)

Завдання 8.

Підприємство перейшло на спрощену систему оподаткування, обліку і звітності.

Чи включається до розрахунку сплати єдиного податку сума кредиторської заборгованості, за якою минув строк позовної давності, що відображається у графі № 5 “Позареалізаційні доходи та виручка від іншої реалізації” у книзі обліку доходів і витрат?

Якщо включається, тоді в якій графі розрахунку сплати єдиного податку така сума знайде своє відображення?

Завдання 9.

Підприємство працювало на єдиному 6-відсотковому податку. При цьому обсяг виручки за рік досяг 1 млн 119 тис. грн..

Чи правильно буде надіслати до податкової інспекції розрахунок єдиного податку (на суму 1 млн грн.) та декларацію про прибуток (на виручку у 119 тис. грн.)?

Допоможіть з’ясувати ситуацію.

Завдання 10.

Приватний підприємець – платник єдиного податку передав повноваження здійснювати підприємницьку діяльність від свого імені іншій особі, яка не є суб’єктом підприємницької діяльності, згідно із завіреним нотаріально договором доручення.

Чи повинен підприємець сплачувати за цю особу додатково 50% ставки єдиного податку як за найману особу та чи вважається така особа найманим працівником?

Завдання 11.

Чи мають право фізичні особи – платники єдиного податку здійснювати записи в трудових книжках своїх найманих працівників і чи виплачується допомога, пов’язана з тимчасовою втратою працездатності, якщо для таких найманих працівників це є основне місце роботи?

Практичне заняття № 7

Тема *Фінансові санкції в оподаткуванні*

Мета: На практичному занятті 5 студент повинен : засвоїти основні види фінансових санкцій; вміти розраховувати пеню і штраф, визначати суму недоїмки і загальну суму податкового боргу.

План заняття

1. Визначення основних видів фінансових санкцій в оподаткуванні.
2. Розрахунок штрафів за різні види податкових правопорушень.

3. Податкова розстрочка.

Питання для обговорення в аудиторії

1. Назвіть основні види правопорушень податкового законодавства, які часто зустрічаються на практиці.
2. Які види податкових перевірок ви знаєте і які напрямки фінансово-господарської діяльності підлягають ретельній перевірці.
3. Які фінансові санкції застосовуються органами податкових служб при виявленні порушень податкового законодавства?
4. Охарактеризуйте адміністративні санкції.
5. Який порядок визначення недоїмки і пені?
6. Перерахуйте основні розміри фінансових санкцій, що застосовуються за порушення податкового законодавства.
7. Яким чином здійснюється оскарження правомірності застосування санкцій?

Тематика реферативних доповідей

1. Податок з доходів і компенсація за рішенням суду.
2. Заповнюємо Податковий розрахунок форми № 1ДФ.
3. Як штрафує Пенсійний фонд?

Розгляд ситуаційних завдань

Завдання 1.

Фірма перерахувала за свого робітника і робітника-сумісника в 2003 році плату за придбання патенту на винахід.

Чи необхідно було обкладати прибутковим податком суму плати, якщо так, то яку відповідальність несе фірма за неутримання і неперерахування прибуткового податку?

Які штрафні санкції загрожують робітникам за неподання декларації про доходи за рік?

Завдання 2.

За 2003 рік підприємство понесло збитки в сумі 500 тис. грн., однак сума переплати податку на прибуток за даними особового рахунку в податковій інспекції становить 40 тис. грн.. На 20.02.2004 р. настає термін сплати розстроченого податкового зобов'язання з податку на прибуток в сумі 42 тис. грн..

Чи необхідно сплачувати черговий внесок розстроченого податкового зобов'язання, якщо за рік отримані збитки ?

Завдання 3.

Підприємство отримало усвідомлення від податкового органу про те, що в дод. К1 до декларації з податку на прибуток підприємства не вказаний код ЄДРПОУ

і податковий період, в зв'язку з чим декларація визнана недійсною і підприємству слід подати нову декларацію і сплатити штраф.

Чи правомірні дії податкового органу?

Завдання 4.

Державна реєстрація підприємства здійснена в 1997 році, однак в якості платника внесків до Фонду соціального страхування по тимчасовій втраті працездатності воно було зареєстроване лише в лютому 2001 р. При проведенні перевірки Фондом соцстрахування до підприємства застосовані штрафні санкції за всі роки.

Чи правомірні дії Фонду?

Завдання 5.

Підприємство не змогло своєчасно погасити самотійно задекларовані податкові зобов'язання. Податковий орган на суму податкового боргу надіслав першу податкову вимогу з вказівкою суми податкового боргу, який з часом був погашений підприємством. Однак через деякий час податковий орган знов надіслав податкову вимогу на погашення фінансових санкцій, нарахованих ним ще за 2 дні несвоєчасної сплати. При цьому дата в примірнику податкової вимоги, що знаходиться в органі податкової служби вказана, а на примірнику, надісланому підприємству – ні. Крім того, з того часу з органом податкової служби проводились звірки взаєморозрахунків по податках, які підтверджуються відповідними актами, і про додаткову суму штрафів при цьому мови не було.

Чи правомірні вимоги податкового органу?

Завдання 6.

Сільська Рада несвоєчасно подала до податкового органу Звіт про використання грошових коштів неприбуткових організацій. Податковий орган застосував до сільради штраф. Однак сільрада не є платником податків і не подає податкової декларації.

Чи правомірно застосована штрафна санкція?

Завдання 7.

Підприємство подало звіт про забруднення навколишнього середовища за місцем знаходження своєї районної податкової інспекції, який був прийнятий в загальному порядку. Через декілька днів з'ясувалось, що в цій будівлі розміщена податкова інспекція іншого району, а податкова інспекція, до якої відноситься підприємство, переїхала.

Які штрафи загрожують підприємству?

Завдання 8.

Підприємство при поданні Розрахунку зобов'язання по сплаті збору на обов'язкове державне пенсійне страхування допустило помилку, в результаті

якої фонд оплати праці становив на 26000 грн. Менше фактичного, відповідно, і розмір збору занижений – на 8320 грн. Однак до Пенсійного фонду перерахована правильна сума збору.

Які штрафні санкції можуть бути застосовані до підприємства при перевірці органами Пенсійного фонду?

Завдання 9.

Бюджетна організація надає підприємству послуги по оренді приміщення. Підприємство своєчасно не сплатило орендну плату, а податкові зобов'язання по ПДВ і податку на прибуток виникли і організація відобразила їх в деклараціях. Коштів на поточному рахунку не було, тому сплатити податок до бюджету своєчасно бюджетна організація не змогла. При перевірці податкова служба нарахувала фінансовий штраф підприємству в розмірі 10% за несвоєчасну сплату і адміністративний штраф головному бухгалтеру за неподання платіжного доручення в сплату податку.

Чи правомірно застосований адміністративний штраф, якщо картотеку відмінено і платіжні доручення через відсутність коштів на рахунку не приймають?

Завдання 10.

Приватний підприємець використовує працю найманих робітників. За 2003р. звітність до Пенсійного Фонду не подавалась. За результатами перевірки до підприємця були застосовані штрафні санкції в розмірі 2040 грн. (170 х 12 місяців)

Чи правомірні дії перевіряючі?

Завдання 11.

В ході перевірки податковою інспекцією встановлено факт порушення підприємством строків розрахунків по експортно-імпортних операціях. За результатами перевірки нарахована пеня. Акт перевірки складений 20.05.2003 р., однак підприємством не підписаний.

Чи має право підприємство відстрочити підписання акту?

Чи можна оскаржити акт або зменшити суму штрафу?

Завдання 12.

Підприємство в грудні 2002 р. експортувало товар, оплата за який надійшла в січні 2003 р. В строці 5 розділу III “Майно і товари за кордоном” валютної декларації підприємство відобразило операцію експорту. Податкова інспекція нарахувала штраф в 340 грн., мотивуючи це тим, що декларація про валютні цінності за IV квартал 2002 р. не повинна подаватися, а таке відвантаження відображається в декларації за I квартал 2003 р.

Чи правильно це?

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Активи — ресурси, контрольовані підприємством унаслідок минулих подій. Використання А., як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому.

«Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Стаття 1

Акцизний збір — це непрямий податок на окремі товари (продукцію), визначені законом як підакцизні, який включається до ціни цих товарів (продукції).

Декрет Кабінету Міністрів України «Про акцизний збір» від 26 грудня 1992р. №18-92 із змінами та доповненнями, Стаття 1

Акція — цінний папір без установленого строку обігу, що засвідчує пайову участь у статутному фонді акціонерного товариства, підтверджує членство в акціонерному товаристві та право на участь в управлінні ним, дає право його власникові на одержання частини прибутку у вигляді дивиденду, а також на участь у розподілі майна в разі ліквідації акціонерного товариства.

«Про цінні папери і фондову біржу», Стаття 4

Алкогольні напої — продукти, одержані внаслідок спиртового бродіння цукромістких матеріалів або виготовлені на основі харчових спиртів з вмістом спирту етилового понад 1,2% об'ємних одиниць, які належать до товарних груп Гармонізованої системи опису та кодування товарів під кодами 22 04, 22 05, 22 06, 22 08.

«Про акцизний збір на алкогольні напої та тютюнові вироби», Стаття 1

Амортизація основних фондів і нематеріальних активів — поступове віднесення витрат на їх придбання, виготовлення або поліпшення, на зменшення скоригованого прибутку платника податку у межах норм амортизаційних відрахувань, установлених цією статтею.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 8

Антидемпінгове мито (попереднє або остаточне) — особливий вид мита, що справляється в разі ввезення на митну територію України товару, який є об'єктом застосування антидемпінгових заходів (попередніх або остаточних).

«Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту»,

Стаття 1

Аудит — перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання з метою визначення достовірності їх звітності, обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам.

«Про аудиторську діяльність», Стаття 4

Аудиторська діяльність — включає в себе організаційне і методичне забезпечення аудиту, практичне виконання аудиторських перевірок (аудит) і надання інших аудиторських послуг.

«Про аудиторську діяльність», Стаття 3

Бартер (товарний обмін) — господарська операція, яка передбачає проведення розрахунків за товари (роботи, послуги) у будь-якій формі, іншій, ніж грошова, включаючи будь-які види заліку та погашення взаємної заборгованості, внаслідок яких не передбачається зарахування коштів на рахунки продавця для компенсації вартості таких товарів (робіт, послуг).

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Безнадійна заборгованість — заборгованість, яка відповідає будь-якій з наведених нижче ознак:

- заборгованість із зобов'язань, за якою минув строк позовної давності;
- заборгованість, яка виявилася непогашеною внаслідок недостатності майна фізичної чи юридичної особи, оголошеної банкрутом у встановленому законодавством порядку, або юридичної особи, що ліквідується;
- заборгованість, яка виявилася непогашеною внаслідок недостатності коштів, одержаних від продажу на відкритих аукціонах (публічних торгах) майна позичальника, переданого у заставу як забезпечення зазначеної заборгованості, за умови, що інші юри пічні

дії кредитора щодо примусового стягнення іншого майна позичальника не привели до повного покриття заборгованості;

- заборгованість, стягнення якої стало неможливим у зв'язку з дією обставин непереборної сили, стихійного лиха (форс-мажору), підтверджених у порядку, передбаченому законодавством;

- прострочена заборгованість померлих фізичних осіб, а також визнаних у судовому порядку безвісно відсутніми, померлими або недієздатними, а також прострочена заборгованість фізичних осіб, засуджених до позбавлення волі.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Безоплатно надані товари (роботи, послуги) — це:

- товари, що надаються платником податку згідно з договорами дарування, іншими договорами, які не передбачають грошової або іншої компенсації вартості таких матеріальних цінностей і нематеріальних активів чи їх повернення, чи без укладення таких угод;

- роботи її послуги, що надаються платником податку без вимоги про компенсацію їх вартості;

- товари, передані юридичній чи фізичній особі на відповідальне зберігання і використані нею в її виробничому або господарському обороті.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Безповоротна фінансова допомога — це:

- сума коштів, передана платнику податку згідно з договорами дарування, іншими подібними договорами, які не передбачають відповідної компенсації чи повернення таких коштів (за винятком бюджетних дотацій і субсидій), чи без укладення таких угод;

- сума безнадійної заборгованості, відшкодована кредитору позичальником після списання такої безнадійної заборгованості;

- сума заборгованості платника податку перед іншою юридичною чи фізичною особою, що залишилася нестягнутою після закінчення строку позовної давності;

- кредит або депозит, наданий платнику податку без встановлення строків повернення його основної суми, за винятком кредитів, наданих під безстрокові облігації, та депозитів до запитання у банківських установах.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Благодійна діяльність — безкорислива діяльність благодійних організацій, що не передбачає одержання прибутків від цієї діяльності.

«Про благодійництво та благодійні організації», Стаття 1

Бухгалтерський облік — процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень.

«Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Стаття 1

Бюджет — план утворення і використання фінансових ресурсів для забезпечення функцій, що здійснюються органами державної влади України, органами влади Автономної Республіки Крим та місцевими Радами народних депутатів.

«Про бюджетну систему України», Стаття 1

Бюджетна система. Складається з Державного бюджету України, республіканського бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів.

«Про бюджетну систему України», Стаття 1

Бюджетне відшкодування — сума, що підлягає поверненню платнику податку з бюджету у зв'язку з надмірною сплатою податку у випадках, визначених цим Законом.

«Про податок на додану вартість», Стаття 1

Валові витрати виробництва та обігу — сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних як компенсація вартості товарів (робіт, послуг), які придбаваються (виготовляються) таким платником податку для їх подальшого використання у власній господарській діяльності.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 5

Валовий дохід — загальна сума доходу платника податку від усіх видів діяльності, отриманого (нарахованого) протягом звітного періоду в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як на території України, її континентальному шельфі, виключній (морській) економічній зоні, так і за її межами.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 4

Валовий дохід від страхової діяльності — сума страхових внесків, страхових платежів або страхових премій, за винятком суми валових внесків, переданих у перестраховання, отриманих (нарахованих) страховиками протягом звітного періоду по договорах страхування і перестраховання ризиків на території України або за її межами.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 7

Валовий дохід страховика. Визначається як сума доходу від страхової діяльності, прибутку від проведення страхування життя, прибутку від позареалізаційних операцій та іншої реалізації, зменшених на виплати страхових сум та страхового відшкодування, відрахування у централізовані страхові резервні фонди та у технічні резерви, інші, ніж резерв незароблених премій. *«Про страхування», Стаття 31*

Ввізна вантажна митна декларація — заява, що містить відомості про товари та інші предмети і транспортні засоби, які ввозяться на митну територію України, мету їх ввезення з-за меж митного кордону України або про зміну митного режиму для таких товарів та інших предметів і транспортних засобів, а також інформацію, необхідну для здійснення митного контролю, митного оформлення, митної статистики, нарахування митних платежів.

«Про гербовий збір», Стаття 1

Вексель — цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити після настання строку визначену суму грошей власнику В. (векселедержателю). Випускаються два види **В.:** простий і переказний.

Види обов'язкового страхування. В Україні здійснюються такі **В. о. с.:**

- 1) медичне страхування;
- 2) державне особисте страхування військовослужбовців і військовозобов'язаних, призваних на збори;
- 3) державне особисте страхування осіб рядового, начальницького та вільнонайманого складу органів і підрозділів внутрішніх справ;
- 4) державне обов'язкове особисте страхування медичних і фармацевтичних працівників на випадок інфікування вірусом імунодефіциту людини при виконанні ними службових обов'язків;
- 5) державне обов'язкове особисте страхування працівників митних органів;
- 6) державне обов'язкове особисте страхування працівників прокуратури;
- 7) державне страхування життя і здоров'я народних депутатів;
- 8) державне особисте страхування службових осіб державної контрольно-ревізійної служби в Україні;
- 9) державне особисте страхування службових осіб державних податкових інспекцій;
- 10) державне обов'язкове страхування службових осіб державних органів у справах захисту прав споживачів;
- 11) особисте страхування працівників відомчої та сільської пожежної охорони і членів добровільних пожежних дружин (команд);
- 12) державне страхування посадових осіб інспекцій державного архітектурно-будівельного контролю;
- 13) державне страхування спортсменів вищих категорій;
- 14) державне страхування працівників державної лісової охорони;
- 15) страхування життя і здоров'я спеціалістів ветеринарної медицини;
- 16) страхування життя і здоров'я суддів;
- 17) державне страхування донорів крові та/або її компонентів;
- 18) особисте страхування від нещасних випадків на транспорті;

- 19) страхування членів екіпажу та авіаційного персоналу;
- 20) страхування працівників замовника авіаційних робіт, осіб, пов'язаних із забезпеченням технологічного процесу при виконанні авіаційних робіт, та пасажирів, які перевозяться за його заявкою без придбання квитків;
- 21) страхування ризикових професій народного господарства від нещасних випадків;
- 22) страхування відповідальності повітряного перевізника і виконавця повітряних робіт щодо відшкодування збитків, заподіяних пасажиром, багажу, пошти, вантажу;
- 23) страхування відповідальності експлуатанта повітряного судна за збитки, які можуть бути завдані ним при виконанні авіаційних робіт;
- 24) страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів;
- 25) страхування авіаційних суден;
- 26) обов'язкове страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень у радгоспах та інших державних сільськогосподарських підприємствах. *«Про страхування», Стаття 6*

Виробник реклами — особа, яка повністю або частково здійснює виробництво реклами. *«Про рекламу», Стаття 1*

Відкрите акціонерне товариство — акціонерне товариство, акції якого можуть розповсюджуватися шляхом відкритої передплати й купівлі-продажу на біржах.

«Про господарські товариства», Стаття 25

Відповідальне зберігання — господарська операція платника податку, що передбачає передання згідно з договорами схову матеріальних цінностей на зберігання іншій особі без права їх використання у господарському обороті такої фізичної чи юридичної особи, з подальшим поверненням цих матеріальних активів платнику податку без зміни їхніх якісних або кількісних характеристик.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Господарська діяльність — будь-яка діяльність, в тому числі підприємницька, пов'язана з виробництвом та обміном матеріальних і нематеріальних благ, що виступають у формі товару.

«Про зовнішньоекономічну діяльність», Стаття 1

Господарська операція — дія або подія, яка викликає зміни в структурі активів та зобов'язань, власному капіталі підприємства.

«Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Стаття 1

Гральний бізнес — діяльність, пов'язана із влаштуванням казино, інших гральних місць (домів), гральних автоматів за грошовим або майновим вииграшем, проведенням — лотерей (крім державних) та розиграшів з видачею грошових вигащів у готівковій формі — поза банківськими установами або у майновій формі на місці. Казино, інші гральні місця (дома) повинні займати окремі приміщення або будівлі та мати гральний зал для відвідувачів (крім гральних автоматів та більярдних столів).

«Про патентування деяких видів підприємницької діяльності», Стаття 5

«Про Національний банк України, Стаття 1

Гудвіл — нематеріальний актив, вартість якого визначається як різниця між балансовою вартістю активів підприємства та його звичайною вартістю як цілісного майнового комплексу, що виникає внаслідок використання кращих управлінських якостей, домінуючої позиції на ринку товарів (робіт, послуг), нових технологій тощо. Вартість Г. не підлягає амортизації та не враховується у визначенні валових витрат платника податку.

«Про оподаткування прибутку підприємств». Стаття 1

Демпінг — продаж товарів за цінами, нижчими від контрактних на міжнародних товарних ринках, за умови, що низький рівень ціни не зумовлюється відповідним рівнем витрат виробництва цього товару.

«Про зовнішньоекономічну діяльність», Стаття 1

Державний реєстр фізичних осіб — платників податків та інших обов'язкових платежів — автоматизований банк даних, створений для забезпечення єдиного державного обліку

фізичних осіб, які зобов'язані сплачувати податки, збори, інші обов'язкові платежі до бюджетів та внески до державних цільових фондів у порядку і на умовах, що визначаються законодавчими актами України.

«Про Державний реєстр фізичних осіб-платників податків та інших обов'язкових платежів», Стаття 1

Державні послуги — будь-які платні послуги, обов'язковість отримання яких встановлюється законодавством та які надаються фізичним чи юридичним особам органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування і створеними ними установами та організаціями, що утримуються коштом відповідних бюджетів. До Д. п. не включаються податки, збори (обов'язкові платежі), визначені Законом України «Про систему оподаткування».

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 7

Дериватив — стандартний документ, що засвідчує право та/або зобов'язання придбати чи продати цінні папери, матеріальні або нематеріальні активи, а також кошти на визначених ним умовах у майбутньому. Стандартна (типова) форма Д. та порядок їх випуску та обігу встановлюються законодавством. До Д. належать: форвардний контракт, ф'ючерсний контракт та опціон. Відповідно до виду цінностей деривативи розподіляються на: фондовий Д., валютний Д. і товарний Д.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Дивіденди — платіж, що провадиться юридичною особою на користь власників (довіреніх осіб власника) корпоративних прав, емітованих такою юридичною особою, у зв'язку з розподілом частини її прибутку. До Д. не включаються виплати юридичної особи, пов'язані зі зворотним викупом акцій, часток (паїв), раніше емітованих такою юридичною особою.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Довгостроковий договір (контракт) — будь-який договір на виготовлення, будівництво, установку або монтаж матеріальних цінностей, що входять до складу основних фондів замовника або складових частин таких основних фондів, а також на створення нематеріальних активів, пов'язаних з таким виготовленням, будівництвом, установкою або монтажем (послуг типу «інжиніринг», науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт та розробок), за умови, що такий контракт не планується завершити раніше ніж через 9 місяців з моменту здійснення перших витрат або отримання авансу (передоплати).

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 7

Додаткова заробітна плата — винагорода за працю понад установлені норми, за трудові успіхи та винахідливість і за особливі умови праці. Вона включає доплати, надбавки, гарантійні та компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством; премії, пов'язані з виконанням виробничих завдань і функцій. *«Про оплату праці», Стаття 2*

Доходи з джерелом їх походження з України — будь-які доходи, отримані резидентами або нерезидентами від будь-яких видів їхньої діяльності на території України, включаючи проценти, дивіденди, роялті та будь-які інші види пасивних доходів, сплачених резидентами України, доходи від надання резидентам або нерезидентам в оренду (користування) майна, розташованого в Україні, включаючи рухомий склад транспорту, приписаного до портів, розташованих в Україні, доходи від продажу нерухомого майна, розташованого в Україні, доходи, отримані у вигляді внесків та премій на страхування і перестрахування ризиків на території України, а також доходи страховиків-резидентів від страхування ризиків страхувальників-резидентів за межами України, інші доходи від господарської діяльності на митній території України або на територіях, що перебувають під контролем митних служб України (у зонах митного контролю, на спеціалізованих ліцензійних митних складах тощо).

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Експорт (експорт товарів) — продаж товарів іноземним суб'єктам господарської діяльності та вивезення товарів через митний кордон України, включаючи реекспорт товарів, крім передачі майна суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності іноземному суб'єкту господарської діяльності за кордоном як натуральної частки участі у формуванні статутного

капіталу при спільній господарській діяльності. При цьому термін реекспорт (реекспорт товарів) означає продаж іноземним суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності та вивезення за межі України товарів, раніше імпортованих на територію України.

«Про зовнішньоекономічну діяльність», Стаття 1

Емісійний дохід — сума перевищення доходів, отриманих підприємством від первинної емісії (випуску) власних акцій та інших корпоративних прав, над номіналом таких акцій (інших корпоративних прав).

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Єдиний митний тариф України — систематизований звіт ставок мита, яким обкладаються товари та інші предмети, що ввозяться на митну територію України або вивозяться за межі цієї території.

«Про єдиний митний тариф», Стаття 3

Заробітна плата — винагорода, обчислена, зазвичай, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. Розмір З. п. залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства.

«Про оплату праці», Стаття 1

Зведений бюджет України — сукупність усіх бюджетів, що входять до складу бюджетної системи України.

«Про бюджетну систему України», Стаття 2

Звичайна ціна — ціна реалізації товарів (робіт, послуг) продавцем, що включає суму нарахованих (сплачених) процентів, вартість іноземної валюти, яка може бути отримана у разі їх продажу особам, які не пов'язані з продавцем при звичайних умовах ведення господарської діяльності. У разі, коли ціни внутрішньої реалізації підлягають державному регулюванню згідно з законодавством, звичайною вважається ціна, встановлена згідно з принципами такого регулювання. У разі, коли продаж (відчуження) товарів (валютних цінностей) здійснюється у примусовому порядку згідно із законодавством, З. ц. вважається ціна, фактично отримана при такому продажі. Звичайна процентна ставка за депозит — ставка, яка визначається за методикою, встановленою Національним банком України. Якщо податкові органи за результатами документальних перевірок мають підстави для висновків щодо правомірності визначення рівня З. ц. платником податку, ці органи мають право звернутися із запитом, а платник податку зобов'язаний за таким запитом надати обґрунтування рівня таких цін.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Звітний (податковий) період — період, за який платник податку зобов'язаний проводити розрахунки податку та сплачувати його до бюджету.

«Про податок на додану вартість», Стаття 1

Зовнішньоекономічна діяльність — діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами.

«Про зовнішньоекономічну діяльність», Стаття 1

Імпорт (імпорт товарів) — закупка в іноземних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності товарів та їх ввезення на територію України, включаючи закупку товарів, призначених для власного споживання установами та організаціями України, розташованими за її межами.

«Про зовнішньоекономічну діяльність», Стаття 1

Індексація — встановлений актами законодавства України механізм підвищення грошових доходів громадян, що дає можливість частково або повністю відшкодувати їм подорожчання споживчих товарів і послуг. І. є частиною державної системи соціального захисту громадян, спрямована на підтримання купівельної спроможності їхніх грошових доходів, особливо соціальне уразливих верств населення — пенсіонерів, інвалідів, неповних і багатодітних сімей, а також молоді, яка вчиться. *«Про індексацію грошових доходів населення». Стаття 1*

Колективне сільськогосподарське підприємство — добровільне об'єднання громадян у самостійне підприємство для спільного виробництва сільськогосподарської продукції та товарів, що діє на засадах підприємництва та самоврядування. К. с. п. є юридичною особою, має розрахунковий та інші рахунки в установах банку і печатку із своїм найменуванням. К. с. п. можуть на добровільних засадах об'єднуватися в спілки (об'єднання), бути засновниками акціонерних товариств, які діють на основі своїх статутів

«Про колективне сільськогосподарське підприємство». Стаття 1

Кредит — кошти й матеріальні цінності, що надаються резидентами або нерезидентами у користування юридичним або фізичним особам на визначений строк та під процент. Кредит розподіляється па фінансовий К., товарний К. і К. під цінні папери, що засвідчують відносини позики.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Лізингова (орендна) операція — господарська операція фізичної чи юридичної особи (орендодавця), що передбачає надання основних фондів або землі у користування іншим фізичним чи юридичним особам (орендарям) під процент і на визначений строк. Операції з лізингу (оренди) цілісних майнових комплексів державних підприємств регулюються відповідним законодавством. Л. (о.) о. здійснюються у вигляді оперативного лізингу (оренди), фінансового лізингу (оренди), зворотного лізингу (оренди), оренди землі та оренди жилих приміщень.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Марка акцизного збору — спеціальний знак, яким маркуються алкогольні напої та тютюнові вироби. Її наявність на цих товарах підтверджує сплату акцизного збору, легальність ввезення та реалізації на території України цих виробів. М. а. з. для алкогольних напоїв і тютюнових виробів, вироблених в Україні, відрізняються від марок для імпортованих алкогольних напоїв і тютюнових виробів дизайном і кольором.

«Про акцизний збір на алкогольні напої та тютюнові вироби», Стаття 1

Маркування алкогольних напоїв і тютюнових виробів — наклеювання марки акцизного збору в порядку, передбаченому Положенням про виробництво, зберігання, продаж марок акцизного збору, маркування алкогольних напоїв і тютюнових виробів.

«Про акцизний збір на алкогольні напої та тютюнові вироби», Стаття 1

Матеріальний актив — основні фонди та оборотні активи у будь-якому виді, що відрізняється від коштів, цінних паперів, деривативів і нематеріальних активів.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Митна вартість товару — ціна, що фактично сплачена або підлягає сплаті за товари та інші предмети, які підлягають митному обкладенню, на момент перетину митного кордону України. При визначенні митної вартості до неї включаються ціна товару, зазначена в рахунку-фактурі, а також такі фактичні витрати, якщо їх не включено до рахунку-фактури:

- на транспортування, навантаження, розвантаження, перевантаження та страхування до пункту перетину митного кордону України;
- комісійні та брокерські;
- плата за використання об'єктів інтелектуальної власності, що належить до даних товарів та інших предметів і яка повинна бути оплачена імпортером (експортером) прямо чи побічно як умова їх ввезення (вивезення).

«Про єдиний митний тариф», Стаття 16

Мінімальна заробітна плата — законодавче встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може провадитися оплата за виконану працівником місячну, погодинну норму праці (обсяг робіт).

«Про оплату праці». Стаття 3

Місце торгівлі — місце реалізації товарів, обладнане електронним контрольно-касовим апаратом або де є товарно-касова книга, в яких фіксується виручка від продажу алкогольних напоїв і тютюнових виробів незалежно від того, чи оформляється через них продаж інших товарів.

«Про державне регулювання виробництва і торгівлі спиртом етиловим, коньячним і плодовим, алкогольними напоями та тютюновими виробами», Стаття 1

Місцезнаходження суб'єкта підприємницької діяльності (юридичної особи) — місцезнаходження (місце проживання) одного із засновників або місцезнаходження за іншою адресою, що підтверджується договором оренди або іншим відповідним договором.

«Про підприємництво», Стаття 8

Монопольна ціна — ціна, що встановлюється суб'єктом господарювання, що займає монопольне становище на ринку, і призводить до обмеження конкуренції або порушення прав споживача.

«Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності», Стаття 1

Невиробничі фонди — капітальні активи, що не використовуються у господарській діяльності платника податку. До них належать:

- капітальні активи (або їх структурні компоненти), які підпадають під визначення групи 1 основних фондів, включаючи орендовані;
- капітальні активи, які підпадають під визначення груп 2 і 3 основних фондів, які є невід'ємною частиною, розміщені або використовуються для забезпечення діяльності **Н. ф.**, що підпадають під визначення групи 1 основних фондів або вилучені з місця ведення господарської діяльності платника податку та передані у безоплатне користування особам, які не є платниками цього податку.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 8

Незаконна торговельна діяльність — здійснення угод купівлі-продажу товарів чи інших предметів з ухиленням від реєстрації в установленому порядку з метою одержання неконтрольованого державою прибутку, якщо ці дії вчинено протягом року після накладення адміністративного стягнення за порушення порядку заняття підприємницькою діяльністю в сфері торгівлі. *Кримінальний кодекс України, Стаття 155-6*

Нематеріальний актив — об'єкти інтелектуальної, в тому числі промислової власності, а також інші аналогічні права, визнані у порядку, встановленому відповідним законодавством, об'єктом права власності платника податку.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Нерезиденти — юридичні особи та суб'єкти підприємницької діяльності, що не мають статусу юридичної особи (філії, представництва тощо) з місцезнаходженням за межами України, які створені та здійснюють свою діяльність відповідно до законодавства іншої держави. Розташовані на території України дипломатичні представництва, консульські установи та інші офіційні представництва іноземних держав, міжнародні організації та їх представництва, що мають дипломатичні привілеї та імунітет, а також представництва інших іноземних організацій і фірм, які не здійснюють підприємницької діяльності відповідно до законодавства України. *«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1*

Неустойка (штраф, пеня) — визначена законом або договором грошова сума, яку боржник повинен сплатити кредиторі в разі невиконання або неналежного виконання зобов'язання, зокрема в разі прострочення виконання. **Н. (ш., п.)** може забезпечуватися лише дійсна вимога. Кредитор не вправі вимагати сплати **Н. (ш., п.)**, якщо боржник не несе відповідальності за невиконання або неналежне виконання зобов'язання.

Цивільний кодекс України, Стаття 179

Оперативний лізинг (оренда) — господарська операція фізичної чи юридичної особи, що передбачає передачу орендарю права користування основними фондами на строк, що не перевищує строку їх повної амортизації, з обов'язковим поверненням таких основних фондів їх власнику після закінчення строку дії лізингової (орендної) угоди. Основні фонди, передані в **О. л. (о.)**, залишаються у складі основних фондів орендодавця.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Оренда жилих приміщень — господарська операція, що передбачає надання житлового будинку або квартири її власником у користування іншій фізичній чи юридичній особі на визначений строк або безстрокове, для цільового використання та за орендну плату. Максимальний розмір орендної плати, що сплачується фізичними особами за О.ж.п. для його використання як місця постійного проживання, підлягає регулюванню у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Величина орендної плати, що сплачується фізичними особами за О. ж. п. для його використання в інших цілях, ніж як місце постійного проживання, а також величина орендної плати, що сплачується юридичними особами, регулюванню не підлягають. Порядок здійснення операцій з О. ж. п. встановлюється Кабінетом Міністрів України відповідно до положень Житлового кодексу України. Лізинг (оренда) інших споруд і будівель здійснюється на умовах, що визначені договорами лізингу (оренди).

«Про оподаткування прибутку підприємств». Стаття 1

Основна діяльність неприбуткових організацій — діяльність неприбуткових організацій з надання благодійної допомоги, просвітніх, культурних, наукових, освітніх та інших подібних послуг для суспільного споживання, зі створення системи соціального самозабезпечення громадян та для інших цілей, передбачених статутними документами, укладеними на підставі норм відповідних законів про неприбуткові організації.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 7

Основна заробітна плата — винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці (норми часу, виробітку, обслуговування, посадові обов'язки). Вона встановлюється у вигляді тарифних ставок (окладів) і відрядних розцінок для робітників та посадових окладів для службовців. *«Про оплату праці», Стаття 2*

Основні фонди — матеріальні цінності, що використовуються у господарській діяльності платника податку протягом періоду, який перевищує 365 календарних днів з дати введення в експлуатацію таких матеріальних цінностей, та вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 8

Пасивні доходи — доходи, отримані у вигляді процентів, дивідендів, страхових виплат і відшкодувань, а також роялті. *«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 7*

Пенсійний план — порядок управління та розміщення накопичених пенсійних внесків, який відповідає таким вимогам:

- пенсійні рахунки відкриваються платником податку у банках, уповноважених Кабінетом Міністрів України за погодженням з Національним банком України;
- вкладниками пенсійного рахунку можуть бути працівники, які перебувають у трудових відносинах з платником податку;
- зняття коштів з рахунків вкладника не може провадитися раніше ніж за досягнення ним віку, встановленого Кабінетом Міністрів України, за винятком випадків, коли такий вкладник: виїжджає за кордон на постійне місце проживання; оголошений судом безвісно відсутнім або померлим; помер;
- у разі смерті власника пенсійного рахунку кошти, а також відсотки, нараховані на такі кошти, передаються спадкоємцям власника такого рахунку та додаються до їх пенсійних рахунків у порядку, визначеному законодавством;
- уповноважений банк зобов'язаний тримати кошти, внесені вкладниками, у ліквідній формі згідно з правилами, встановленими законодавством з пенсійного страхування;
- підприємство, що відкриває пенсійний план на користь своїх працівників, повинно бути зареєстровано у порядку, передбаченому законодавством про пенсійні плани.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 5

Первинний документ — документ, який містить відомості про господарську операцію та підтверджує її здійснення.

«Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Стаття 1

Первинні водокористувачі — водокористувачі, які мають власні водозабірні споруди і відповідне обладнання для забору води.

Водний Кодекс України, Стаття 42

Підприємництво — самостійна ініціатива, систематична, па власний ризик діяльність із виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг та заняття торгівлею з метою одержання прибутку.

«Про підприємництво», Стаття 1

Пов'язана особа — особа, яка відповідає будь-якій з наведених нижче ознак:

- юридична особа, яка здійснює контроль над платником податку, або контролюється таким платником податку, або перебуває під спільним контролем з таким платником податку;

- фізична особа або члени сім'ї фізичної особи, які здійснюють контроль над платником податку. Членами сім'ї фізичної особи вважаються її чоловік або дружина, прямі родичі (діти чи батьки) як фізичної особи, так і її чоловіка або дружини, а також чоловік або дружина будь-якого прямого родича фізичної особи або її чоловіка (дружини);

- посадова особа платника податку, уповноважена здійснювати від імені платника податку юридичні дії, спрямовані на встановлення, зміну або зупинення правових відносин, а також члени її сім'ї.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Податкове зобов'язання — загальна сума податку, одержана (нарахована) платником податку в звітному (податковому) періоді. *«Про податок на додану вартість», Стаття 1*

Податковий кредит з податку на додану вартість — сума, на яку платник податку має право зменшити податкове зобов'язання звітного періоду.

«Про податок на додану вартість», Стаття 1

Постійні представництва нерезидентів в Україні — розташовані в Україні представництва іноземних компаній і фірм, міжнародних організацій та їхніх філій, що не мають дипломатичного імунітету та дипломатичних або прирівняних до них привілеїв, наданих міжнародним договором або законом, створені у будь-якій організаційній формі та не мають статусу юридичної особи, через які повністю або частково проводиться підприємницька діяльність нерезидента, а також фізичні особи, які представляють в Україні інтереси нерезидента і перебувають з ним у цивільно-правових відносинах, і українські юридичні особи, що представляють нерезидентів в Україні. Нерезиденти здійснюють підприємницьку діяльність на території України через постійні представництва. Реєстрація постійних представництв як платників податку здійснюється у порядку, встановленому центральним податковим органом.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Право власності — врегульовані законом суспільні відносини щодо володіння, користування і розпорядження майном.

Цивільний кодекс України, Стаття 86

Продаж — передача майна однією особою у власність або користування та/або у володіння та/або у розпорядження іншій особі, зокрема передача згідно з угодами купівлі-продажу, оренди майна, іншими цивільно-правовими угодами, а також у разі заміни одного зобов'язання іншим або зміни умов виконання зобов'язань.

«Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту», Стаття 1

Продаж послуг (робіт) — будь-які операції цивільно-право-вого характеру з надання послуг (результатів робіт), надання права на користування або розпорядження товарами, у тому числі нематеріальними активами, а також з надання будь-яких інших, ніж товари, об'єктів власності за компенсацію, а також операції з безоплатного надання послуг (робіт). П. п. (результатів робіт), зокрема, включає надання права на користування або розпорядження товарами у межах договорів оренди (лізингу), продаж, ліцензування або інші способи передачі права на патент, авторське право, торговий знак, інші об'єкти права інтелектуальної, в тому числі промислової власності.

«Про податок на додану вартість». Стаття 1

Продаж товарів — будь-які операції, що здійснюються згідно з договорами купівлі-продажу, міни, поставки та іншими цивільно-правовими договорами, які передбачають передачу прав власності на такі товари за компенсацію незалежно від строків її надання, а також операції з безоплатного надання товарів. Не належать до продажу операції з передачі товарів у межах договорів комісії (консигнації), поруки, доручення, схову (відповідального зберігання), довірчого управління, оренди (лізингу), інших цивільно-правових договорів, які не передбачають передачу права власності на такі товари іншій особі.

«Про податок на додану вартість», Стаття 1

Прожитковий мінімум — вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

«Про прожитковий мінімум», Стаття 1

Проценти — платіж, що здійснюється позичальником на користь кредитора у вигляді плати за використання залучених на визначений строк коштів або майна. До П. включаються:

- платіж за використання коштів або товарів (робіт, послуг), отриманих у кредит;
- платіж за використання коштів, залучених у депозит;
- платіж за придбання товарів у розстрочку;
- платіж за використання майна, отриманого в користування (орендні, у тому числі лізингові та рентні операції).

П. нараховуються у вигляді відсотків на основну суму заборгованості або фіксованих сум. У разі коли залучення коштів здійснюється шляхом продажу облігацій, казначейських зобов'язань або ощадних (депозитних) сертифікатів, емітованих позичальником, сума П. визначається шляхом нарахування відсотків на номінал такого цінного паперу, виплати фіксованої премії чи виграшу або шляхом визначення різниці між ціною розміщення та ціною погашення такого цінного паперу (сума дисконту). Платежі за іншими цивільно-правовими договорами, незалежно від того, чи встановлені вони в абсолютних (фіксованих) цінах або у відсотках до суми договору або до іншої вартісної бази, не є П.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Пряма інвестиція — господарська операція, яка передбачає внесення коштів або майна до статутного фонду юридичної особи в обмін на корпоративні права, емітовані такою юридичною особою.

«Про оподаткування прибутку підприємств». Стаття 1

Резиденти — юридичні особи та суб'єкти підприємницької діяльності України, що не мають статусу юридичної особи (філії, представництва тощо), які створені та провадять свою діяльність відповідно до законодавства України з місцезнаходженням на її території; дипломатичні представництва, консульські установи та інші офіційні представництва України за кордоном, які мають дипломатичні привілеї та імунітет, а також філії й представництва підприємств та організацій України за кордоном, що не провадять підприємницької діяльності.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Реінвестиція — операція, яка передбачає здійснення капітальних або фінансових інвестицій за рахунок доходу (прибутку), отриманого від інвестиційних операцій.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Реклама — спеціальна інформація про осіб чи продукцію, що розповсюджується в будь-якій формі та в будь-який спосіб з метою прямого чи опосередкованого одержання прибутку.

«Про рекламу», Стаття 1

Спільна підприємницька (господарська) діяльність — діяльність, що базується на співробітництві між суб'єктами господарської діяльності України та іноземними суб'єктами господарської діяльності, а також на спільному розподілі результатів та ризиків від її здійснення.

«Про зовнішньоекономічну діяльність». Стаття 1

Страховий платіж (страховий внесок, страхова премія)—плата за страхування, яку страхувальник зобов'язаний внести страховику згідно з договором страхування. *«Про страхування», Стаття 9*

Страховий ризик — певна подія, на випадок якої проводиться страхування і яка має ознаки ймовірності та випадковості настання.

«Про страхування», Стаття 7

Страхування — вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій).

«Про страхування», Стаття 1

Суб'єкти підприємницької діяльності (підприємці) — громадяни України, інших держав, не обмежені законом у правоздатності або дієздатності; юридичні особи всіх форм власності, встановлених Законом України «Про власність».

«Про підприємництво», Стаття 3

Техногенні родовища корисних копалин — місця, де накопичилися відходи видобутку, збагачення та переробки мінеральної сировини, запаси яких оцінені та мають промислове значення. Такі родовища можуть виникнути також внаслідок втрат при зберіганні, транспортуванні та використанні продуктів переробки мінеральної сировини.

Кодекс України «Про надра», Стаття 5

Товари — матеріальні та нематеріальні активи, а також цінні папери та деривативи, що використовуються у будь-яких операціях, крім операцій з їх випуску (емісії) та погашення.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Торговий патент — державне свідоцтво, яке засвідчує право суб'єкта підприємницької діяльності чи його структурного (відокремленого) підрозділу провадити такі види підприємницької діяльності:

- торговельна діяльність (за готівкові кошти, а також з використанням інших форм розрахунків та кредитних карток);
- діяльність з обміну готівкових валютних цінностей;
- діяльність із надання послуг у сфері грального бізнесу;
- діяльність із надання побутових послуг.

Торговий патент не засвідчує право суб'єкта підприємницької діяльності на інтелектуальну власність.

«Про патентування деяких видів підприємницької діяльності», Стаття 2

Факторинг — операція з переуступки першим кредитором прав вимоги боргу третьої особи другому кредитору з попередньою або наступною компенсацією вартості такого боргу першому кредитору.

«Про податок на додану вартість», Стаття 1

Фіксований сільськогосподарський податок — податок, який не змінюється протягом визначеного терміну і справляється з одиниці земельної площі. Ф. с. п. сплачується в рахунок таких податків і зборів (обов'язкових платежів):

- податку на прибуток підприємств;
- плати (податку) за землю;
- податку з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів;
- комунального податку;
- збору за геологорозвідувальні роботи, виконані коштом державного бюджету;
- збору до Фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення;
- збору на обов'язкове соціальне страхування;
- збору на будівництво, реконструкцію, ремонт і утримання автомобільних доріг загального користування України;

- збору на обов'язкове державне пенсійне страхування;
- збору до Державного інноваційного фонду;
- плати за придбання торгового патенту на здійснення торговельної діяльності;
- збору за спеціальне використання природних ресурсів (щодо користування водою для потреб сільського господарства).

“Про фіксований сільськогосподарський податок” Стаття 1

Фінансова інвестиція — операція, що передбачає придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів та інших фінансових інструментів. Ф. і. поділяються на прямі та портфельні.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Фінансовий кредит — кошти, що надаються банком — резидентом або нерезидентом, кваліфікованим як банківська установа згідно з законодавством країни перебування нерезидента, або резидентами і нерезидентами, які мають статус небанківських фінансових установ згідно з відповідним законодавством у позику юридичній або фізичній особі на визначений строк, для цільового використання та під процент. Правила надання Ф. к. встановлюються Національним банком України (стосовно банківських кредитів), а також Кабінетом Міністрів України (стосовно небанківських фінансових організацій) відповідно до законодавства.

«Про оподаткування прибутку підприємств». Стаття 1

Фінансовий лізинг — договір лізингу, внаслідок укладення якого лізингоодержувач на своє замовлення отримує в платне користування від лізингодавця об'єкт лізингу на строк, не менший строку, за який амортизується 60% вартості об'єкта лізингу, визначеної в день укладення договору. Сума відшкодування вартості об'єкта лізингу в сілладі лізингових платежів за період дії договору Ф. л. повинна включати не менше 60% вартості об'єкта лізингу, визначеної в день укладення договору. Після закінчення строку договору Ф. л. об'єкт лізингу, переданий лізингоодержувачу згідно з договором, переходить у власність лізингоодержувача або викупується ним за залишковою вартістю.

«Про лізинг», Стаття 4

Фінансовий лізинг (оренда) — господарська операція фізичної чи юридичної особи, що передбачає придбання орендодавцем за замовленням орендаря основних фондів з подальшим їх переданням у користування орендарю на строк, що не перевищує строку повної амортизації таких основних фондів з обов'язковою подальшою передачею права власності на такі основні фонди орендарю. **Ф. л. (о.)** є різновидом фінансового кредиту. Витрати орендодавця на купівлю об'єктів **Ф. л. (о.)** не включаються до складу валових витрат або до складу основних фондів такого орендодавця. Основні фонди, передані у **Ф. л. (о.)**, включаються до складу основних фондів орендаря.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Фондовий дериватив — стандартний документ, який засвідчує право продати та/або купити цінний папір на обумовлених умовах у майбутньому. Правила випуску та обігу Ф. д. встановлюються державним органом, що на нього покладаються функції регулювання ринку цінних паперів.

«Про оподаткування прибутку підприємств», Стаття 1

Цінні папери — грошові документи, що засвідчують право володіння чи відносини позики, визначають взаємовідносини між особою, яка їх випустила, та їх власником і здебільшого передбачають виплату доходу у вигляді дивідендів або процентів, а також можливість передачі грошових та інших прав, що впливають із цих документів, іншим особам.

«Про цінні папери і фондову біржу», Стаття 1

Юридичні особи — організації, які мають відокремлене майно, можуть від свого імені набувати майнових та особистих немайнових прав і нести обов'язки, бути позивачами і відповідачами в суді, арбітражі або в третейському суді.

Цивільний кодекс України, Стаття 23

Додаток 1

Ставки податку на землю

Якщо грошову оцінку земельних ділянок не встановлено, середні ставки земельного податку встановлюються у таких розмірах:

Групи населених пунктів з чисельністю населення (тис.чол.)	Середня ставка податку (коп. за 1 кв. з метр)	Коефіцієнт, що застосовується у містах Києві, Сімферополі, Севастополі та містах обласного підпорядкування
до 0,2	1,5	
від 0,2 до 1	2,1	
від 1 до 3	2,7	
від 3 до 10	3,0	
від 10 до 20	4,8	
від 20 до 50	7,5	1,2
від 50 до 100	9,0	1,4
від 100 до 250	10,5	1,6
від 250 до 500	12,0	2,0
від 500 до 1000	15,0	2,5
від 1000 і більше	21,0	3,0

(установлено, що в 2005 році по населених пунктах, грошову оцінку земель яких не проведено, застосовувались ставки земельного податку, встановлені частиною другою статті 7, збільшені в 3,03 раза, згідно із Законами України від 23.12.2004р. № 2285-ІУ, від 25.03.2005р. № 2505-ІУ)*

У населених пунктах, віднесених Кабінетом Міністрів України до курортних, до ставок земельного податку, встановлених частиною другою цієї статті, застосовуються коефіцієнти:

на Південному узбережжі Автономної Республіки Крим — 3,0;

на Південно-східному узбережжі Автономної Республіки Крим — 2,5;

* У 2006 році застосовуються ставки, збільшені в 3,10 раза, згідно із Законом України від 20.12.2005 р. № 3235-ІУ.

Додаток 2

Випадки, в яких застосовується мінімальна заробітна плата

Випадки застосування	Яким документом передбачено
При визначенні мінімального розміру статутного капіталу АТ, ТОВ і ТДВ	Ст. 24 і 52 Закону України «Про господарські товариства» від 19.09.91 р. № 1576-ХІІ
При визначенні розміру податкової соціальної пільги	П. 6.1 Закону № 889
При розрахунку суми податку з доходів фізичних осіб при відчуженні об'єкта нерухомості, придбаного у власність після 01.01.2004р.	П.п. 11.2.1 Закону № 889

При визначенні розміру відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом чи іншим ушкодженням здоров'я особі, яка в момент заподіяння шкоди не працювала	<i>Ст. 1195 ЦКУ</i>
При визначенні розміру оплати вільних від роботи днів, що надаються працівникам, які навчаються на останніх курсах у вузах та аспірантурі	<i>Ст. 218 Кодексу законів про працю України</i>
При встановленні підстав для порушення справи про банкрутство	<i>Ст. 6 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.92 р. № 2343-XII</i>

Наведемо розміри мінімальної заробітної плати, установлені в 1996 — 2005 рр.

Додаток 3

Розмір мінімальної заробітної плати

Розмір	Термін дії	Документ, яким затверджено цей розмір
1	2	3
15 грн.	02.09.96 — 31.12.97	<i>Указ Президента України «Про грошову реформу в Україні» від 25.08.96 р. № 762/96</i>
45 грн.	01.01.98 -30.06.98	<i>Закон України «Про встановлення величини вартості межі ма-лозабезпеченості та розміру мінімальної заробітної плати на 1998 рік» від 24.12.97 р. № 780/97-ВР</i>
55 грн.	01.07.98 -31.12.98	<i>Указ Президента України «Про встановлення нового розміру мінімальної заробітної плати» від 23.06.98 р. № 669/98</i>
74 грн.	01.01.99 -31.03.2000	<i>Закон України «Про встановлення величини вартості межі ма-лозабезпеченості та розміру мінімальної заробітної плати на 1999 рік» від 25.12.98 р. № 366-XIV</i>
90 грн.	01.04.2000 -30.06.2000	<i>Закон України «Про встановлення розміру мінімальної заробітної плати на 2000 рік» від 01.06.2000 р. № 1766-111</i>
118 грн.	01.07.2000 — 31.12.2001	<i>Закон України «Про встановлення розміру мінімальної заробітної плати на 2000 рік» від 01.06.2000 р. № 1766-111</i>
140 грн.	01.01.2002 -30.06.2002	<i>Закон України «Про встановлення розміру мінімальної заробітної плати на 2002 рік» від 13.12.2001 р. № 2896-III</i>
165 грн.	01.07.2002 — 31.12.2002	<i>Закон України «Про встановлення розміру мінімальної заробітної плати на 2002 рік» від 13.12.2001 р. № 2896-III</i>

185 грн.	01.01.2003 -30.11.2003	Закон України «Про встановлення розміру мінімальної заробітної плати на 2003 рік» від 26.12.2002 р. № 372-ІУ
205 грн.	01.12.2003 -31.08.2004	Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2003 рік» від 12.11.2003 р. № 1328-ІУ
237 грн.	01.09.2004 -31.12.2004	Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 рік» від 17.06.2004 р. № 7801 -ІУ
262 грн.	01.01.2005 -31.03.2005	Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2005 рік» від 25.03.2005 р. № 2505-ІУ
290 грн.	01.04.2005 -30.06.2005	—«—
310 грн.	01.07.2005 -31.08.2005	—«—
332 грн.	01.09.2005 -31.12.2005	—«—

Додаток 4

Розміри допомог за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням і похованням

Вид допомоги	Розмір допомоги за звітний період, грн					
	01.01.2004-31.03.2004	01.04.2004-30.04.2004	01.05.2004-31.12.2004	01.01.2005-31.01.2005	01.02.2005-31.03.2005	01.04.2005
При народженні дитини	684	684	725	1550	1550	8497,6
По догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку*	80	85	91	102	104,19	104,19
На поховання	380	400	700	1000	1000	1000

* Ця допомога підлягає індексації.

Додаток 5

Перелік видів доходів та податкових соціальних пільг щодо податку з доходів фізичних осіб

Код ознаки	Назва ознаки	Скорочена назва ознаки	Дата початку дії ознаки	Дата закінчення дії ознаки
1	2	3	4	5
01	Доходи у вигляді заробітної плати, інші виплати і винагороди, нараховані (виплачені) платнику податку (п.п. 4.2.1 п. 4.2 ст. 4 Закону*)	Заробітна плата, нарахована (виплачена)	01.01.2004	31.12.2004
01	Доходи у вигляді заробітної плати, інші виплати і винагороди, нараховані (виплачені) платнику податку згідно з умовами трудового або цивільно-правового договору (далі — заробітна плата), крім доходів, зазначених в абзаці другому п. 22.8 ст. 22 Закону (п.п. 4.2.1 п. 4.2 ст. 4 Закону, крім абз. 2 п. 22.8 ст. 22 Закону)	Заробітна плата, нарахована (виплачена), крім заробітної плати, з якою провадилися перерахування на пенсійний вклад	01.01.2005	
02	Доходи від продажу об'єктів прав інтелектуальної (промислової) власності; доходи у вигляді сум авторської винагороди, іншої плати за надання права на користування чи розпорядження іншим особам нематеріальним активом (творами науки, мистецтва, літератури чи іншими нематеріальними активами) (далі — роялті), у тому числі одержувані спадкоємцями власника такого нематеріального активу (п.п. 4.2.2 п. 4.2 ст. 4 Закону)	Роялті, у тому числі одержувані спадкоємцями	01.01.2004	
03	Сума страхових внесків (страхових премій) за договором добровільного страхування, сплачена особою-резидентом (податковим агентом) за платника	Страхові внески (страхові премії) за платника по-	01.01.2004	31.12.2004

03	Сума пенсійних внесків у межах недержавного пенсійного забезпечення згідно із законом, страхових внесків (премій), пенсійних вкладів, сплачена будь-якою особою-резидентом, від-	Пенсійні внески, страхові внески (премії) за платника податку	01.01.2005	
04	Сума страхових внесків (страхових премій) за договором довгострокового страхування життя або недержавного пенсійного страхування, сплачена працівником-резидентом за платника податку або на його користь, що перевищує 15 % нарахованої заробітної плати протягом місяця (п.п. «в» п.п. 4.2.4 п. 4.2 ст. 4 Закону)	Страхові внески (страхові премії) понад 15 % нарахованої заробітної плати	01.01.2004	31.12.2004
04	Сума пенсійних внесків у межах недержавного пенсійного забезпечення згідно із законом, страхових внесків (премій), пенсійних вкладів, сплачена працівником-резидентом за свій рахунок за договорами довгострокового страхування життя або недержавного пенсійного забезпечення платника податку (п.п. «в» п.п. 4.2.4 п. 4.2 ст. 4 Закону)	Пенсійні внески, страхові внески (премії)	01.01.2005	
05	Сума страхових виплат, страхових відшкодувань або викупних сум, отриманих платником податку за договорами довгострокового страхування життя і недержавного пенсійного страхування, у випадках та розмірах, визначених п. 9.8 статті 9 Закону (п.п. 4.2.5 п. 4.2 ст. 4 Закону)	Страхові виплати згідно з п. 9.8 ст. 9 Закону	01.01.2004	31.12.2004
06	Доходи від операцій з продажу нерухомого майна відповідно до положень статті 11 Закону (п.п. 4.2.6 п. 4.2 ст. 4 Закону)	Продаж нерухомого майна відповідно до ст. 11 Закону	01.01.2005	

07	Частина доходів від операцій з майном, розмір якого визначається відповідно до положень статті 12 Закону (п.п. 4.2.6 п. 4.2 ст. 4 Закону)	Операції з майном згідно зі ст. 12 Закону	01.01.2004	31.12.2004
07	Доходи від операцій з рухомим майном відповідно до положень статті 12 Закону (п.п. 4.2.6 п. 4.2 ст. 4, крім п.п. «ж» п. 1.3 ст. 1 і п. 9.6 ст. 9 Закону)	Операції з рухомим майном згідно зі ст. 12 Закону, крім п.п. «ж» п. 1.3 ст. 1 і п. 9.6 ст. 9 Закону	01.01.2005	
08	Дохід від надання майна в оренду чи суборенду (строкове володіння та/або користування), визначений у порядку, установленому пунктом 9.1 статті 9 цього Закону	Надання майна в оренду відповідно до п. 9.1 ст. 9 Закону	01.01.2004	
09	Дохід, отриманий платником податку від його працедавця (податкового агента) як додаткове благо (п.п. 4.2.9 п. 4.2 ст. 4 Закону)	Додаткове благо від працедавця	01.01.2004	31.12.2004
09	Дохід, отриманий платником податку від його працедавця (податкового агента) як додаткове благо (п.п. 4.2.9 п. 4.2, з урахуванням п.п. «в» п.п. 4.3.5, п.п. 4.3.14, п.п. «б» п.п. 4.3.21 п. 4.3 ст. 4 Закону, крім п.п. 4.3.30 п. 4.3 ст. 4, п.п. «а» п.п. 9.7.4 п. 9.7 ст. 9 Закону)	Додаткове благо від працедавця	01.01.2005	
10	Дохід у вигляді неустойки, штрафів або пені, фактично отриманих платником податку як відшкодування матеріальної чи немайнової (моральної) шкоди (п.п. 4.2.10 п. 4.2 ст. 4 Закону)	Неустойки, штрафи або пеня	01.01.2004	
11	Дохід у вигляді процентів (дисконтних доходів) (п.п. 4.2.12 п. 4.2 ст. 4 Закону, п.п. 9.2.3 п. 9.2 ст. 9 Закону)	Проценти (дисконтні доходи)	01.01.2004	
12	Дохід у вигляді дивідендів і роялті (п.п. 4.2.12 п. 4.2 ст. 4, п. 9.3 ст. 9 Закону)	Дивіденди і роялті	01.01.2004	31.12.2004

12	Дохід у вигляді дивідендів і роялті (п.п. 4.2.12 п. 4.2 ст. 4, п. 9.3 ст. 9 Закону, крім п.п. 4.3.17 п. 4.3 ст. 4 Закону)	Дивіденди і роялті, крім тих, які не змінюють участь	01.01.2005	
13	Дохід у вигляді виграшів, призів (п.п. 4.2.12 п. 4.2 ст. 4, п.п. 9.5.1 п. 9.5 ст. 9 Закону)	Виграші, призи	01.01.2004	31.12.2004
13	Дохід у вигляді виграшів, призів, крім сум доходів, отриманих платником податку від розміщення ним коштів у цінні папери, емітовані Міністерством фінансів України, виграші в державну лотерею (п.п. 4.2.12 п. 4.2 ст. 4, п.п. 9.5.1 п. 9.5 ст. 9 Закону)	Виграші, призи, крім виграшів у держлотерею	01.01.2005	
14	Інші доходи (п.п. 4.2.12 п. 4.2 ст. 4 Закону)	Інші доходи	01.01.2004	31.12.2004
14	Інші доходи п.п. 4.3.35 п. 4.3 ст. 4 Закону)	Інші доходи	01.01.2005	
15	Дохід від операцій з інвестиційними активами (п.п. 4.2.13 ст. 4, п. 9.6 ст. 9 Закону)	Дохід від операцій з інвестиційними активами	01.01.2005	
16	Сума надміру витрачених коштів, отриманих платником податку на відрядження або під звіт і не повернених у встановлені Законом строки (п.п. 4.2.15 п. 4.2 ст. 4 Закону)	Надміру витрачені кошти на відрядження або під звіт	01.01.2004	31.12.2004
16	Сума коштів, отриманих платником податку на відрядження або під звіт, з урахуванням норм пункту 9.10 статті 9 цього Закону (п.п. 4.2.15, п.п. 4.3.2 п. 4.3 ст. 4, п. 9.10 ст. 9 Закону)	Кошти на відрядження або під звіт	01.01.2005	

17	Сума нецільової благодійної допомоги від юридичної або фізичної особи (податкового агента), що перевищує розмір мінімального прожиткового рівня, встановленого на 1 січня такого року, за умови отримання податкової соціальної пільги (п.п. 9.7.3 п. 9.7 ст. 9 Закону)	Нецільова благодійна допомога	01.01.2004	
18	Доходи з джерелом походження з України, виплачені нерезиденту іншим нерезидентом (п.п. 9.11.2 п. 9.11 ст. 9 Закону)	Доходи з України нерезидента від нерезидента	01.01.2004	
19	Кошти, внесені третіми особами (податковими агентами) на пенсійні рахунки фізичних осіб в уповноважених ХК «Київміськбуд» банках (п. 22.8 ст. 22 Закону)	Внески на пенсійні рахунки до банків ХК «Київміськбуд»	01.01.2004	31.12.2004
20	Кошти, виплачені фізичним особам згідно з договорами пенсійних вкладів, укладеними відповідно до Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про проведення експерименту в житловому будівництві на базі холдингової компанії «Київміськбуд» (п. 22.8 ст. 22 Закону)	Виплати з пенсійних вкладів, за експериментом ХК «Київміськбуд»	01.01.2004	31.12.2008
21	Доходи, виплачені фізичній особі з фонду фінансування будівництва (п.п. 4.2.17 п. 4.2 ст. 4 Закону)	Виплати з фонду будівництва	01.01.2005	

22	Сума державної матеріальної та соціальної допомоги у вигляді адресних виплат коштів та надання соціальних послуг згідно із законом, житлових та інших субсидій або дотацій, компенсацій (включаючи допомогу по вагітності та пологам), винагород і страхових виплат, одержуваних платником податку відповідно з бюджетів і фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування згідно із законом (п.п. 4.3.1 п. 4.3 ст. 4 Закону)	Соціальні виплати з відповідних бюджетів	01.01.2005	
23	Сума доходів, отриманих платником податку від розміщення ним коштів у цінні папери, емітовані Міністерством фінансів України, виграші в державну лотерею (п.п. 4.3.3 п. 4.3 ст. 4 Закону)	Доходи від цінних паперів Мінфіну, виграші в державну лотерею	01.01.2005	
24	Сума відшкодування платнику податку розміру шкоди, заподіяної йому внаслідок Чорнобильської катастрофи, у порядку та сумах, визначених законом (п.п. 4.3.4 п. 4.3 ст. 4 Закону)	Сума шкоди, заподіяної внаслідок Чорнобильської катастрофи	01.01.2005	
25	Суми виплат або відшкодувань (крім заробітної плати чи інших виплат і відшкодувань за цивільно-правовими договорами), здійснюваних професійними та творчими спілками їх членам, Товариством Червоного Хреста України, іншими неприбутковими організаціями, благодійними фондами України та іншими небанківськими фінансовими установами (п.п. 4.3.5 п. 4.3 ст. 4 Закону)	Виплати профспілками та іншими не-прибутковими організаціями, небанківським і фінансовими установами	01.01.2005	

26	Сума внесків на обов'язкове страхування платника податку згідно із законом, інших, ніж збір на державне пенсійне страхування або внески на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (п.п. 4.3.6 п. 4.3 ст. 4 Закону)	Сума внесків на обов'язкове страхування платника	01.01.2005	
27	Сума збору на державне пенсійне страхування та внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування платника податку, що вносяться за рахунок його працедавця в розмірах, визначених законом (п.п. 4.3.7 п. 4.3 ст. 4 Закону)	Державне страхування	01.01.2005	
28	Кошти або вартість майна (немайнових активів), що надходять платнику податку за рішенням суду в результаті поділу спільної сумісної власності подружжя у зв'язку з розірванням шлюбу або визнанням його недійсним, або за добровільним рішенням сторін (п.п. 4.3.8 п. 4.3 ст. 4 Закону)	Кошти або вартість майна, що надходять у результаті поділу власності подружжя	01.01.2005	
29	Аліменти, що виплачуються платнику податку (п.п. 4.3.9 п. 4.3 ст. 4 Закону)	Аліменти	01.01.2005	
30	Кошти або майно (майнові чи немайнові права, вартість робіт, послуг), одержувані платниками податку як подарунок (п.п. 4.3.10 п. 4.3 ст. 4 Закону)	Подарунки	01.01.2005	

31	Вартість товарів, що надходять платнику податку як їх гарантійна заміна в порядку, установленому законом, а також грошова компенсація вартості таких товарів, надана платнику податку в разі їх повернення продавцю чи особі, уповноваженій таким продавцем здійснювати їх гарантійне обслуговування (заміну) протягом гарантійного терміну (п.п. 4.3.12 п. 4.3 ст. 4 Закону)	Вартість товарів, що надходять як їх гарантійна заміна	01.01.2005	
32	Кошти, отримані платником податку в рахунок компенсації (відшкодування) вартості майна (немайнових активів), примусово відчужених державою у випадках, передбачених законом, або вартість такої компенсації, отриманої у формі, відмінній від грошової (п.п. 4.3.13 п. 4.3 ст. 4 Закону)	Компенсація вартості майна, примусово відчуженого державою	01.01.2005	
33	Вартість вугілля та вугільних брикетів, безоплатно наданих платнику податку (п.п. 4.3.15 п. 4.3 ст. 4 Закону)	Вартість безоплатно наданого вугілля	01.01.2005	
34	Дивіденди, що нараховуються на користь платника податку у вигляді акцій (часток, паїв), емітованих юридичною особою — резидентом, який нараховує такі дивіденди, за умови, що таке нарахування ніяк не змінює пропорцій (часток) участі всіх акціонерів (власників) у статутному фонді емітента, і внаслідок чого збільшується статутний фонд такого емітента на сукупну номінальну вартість таких нарахованих дивідендів (п.п. 4.3.17 п. 4.3 ст. 4 Закону)	Дивіденди у вигляді акцій, що не змінюють участі	01.01.2005	

35	Сума доходу, отриманого платником податку в результаті відчуження акцій (інших корпоративних прав), отриманих ним у власність у процесі приватизації в обмін на приватизаційні компенсаційні сертифікати, безпосередньо отримані ним як компенсація суми його внеску до установ Ощадного банку СРСР або до установ державного страхування СРСР, або в обмін на приватизаційні сертифікати, отримані ним згідно із законом (п.п. 4.3.18 п. 4.3ст. 4 Закону)	Дохід від відчуження акцій, отриманих у процесі приватизації	01.01.2005	
36	Сума доходу, отриманого платником податку в результаті відчуження земельних ділянок сільськогосподарського призначення, земельних часток (паїв), майнових паїв, безпосередньо отриманих ним у власність у процесі приватизації відповідно до норм земельного законодавства (п.п. 4.3.18 п. 4.3ст. 4 Закону)	Дохід, отриманий у результаті відчуження земельних ділянок	01.01.2005	
37	Сума, сплачена працедавцем на користь навчальних закладів у рахунок компенсації вартості підготовки чи перепідготовки платника податку — найманої особи за профілем діяльності або загальними виробничими потребами такого працедавця (п.п. 4.3.20 п. 4.3 ст. 4 Закону)	Вартість підготовки чи перепідготовки платника	01.01.2005	

38	Кошти або вартість майна (послуг), що надаються як допомога на поховання платника податку благодійною організацією, Пенсійним фондом України або професійною спілкою (п.п. 4.3.21 п. 4.3 ст. 4 Закону, крім п.п. «б» п.п. 4.3.21 п. 4.3 ст. 4 Закону)	Допомога на поховання	01.01.2005	
39	Кошти або вартість майна (послуг), що надаються як допомога на лікування та медичне обслуговування платника податку його працедавцем за рахунок коштів, що залишаються після обкладення такого працедавця податком на прибуток підприємств (п.п. 4.3.22 п. 4.3 ст. 4, п.п. 9.7.4 п. 9.7 ст. 9 Закону)	Допомога на лікування	01.01.2005	
40	Доходи від операцій з рухомим майном згідно з положеннями статті 12 Закону (п.п. «ж» п. 1.3 ст. 1 Закону)	Операції з рухомим майном згідно зі ст. 12 Закону і п.п. «ж» п. 1.3 ст. 1 Закону	01.01.2005	
41	Вартість путівок на відпочинок, оздоровлення та лікування на території України платника податку чи його дітей віком до 18 років, що надаються йому безоплатно або зі знижкою (у розмірі такої знижки) професійною спілкою, до якої зараховуються профспілкові внески такого платника податку — члена такої професійної спілки, створеної згідно із законодавством України, або за рахунок коштів відповідного фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування (п.п. 4.3.24 п. 4.3 ст. 4 Закону)	Вартість путівок на відпочинок, оздоровлення та лікування на території України	01.01.2005	

42	Дохід, виплачений самозайнятій особі (ст. 4 Закону)	Дохід, виплачений самозайнятій особі	01.01.2005	
43	Сума стипендії, що виплачується з бюджету учню, студенту, ординатору, аспіранту чи ад'юнкту (п.п. 4.3.26 п. 4.3ст. 4 Закону)	Сума стипендії	01.01.2005	
44	Вартість одягу, взуття, а також суми грошової допомоги, що надається дітям-сиротам і дітям, які залишилися без опіки батьків (у тому числі випускникам професійних освітньо-виховних закладів та вищих навчальних закладів I і II рівнів акредитації) (п.п. 4.3.27 п. 4.3 ст. 4 Закону)	Допомога дітям-сиротам	01.01.2005	
45	Сума грошового чи майнового утримання чи забезпечення військовослужбовців строкової служби (у тому числі осіб, які проходять альтернативну службу), передбачена законом, що виплачується з бюджету чи бюджетною установою (п.п. 4.3.28 п. 4.3ст. 4 Закону)	Забезпечення військовослужбовців строкової служби	01.01.2005	
46	Сума, одержувана платником податку за здавання ним крові, грудного жіночого молока, інших видів донорства, що виплачується з бюджету чи бюджетною установою (п.п. 4.3.29 п. 4.3ст. 4 Закону)	Сума доходу від донорства	01.01.2005	
47	Вартість житла, що передається з державної чи комунальної власності у власність платника податку безоплатно чи зі знижкою (у розмірі такої знижки) (п.п. 4.3.30 п. 4.3ст. 4 Закону)	Вартість житла, що передається з державної чи комунальної власності	01.01.2005	
48	Сума, одержувана платником податку за здані (продані) ним вторинну сировину та побутові відходи (п.п. 4.3.31 п. 4.3 ст. 4 Закону)	Доходи від вторинної сировини та побутових відходів	01.01.2005	

49	Сума страхової виплати, страхового відшкодування або викупна сума, одержувана платником податку за договором страхування від страховика-резидента, іншого, ніж довгострокове страхування життя або недержавне пенсійне страхування (п.п. 4.3.32 п. 4.3 ст. 4 Закону)	Страхові виплати за договором, іншим, ніж ДСЖ або НПС	01.01.2005	
50	Сума страхової виплати, страхового відшкодування, викупна сума або їх частина, одержувана платником податку за договором довгострокового страхування життя (п.п. 4.2.5 п. 4.2, п.п. 4.3.33 п. 4.3 ст. 4, п. 9.8 ст. 9 Закону)	Страхові виплати (ДСЖ)	01.01.2005	
51	Сума пенсійної виплати із системи недержавного пенсійного забезпечення (п.п. 4.2.5 п. 4.2, п.п. 4.3.33 п. 4.3 ст. 4, п. 9.8 ст. 9 Закону)	Пенсійні виплати (НПЗ)	01.01.2005	
52	Сума виплат за договором пенсійного вкладу (п.п. 4.2.5 п. 4.2, п.п. 4.3.33 п. 4.3 ст. 4, п. 9.8 ст. 9 Закону)	Виплати з пенсійних внесків (ПВ)	01.01.2005	
53	Доходи від продажу сільськогосподарської продукції (п.п. 4.3.36 п. 4.3 ст. 4 Закону)	Доходи від продажу сільськогосподарської продукції	30.03.2004	
54	Доходи у вигляді заробітної плати, інші виплати і винагороди, нараховані платнику податку згідно з умовами трудового або цивільно-правового договору, з яких провадилося перерахування на його пенсійний вклад, відкритий згідно із законом (п. 22.8 ст. 22 Закону)	Заробітна плата, нарахована (виплачена), з якої провадилися перерахування на пенсійний вклад	01.01.2005	

55	Кошти, що вносяться особою, яка не є платником податку, або її працедавцем (третьою особою) на користь платника податку на пенсійний вклад такого платника податку (п. 22.8 ст. 22 Закону)	Кошти, що вносяться третьою особою на пенсійний вклад платника	01.01.2005	
56	Дохід, отриманий платником у результаті прийняття ним у спадщину коштів, майна, майнових чи немайнових прав згідно зі ст. 13 Закону (п.п. 4.2.14 п. 4.2 ст. 4 Закону)	Дохід, отриманий у спадщину згідно зі ст. 13 Закону	01.01.2005	
57	Кошти, майно, майнові чи немайнові права, вартість робіт, послуг, подаровані платнику податку згідно з положеннями ст. 14 Закону (п.п. 4.2.3 п. 4.2 ст. 4 Закону)	Дохід, отриманий як подарунок згідно зі ст. 14 Закону	01.01.2005	

Додаток 5

Ознаки податкових соціальних пільг

01	У розмірі однієї мінімальної заробітної плати з урахуванням положень п. 22.4 ст. 22 Закону, установлені Законом на 1 січня звітного податкового року для доходу, отриманого як заробітна плата, якщо розмір доходу не перевищує суми місячного прожиткового мінімуму для працездатної особи, установленого на 1 січня звітного податкового року, помноженої на 1,4 та округленої до найближчих 10 гривень		
02	У розмірі, що дорівнює 150 % суми пільги, визначеної в ознаці «01» за правилами п.п. 6.1.1 ст. 6 Закону		
03	У розмірі, що дорівнює 200 % суми пільги, визначеної в ознаці «01» за правилами п.п. 6.1.1 ст. 6 Закону		
04	Додаткова — у розмірі, що дорівнює 100 % суми пільги, визначеної в ознаці «01» за правилами п.п. 6.5.1 ст. 6 Закону (пільга для платників відповідно до пп. «а» — «в» п.п. 6.1.2 ст. 6 Закону)		
Ознаки пільговиків		Розмір пільги	Які необхідні документи для отримання пільги
Будь-який платник (п.п. 6.1.1 Закону № 889)		175 грн.	Заява про застосування ПСП

Платник податку, який (п.п. 6.1.2 Закону N5 889):		
а) є самотньою матір'ю чи самотнім батьком (опікуном, піклувальником) — з розрахунку на кожну дитину віком до 18 років. Примітка 1. Для цілей цього пункту самотньою матір'ю чи батьком (опікуном, піклувальником) вважаються особи, які на момент застосування працедавцем пільги, визначеної п.п. «а» п.п. 6.1.2 Закону № 889, маючи дитину віком до 18 років, не перебувають у шлюбі, зареєстрованому згідно із законом. 2. Граничний розмір доходу, що дає право на пільгу, визначається пропорційно кількості дітей	262,50 грн	
б) має трьох чи більше дітей віком до 18 років — з розрахунку на кожну таку дитину. Примітка 1. Пільга надається одному з батьків. 2. Граничний розмір доходу, що дає право на пільгу, визначається пропорційно кількості дітей		1. Копія свідоцтва (дубліката свідоцтва) про народження дитини (дітей) або документ, що підтверджує визнання (встановлення) батьківства, або документи, що підтверджують наявність або вік дитини (дітей), затверджені відповідним органом країни, в якій іноземна фізична особа — платник податку постійно проживав(ла) до прибуття в Україну. 2. Копія рішення органу опіки та піклування про встановлення опіки чи піклування (якщо із заявою звертається опікун чи піклувальник) 3. Паспорт і свідоцтво про народження заявника. 4. Копія свідоцтва про розірвання шлюбу та копія паспорта з позначкою про розірвання шлюбу. (Про необхідність подання зазначених документів йдеться в листі ДПАУ від 22.06.2004 р. № 11496/7/17-3117. Крім того, якщо такою пільгою на дітей захоче скористатися самотній чоловік, він додатково має надати до бухгалтерії довідку ЖЕКу, довідку органу опіки, рішення суду або нотаріально засвідчений договір між колишніми чоловіком та дружиною щодо здійснення батьківських прав та виконання обов'язків щодо утримання дитини)

б) утримує дитину-інваліда — з розрахунку на кожну дитину віком до 18 років. Примітка 1. Пільга надається одному з батьків. 2. Граничний розмір доходу, що дає право на пільгу, визначається пропорційно кількості дітей
г) є вдівцем або вдовою

. Копія свідоцтва (дубліката свідоцтва) про народження дитини (дітей) або документ, що підтверджує визнання (встановлення) батьківства, або документи, що підтверджують наявність утриманця (утриманців), засвідчені відповідним органом країни, в якій іноземна фізична особа — платник податку постійно проживав(ла) до прибуття в Україну. 2. Копія рішення органу опіки та піклування про встановлення опіки чи піклування (якщо із заявою звертається опікун чи піклувальник). 3. Пенсійне посвідчення дитини або довідку медико-соціальної експертизи для заявника, який утримує дитину-інваліда віком від 16 до 18 років. 4. Медичний висновок, виданий закладами та установами МОЗ у встановленому порядку, але не більше ніж за місяць до досягнення дитиною-інвалідом 16 років (якщо із заявою звертається платник податку, який утримує дитину-інваліда до 16-річного віку)
1. Паспорт 2. Свідоцтво про одруження 3. Свідоцтво про смерть чоловіка (дружини)

д) є особою, віднесеною законом до 1-ї та 2-ї категорії осіб, постраждалих унаслідок Чорнобильської катастрофи, включаючи осіб, нагороджених грамотами Президії Верховної Ради УРСР у зв'язку з їх участю в ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи	1. Посвідчення (дублікат посвідчення) встановленого зразка: — громадянина (громадянки), який (яка) постраждав(ла) внаслідок Чорнобильської катастрофи категорії 1 серії А з відбитком штампа «Перереєстровано» і записом про дату перереєстрації, а також вкладишем установленого зразка; — учасника ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС категорії 2 серії А з відбитком штампа «Перереєстровано» і записом про дату перереєстрації; — громадянина (громадянки), евакуйованого(ої) у 1986 році із зони відчуження категорії 2 серії Б; — громадянина (громадянки), який (яка) постійно проживав(ла) в зоні безумовного (обов'язкового) відселення з моменту аварії до прийняття рішення Уряду України про відселення (розпорядження Ради Міністрів УРСР від 28 червня 1989 року № 224) категорії 2 серії Б. 2. Копія Грамоти Президії Верховної Ради УРСР за участь у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи
е) учнем, студентом, аспірантом, ординатором, ад'юнктом	Не надає.
є) є інвалідом I або II групи, у тому числі з дитинства	Пенсійне посвідчення або довідка медико-соціальної експертизи
ж) є особою, якій присуджено довічну стипендію як громадянину, який зазнав переслідувань за правозахисну діяльність, включаючи журналістів	Копія акта Президента України про призначення зазначеної стипендії

Додаток 6

Ставки податку з доходів фізичних осіб

№з/п	Вид доходу	Ставка податку	Відповідальний за сплату податку	Норма Закону № 889
1	2	3	4	5
Заробітна плата й інші виплати				
1	Заробітна плата	13 %(15%)*	Працедавець(само-зайнята особа)	П.7.1
2	Доходи, отримані від надання майна в оренду чи суборенду	13 %(15%)*	Орендар	П.7.1
	— якщо орендар — юридична особа або фізична особа — суб'єкт підприємницької діяльності		Орендодавець	П.п. 9.1.4
3	Дохід від здавання брухту чорних або кольорових металів	13 %(15%)*	Особа, яка закупує брухт кольорових або чорних металів	П.7.1 і п.п. 4.3.31
4	Страхові виплати чи викупні суми за договором недержавного пенсійного страхування або довгострокового страхування життя	13 %(15%)*	Страховик-резидент	П.7.1 і п.п. 9.8.2
5	Суми надміру отриманих грошових коштів на відрядження або під звіт, не повернених у встановлений термін	13 %(15%)*	Особа, яка надала фізичній особі кошти на відрядження та під звіт	П.7.1
6	Виграші або призи (крім як у державну лотерею у грошовому виразі)	26 % (30%)	Особа, яка нараховує дохід	П.7.3
Проценти, дивіденди, роялті				
7	Процент на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок (у тому числі картковий рахунок)**	5 %	Особа, яка нараховує (виплачує) дохід	П.7.2

8	Процентний або дисконтний дохід за іменним ощадним (депозитним) сертифікатом**	5 %		
9	Проценти на вклад (внесок) до не-банківських (фінансових) установ**	5 %		
10	Інвестиційний дохід, що виплачується компанією, яка управляє активами інституту спільного інвестування	5 %		
11	Дохід за іпотечним сертифікатом з фіксованою дохідністю	5 %		
12	Проценти (у тому числі дисконтні доходи), сплачені (нараховані) з інших підстав, ніж названі в рядках 7—11 цієї таблиці	13 %(15%)*		П.7.1 і п.п. 9.2.3
13	Дивіденди	13 %(15%)*	Емітент корпоративних прав або за його дорученням —інша особа, яка здійснює таке нарахування (виплату)	П.7.1 і п.п.9.3.4
14	Роялті	13 %(15%)*	Особа, яка здійснює нарахування(виплату) роялті	П. 7.1 і п.п. 9.4.1
Доходи нерезидентів				
15	Проценти на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок (у тому числі картковий рахунок); процентний або дисконтний дохід за іменним ощадним (депозитним) сертифікатом; проценти на вклад (внесок) до небанківських (фінансових) установ**	5 %		5 %
16	Доходи, нараховані (виплачені, надані) платнику податку — нерезиденту у вигляді заробітної плати в результаті здійснення ним трудової діяльності в Україні***	13 %(15%)*	Резидент, який виплачує доходи нерезиденту	П. 7.1, пп. 9.11.1 і 9.11

Продаж нерухомості****				
17	Дохід від продажу будинку, квартири чи кімнати (включаючи землю, що знаходиться під таким об'єктом нерухомого майна, або присадибну ділянку), що перебував у власності платника податків на 01.01.2004 р., якщо загальна площа такого об'єкта нерухомості не перевищує 100 квадратних метрів Частина доходу, пропорційна сумі перевищення площі об'єкта, зазначеного у п.19 таблиці Дохід, отриманий від продажу протягом звітного податкового року більше ніж одного з об'єктів нерухомості	1% 5% 5%	Нотаріус, який посвідчує відповідний договір продажу об'єктів нерухомого майна	П.п. 11.1.1 П. 7.2 і п.п. 11.1.1 П. 7.2 і п.п. 11.1.2
18	Прибуток, отриманий від продажу будинку, квартири чи кімнати (включаючи землю, що знаходиться під таким об'єктом нерухомого майна, або присадибну ділянку), об'єкта незавершеного будівництва, отриманого платником податків у власність після 01.01.2004 р.	13 %(15%)* (але не менше суми мінімальної заробітної плати)		П.7.1 і п.п. 11.2.1
1	2	3	4	5
Продаж рухомого майна				
19	Дохід від продажу одного з об'єктів рухомого майна у вигляді легкового автомобіля, мотоцикла, моторолера або моторного (парусного) човна більше ніж один раз протягом звітного року (за умови сплати державного мита)	13 %(15%)*	Нотаріус, який посвідчує відповідний договір або дійсність підписів сторін договору Покупець Посередник	П.7.1,п. 12.1, 12.2, 12.3
20	Дохід від продажу іншого рухомого майна			
Спадщина (подарунки)*****				

21	Вартість об'єктів нерухомого та рухомого майна, отриманих у спадщину чи в подарунок: — іншим членом подружжя	0 %	Спадкоємці, які отримали спадщину, одержувачі дарунків	Абз. «а» п.п. 13.2.1
	— членом сім'ї спадкодавця (дару-вальника) першого ступеня споріднення, який не є іншим членом подружжя			
	— членом сім'ї спадкодавця (дару-вальника) другого ступеня споріднення			
	— іншими спадкоємцями	13 %(15%)*		П.п. 13.2.2
22	Вартість об'єкта комерційної власності, отриманого у спадщину або в подарунок, іншим членом подружжя, членом сім'ї спадкодавця першого та другого ступенів споріднення, а також іншими спадкоємцями	13 %(15%)*		П. 7.1 і абз. «в» пп. 13.2.1, 13.2.2
23	Суми страхового відшкодування за страховими договорами, суми, що зберігаються на пенсійному рахунку спадкодавця згідно з договором недержавного пенсійного забезпечення, пенсійного вкладу, успадковані (отримані в подарунок):			абз. «б» п.п. 13.2.1
	— іншим членом подружжя	5 %		
	— членом сім'ї спадкодавця (дару-вальника) першого ступеня, крім другого члена подружжя, та другого ступеня споріднення	13 %(15%)*		Абз. «в» п.п. 13.2.1
	— інші спадкоємці			

24	Готівкові кошти чи кошти, що зберігаються на рахунках спадкодавця (дарувальника), відкритих у банках та небанківських фінансових установах, у тому числі депозитні (ощадні), іпотечні сертифікати, сертифікати фонду операцій з нерухомістю, успадковані (отримані в подарунок): — іншим членом подружжя	0 %		Абз.«а» п.п. 13.2.1
25	— членом сім'ї спадкодавця (дарувальника) першого ступеня спорі днення, який не є іншим членом подружжя	5 %, якщо сума не перевищує 100 мінімальних заробітних плат 13 %(15%)*, якщо сума не перевищує 100 мінімальних заробітних плат		Абз.«б», «в» п.п. 13.2.1
26	— членом сім'ї спадкодавця (дарувальника) другого ступеня споріднення — інші спадкоємці	13 %(15%)*		П.п, 13.2.2 .
27	Доходи у вигляді плати за використання права інтелектуальної (промислової) власності спадкодавця, у тому	13 %(15%)*		П. 7.1 і п. 13.3
28	Спадщина, отримана будь-яким спадкоємцем від спадкодавця-нерезидента	26 % (30 %)		П.7.3І п.п. 13.2.3
29	Доходи у вигляді плати за використання права інтелектуальної(промислової) власності спадкодавця, у тому числі у вигляді роялті у разі, якщо спадкодавцем є нерезидент	26 % (30 %)		П. 7.3 і п. 13.3

* Ставку податку в розмірі 13 % встановлено на період з 01.01.2004 р. до 31.12.2006 р. відповідно до п. 22.3 ст. 22 Закону Нв 889.

** Зазначені доходи до 01.01.2010 р. податком з доходів не обкладаються (п.п. 22.1.4 Закону № 889).

***Див. Податкове роз'яснення щодо застосування окремих норм Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб» у частині оподаткування іноземців та нерезидентів, затверджене наказом ДПАУ від 29.01.2004 р. № 50.

**** Доходи від продажу об'єктів нерухомості до 01.01.2006 р. податком з доходів не обкладаються (п.п. 22.1.5 Закону N5 889).

***** ДПАУ вважає, що такий порядок оподаткування застосовується тільки щодо подарунків між фізичними особами (див. лист від 21.04.2005 р. № 3335/6/12-0216).

Додаток 7

Ставки транспортного податку

Код	Опис об'єктів оподаткування	Ставка податку на рік (з 100 куб.см об'єму циліндрів двигуна, з 1 кВт потужності або 100см довжини)
87 01	трактори колесні(крім гусеничних)	2,5 грн з 100 куб.см
87 02	автомобілі, призначені для перевезення не менше 10 осіб, включаючи водія	3,6 грн з 100 куб. см
87 03	автомобілі легкові(крім автомобілів з електродвигуном з об'ємом циліндру двигуна : до 1000 куб.см від 1001 до 1500 куб. См від 1501 до 1800 куб см. від 1801 до 2500 куб.см від 2501 до 3500 куб см від 3501 куб см і більше	3 грн з 100 куб. См 4 грн з 100 куб см. 5 грн за 100 куб см 10 грн за 100 куб см 20 грн за 100 куб см 30 грн з 100 куб см
87 03 90100	Автомобілі з електродвигуном	0,5 грн з 1 кВт
87 04	Автомобілі вантажні з об'ємом циліндра двигуна: До 8200 куб см Від 8201 до 15000 куб см Від 15001 куб. См і більше	10 грн з 100 куб см 15 грн з 100 куб.см 20 грн з 100 куб.см
87 05	Автомобілі спеціального призначення	3,6 грн з 100 куб. см
87 11	Мотоцикли(мопеди), велосипеди з двигуном	2 грн з 100 куб см
	Яхти і судна парусні з допоміжним двигуном або без нього	
8903 91100	морські	10 грн з 100 см довжини
8903 91910	Інші з масою до 100 кг	5 грн з 100 см довжини
890391930	Інші з довжиною корпусу до 7,5	
8903 91990	Інші з довжиною корпусу більше 7,5 м	10 грн з 100см довжини
	Човни моторні і катери:	
89039 2100	Морські	10 грн з 100 см довжини
8903 92910	Інші з довжиною корпусу до 7,5м	5 грн з 100 см довжини
8903 92990	Інші з довжиною корпусу більше 7,5м	10 грн з 100 см довжини
	Інші човни(крім спортивних)	
8903 99100	З масою до 100 кг	5 грн з 100 см довжини
8903 99910	Інші з довжиною корпусу до 7,5 м	

8903 99990	Інші з довжиною корпусу більше 7,5 м	10 грн з 100 см довжини
------------	--------------------------------------	-------------------------

Додаток 8

ПОДАТКОВИЙ РОЗРАХУНОК КОМУНАЛЬНОГО ПОДАТКУ

1	Звітний розрахунок Уточнюючий	Юридична особа		
	Новий звітний розрахунок розрахунок			
2	Базовий податковий (звітний) період за 20	року		
Порядковий номер базового податкового (звітного) періоду, який визначено відповідно до рішення органу місцевого самоврядування про встановлення комунального податку, проставляється арабськими цифрами (для чисел з однієї цифри в першому полі проставляється «О», для річного базового податкового (звітного) періоду «О» проставляється в першому і другому полях)				
Тривалість базового податкового (звітного) періоду зазначається місяць квартал рік позначкою «х»				
3	Повна назва платника:			
4	Ідентифікаційний код за ЄДРПОУ			
	Код виду економічної діяльності (КВЕД)			
5	Місцезнаходження платника:	Поштовий індекс		
		Міжміський код		
	E-mail			
6	До державної податкової інспекції (адміністрації) в:			
7	Код органу місцевого самоврядування за місцезнаходженням об'єкту оподаткування за КОАТУУ			

Одиниця виміру — грн. коп

Показники	Код рядк	Усього
Кількісний склад працівників * за базовий податковий (звітний) період	01	
Неоподатковуваний мінімум доходів громадян **	02	
Річний фонд оплати праці (р. 01 х р. 02)	03	
Ставка комунального податку ***, %	04	
Нараховано податку за базовий податковий (звітний) період (р. 03 х р. 04)	05	
Нараховано податку за даними раніше поданого розрахунку, що уточнюється, усього (р. 05 розрахунку, що уточнюється)****	06	
Сума недоплати (заниження податкового зобов'язання), яка збільшує податкове зобов'язання у зв'язку з виправленням помилки (помилки) (р. 05 - р. 06) ****. якщо р. 05 > р. 06	07	
Сума податку, яка зменшує податкове зобов'язання у зв'язку з виправленням помилки (помилки) (р. 06 - р. 05) ****. якщо р. 06 > р. 05	08	
Сума штрафу ***** (р. 07) х 5 %	09	
Зміст помилки (помилки) *****	10	

* Кількісний склад працівників визначається відповідно до Інструкції зі статистики чисельності працівників, зайнятих у народному господарстві, затвердженій наказом Міністерства статистики

України від 7 липня 1995 року М і 71 (зарєєстрований в Міністерстві юстиції України 7 серпня 1995 року за Л<? 287/823).

**** Проставляється розмір неоподатковуваного мінімуму доходів громадян, установлений законодавством України.**

***** Проставляється ставка, визначена рішенням органу місцевого самоврядування про встановлення комунального податку.**

****** Заповнюється у разі подання уточнюючого розрахунку, що містить виправлені показники.**

******* Нараховується платником самостійно відповідно до пункту 17.2 статті 17 Закону України від 21.12.2000 р. № 2181-1 «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами»- (із внесеними змінами та доповненнями).**

Додаток 9

01	ПОДАТКОВА ДЕКЛАРАЦІЯ З ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ (СКОРОЧЕНА)	011		Звітна
		012		Звітна нова
013	Спеціальні режими оподаткування			
0131	переробного підприємства (пункт 11.21 Закону) ;			
0132	сільськогосподарського підприємства (пункт 11.21 Закону)			
0133	сільськогосподарського товаровиробника (пункт 11.29 Закону)			
0134	технологічного парку (пункт 11.12 Закону)			
0135	Заготівельного підприємства (пункт 11.35 Закону)			
0136				
02	Звітний (податковий) період			
		(рік)	(квартал)	(місяць)
03*	Звітний (податковий) період, за який виправляються помилки			
		(рік)	(квартал)	(місяць)

*** Якщо помилки цього податкового періоду вже виправлялися раніше, про це повідомляється у довідці до цієї декларації.**

04 Платник		
------------	--	--

(назва — для юридичної особи; прізвище, ім'я, по батькові — для фізичної особи;
для спільної діяльності — назва, дата та номер Договору)

041	

Декларація подається до державної податкової інспекції (адміністрації) в

(район, місто)

Код рядка	1. ПОДАТКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ	Колонка	Колонка
		Обсяги продажу без урахув. ПДВ	Сума ПДВ
1	Операції, що оподатковуються за ставкою 20 %. крім операцій із ввезення імпортованих товарів, податок на додану вартість за які сплачується митним органам при розмитненні		
1.1	з рядка 1 — передача товарів (робіт, послуг) у межах балансу платника для невикористання, витрати на яке не відносяться до валових витрат виробництва (обігу) і не підлягають амортизації (п. 4.2 ст. 4 Закону)		
1.2	з рядка 1 — ліквідація основних фондів за рішенням платника (п. 4.9 ст. 4 Закону)		
2	Операції, що оподатковуються за ставкою 0% ,	X	X

2.1	експортні операції		0
2.1.1	з рядка 2.1—товарообмінні (бартерні) операції		0
2.1.2	а? рядка 2.1 — експорт робіт (послуг)		0
2.2	інші операції, що оподатковуються за нульовою ставкою		0
3	Операції, що не є об'єктом оподаткування (п. 3.2 ст. 3 Закону)		X
4	Операції, які звільнені від оподаткування (статті 5,11 Закону, інші нормативно-правові акти)		X
5	Загальний обсяг продажу (сума значень з 1-го до 4-го рядка колонки А)		X
5.1	з рядка 5—товарообмінні (бартерні операції)		
5.2	з рядка 5 — загальний обсяг оподатковуваних операцій звітного періоду (р. 1 + р. 2.1 + р. 2.2 + р. 4) колонки А		X
6	Ввезення (пересилання) на митну територію України протягом звітного періоду товарів, сплату ПДВ за які було відстрочено шляхом оформлення податкового векселя (п. 11.5 ст. 11 Закону)		
	Термія погашення податкового векселя (вказати дату. додати перелік)		
7	Роботи (послуги), отримані від нерезидента для їх використання або споживання на митній території України, та готова продукція, виготовлена з давальницької сировини нерезидента, що реалізується на території України		
8	Коригування на основі попередніх звітних періодів (+ чи -): (у разі заповнення цієї граfi обов'язковим є подання додатка 2 до декларації)	X	(+ чи -)
8.1	самостійне виправлення помилки, що міститься в раніше поданій податковій декларації	X	
8.2	нецільове використання товарів, ввезених у пільговому режимі		
8.3	інші випадки (п. 4.5 ст. 4 Закону та інше)	X	
9	Усього податкових зобов'язань (сума значень рядків (1 +6+7+8 (-чи +) колонки	X	
№з/п	11. ПОДАТКОВИЙ КРЕДИТ	Колонка А	Колонка Б
		Обсяги	Дозволен
10	Придбані з податком на додану вартість на митній території України товари (роботи. послуги), вартість яких включається до складу валових витрат	X	X
10.1	для здійснення операцій, які підлягають оподаткуванню		
10.2	для здійснення операцій, які не підлягають оподаткуванню (п. 3.2 ст. 3 Закону)		X
11	Придбані без податку на додану вартість на митній території України товари (роботи, послуги), вартість яких включається до складу валових витрат	X	X
11.1	для здійснення операцій, які підлягають оподаткуванню		X
11.2	для здійснення операцій, які не підлягають оподаткуванню (п. 3.2 ст. 3 Закону) або/та звільнені від оподаткування (ст.ст. 5,11 Закону, інші нормативно-правові акти)		X
12	Імпортвані товари (роботи, послуги), вартість яких включається до складу валових витрат виробництва (обігу), та основні фонди й нематеріальні активи, які підлягають амортизації (для здійснення операцій, які оподатковуються за ставкою 20 % та нульовою ставкою):	X	X
12.1	ПДВ, сплачений митним органам		
12.2	погашені податкові векселі, що дають право на збільшення податкового кредиту в поточному звітному періоді		
12.3	звільнені від ПДВ (ст.ст. 5,11 Закону, інші нормативно-правові акти)		X
12.4	роботи (послуги), отримані від нерезидента		
13	Імпортвані товари (роботи, послуги), вартість яких включається до складу валових витрат виробництва (обігу), та основні фонди й нематеріальні активи, які підлягають амортизації (для здійснення операцій, які не є об'єктом оподаткування та які звільнені від оподаткування)	X	X
13.1	з рядка 13 —для здійснення операцій, які не підлягають оподаткуванню (п. 3.2 ст. 3 Закону)	X	X
13.1.	ПДВ, сплачений митним органам		X

13.1.	звільнені від ПДВ (ст.ст. 5,11 Закону, інші нормативно-правові акти)		X
13.1.	роботи (послуги), отримані від нерезидента		X
13.2	з рядка 13—для здійснення операцій, які звільнені від оподаткування (ст.ст. 5,11 Закону, інші нормативно-правові акти):	X	X
13.2.	ПДВ, сплачений митним органам		X
13.2.	звільнені від ПДВ (ст.ст. 5,11 Закону, інші нормативно-правові акти)		X
13.2.	роботи (послуги), отримані від нерезидента		X
14	Придбані з податком на додану вартість вітчизняні та імпортовані товари (роботи, послуги), вартість яких не включається до складу валових витрат виробництва	X	X
14.1	на митній території України		X
14.2	ввезені (переслані) з-за меж митної території України		X
14.3	роботи (послуги), отримані від нерезидента		X
15	Придбані без податку на додану вартість вітчизняні та імпортовані товари	X	X
15.1	на митній території України		X
15.2	ввезені (переслані) з-за меж митної території України		X
15.3	роботи (послуги), отримані від нерезидента		X
16	Коригування податкового кредиту за попередні звітні періоди (у разі заповнення цієї граfi є обов'язковим подання додатка 2 до декларації)	X	(-ЧИ+)
16.1	самостійне виправлення платником помилки, що міститься в раніше поданій податковій декларації	X	
16.2	інші випадки (п. 4.5 ст. 4 Закону та інші)	X	
17	Усього податкового кредиту (сума значень рядків (10.1 + 12.1 + 12.2 + 12.4 + 16 (- чи +) колонки Б)	X	

	111. РОЗРАХУНКИ З БЮДЖЕТОМ ЗА ЗВІТНИЙ ПЕРІОД	Колонка А	Колонка Б
18	Чиста сума зобов'язань з ПДВ за поточний звітний період (рядок 9 — рядок 17):	X	X
18.1	позитивне значення (+)	0	
18.2	від'ємне значення (-)	0	
19	Коригування платежів з урахуванням положень про вексельну форму оплати податку на додану вартість при ввезенні (пересиланні) товарів на митну територію України (п. 11.5ст. 11 Закону):	X	X
19.1	до зменшення (•): суми податку на додану вартість, які не підлягають включенню до складу податкових зобов'язань у поточному звітному періоді	0	-
19.2	до збільшення (+): суми податку на додану вартість, які підлягають включенню до складу податкових зобов'язань у поточному звітному періоді	0	+
20	Сума ПДВ, яка в поточному звітному періоді підлягає нарахуванню (позитивне значення суми рядків 18 і 19)	X	
21	Сума ПДВ, яка зменшує податкові зобов'язання наступних звітних періодів (від'ємне значення суми рядків 18 і 19)	X	
22	Сума ПДВ минулого звітного періоду, яка зменшує суму податку, належну до сплати в поточному звітному періоді (рядок 22.1 + рядок 22.2)	X	
22.1	значення рядка 24 податкової декларації попереднього звітного періоду	X	
22.2	значення рядка 8.3.1 (+) або рядка 8.3.2 (-) уточнюючого розрахунку	X	+ЧИ-
23	Сума ПДВ, яка підлягає нарахуванню в особовому рахунку платника рядок 20 — рядок 22, позитивно значення	X	
23.1	з рядка 23 — сума податку, яка підлягає сплаті до бюджету за підсумками	X	
23.2	з рядка 23 — сума податку, яка залишається у розпорядженні платника податку для цільового використання (п.п. 11.12 (абзац дванадцятий). 11.21,11.29.11.35 ст. 11 Закону)	X	

24	Сума ПДВ, яка зменшує суму податку, належну до сплати в наступному звітному періоді, і не відображається в особовому рахунку платника (рядок 20 — рядок 22). від'ємне значення або (рядок 21 + рядок 22), від'ємне значення (значення цього рядка переноситься до рядка 22 податкової декларації (скороченої) наступного звітного періоду)	X	
25	Сума штрафів та пені, самостійно нарахованих платником (рядок 25.1 -+- рядок 25.2)	X	
25.1	Сума штрафу, нарахована платником самостійно у зв'язку з виправленням	X	
25.1.	Загальна сума помилки (рядок 8.1 — рядок 16.1):	X	X
25.1.	позитивне значення (+)	X	
25.1.	від'ємне значення (-)	X	
25.2	пеня за операції, указані в рядку 8.2 (розрахунок додається)	X	

* За операціями, на які поширюються норми п.п. 11.П (абзацу дванадцятого), 11.21, 21.29, 11.35 ст. 11 Закону, рядки 25.1 - 25.1.3 не заповнюються.

До декларації додаються:

Додатки до рядків цієї декларації (зазначити номери рядків декларації):

Додатки, що містять інформацію щодо уточнених показників поданої раніше декларації, у якій платником самостійно виявлено помилки (зазначити номери рядків декларації):

Дата подання декларації

Наведена інформація є достовірною.

Керівник (підпис)

Головний бухгалтер. (підпис)

Платник ПДВ (для фізичної особи — платника податку)
(підпис)

Додаток 10

УЗГОДЖЕНО рішенням Комітету Верховної Ради				ЗАТВЕРДЖЕНО наказом Державної податкової України від 29 березня			
ДЕКЛАРАЦІЯ З ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА						Звітна	
1	Повна декларація — надаються додатки у разі заповнення рядків з позначкою "Р" та						Звітна консолідована
Спрощена декларація — надаються додатки у разі заповнення рядків з позначкою "К"						Звітна нова	
2	Звітний рік 2 0 0 1 квартал Півріччя				3 квартали	Рік	
3	Повна назва платника податку:						Юридична особа
							Інша категорія платника
4	Ідентифікаційний код за ЄДРПОУ Код виду економічної діяльності (КВЕД)						
5	Місцезнаходження платника податку:				Поштовий індекс		
					Телефон		
					Факс*		
					E-mail*		
6	До державної податкової інспекції (адміністрації) в						

* за бажанням платника податку
десятьковим знаком

Одиниця виміру: тис. грн. з одним

ПОКАЗНИКИ	Код рядка	Сума
Валовий дохід від усіх видів діяльності, у тому числі:	01	
доходи від продажу товарів (робіт, послуг)	01.1	
приріст балансової вартості запасів	01.2 K1	
доходи від виконання довгострокових договорів	01.3 K2	
прибуток від операцій з цінними паперами, фондовими та товарними деривативами	01.4 K3	
прибуток від операцій з землею	01.5 K1	
інші доходи, крім визначених у 01.1 — 01.5	01.6	
Коригування валових доходів, у тому числі : (± 02.1 ± 02.2 + 02.3)	02	
зміна суми компенсації вартості товарів (робіт, послуг)	02.1	
самостійно виявлені помилки за результатами минулих податкових періодів	02.2	
врегулювання сумнівної (безнадійної) заборгованості	02.3 K4	
Скоригований валовий дохід (01 ± 02)	03	
Валові витрати, у тому числі:	04	
витрати на придбання товарів (робіт, послуг), крім визначених у 04.11	04.1	
убуток балансової вартості запасів	04.2 K1	
витрати на оплату праці	04.3	
сума страхового збору (внесків) до фондів державного загальнообов'язкового страхування	04.4	
сума внесків на довгострокове страхування життя, додаткове пенсійне страхування	04.5 P1	
сума податків, зборів (обов'язкових платежів), крім визначених у 04.4	04.6 P2	
витрати, пов'язані з виконанням довгострокових договорів	04.7 K2	
добровільне перерахування коштів, передача товарів (робіт, послуг)	04.8 P3	
від'ємне значення об'єкта оподаткування попереднього податкового року	04.9	
витрати на поліпшення основних фондів та нафтогазових свердловин	04.10 K1	
85% витрат від вартості товарів (робіт, послуг), придбаних у офшорних нерезидентів	04.11 P4	
інші витрати, крім визначених у 04.1 -04.11	04.12	
Коригування валових витрат, у тому числі: (± 05.1 ± 05.2 + 05.3)	05	
зміна суми компенсації вартості товарів (робіт, послуг)	05.1	
самостійно виявлені помилки за результатами минулих податкових періодів	05.2	
врегулювання сумнівної (безнадійної) заборгованості	05.3 K4	
Скориговані валові витрати (04 ± 05)	06	
Сума амортизаційних відрахувань	07 K1	

	2	3
Об'єкт оподаткування позитивний (+) від'ємний (-) ($\pm 03 - (\pm 06) - 07$)	08	
Балансові збитки, не компенсовані прибутками до 01.01.2003	09	
Прибуток, звільнений від оподаткування	10 K5	
Прибуток, що підлягає оподаткуванню, у тому числі: (08 - 09 - 10)	11	
за базовою ставкою	11.1	
за пільговою ставкою * %	11.2	
Нарахована сума податку**, у тому числі:	12	
за базовою ставкою	12.1	
за пільговою ставкою	12.2	
Зменшення нарахованої суми податку	13 K6	
Податкове зобов'язання звітного періоду ** (12-13)	14	
Сума нарахованого податку за попередній податковий період поточного року	15	
Сума надміру сплаченого податку минулих податкових періодів (переплати)***	16	
Сума податку до сплати (позитивне значення 14- 15- 16)	17	

* Пільгові ставки зазначаються платником самостійно.

** У разі позитивного значення.

*** Не заповнюється при заповненні рядка 18 декларації.

Сума надміру сплаченого податку минулих податкових періодів (переплати), яка підлягає поверненню на поточний рахунок платника податку в банку-резиденті

Додаткові показники.

Суми податків, які утримуються при виплаті доходів (прибутків), у тому числі:	19	
від грального бізнесу	19.1 K7	
з нерезидентів (крім 19.3)	19.2	
з фрахту	19.3	
Авансові внески, нараховані на суму дивідендів та прирівняних до них платежів	20	
Дивіденди та прирівняні до них платежі, що сплачуються до бюджету державними некорпоративними, казенними або комунальними підприємствами	21	
Сума штрафу, самостійно нарахованого у зв'язку з виправленням помилок	22	
Пеня, нарахована у зв'язку з урегулюванням сумнівної (безнадійної) заборгованості	23 K4	

До декларації додаються (потрібне позначити):

Додатки до рядків | K1/1 | K1/2 | K2 | K3 | K4

K5 K6 K7 P1 P2

Пояснення (розкриття) окремих результатів фінансово-господарської діяльності

Інформація, наведена в декларації, додатках, поясненнях (розкриттях), є достовірною.

| | . | | . | 2 | 0 | 0 | p. |

Дата заповнення

декларації

Керівник підприємства

ініціали та прізвище

підпис

Ідентифікаційний податковий номер

Головний бухгалтер

ініціали та прізвище

підпис

Ідентифікаційний податковий номер

Додаток 11

Розрахунок приросту (убутку) балансової вартості запасів

Показники	Код рядка	На початок звітнього року	Запаси, використані не у господарській діяльності	На кінець звітнього періоду	Приріст "-" Убуток "+" (3 - 4 - 5)
1	2	3	4	5	6
Балансова вартість запасів усього,	A				
на складах (місцях зберігання)	A1				
у незавершеному виробництві	A2				
у готовій продукції	A3				
малоцінні та швидкозношувані предмети на складах	A4				
на оптових складах (місцях зберігання)	A5				
у роздрібній торгівлі	A6				

Метод оцінки убутку запасів (потрібно позначити):
Вартості запасів перших за часом надходжень (ФІФО)

Таблиця 2. Розрахунок амортизаційних відрахувань
Ідентифікованої вартості відповідної одиниці запасів

Код рядка	Показники	Балансова вартість на початок розрахункового кварталу	Амортизаційні відрахування	
			Розрахунковий квартал	Звітний період нарастаючим підсумком
1	2	3	4	5
B1	Основні фонди групи 1			
B2	Основні фонди групи 2			
B3	Основні фонди групи 3			
B4	Основні фонди групи 4			
B	Нематеріальні активи			
07	Загальна сума амортизаційних відрахувань, що відображається у рядку 07 декларації (сума рядків B1, B2, B3, B4, B графі 5)			

Таблиця 3. Витрати на поліпшення основних фондів, що включаються до складу валових витрат

Об'єкти поліпшення	Код рядка	Сукупна балансова вартість на початок звітнього року	Сума на звітний рік (ліміт)	Фактичні обсяги поліпшень нарастаючим підсумком			
				1 квартал	Півріччя	3 квартали	Рік
1	2	3	4	5	6	7	8
Основні фонди	4.10						

Таблиця 4. Прибуток від продажу землі

Показники	Код рядка	Сума
Прибуток від продажу землі, у тому числі: (01.5.1 - 01.5.2 x 01.5.3)	01.5	
сума доходу, отримана при продажу землі	01.5.1	
сума витрат, пов'язана із купівлею землі	01.5.2	
коефіцієнт індексації витрат, визначений за нормами підпункту 8.3.3	01.5.3	

Розрахунок
сплати єдиного податку суб'єктом малого підприємництва — юридичною
особою, що сплачує податок за ставкою 10 відсотків

за _____ року

Державна податкова адміністрація (інспекція) _____

Назва суб'єкта малого підприємництва - юридичної особи _____

Ідентифікаційний код за ЄДРПОУ

--	--	--	--	--	--	--	--	--

(адреса, телефон платника)

(тис. грн)

№ з/п	Показники	Код рядка	За звітний квартал	В тому числі		Наростаючим підсумком
				Перший місяць кварталу	Другий місяць кварталу	
1	2	3	4	5	6	7
1	Середньооблікова чисельність працюючих (осіб)	1	22	22	22	22
2	Виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) без урахування акцизного збору	2	98	27	34	327
3	Виручка від реалізації основних фондів	3	—	—	—	6
4	Всього виручка від реалізації (рядок 02 + рядок 03)	4	98	27	34	333
5	Нараховано єдиного податку за ставкою 10% (рядок 04х10:100)	5	9,8	2,7	3,4	33,3
6	Фактично сплачено єдиного податку за ставкою 10% (за даними платника)	6	9,8	2,7	3,4	33,3
7	Підлягає до сплати за ставкою 10% (за даними платника) (рядок 05 - рядок 06)	7	—	—	—	—

* Виручкою від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) вважається сума, фактично отримана суб'єктом підприємницької діяльності на розрахунковий рахунок або (та) в касу за здійснення операцій з продажу продукції (товарів, робіт, послуг).

** У разі здійснення операції з продажу основних фондів виручкою від реалізації вважається різниця між сумою, отриманою від реалізації цих фондів, та їх залишковою вартістю на момент продажу. •

Дата подання розрахунку _____ року

Розрахунок
сплати єдиного податку суб'єктом малого підприємництва — юридичною
особою, що сплачує податок за ставкою 6 відсотків

за _____ року

Державна податкова адміністрація (інспекція) _____

Назва суб'єкта малого підприємництва - юридичної особи _____

Ідентифікаційний код за ЄДРПОУ

--	--	--	--	--	--	--	--	--

(адреса, телефон платника)

(тис. грн)

1	Показники	Код рядка	За звітний квартал	В тому числі		Наростаючі м підсумком 3 початку звітнього року
				Перший місяць кварталу	Другий місяць кварталу	
1	2	3	4	5	6	7
1	Середньооблікова чисельність працюючих (осіб)	1	22	22	22	22
2	Виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) без урахування акцизного збору*	2	98	27	34	327
3	Виручка від реалізації основних фондів**	3	—	—	—	6
4	Всього виручка від реалізації (рядок 02 + рядок 03)	4	98	27	34	333
5	Нараховано єдиного податку за ставкою 6% (рядок 04х6:100)	5	5,9	1,6	2	20
6	фактично сплачено єдиного податку за ставкою 6% (заданими платника)	6	5,9	1,6	2	20
7	Підлягає до сплати за ставкою 6% (за даними платника) (рядок 05 - рядок 06)	7	—	—	—	—

* Виручкою від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) вважається сума, фактично отримана суб'єктом підприємницької діяльності на розрахунковий рахунок або (та) в касу за здійснення операцій з продажу продукції (товарів, робіт, послуг).

** У разі здійснення операції з продажу основних фондів виручкою від реалізації вважається різниця між сумою, отриманою від реалізації цих фондів, та їх залишковою вартістю на момент продажу.

Дата подання розрахунку _____ року

Керівник суб'єкта малого підприємництва _____

(підпис) (прізвище, ініціали) М. П.

Бібліографічний опис

1. Закон України від 25 червня 1991 року № 1251-ХІІ “Про систему оподаткування”
2. Закон України від 27 листопада 2003 року № 1344-IV “Про Державний бюджет України на 2004 рік”
3. Закон України від 17 лютого 2000 року № 1457 – III “ Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб’єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження”
4. Закон України від 28 грудня 1994 року № 334/94 – ВР “Про оподаткування прибутку підприємств”
5. Постанова КМУ від 22 квітня 2003 року № 557 “Про норматив і порядок відрахування до загального фонду Державного бюджету України частини прибутку (доходу) державними не корпоратизованими та корпоратизованими, казеними підприємствами та їх об’єднаннями”
6. Розпорядження КМУ від 24 лютого 2003 року № 77-р “Про перелік офшорних зон”.
7. Методичні рекомендації щодо віднесення витрат подвійного призначення до складу валових, затверджені наказом Міністерства України у справах науки і технологій від 21 січня 1999 р. № 15.
8. Закон України від 3 квітня 1997 року № 168/97-ВР “Про податок на додану вартість”
9. Закон України від 17 січня 1997 року № 6/97-ВР “Про надання пільг щодо обкладення податком на додану вартість продукції (робіт, послуг), що виробляється за контрактом № 1346/38”
10. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2003 року № 1949 “Про перелік лікарських засобів та виробів медичного призначення, операції з продажу яких звільняються від обкладення податком на додану вартість”
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 07 квітня 2003 року № 480 “Про затвердження Порядку застосування нульової ставки податку на додану вартість за операціями з продажу на внутрішньому ринку України відповідно до зовнішньоекономічних контрактів, укладених на виконання міжнародних договорів України.”
12. Вишневський В.П. Налогообложение предприятий в Украине. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 1998.
13. Закон України від 15 вересня 1995 року № 329/95-ВР “Про акцизний збір на алкогольні напої та тютюнові вироби ”
14. Закон України від 7 травня 1996 року № 178/96-ВР “Про ставки акцизного збору на спирт етиловий та алкогольні напої”
15. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 червня 2003 року № 926 “Про розміри плати за марки акцизного збору для алкогольних напоїв та тютюнових виробів”.
16. Закон України від 24 травня 1996 року № 216/96-ВР “Про ставки акцизного збору і ввізного мита на деякі транспортні засоби”

17. Закон України від 6 лютого 1996 року № 30/96-ВР “Про ставки акцизного збору на тютюнові вироби”

18. Декрет Кабінету Міністрів України від 21 січня 1993 року № 7-93 “Про державне мито”

19. Закон України від 4 листопада 1999 року № 1212-XIV “Про єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України”

20. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2002 року № 1569 “Про затвердження Порядку справляння єдиного збору у пунктах пропуску через державний кордон” .

21. Закон України від 5 квітня 2001 року № 2371 - III “Про Митний тариф України”

22. Оподаткування зовнішньоекономічної діяльності в Україні: навч. Посіб. За заг ред. М.Я. Азарова. – К.: ДІА, 2000.

23. Декрет Кабінету Міністрів України від 20 травня 1993 року № 56-93 “Про місцеві податки і збори”

24. Бабич А.М., Павлова Л.Н. Государственные и муниципальные финансы: Учеб. Для вузов. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1999.

25. Кравченко В.І. Місцеві фінанси України: навч. посіб. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 1999.

26. Закон України від 9 липня 2003 року № 1058 – IV “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”

27. Закон України від 26 червня 1997 року № 400/97 – ВР «Про збір на обов’язкове державне пенсійне страхування»

28. Закон України від 11 січня 2001 року № 2213-III “Про розмір внесків на деякі види загальнообов’язкового державного соціального страхування”

29. Закон України від 2 березня 2000 року № 1533 –III “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття”

30. Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105 – XIV “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності”.

31. А.М. Соколовська . Податкова система України: теорія та практика становлення. – К.: НДФІ, 2001.

32. Податкова система України: Підручник/В.М. Федоров, В.М. Опарін та ін.- К.: Либідь, 1994.

33. Юткина Т.Ф. Налоги и налогообложение: Учеб.- М.: ИНФРА-М, 1999.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Методичні вказівки до вивчення курсу.....	4
Програма курсу „Податкова система”.....	7
Зміст курсу:	
Лекція 1 Основні положення оподаткування в Україні.....	13
Лекція 2 Оподаткування прибутку підприємства.....	35
Лекція 3 Оподаткування доходів фізичних осіб.....	49
Лекція 4 Податок на додану вартість.....	74
Лекція 5 Акцизний збір.....	83
Лекція 6 Митні платежі.....	93
Лекція 7 Місцеві податки і збори.....	102
Лекція 8 Податок з власників транспортних засобів	111
Лекція 9 Пенсійне і соціальне страхування.....	116
Лекція 10 Альтернативні способи оподаткування.....	126
Лекція 11 Ресурсні платежі.....	155
Лекція 13 Види і способи порушень в сфері оподаткування. Застосування економічних санкцій.....	175
Лекція 14 Оптимізація (мінімізація) оподаткування на підприємстві.....	186
Теми рефератів.....	198
Плани практичних занять.....	199
Словник термінів чинного законодавства.....	217
Додатки.....	230
Бібліографічний опис.....	265